

AUTOAREA BESTSELLERULUI
Tatuatorul de la Auschwitz

HEATHER MORRIS

Surori sub dogoarea Soarelui Răsare

ROMAN TRADUS DE IRINA RADU

HEATHER MORRIS

Surori sub dogoarea Soarelui Răsare

Traducere din engleză și note de
IRINA RADU

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

Aceasta este o operă de ficțiune inspirată de evenimente istorice. Nu se dorește a fi o versiune adevărată și precisă a evenimentelor descrise, iar personajele sunt fie în întregime fictive, fie utilizate în mod fictiv.

Redactor: Ştefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Iuliana Constantinescu, Veronica Dinu
Tehnoredactor ebook: Radu Dobreci

HEATHER MORRIS
SISTERS UNDER THE RISING SUN

Partiturile și fotografiile Norei Chambers și ale familiei sale au fost obținute prin amabilitatea lui Seán Conway.
Imaginea YMS 16139 a fost reprodusă cu permisiunea Australian Manuscripts Collection, State Library Victoria.
Fotografia Nestei James împreună cu soțul ei, Alexander Noy, a fost reprodusă prin amabilitatea lui Kathleen Davies și a Brendei Pegrum.
Imaginile 044480 și P01701.003 au fost reproduse cu permisiunea Australian War Memorial.
Harta a fost realizată de Jake Cook.

ISBN: 978-606-097-497-0 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Tuturor asistentelor medicale de pretutindeni, din trecut, prezent și viitor – pentru că faceți lumea un loc mai bun.

Lui Sally și lui Seán Conway
Vă mulțumesc pentru că ați împărtășit povestea mamei, respectiv pe cea a bunicii voastre, Norah Chambers.

Lui Kathleen Davies, Brendei Pegrum și Debrei Davies
Vă mulțumesc pentru că ați împărtășit povestea verișoarei voastre, Nesta (James) Noy.

În anul 1942, armata japoneză angrenată în cel de-Al Doilea Război Mondial cucerea insulele din Pacific, ajungând în Malaya[1] și apoi în Singapore, pe atunci colonie britanică, care a căzut la 15 februarie 1942.

Vyner Brooke, o navă comercială pe care se aflau oameni care încercau cu disperare să părăsească orașul Singapore, a fost bombardată de Forțele Aeriene Japoneze. În câteva ore, aceasta a ajuns pe fundul mării, distrusă.

O mare parte dintre supraviețuitori au reușit să ajungă pe o insulă îndepărtată din Sumatra, Indonezia. În scurt timp, aveau să fie luați prizonieri de japonezi, bărbații fiind separați de femei și de copii și trimiși în lagăre aflate în inima junglei, alături de alte sute de prizonieri de război adunați de armata invadatoare. În aceste lagăre, oamenii au fost înfometați și tratați cu brutalitate, iar bolile s-au răspândit cu ușurință.

Aveau să fie prizonieri timp de peste trei ani și jumătate, în acest răstimp fiind mutați dintr-un lagăr într-altul, ducând o luptă neîncetată pentru supraviețuire.

Aceasta este povestea lor…

---

1. Malaya, componenta continentală a Malaysiei de astăzi, a fost o colonie britanică de importanță strategică înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, deoarece constituia o importantă barieră defensivă în calea oricărei avansări spre Singapore și spre baza sa navală, factorul de forță al dominației britanice în regiunea Asia-Pacific.

Prolog

Singapore,
februarie 1942

Norah Chambers stătea pe patul lui Sally, așteptând ca fiica ei să se trezească. Discuția pe care urma să o poarte cu ea avea să fie cea mai dureroasă din viața sa.

Când îi spuse lui Sally despre decizia pe care ea și soțul său, John, o luaseră, aceea de a o trimite departe împreună cu mătușa ei, Barbara, și cu verișorii săi, fetița reacționă exact așa cum se așteptase. Mama își strânse în brațe copila înnebunită de durere, disperată să rămână cu mama și cu tatăl ei, plângând că nu vrea să-i părăsească nici atunci, nici altă dată. Chiar și când cei doi verișori dădură năvală în cameră, entuziasmați de vestea că urmau să plece într-o aventură și să navigheze pe mare cu adevărat, Sally abia dacă le dădu atenție.

— Sally, mergem în Australia! repetară aceștia. Pe o navă mare!

Singapore urma să cadă; ce-ar fi putut face Norah? John era în spital, bolnav de tifos. De îndată ce se simțea mai bine, aveau să vină și ei, îi promise ea lui Sally.

Tot drumul cât merseră cu mașina spre chei, Sally nu se opri din plâns și stătu cu fața întoarsă spre fereastră, fără să-și privească mama. Respingea încercările Norei de a o consola.

În timp ce se îndreptau spre vas, Sally cuprinse mijlocul mamei cu brațele ei mici. Despărțirea avea să fie una grea, atât pentru mamă, cât și pentru fiică.

O explozie în apropiere nu făcu decât să le sporească frica terifiantă față de ceea ce avea să urmeze, iar plânsul lui Sally se prefăcu în țipăt. Norah era înlemnită de groază, iar inima îi era sfâșiată de suferința pe care o provoca celei mai prețioase ființe din viața ei. În timp ce lumea din jurul lor

exploda, Barbara o luă repede în brațe pe Sally și fugi cu ea spre pasarela de îmbarcare.

— Tati și cum mine vom veni la tine repede! Să fii cuminte, draga mea, ne vom întâlni peste câteva zile, îți promit! îi strigă Norah fetiței.

Sally continua să plângă în hohote, întinzându-și brațele spre mama ei. Norah făcu involuntar un pas înainte, însă Ena, sora ei mai mică, o apucă de îndată de braț, trăgând-o înapoi. Împreună, priviră cum Barbara și Sally se îndepărtau pe punte, pierzându-le din vedere. Nici mama, nici fiica nu-şi făcuseră cu mâna, de pe punte sau de pe chei, în semn de rămas-bun.

— Oare o s-o mai văd vreodată? întrebă Norah cu glasul înecat în lacrimi.

PARTEA I
Căderea orașului Singapore

Capitolul 1

Singapore,
februarie 1942

— Nu vreau să plec! Te rog. Te rog, Norah, să nu plecăm!

Strigătele Enei Murray fură înghițite de țipetele femeilor și copiilor, de exploziile din jurul lor și de șuieratul avioanelor japoneze de pe cer.

— Fugi! Fugi! își implorau părinții fiii și fiicele, dar era prea târziu. Încă o rachetă își nimerise ținta, distrugând nava aliată ancorată în portul Singapore.

În timp ce ploua cu bucăți de șrapnel, soțul Norei, John, și soțul Enei, Ken Murray, se ghemuiră lângă soțiile lor, protejându-le de rămășițele care zburau. Statul pe loc nu putea să le aducă nimic bun. Ken le ajută pe surori să se ridice în picioare, în timp ce John, care abia respira, încerca să se țină pe picioare.

— Ena, trebuie să urcăm, e timpul să plecăm! o implora Norah iar și iar pe sora ei, pentru a o convinge să se îmbarce pe HMS[2] *Vyner Brooke*.

Pretutindeni era prăpăd, așa că nu aveai de ales decât să te îndepărtezi cât mai mult posibil de acest iad, să găsești adăpost. Pentru o clipă, Norah își luă soțul în brațe. John trebuia să fi fost încă în spital; era atât de slăbit și abia își putea controla respirația, dar și-ar fi folosit și ultima picătură de forță pentru a le proteja pe cele două femei.

— Ena, te rog ascult-o pe sora ta, spuse Ken. Trebuie să pleci, draga mea. Mă întorc la părinții tăi, promit că voi avea grijă de ei.

— Sunt părinții *noștri*, răspunse Norah. Noi două ar trebui să avem grijă de ei.

— Ai o fiică, Norah, spuse Ken. Tu și John trebuie să o găsiți pe Sally. Și să ai grijă de Ena în locul meu.

Ken știa că era singurul care putea rămâne în Singapore, pentru a avea grijă de socrii săi. John era grav bolnav, la fel și tatăl celor două femei, James – prea suferind ca să plece. Iar mama lor, Margaret, refuzase să-și abandoneze soțul.

O altă bombă explodă undeva în apropiere, făcându-i pe toți să se ghemuiască. În spatele lor, Singapore ardea; în față, marea era plină de epave în flăcări, de nave și bărci, mari și mici.

— Duceți-vă! Duceți-vă cât mai puteți. Dacă vasul nu pleacă acum, nu va mai ieși din port, iar voi trebuie neapărat să fiți la bord.

Ken țipa pentru a se face auzit. O sărută pe Norah, îi strânse mâna lui John și o trase pe Ena într-o îmbrățișare strânsă, sărutându-și soția pentru ultima oară înainte de a o împinge spre navă.

— Te iubesc! zise Ena, iar vocea i se frânse.

— Plecați din acest infern! Găsiți-o pe Sally! Găsiți-i pe Barbara și pe băieți. Vin și eu după voi curând! strigă Ken spre ei în timp ce se îndepărtau.

Norah, John și Ena erau prinși în șuvoiul mulțimii, care îi ducea de-a lungul cheiului, spre navă.

— Sally, trebuie să o găsim pe Sally! repeta întruna John, pe care aproape că nu-l mai țineau picioarele.

Ena și Norah îl luară fiecare de câte-un braț, ajutându-l.

Norah nu mai avea cuvinte – în timp ce se poticnea spre întâlnirea cu propriul destin, în cap îi răsunau rugămințile fiicei ei.

— *Nu vreau să plec! Te rog, lasă-mă să stau cu tine, mami*.

Cu doar câteva zile mai devreme, o îmbarcase pe fetița ei de opt ani, Sally, pe o altă navă.

— *Știu că nu vrei, draga mea,* încercase ea să o înduplece. *Dacă ar fi existat vreo posibilitate cât de mică de a rămâne împreună, am fi rămas. Vreau să fii o fetiță puternică pentru mine și să mergi cu mătușica Barbara și cu verișorii tăi. Nici n-o să apuce să ţi se facă dor de noi, că tati și cu mine vom și veni la tine. De îndată ce tati se va simți mai bine!*

— *Dar ai promis că nu mă vei trimite, ai promis!*

Sally ţipa, cu lacrimile șiroindu-i pe obrajii pătați.

— *Știu că am promis, dar uneori mamele și tații trebuie să-și încalce*

cuvântul ca să fie copiii în siguranță. Îți promit…

— *Nu mai spune asta – nu spune că promiți când știu că nu poți.*

— *Hai, Sally, ia-l de mână pe Jimmy!* intervenise Barbara.

Ea era sora mai mare a lui John. Îi vorbise nepoatei cu blândețe. Pentru Norah, era întru câtva o consolare; Sally avea să fie în siguranță alături de familia mătușii.

Nu s-a uitat în urmă nici măcar o dată, își spuse Norah în șoaptă, în timp ce înainta cu dificultate. *Pur și simplu a urcat la bordul navei și a plecat.*

Dincolo de cordonul separator de pe chei se adunau pasagerii ale căror documente fuseseră deja verificate. Printre aceștia, adulți îngroziți și copii care plângeau, fiecare ducând cu greu povara bunurilor de strictă necesitate.

Un grup de asistente medicale din armata australiană își fluturară documentele spre controlori; li se făcu semn să se grăbească prin culoarul îngrădit. Asistentele stăteau în picioare într-o parte, în timp ce înregistrarea civililor avansa, când, deodată, pe poartă năvăli un alt grup de femei purtând aceeași uniformă. Salutându-se ca niște prietene care se regăsesc după mult timp, sorele se îmbrățișară. Printre nou-venite, își croi drum o femeie micuță.

— Vivian, Betty, aici! strigă ea.

— Hei, Betty, e Nesta!

Cele trei femei se strânseră într-o îmbrățișare. Sora Nesta James, sora Betty Jeffrey și sora Vivian Bullwinkel deveniseră prietene bune în Malaya, unde fuseseră detașate pentru a acorda îngrijiri medicale soldaților aliați, înainte de invazia armatei japoneze. La fel ca toți ceilalți, fuseseră nevoite să se refugieze în Singapore.

— Mă bucur tare să vă revăd, spuse Nesta, extrem de mulțumită că își regăseşte prietenele. Nu știam dacă ați plecat ieri cu ceilalți!

— Betty trebuia să plece ieri, dar a reușit să lipsească fără permisiune când s-a pornit spre îmbarcare. Amândouă am sperat că nu vom fi trimise acasă, sunt atât de multe de făcut aici, spuse Vivian.

— Șefa s-a dus să pledeze cauza noastră pentru ultima dată. Nu suntem încă pe vas, așa că poate Înaltul Comandament ne va lăsa să rămânem aici, în Singapore, cu cei care sunt prea bolnavi pentru a pleca, le informă Nesta.

— A început îmbarcarea în șalupe, așa că ar fi bine să se grăbească,

adăugă Betty, uitându-se la șirul de bărbați, femei și copii care urcau în bărcile care se balansau necontenit și care urmau să îi ducă până la HMS *Vyner Brooke.*

Bombele continuau să își nimerească țintele, făcând marea să spumege în valuri care se spărgeau de chei.

Nesta fixă cu privirea șalupele în care se îmbarcau pasagerii.

— Cineva pare să aibă nevoie de ajutor; mă întorc imediat.

— Pot să fac ceva? le întrebă Nesta pe Norah și pe Ena, care nu știau cum să-l ajute pe John să coboare treptele abrupte și să pășească la bordul uneia dintre șalupe, pe jumătate plină cu pasageri dezorientați, unii plângând, alții paralizați de frică.

Norah simți o mână atingându-i umărul. Când se întoarse, văzu fața zâmbitoare a unei femei minione, într-o uniformă albă de asistentă medicală. Era atât de mărunțică, încât Norah se miră cum ar fi putut să îi ajute, având în vedere că ea, soțul și sora ei erau persoane înalte, chiar mai înalte decât majoritatea.

— Sunt sora Nesta James, asistentă medicală în armata australiană. Sunt mai puternică decât par și am fost instruită să ajut pacienți mai robuști decât mine, așa că nu vă faceți griji.

— Cred că o să ne descurcăm, îi răspunse Norah. Dar vă mulțumesc, oricum.

— N-ar fi mai bine să urcați dumneavoastră în șalupă, iar noi să-l ajutăm pe domnul? insistă Nesta cu politețe. Ați fost internat în spital? i se adresă apoi lui John, luându-l de braț în timp ce se desprindea de Norah.

— Da, spuse el, lăsându-se condus spre șalupă. Tifos.

De îndată ce Norah se află în siguranță pe șalupă, Ena și Nesta îl ajutară pe John să se sprijine de brațele ei deja întinse.

— Nu veniți cu noi? o întrebă Ena pe tânăra asistentă.

— Sunt cu prietenele mele. Vom prinde următoarea șalupă!

Ena se uită în jur și văzu un grup mare de femei purtând aceeași uniformă.

În timp ce șalupa se îndepărta cu Norah, John și Ena la bord, de pe chei se auzi un cântec. Asistentele, cu brațele petrecute pe după umeri, formaseră cu mândrie un cerc, intonând un cântec cu toată forța lor,

suficient de tare pentru a acoperi zgomotul făcut de arderea unui rezervor de benzină din apropiere, care fusese transformat într-o minge de flăcări.

„Now is the hour when we must say goodbye
Soon you'll be sailing far across the sea
While you're away, oh then remember me
When you return, you'll find me waiting here.“[3]

O altă bombă explodă pe chei.

*

Asistenta-șefă Olive Paschke întâlni privirea Nestei.

— Asistenta-șefă Drummond a solicitat încă o dată autorităților să ne lase să rămânem aici și să ne îngrijim de oamenii noștri, dar locotenentul i-a spus că cererea a fost respinsă.

— Merita încă o încercare, nu-i așa? Pur și simplu nu e corect să-i abandonăm atunci când, cel mai probabil, vor avea nevoie de noi. Și șefa cum a primit vestea?

— În singurul mod posibil, ridicând doar din sprâncene, răspunse asistenta-șefă Paschke. Dacă ar fi spus ce gândește, ar fi avut probleme.

— Ceea ce înseamnă că nu o acceptă, dar se va conforma călcându-și pe inimă. Nu m-aș fi așteptat la altceva din partea ei, spuse Nesta, scuturând din cap.

— Haideți, să le luăm pe celelalte. Cred că suntem ultimele care pleacă.

Odată ajunse la bordul navei HMS *Vyner Brooke*, sora Vivian Bullwinkel le delectă împărtășindu-le cunoștințele ei despre navă.

— A primit numele după cel de-al treia rajah din Sarawak, iar acum are HMS în fața numelui deoarece a fost rechiziționată de Marina Regală. A fost făcută să transporte numai doisprezece pasageri, dar cu un echipaj de patruzeci și șapte de persoane.

— De unde știi toate astea? întrebă Betty.

— Păi nu am luat cina cu rajahul? Da, știu ce gândiți – cum se poate ca sfrijita și bătrâna soră Vivian Bullwinkel din Broken Hill să ia cina cu un rajah? Ce-i drept, nu am fost singură, erau și alții de față.

— Ah, Bully, numai tu povestești până și ultimul detaliu, noi ne-am fi oprit după „Am luat cina cu rajahul“, spuse Betty, ironizându-și prietena.

După ce și ultima asistentă urcă la bord, căpitanul dădu ordin să se ridice ancora și să se înceapă călătoria cu prudență. Era conștient că, în drumul lor pe mare, urmau să dea peste mine britanice – o amenințare la fel de mare precum cea a avioanelor inamice care dominau cerul.

În timp ce soarele apunea, pasagerii priveau cum ardea Singapore, sub bombe, obuze și focuri de armă care nu mai conteneau. Dincolo de zgomotul morții unui oraș, Norah, John și Ena se străduiau să nu audă sunetele înfricoșătoare ale războiului, ci cântecul încurajator al asistentelor australiene de pe punte. Și, fie și numai pentru o clipă, asta fu tot ce auziră.

---

2. Acronim prezent în denumirea navelor din Marina Regală Britanică, însemnând *His/ Her Majesty's Ship*. În perioada în care se petrece acțiunea romanului (1942−1945), rege al Marii Britanii, Irlandei de Nord și al celorlalte dominioane britanice era George al VI-lea.

3. „Acesta este ceasul în care trebuie să ne luăm rămas-bun/ În curând, vei pleca departe peste mări/ Cât timp vei fi plecat, o, să-ți amintești de mine/ Când te vei întoarce, mă vei găsi aici, așteptându-te.“ *Now Is the Hour*, cântec maori lansat în 1913, care a devenit repede un cântec de război, popularizat de soldații care plecau în Primul Război Mondial.

Capitolul 2

HMS Vyner Brooke, strâmtoarea Banka,
februarie 1942

„You'll come a-waltzing Matilda with me… “[4]

— Ce gașcă veselă sunt aceste asistente! Suntem norocoși să le avem la bord, dată fiind situația, spuse Norah, făcând eforturi să aibă o voce ușoară, degajată.

Ultimele cuvinte din *Waltzing Matilda* fură însoțite de țipătul asurzitor al sirenelor de raid aerian, al căror ecou ajungea, de dincolo de port, la nava care se îndepărta încet. Un rezervor de păcură explodă, bucăți din el fiind aruncate în aer. De jur împrejurul lor, nave cuprinse de flăcări erau înghițite de valurile în clocot. Numai priceperea unui căpitan cu experiență i-ar fi putut scoate din port și conduce în largul mării, printre minele puse de Marina Britanică pentru a contracara Marina Japoneză.

Norah încercă să privească în altă parte, pentru a nu vedea scenele apocaliptice.

— Vrei să vezi dacă e un loc sub punte unde să ne putem odihni? o întrebă John, privind în larg, iar Norah înţelese încercarea lui de a-și ascunde jena pe care o simțea pentru că avea nevoie de ajutorul ei.

— Eu una stau pe punte bucuroasă; aici sunt mame cu copii și mulți bătrâni. Cred că ei ar trebui să ocupe cabinele, sugeră Ena.

John se uită la Norah. Răspunsul ei avea să decidă dacă se aventurau sub punte sau nu.

— Ai dreptate, Ena, hai să găsim un loc aici sus, unde să ne putem întinde. Toți avem nevoie de puțină odihnă.

Norah observă expresia de ușurare de pe chipul lui John. Își cunoștea atât de bine soțul; acum nu mai trebuiau să îl chinuie cu urcatul și coborâtul

scărilor.

În timp ce căutau prin mulțimea de oameni de pe punte un loc unde să se așeze, se opriră o clipă pentru a le privi pe sorele medicale, adunate în jurul unei asistente mai în vârstă, care le dădea instrucțiuni.

— Trebuie să fie șefa lor, fu de părere Norah.

— Ne vom îndrepta spre salonul unde căpitanul ne-a dat permisiunea să ne instalăm. Avem multe de planificat și trebuie să fim pregătite pentru orice, le spuse femeia în uniformă de asistentă-șefă colegelor ei.

Printre ele mai era o asistentă-șefă, a cărei expresie radioasă arăta că era foarte mândră de tovarășele sale. Era vizibil bucuroasă pentru colega ei mai tânără, care prelua responsabilitatea conducerii.

În timp ce asistentele se îndreptau spre tambuchi, Norah, Ena și John își găseau un loc pe puntea superioară, unde să petreacă prima noapte din noua lor viață de refugiați.

Incendiile care se zăreau de-a lungul țărmului se luau la întrecere cu lumina soarelui, care apunea peste ceea ce fusese odată un paradis tropical. Acum, totul semăna cu Armaghedonul.

John se lăsă să alunece pe lângă peretele despărțitor al navei, pentru a se odihni pe podeaua din scânduri de lemn. Le făcu semn Norei și Enei să vină lângă el, iar ele se așezară de o parte și de alta, sprijinindu-l. John își petrecu câte un braț pe după umerii lor și, împreună, priviră în tăcere cum lumea lor dispărea.

Asistentele intrară una după alta în salon, vorbind între ele. Erau emoționate, îngrozite și, chiar în acel moment, aveau nevoie să fie alături de prietenele și colegele lor.

— Liniște, fetelor! Avem multe de făcut, le chemă la ordine asistenta-șefă Olive Paschke. Ne vom împărți în patru echipe. Unele dintre voi vor fi responsabile de cei de sub punte, iar altele de cei de deasupra. Voi atribui fiecăreia o colegă mai experimentată, care va fi responsabilă de zona indicată, precum și de disciplina și moralul echipei. Dar, mai întâi, vreau să clarific faptul că, în cel mai rău dintre scenariile posibile, cel în care va trebui să părăsim nava, trebuie să ajutați la evacuare, iar noi vom fi ultimele care vom pleca.

Șefa își privi asistentele pentru a vedea cum primesc această veste. Ele se

uitară una la alta, încuviințând din cap – toată lumea înțelesese.

Nesta, adjuncta asistentei-șefe Paschke, fu prima soră desemnată să conducă o echipă. Rapid, eficient, asistentele își împărțiră medicamentele și bandajele.

Când se adunară din nou, asistenta-șefă Drummond se adresă întregului grup:

— În primul rând, vreau să vă spun cât de mândră sunt de voi toate. Vom trece prin asta împreună. Am fost informată de căpitan că, la bord, nu există suficiente bărci de salvare pentru toată lumea, în cazul în care va trebui să părăsim nava. Prin urmare, vă rog să purtați în permanență vestele de salvare. Dormiți cu ele; s-ar putea să vă ajute să scapați cu viață. Și – adăugă asistenta-șefă Paschke –, dacă ajungeți în apă, nu uitați să vă scoateți pantofii. Fetelor, nu am de gând să îndulcesc nimic. Vom fi bombardați, nu există nici o îndoială. Îmi pare rău, dar este inevitabil.

Asistenta-șefă își trase umerii spre spate, pentru a părea mai înaltă și a inspira forță asistentelor ei.

— Iar acum, să ne îndreptăm spre zonele alocate și să exersăm evacuarea. Asistenta-șefă Drummond și cu mine vom veni să verificăm cum vă iese. A, și încă ceva: în cazul în care va trebui să părăsim nava, asistenta-șefă Drummond va da ordinul. S-a înțeles?

Nesta își conduse echipa în partea superioară de la babord a navei.

Norah, John și Ena le urmăreau în timpul exercițiului. Stabileau cum vor ajuta oamenii să coboare de la bord, identificând locurile unde puteau fi folosite frânghii. Nesta le spuse asistentelor că vor avea de-a face cu bărbați, femei și copii îngroziți, poate chiar răniți. Pe un ton blând, ele repetau cuvintele de încurajare pe care aveau să le folosească în cazul celor care aveau să refuze să sară în mare.

— Amintiți-vă, vor fi oameni care nu știu să înoate, inclusiv copii, și chiar bebeluși. Spuneți-le că vor beneficia de ajutor odată ce sunt în apă. Există plute de salvare pe care echipajul ni le va arunca.

Norah o urmărea pe sora Nesta James, lăsând, pentru un moment, ca atenția să-i fie distrasă de la cele din jur de admirația față de modul în care tânăra femeie le coordona pe asistentele medicale aflate sub conducerea sa. Nesta îi întâlni privirea și îi dărui un zâmbet larg. Își amintea, cu siguranță,

de acești trei pasageri pe care îi ajutase mai devreme. Zâmbetul ei voia să spună: *Nu sunt motive de îngrijorare. Toate acestea fac parte din munca noastră*. Norah nu putea să uite de îngrijorare, dar aprecia gestul, încurajarea care răzbătea din zâmbetul Nestei în timp ce navigau printr-o zonă de război.

În curând însă, Norah deveni din nou conștientă de pericolul în care se aflau. Își îngropă fața în brațele lui John, înăbușindu-și plânsul care era cât pe ce să o înece, spunându-și că nu avea voie să plângă, că nu avea voie să se poarte ca un copil, după ce le privise pe acele asistente curajoase fără să pregete nici o clipă să ofere ajutor.

— Te gândești la Sally, nu-i așa? o întrebă John în șoaptă, cufundându-și fața în părul ei.

— A trebuit să treacă prin asta, nu-i așa, John? spuse Norah plângând. A fost aruncată peste bord de o persoană bine intenționată? Măcar de-am ști că trăiește și unde este… Spune-mi că este în siguranță!

— Aș ști dacă nu este, aș simți-o, o liniști John, ridicându-i bărbia de pe umărul lui cu degete tremurânde. Și tu ai ști. Ai simți-o aici, spuse el, punându-și o mână peste inima Norei. Sally a noastră este în siguranță, draga mea, trebuie să crezi asta. Nu renunța să-ți repeți asta și, foarte curând, vom fi lângă ea.

Ena se aplecă peste John, pentru a-și îmbrățișa sora îndurerată.

— E în siguranță, Norah. Te așteaptă, o încurajă ea.

— Bravo, fetelor! spuse asistenta-șefă Drummond, după ce o privise pe Nesta la treabă, alături de asistentele ei. Soră James, termină ceea ce faci, apoi du-ți fetele jos să se odihnească. Din păcate, am auzit că e penurie de alimente la bord, așa că asistenta-șefă Paschke și cu mine am spus deja că ne vom dona rațiile copiilor. Ne vedem jos.

— Îmi cer scuze, soră James, dar eu nu știu să înot, anunță una dintre asistente.

— Nu ești singura, nici asistenta-șefă Paschke nu știe, îi spuse Nesta.

— E adevărat? Sunteți sigură de asta? întrebă asistenta, luminându-se la față.

— Da, sunt sigură. Am fost împreună în Malacca, în Malaya. Sunt acolo niște plaje minunate și, când nu eram de serviciu, ne duceam adesea să

înotăm. Nu am putut s-o convingem pe șefa nici măcar să se plimbe pe țărm, așa de frică îi e de apă.

Doar câțiva dintre pasageri, mulți adormiți sau epuizați, și-au dat seama că motorul navei fusese oprit și ancora aruncată. Căpitanul decisese să nu riște să fie detectați în Strâmtoarea Banka, unde vizibilitatea era bună pentru inamic. Dar, o clipă mai târziu, se răzgândise.

— Nu putem rămâne aici, spusese el echipajului. Haideți să trecem cu viteză maximă prin strâmtoare. Cât de repede putem!

Soarele îi trezi pe cei care dormeau pe punte, iar căldura chinuitoare pe cei de sub punte. Asistentele începuseră să servească porțiile neîndestulătoare, apoi se întorseseră în salon pentru a prelua alte sarcini.

— Asistenta-șefă și cu mine ne-am întâlnit cu căpitanul Borton cu puțin timp în urmă, anunță asistenta-șefă Drummond echipele. Din păcate, spune că nu am reușit să ajungem acolo unde ar fi trebuit să fim. Odihniți-vă cât mai puteți. Șefele să rămână, vă rog, iar toate celelalte să meargă sus, unde este, probabil, un pic mai răcoare.

— Vă rog să le reamintiți asistentelor din echipele voastre să poarte întotdeauna banderolele cu Crucea Roșie, le spuse asistenta-șefă Paschke șefelor de echipă. În cel mai rău dintre scenarii, vor putea fi identificate. Nu se știe niciodată, poate că piloții japonezi le vor vedea și vor cruța nava și pe pasagerii săi. Căpitanul Borton ne-a spus că sunetul scurt al sirenei înseamnă că suntem atacați. În acest caz, continuați să vă faceți datoria la posturi și așteptați comenzi suplimentare. Sunetul continuu al sirenei înseamnă că trebuie să părăsiți nava, iar, în acest caz, știți toate ce aveți de făcut. Acum duceți-vă și vorbiți cu fetele voastre; asistenta-șefă și cu mine vom veni în scurt timp în inspecție la posturile voastre.

Pe puntea superioară se îngrămădeau pasageri, încercând să scape de căldura și umiditatea din pântecele navei. Unii ațipeau acolo unde puteau găsi puțină umbră. Mulți pasageri nu auziră avionul care se apropia. Cei care îl auziră rămaseră însă cu ochii pironiți spre cer, privind cum aparatul se îndrepta spre mare, luând ca țintă nava lor.

— Ascundeți-vă! Ascundeți-vă! bubui o voce din difuzor.

Apoi se dezlănțui iadul.

Pasagerii se năpusteau care încotro, în timp ce din văzduh ploua cu gloanțe. Proiectilele loveau cu putere, făcând să ricoșeze bucăți de metal, încercând iar și iar să-și nimerească ținta.

— Fugiți! Fugiți! strigă John, apucându-le de brațe pe Norah și pe Ena.

Dar, în cele din urmă, ele fură cele care reușiră să-l tragă deoparte.

Asistentele se repeziră spre posturile alocate, pregătite pentru ceea ce aveau să le aducă momentele următoare. Cel puțin deocamdată, atacul se terminase și cerul era din nou senin. Se auzi un oftat colectiv de ușurare. Numai câțiva pasageri fuseseră răniți, însă bărcile de salvare ale navei încasaseră proiectilele, multe dintre ele devenind inutilizabile.

*

— Aici suntem ținte sigure; nu peste mult timp, vor apărea bombardierele. Trebuie să intrăm în strâmtoare dacă vrem să avem o șansă de scăpare, își avertiză căpitanul Borton echipajul.

Pe măsură ce nava se avânta în valuri, căpitanul scruta linia orizontului în căutare de uscat. Era, acum, esențial să reușească dintr-o singură manevră.

— Anunță că alarma a încetat. Deocamdată, spuse el unui ofițer.

— Hai să stăm aici, jos, propuse John. Părea epuizat și Norah îi atinse fruntea, constatând că avea iar febră.

Și trebuia să mai urce de atâtea ori scările acelea…

Asistentele medicale auziseră anunțul de încetare a alarmei și se întorseseră imediat în salon de la posturile lor, pentru noi ordine. Din fericire, toate aveau de raportat doar răni ușoare în rândul pasagerilor, cauzate în principal de bucățile de lemn care zburaseră din toate părțile. De data aceasta, motoarele începură să șuiere la capacitate maximă, iar nava se pregătea să traverseze Strâmtoarea Banka. Nu avea să mai înainteze în zigzag pentru a evita minele.

Nu trecu mult și sirenele sunară din nou, iar strigătul „Avioane la orizont!" ajunse la urechile celor de sub punte.

Deși pasagerii aflați aici nu puteau vedea aparatele de zbor, ei simțiră efectele primei bombe care explodă în apă, agitând marea și zdruncinând

nava cu sălbăticie când într-o direcție, când în alta.

— Unu! strigă cineva.

Căpitanul Borton începu manevre de evitare, încercând să se sustragă bombelor care cădeau acum în ploaie asupra lor. Se răspândi vestea că în față ar fi pământ; numai o minune i-ar fi putut salva.

— Doi, trei …paisprezece, cincisprezece …douăzeci și șase, douăzeci și șapte.

Norah, John și Ena ascultau cum un alt pasager număra bombele care cădeau în jurul lor; în mod miraculos, nici una nu părea să fi lovit nava.

— …douăzeci și opt, douăzeci și nouă…

În clipa următoare, o bombă atingea vasul, aruncând pasagerii în aer, în pereți, unul în altul. Panica izbucni, și toată lumea se năpusti spre culoare, pentru a urca pe punte.

— Sunteți tefere? Sunteți rănite? strigă John către Norah și Ena.

— Suntem bine, dar trebuie să ajungem pe punte, aici nu suntem în siguranță! țipă Norah.

— De acord. Mergeți înainte, eu vin după voi.

— Ajută-l, Ena; merge unde mergem noi, spuse ea, fixându-l cu privirea pe John. Acesta este pactul nostru.

Cele două femei îl ajutară pe John să se ridice, prinzându-l între ele. Norah deschidea drumul prin mulțime, împingând și fiind împinsă la rândul ei, în timp ce toată lumea încerca cu disperare să fugă de pe nava care se scufunda.

— Plecați, fetelor, ne vedem sus, le spuse asistenta-șefă sorelor care se aflau încă în salon.

Nesta și echipa ei se îndreptară spre cea mai apropiată scară, spre lumina zilei, gata să îndeplinească misiunea pentru care fuseseră instruite. În momentul în care puse piciorul pe punte, un alt avion se apropia, mitraliindu-i nebunește pe cei deja răniți și distrugând și mai multe bărci de salvare.

Nesta le spuse asistentelor să rămână acolo unde erau până ce avionul avea să dispară.

— Căutați răniți, persoane pe care le puteți ajuta. Începeți! strigă ea.

Norah urca de asemenea, trăgându-l după ea pe John. Urcarea era groaie

și deveni și mai lentă, căci tânăra din fața ei abia pășea. Norah îi atinse ușor umărul.

— Ai fost rănită, îi spuse. Ai o rană adâncă. Spatele tău…

— Da?! făcu fata, fără a fi conștientă de răni, în rochia udă de sânge.

În cele din urmă, reuși să urce, poticnindu-se, pe punte, unde se prăbuși brusc.

— Soră! Am nevoie de o asistentă medicală aici! strigă Norah, așezându-se lângă tânără și punându-i cu grijă capul în poala sa.

Nesta fu prima asistentă care veni lângă ea. Luă pulsul tinerei și îi verifică pupilele.

— A murit, îmi pare rău; nu mai putem face nimic pentru ea, îi spuse Norei.

— Trebuie s-o lăsăm, Norah. Îmi pare rău, draga mea, dar trebuie să coborâm de pe navă, șopti John. Va trebui să înotăm până la uscat.

Din nou, cele două surori îl ajutară pe John să meargă, în timp ce erau împinse de mulțimea care se zbătea nebunește să ajungă la bărcile de salvare.

Asistentele-șefe Paschke și Drummond erau încă sub punte; înainte de a pleca, trebuiau să se asigure că toată lumea urcase sau măcar se îndrepta spre scările care duceau deasupra. O liniște lugubră se așternu în timp ce pasagerii se îndreptau spre ieșire. Când, deodată, se auzi strigătul unei femei.

— Opriți-vă! Rămâneţi pe loc!

Lumea era cuprinsă de haos, nava se scufunda, rănații gemeau, dar toți încremeniră la auzul acestei voci stridente.

— Soțului meu i-au căzut ochelarii, anunță femeia.

Oricât de ridicolă era situația, atât asistentele-șefe, cât și mulți dintre pasageri începură să râdă.

Venise momentul ca exercițiile făcute de asistente să dea roade. Echipa Nestei, cu excepția a două sore medicale care nu reușiseră să ajungă pe punte, începu să ajute femeile și copiii să urce în bărcile de salvare. Mai puternică decât zgomotul, suferința și strigătele de ajutor ale celor răniți sau îngroziți, vocea clară și calmă a asistentei-șefe Paschke se auzea dând instrucțiuni. Bărcile de salvare erau pline, copiii foloseau scările de frânghie

pentru a coborî în valuri, cu părinții în urma lor.

*

— Voi coborî eu prima, îi spuse Ena Norei. Tu îl ajuți pe John, apoi vii și tu.

Ena apucă o frânghie care atârna bălăbănindu-se peste bordul navei. Frânghia îi trecu printre degete în timp ce aluneca în apă. Imediat, John – care alesese drumul mai scurt și sărise – ajunse lângă ea. Vesta de salvare îl aduse la suprafață, iar Ena se întinse să-l prindă, dar, când să se agațe de brațul său, scoase un țipăt. Frecarea de frânghie îi jupuise palmele până la sânge. Ena își flutură frenetic mâinile spre Norah, strigând:

— Sări, Norah! Sări, nu folosi frânghia!

Văzând-o pe Ena fluturând din mâini, Norah apucă frânghia, trecu peste parapet și își dădu drumul.

John văzu mâinile Enei și, în timp ce Norah lovea apa, el încerca din răsputeri să înoate spre ea, știind că și ea va simți curând durerea arsurilor de frânghie și a cărnii sfâșiate.

Însă nu aveau timp să-și îngrijească rănile, trebuiau să se îndepărteze de nava care se scufunda. John refuză sprijinul lor; știa că acum era pe cont propriu și trebuia să le ajute cu ultimele puteri care îi mai rămâneau.

Nesta observă că, odată cu șuvoiul neîntrerupt de bărbați, femei și copii care ajungeau fie în bărcile de salvare, fie în apă, numărul celor rămași pe punte scădea tot mai mult. Nu departe, un pasager împingea un băiețel în brațele unuia dintre membrii echipajului.

— Aici, avem o barcă de salvare pentru amândouă! spuse Nesta, urmărind apoi cum asistentele-șefe Paschke și Drummond erau ajutate să urce în barca de salvare rămasă.

Nava se înclină, iar cele două fură răsturnate și chicotiră, pomenindu-se probabil în cea mai indecentă postură pe care o avuseseră vreodată, în timp ce se ajutau una pe alta să-și recapete ținuta sobră. Când barca de salvare era lăsată la apă, asistenta-șefă Drummond lansă apelul:

— E timpul să mergem, fetelor! Părăsiți nava! strigă ea.

— Ne întâlnim pe țărm pentru pregătiri, adăugă asistenta-șefă Paschke.

Pe când barca de salvare dispărea peste bord, Nesta se întoarse către asistentele rămase:

— Ați auzit-o pe șefa, e rândul nostru. Toate ați făcut o treabă extraordinară, vă mulțumesc. Acum, scoateți-vă pantofii, țineți-vă vesta de salvare sub bărbie și săriți!

— Ce sens are să-mi scot pantofii, nu știu să înot, pot să mă înec și cu pantofii în picioare, răspunse una dintre asistente.

Nesta se uită în jur și văzu o bucată dintr-o ușă care zăcea pe punte.

— Nimeni nu se îneacă, îi spuse ea asistentei speriate. Ajută-mă cu ușa asta. O s-o aruncăm peste bord și, după ce sari în apă, te poți agăța de ea.

Cele două aruncară ușa ruptă peste bord. Nesta privi cum asistenta sare, iese la suprafață și dă din mâini și din picioare spre scândură, agățându-se de ea strâns, în timp ce bate apa din toate puterile, pentru a se îndepărta.

Privind puntea pentru ultima oară, Nesta își ridică rochia, trăgându-și repede ciorapii, pe care îi aruncă împreună cu pantofii. Apoi sări peste bord.

În apă, de jur împrejur, se auzeau strigăte de ajutor, chemări ale celor dragi. Acestea se contopeau cu zgomotul teribil provocat de ruperea HMS *Vyner Brooke*.

Norah, Ena și John se opriră un moment pentru a privi în urmă și văzură cu groază cum nava se răstoarnă pe o parte. Pupa i se ridică din apă, afișând cu mândrie elicele, înainte de a se scufunda, liniștită și grațioasă, în adâncuri.

— Iat-o cum se duce, spuse încet John.

— O, nu! Uitați-vă… izbucni în plâns Ena.

Și alte persoane aflate în apă observaseră avionul japonez care se îndrepta direct spre oamenii lipsiți de orice apărare. Marea începu să fiarbă, în timp ce gloanțele loveau apa, iar unele câte o țintă. Prea mulți dintre cei care supraviețuiseră saltului în necunoscut pluteau acum fără viață în valuri: lupta lor se terminase.

— Mami! Mami, unde ești?

Ena și Norah observară cum o fetiță, care poate nici nu avea vârsta de școală, dispărea sub un val. Îndepărtându-se de John, uitând de durerea din palmele lor, se îndreptară spre strigătele tânguitoare. Un val o aruncă pe copilă din nou la suprafață, și Ena se întinse și o apucă, trăgând-o lângă ea.

— Te-am prins, te-am prins. Totul va fi bine, murmură ea.

— Ține-o bine, Ena. Să ne întoarcem la John, strigă Norah.

— Unde este mămica mea? Nu o găsesc, spuse fetița plângând și scuipând apa din gură.

— O vom găsi, îți promit, îi spuse Ena. Nu trebuie decât să te ții de mine ca să plutim. Cum te cheamă?

— June. Mă cheamă June. Pe mama mea o cheamă Dorothy. Am cinci ani.

— Mă bucur să te cunosc, June. Numele meu e Ena, iar ea este sora mea mai mare, Norah. O să avem grijă de tine până când o vom găsi pe mămica ta.

Ena o ținea strâns pe June de mijloc și, dând ușor din picioare, se îndreptă spre John, care înota spre ele. Curentul îi trăgea pe toți departe de nava scufundată, dar nu suficient de repede pentru a-i salva pe unii de la a fi înghițiți de păcura care bolborosea spre suprafață din rezervoarele crăpate ale navei.

— Se poate mai rău de-atât? se lamentă John în timp ce încercau să-și spele păcura de pe fețe. Fără apă curată, încercările lor erau zadarnice. Hai să încercăm să ajungem pe insulă.

— Se pare că ne îndepărtăm de ea, spuse Norah. E curentul, va continua să ne împingă în strâmtoare. Hai să ne odihnim puțin și să ne adunăm forțele, ca să putem înota cu toată puterea spre uscat.

Cu June agățată de Ena, începură să plutească, lăsându-se purtați de curent la voia întâmplării, care nu coincidea cu voința lor.

Nesta lovea apa cu forță, scufundându-se mult sub valurile de suprafață. Renunțase la vesta de salvare și, folosindu-și mâinile, se lupta pentru ieși la lumină. Odată ce reuși, deschise gura pentru a lăsa aerul să-i umple plămânii, dar fu lovită imediat de un trup care plutea în derivă. Din instinct, îi verifică semnele vitale, dar își dădu seama imediat că, pentru bietul om, nu mai exista nici o speranță.

Auzind strigăte de ajutor, Nesta înotă spre cei care aveau nevoie de ea. Văzu câteva asistente ținându-se de o scândură, dar ele îi strigară să stea liniștită, că sunt bine. Lovi apa cu picioarele, îndreptându-se spre o barcă de salvare care se îndepărta de ea. Când fu ridicată de un val, le recunoscu pe

asistentele-șefe Drummond și Paschke, împreună cu câteva sore, unele rănite. Una dintre colegele ei avea doi copii mici încolăciți de gât. De o parte și de alta a bărcii, erau agățați bărbați și femei cuprinși de disperare. Nesta se simți ușurată: prietena ei Olive Paschke era în siguranță, iar asistenta-șefă Drummond era cu ea. Toate făceau ceea ce fuseseră instruite să facă: aveau grijă de cei vulnerabili.

Betty Jeffrey înota spre ea.

— Nesta, Nesta, ești bine?! strigă ea.

— Da, sunt bine, dar tu?

— Nu sunt rănită, încerc să le găsesc pe celelalte, dar nu știu dacă am reușit toate să scăpăm, spuse Betty și vocea i se frânse.

— Aici! Aici!

Cele două femei făcură meandre în apă, pentru a vedea alte câteva asistente care călcau apa împreună. Fără alte cuvinte, cele două înotară spre grup.

— E toată lumea teafără, e cineva rănit? întrebă Nesta imediat.

I se răspunse în cor că nu. Dar Nesta observase șuvoiul de sânge care curgea din capul sorei Jean Ashton.

— Jean, văd că ai o tăietură la cap; are vreuna dintre voi vreo rană pe care nu o pot vedea? le întrebă Nesta pe tinerele asistente.

Jean scutură din cap și nici una nu recunoscu că ar fi avut răni grave, în afară de loviturile și zgârieturile pe care apa sărată avea să le vindece.

— Ce vrei să facem? o întreabă o asistentă pe Nesta, recunoscându-i astfel superioritatea în funcție chiar și acum, când pluteau în mare.

Prinzându-se una de alta într-un cerc strâns, asistentele ținură o întâlnire ad-hoc pentru a discuta despre cum să-i ajute pe cei răniți și vulnerabili.

— Ajutați unde puteți, dar prioritatea noastră trebuie să fie să ajungem într-un loc sigur, le explică Nesta. Haideți să înotăm spre țărm și să începem de acolo. Le-ați văzut pe șefe?

— Eu le-am văzut, erau amândouă în aceeași barcă de salvare, alături de alte asistente medicale și de civili, le informă Betty pe cele din grup.

— Le-am zărit doar pentru o clipă; nu cred că m-au văzut și ele, căci apa m-a dus repede mai departe, îi spuse Nesta.

— Șefa Paschke arăta deosebit de calmă, adăugă Betty. A fost așa de

ciudat să o văd atât de aproape de apă, fără să fie deloc cuprinsă de panică. Ții minte, Nesta, cum nici măcar voia să-și ude picioarele în Malacca?

— Da, obișnuiam să ne amuzăm pe seama ei. Nu ne va lăsa niciodată să uităm cum a supraviețuit pe ocean după ce a naufragiat.

— Ar trebui să ne despărțim și să le căutăm pe celelalte? întrebă Betty.

— Da, încercați să vă agățați de una dintre scândurile care trec pe lângă voi. Ne vedem pe țărm! strigă Nesta, lăsându-se dusă de curent.

— Unii dintre pasageri au ajuns la țărm, așa că, dacă ei pot, putem și noi! le strigă Norah celorlalți.

Norah, Ena, John și June se alăturară mai multor supraviețuitori care încercau să înoate spre o insulă pe care o puteau zări atunci când erau ridicați pe coama unui val, dar care dispărea din nou atunci când alunecau înapoi.

Slavă Domnului că apa este caldă, se gândi Norah, privindu-și soțul. Hipotermia era ultimul lucru care îi mai trebuia.

Curentul puternic din adâncuri le zădărnicea încercările. Timp de câteva ore, fuseseră purtați spre Strâmtoarea Banka. June adormise din cauza epuizării sau a traumei. Ena o ținea lipită de ea, capul fetiței odihnindu-i-se pe umăr în timp ce călca apa. Soarele apunea, în sfârșit, peste această zi teribilă, iar vizibilitatea la suprafața mării se diminua. Aflându-se acum puțin mai aproape, priveau incendiile care ardeau pe malul la care se străduiau din răsputeri să ajungă.

Nici unul dintre ei nu văzuse pluta decât după ce trecuse. Câțiva înotaseră după ea, reușind s-o apuce și s-o tragă înapoi, pentru ca alții să se agațe de ea. În timp ce epuizarea amenința să îi copleșească pe toți, Norah și Ena se ajutară una pe alta să urce pe plută. Când întunericul îi acoperi, se strânseră unii în alții. Cei mai mulți dintre cei de pe plută căzură într-un somn adânc.

„Waltzing Matilda, waltzing Matilda
You'll come a-waltzing Matilda with me
And he sang as he shoved that jumbuck in his tucker bag
You'll come a-waltzing Matilda with me… “[5]

Odată cu lăsarea nopții, Nesta constată că a rămas singură, dar își dădu seama că putea găsi puțină alinare în cântec. Scândura pe care pusese mâna

cu câteva ore mai devreme devenise casa ei. Nemaiavând puterea de a bate apa cu picioarele, luă decizia să se urce pe ea și să se lase purtată de curent.

Întinsă pe spate, privi stelele de pe boltă, aceleași stele la care se uitau, probabil, familia și prietenii ei din Australia. Se gândi la nemărginirea cerului din orașul ei natal din Victoria[6] rurală, de care fusese fascinată în cea mai mare parte a vieții sale, și își imagină că mama și tatăl ei priveau cerul în acel moment, la fel ca ea. Le promise în gând:

Voi supraviețui și voi veni la voi cât de repede voi putea. Știu că nu ați fost niciodată de acord să merg la război. Nu v-am făcut viața ușoară și, pentru asta, îmi pare rău. Vă promit că, atunci când voi ajunge acasă, nu vă voi mai părăsi.

Se gândi, de asemenea, la doctorul Rick, pe care îl întâlnise când erau împreună la post în Malaya pentru a avea grijă de soldații aliați, detașați acolo – credeau ei atunci – pentru a pune pe fugă armata japoneză invadatoare. Își aminti când Rick îi vorbise prima dată, apoi ultima dată, și se întrebă dacă el reușise să plece în siguranță din Malaya și unde putea fi în acel moment…

Fusese de acord să preia schimbul de noapte al lui Betty, pentru ca aceasta să poată accepta o întâlnire la cină. Cu puțin înainte de miezul nopții, Nesta mergea prin salon, asigurându-se că toți bărbații dormeau, că starea lor era stabilă. Când se întoarse la biroul său pentru a-și consemna observațiile, medicul de gardă din acea noapte veni la ea.

— Totul e în regulă, soră James? întrebase el.

— Dorm ca niște bebeluși. Cred că toți bărbații de aici pot fi externați mâine, răspunse Nesta în șoaptă. Nu ar fi fost frumos să-i trezească din somn pe soldați.

— Așa crezi? Vrei să-mi iei slujba, soră?

Nesta înțelese abia atunci ceea ce tocmai spusese. Împietrită, rămase în picioare; o sută patruzeci și șapte de centimetri era înălțimea ei; un pitic pe lângă doctor.

— Îmi pare rău, a fost nepotrivit. Îmi voi nota observațiile în fiecare dosar pentru a fi citite de schimbul de dimineață, spusese ea, bâlbâindu-se.

— E-n regulă, sunt sigur că ai dreptate. În special, ținând seama de tot

acest sforăit… Pun pariu că doctorul Raymond este de acord cu tine. Ia loc, nu trebuie să stai în picioare pentru a căpăta atenția mea.

— Mulțumesc, domnule doctor Bayley, bâigui Nesta în timp ce se așeza.

— Mă cheamă Richard, dar prietenii îmi spun Rick. N-am mai auzit numele Nesta, pot să te întreb de unde e?

Nesta râsese.

— Este galez. M-am născut în Țara Galilor și părinții mei s-au mutat în Australia când eram copil.

— Aha, așa se explică, unele nume foarte deosebite provin din Țara Galilor, n-am dreptate?

— Ba da, galezilor le place să fie diferiți. Nici un galez nu vrea să fie considerat englez.

Rick se așezase pe marginea biroului, dând la o parte dosarele, scrutând cu privirea secția, apoi se întorsese din nou către ea.

— Ar fi nepoliticos din partea mea să te întreb ce făceai înainte de a te înrola și a sta aici, cu mine, în seara asta?

— Ei bine, pe scurt, am venit în Australia din Țara Galilor când aveam opt ani, am locuit în Shepparton.

— Asta e în nordul Victoriei, nu-i așa?

— Da, într-o zonă agricolă, în principal livezi.

— Continuă.

— Întotdeauna am știut că vreau să fiu asistentă medicală și am absolvit la Royal Melbourne.

— De acolo ai venit aici?

Din nou, Nesta râsese.

— Nu, nici pe departe – înainte am fost în Africa de Sud.

— Stai, unde? Asta vreau să-mi povestești. Așteaptă un minut, să mai aduc un scaun. Apropo, ai un râs minunat, de câteva săptămâni îl tot aud. Cred că râzi mai mult decât orice altă persoană pe care am cunoscut-o vreodată.

Așezat pe scaun, în fața biroului, Rick se aplecase puțin spre ea, numai urechi.

— Cum spuneam, am fost în Africa de Sud.

— De ce?

— Mă lăsați să spun povestea? îl întrebase Nesta cu un zâmbet ștrengar.

— Îmi cer scuze. Chiar te rog să continui.

— Să nu mă înțelegeți greșit, mi-a plăcut să lucrez la Royal Melbourne, dar mi-am dorit să fac mai mult, să-mi folosesc calitățile pentru a vindeca, nu numai pentru a îngriji pacienții.

— Aha, deci ți-ai dorit să fii medic!

— Mă lăsați să termin?

— Îmi cer scuze.

— Am văzut un mic anunț în ziar, se căutau asistente medicale care să lucreze în minele de aur și diamante din Africa de Sud. Nu aveam idee despre ce putea fi vorba, dar la momentul respectiv căutam să fac mai mult, să pornesc într-un fel de aventură. Mi-am depus actele, am fost acceptată și am plecat. Am lucrat într-o mină din regiunea Johannesburg.

— A fost greu?

— În unele zile, chiar foarte greu. Accidente, alunecări de teren, galerii prăbușite, bătăi. Cu siguranță m-am confruntat cu răni pe care nu le mai văzusem și nu exista întotdeauna un medic la fața locului.

— Deci, ai făcut ceea ce trebuia să faci, ai luat propriile decizii cu privire, să spunem, la externări.

Nesta râsese iar.

— Ceva de genul acesta. Da. În orice caz, am fost acolo timp de doi ani, apoi, într-o zi, era într-o duminică, noi...

— Noi? Cine erau celelalte?

— O, erau asistente medicale din Anglia și Scoția și unele locale, nu la fel de bine pregătite ca noi. În orice caz, noi stăteam în camera de odihnă și luam prânzul, când una dintre fetele din Anglia a luat ziarul care era deschis pe masă și ne-a spus că atât Anglia, cât și Australia au intrat în război. Trebuie să înțelegeți, primeam foarte puține vești din lumea exterioară, majoritatea dintre noi nici nu ne doream să primim, voiam doar să ne facem treaba, să ajutăm acolo unde puteam. Am știut imediat că trebuie să plec acasă, că rolul meu era, acum, să-mi ajut propriul popor. A durat câteva luni, dar în cele din urmă m-am întors la Sydney și m-am înrolat. Și iată-mă aici. Iată-ne aici!

— Ești o adevărată aventurieră, soră Nesta James.

— Mulțumesc pentru că m-ați întrebat și m-ați ascultat, nu am spus povestea mea nimănui în afară de asistenta-șefă.

— Ar trebui s-o mai spui, sunt sigur că colegele tale ar fi fascinate să cunoască faptele tale curajoase. Te las să-ți faci rondul, vino să mă cauți dacă ai nevoie de mine.

— Noapte bună, domnule doctor.

— Rick, prietenii îmi spun Rick…

Biruită de oboseală, Nesta nu văzu plaja până când pluta ei nu ajunse la țărm. Habar nu avea cât timp stătuse în apă, dar era probabil miezul nopții; doar stelele luminau bolta fără lună. O chinuia o sete insuportabilă. Se strădui să se așeze, apoi privi dincolo de plaja mică, spre întunericul junglei. Rostogolindu-se de pe plută, se târî pe țărm și se prăbuși pe nisip. Privirea îi fu atrasă de o lumină și, întorcându-se, văzu un far, o rază de lumină care se rotea și strălucea departe pe mare.

Tremurând, Nesta se ridică în picioare, cu toți cei o sută patruzeci și șapte de centimetri ai săi, și se îndreptă cu pași mari spre clădire. Găsi ușa și bătu. Încet, aceasta se deschise cu un scârțâit și, de cealaltă parte a acesteia, se iviră doi bărbați malaysieni, localnici din acel sat, care o cercetau cu priviri temătoare.

— Pot să intru, vă rog? întrebă ea.

După privirea lor perplexă își dădu seama că nu o înțeleseseră. Împinse ușor ușa, iar ei se dădură la o parte. Nesta cercetă cu privirea camera mică. Avea un pat, o masă cu două scaune și un raft cu unelte rudimentare de bucătărie.

— Engleză? spuse ea.

— Puțin, răspunse unul dintre bărbați.

— Locuiți aici?

Bărbații schimbară priviri și câteva cuvinte în limba malaeză.

— Olandez a locuit aici, a plecat.

— Apă? Pot să beau niște apă, vă rog?

Înainte ca ei să-i poată răspunde, ușa se deschise brusc și doi soldați japonezi se năpustiră înăuntru. Bărbații malaysieni tresăriră. Surprinși să o vadă pe Nesta, soldații își ridicară puștile și își scoaseră baionetele, ducându-le la câțiva centimetri de pieptul ei. Ea nu tresări.

Unul din soldați își coborî pușca și se roti încet în jurul Nestei, privind-o din cap până-n picioare. Ea își puse mâna dreaptă în buzunarul uniformei și își pipăi banii, cele o sută de lire sterline – erau încă la locul lor, ude, dar intacte. Soldatul îi observă mișcarea și îi smuci mâna. Întorcând-o cu fața la perete, stăteau în spatele ei, aruncând cuvinte batjocoritoare. Nesta nu îi văzu plecând, dar unul dintre malaysieni o întoarse cu fața.

— Plecați. Pleci și tu, spuse el.

— Apă, vă rog.

— Tu pleci, acum pleci.

Bărbații îi dădură niște apă, pe care ea o bău cu înghițituri mari înainte de a fi dată afară pe ușă.

Nesta părăsi farul, îndepărtându-se încet. Se îndreptă spre locul unde plaja întâlnea jungla și se lăsă să cadă lângă un copac mare. Ascunsă aici, în întuneric, așteptă ca răsăritul soarelui să aducă o nouă zi.

— Păcura asta nu se curăţă, se plânse Norah frecându-şi pielea.

La răsăritul soarelui, Norah, Ena, John și June, la fel ca toţi ceilalți de pe plută, se străduiau să găsească o poziție suportabilă. Nu trecu mult și aerul răcoros al dimineții fu înlocuit de căldura unui soare mistuitor. Curând, dogoarea lui ajunse să îi ardă pe toți. Pe rând, se lăsau în apa rece pentru a se răcori, ținându-se bine de plută. Le era îngrozitor de sete.

— Poate ne așteaptă un duș fierbinte sau o baie, cu săpun bun și prosoape groase când vom ajunge pe uscat, spuse Ena în glumă, dar nimeni nu zâmbi.

— Cum vă sunt mâinile? le întrebă John.

Surorile își întinseră mâinile jupuite și supurânde, pentru a fi inspectate.

— O, Doamne, habar nu aveam că sunteți rănite, spuse una dintre femei. Ar fi trebuit să spuneți.

— Ne vom îngriji când ajungem la țărm, sper să le găsim pe asistentele medicale care au fost pe navă cu noi, îi răspunse Ena.

Priviră cum soarele trecea de mijlocul cerului.

— Suntem în ocean de peste douăzeci și patru de ore, zise un bărbat. Și fără un strop de apă de băut.

Se așternu tăcerea.

Înainte de a vedea șalupa îndreptându-se spre ei, îi auziseră motorul. Neștiind cine era la bord, câțiva bărbați și câteva femei coborâră de pe

plută.

Oprind motoarele, șalupa se apropie de pluta care se legăna pe valuri. Avea la bord doi aviatori; unul atât de tânăr, încât părea încă un copil, iar celălalt de vârsta lui John.

— Bună ziua! Bună ziua! Ne bucurăm să vă găsim. Suntem din RAF[7]. Ce-ar fi să urcați la bord?

Câteva femei începură să plângă; bărbații își întinseră mâinile pentru a le strânge pe cele ale salvatorilor lor.

— De pe ce navă sunteți?

— De pe *Vyner Brooke*.

— Ooo, îmi pare rău să aud asta! Luați-o întâi pe cea mică, spuse aviatorul mai în vârstă, arătând spre June, care se ținea încă agățată de Ena.

Ena încercă să-și desfacă din jurul gâtului brațele lui June, dar fetița se ținu și mai strâns, îngropându-și fața la pieptul Enei.

— E-n regulă, June. Doar te pun în brațele domnului ofițer, care vrea să ne ajute. Vin și eu, nu-ți face griji.

— Putem să ne grăbim puțin? spuse una dintre femei, în timp ce încerca să se cațere la bordul șalupei.

— Rămâneți pe plută, doamnă, mai întâi luăm copilul, îi răspunse aviatorul.

June se lăsă ridicată și așezată în șalupă, iar ceilalți o urmară rapid. Împingând ușor pluta pentru a o îndepărta, șalupa se puse în mișcare, îndreptându-se spre uscat. Norah privi cum scândura lor de lemn dispărea. Le salvase viața pe mare; își îndeplinise rolul.

— Apă? întrebă John cu gura uscată.

— Îmi pare tare rău, răspunse aviatorul, întinzându-i o ploscă. Dați-o din mână-n mână.

John luă o înghițitură, apoi plosca fu trecută în grabă tuturor celor din grup, abia reușind să le amăgească setea.

— Ați mai găsit și alți supraviețuitori? întrebă John.

— Nu de pe *Vyner Brooke*.

— Unde ne duceți?

— Mă tem că nu prea avem de ales. Muntok nu e departe și vă vom lăsa pe dig. Îmi pare rău, dar va trebui să vă predăm japonezilor.

Izbucniră strigăte de frică și de furie. Cum era posibil ca acești oameni să îi predea în mâinile inamicului, aceleiași armate care le distrusese nava și mitraliase din aer civilii?

— Nu putem veni cu voi? Nu ne puteți lăsa în mâinile japonezilor, spuse Norah, disperată.

— Suntem înconjurați. Dacă sunteți prinși cu noi, atunci sigur veți avea probleme. Asta e tot ce putem face, îmi pare rău, eu…

Nu fu nevoie ca aviatorul să-și termine propoziția. Grupul se cufundă în tăcere. Cel puțin era o ușurare că, în cele din urmă, scăpaseră din valuri.

— Iată digul. Ne îndreptăm spre el cu viteză mare, vă rugăm să debarcați cât de repede puteți, ca să putem pleca.

Șalupa încetini pe măsură ce se apropia de o curbă în strâmtoare. Cercetând cu privirea, văzură un dig lung, care pătrundea adânc în mare pornind de pe uscat.

— Hai, hai, repede! îi spuse aviatorul mai în vârstă colegului său mai tânăr care conducea șalupa.

Supraviețuitorii fură împinși în spate de recul, în timp ce ambarcațiunea gonea înainte cu viteză maximă. Se izbiră de dig chiar lângă scara de lemn pentru debarcare.

— Repede, repede!

Aviatorul arătă spre un tânăr.

— Tu urci primul, iar eu o trimit pe June la tine; așa te cheamă, scumpete?

Fetița dădu din cap afirmativ.

— Ajut-o pe micuță, și apoi pe ceilalți, pe măsură ce ți-i trimit. Acum trebuie să ne mișcăm foarte repede.

Tânărul se cățără pe scară, iar June urcă singură pe piciorușele care îi tremurau, dar cu un curaj și o hotărâre nebănuite pentru anii ei. Ena îi urmă, poticnindu-se pe trepte, cu picioarele ca de gelatină după ore de stat în apă. Palmele rănite îi provocau dureri teribile atunci când apuca fiecare treaptă. În timp ce ultimii supraviețuitori se chinuiau să urce scara spre dig, auziră țipete și bocănit de pași care se apropiau.

— Mai repede! țipă aviatorul, împingându-i în sus pe scară pe cei aflați încă în șalupă.

În timp ce ultimul dintre ei prindea cu mâinile treapta de jos, aviatorii porniră motorul. O ploaie de gloanțe îi alungă. Ajunși pe dig, Ena, Norah și John priviră uluiți cum soldații japonezi alergau după aviatorii RAF, trăgând focuri de armă spre șalupa care se îndepărta. În spatele soldaților, observară că, pe dig, se aflau mulți alți supraviețuitori, așezați pe unde putuseră, îngroziți la gândul că nou-veniții urmau să fie împușcați. Șalupa făcu un viraj și dispăru. Soldații japonezi se întoarseră pe drumul pe care veniseră, lăsându-i pe supraviețuitorii de pe *Vyner Brooke* să se întrebe ce avea să le rezerve viitorul.

— Presupun că va trebui să stăm aici și să așteptăm, ca toți ceilalți, spuse John.

---

4. Un vers din refrenul cântecului *Waltzing Matilda*, cel mai cunoscut cântec australian, considerat imnul național neoficial al Australiei; este în general interpretat ca făcând trimitere la lucrătorii itineranți ai vremurilor trecute, care își cărau toate bunurile într-o desagă făcută din pătura în care dormeau, botezată ironic Matilda.

5. „La vals cu Matilda, la vals cu Matilda/ Vei merge la vals cu Matilda cu mine/ Și, cântând așa, vârî berbecul în desagă/ Vei merge la vals cu Matilda cu mine…“

6. Stat din sud-estul Australiei, cu capitala la Melbourne.

7. Royal Air Forces – Forțele Aeriene Regale ale Marii Britanii.

Capitolul 3

Muntok, Indonezia,
februarie 1942

— E cineva acolo?

Pe când soarele limpezea cerul la orizont, Nesta se afunda mai mult în junglă, mișcându-se încet, fără să facă zgomot, cu simțurile în alertă, tresărind la fiecare sunet. Jungla însă era însuflețită de zgomote, de foșnetul păsărilor pe crengi, de șuieratul vântului prin copaci, de țârâitul neîntrerupt al insectelor. Deodată, auzi o voce omenească; părea că e cineva care se tot îneacă.

— E cineva acolo?

Se aruncă la pământ. Sunetul venea dinspre plajă. Târându-se de-a bușilea prin vegetația deasă, ea se trezi, din nou, la marginea junglei. Cum inima îi bătea să-i spargă pieptul și capul îi țiuia, îi luă câteva clipe să-și dea seama ce anume vede.

Pe plajă, cineva scuipa și se îneca, făcând eforturi să stea în picioare. Se vedea că tocmai ieșise din apă. O femeie tânără, care, nereușind să se ridice în picioare, se prăbuși.

Nesta privi și așteptă un moment. Femeia renunțase să mai încerce și zăcea nemișcată. Mult mai puternic decât frica, învinse instinctul de asistentă medicală al Nestei.

Era mai tare și decât setea teribilă care o chinuia și decât epuizarea care îi ținea mintea într-un fel de amorțire. Alergă prin nisip spre supraviețuitoare. Femeia zăcea pe o parte, cu hainele îmbibate de apă și năclăite de un ulei negru și gros, care îi acoperea de asemenea fața, părul și corpul. Când Nesta o întoarse ușor pe spate, o pereche de ochi negri și strălucitori îi aruncară o privire recunoscătoare și pe buze i se ivi un zâmbet stins.

— Trebuie să plecăm de pe plaja asta, îi spuse Nesta, zâmbindu-i și ea

pentru o clipă. Suntem prea expuse.

Mult mai înaltă decât micuța asistentă medicală, femeia o lăsă pe Nesta să o ridice cu greu în picioare și, împreună, se duseră să se adăpostească în junglă, poticnindu-se.

— Ești rănită? o întrebă Nesta.

— Nu, dar cred că am înghițit foarte multă apă.

— Întinde-te. Te vei simți mai bine imediat.

Femeia părea cu adevărat fericită că poate sta din nou în picioare.

— Ești soră medicală? întrebă ea. Arăți ca una dintre asistentele care erau în barcă.

— Da, sunt Nesta. Nesta James.

— Phyllis Turnbridge. Ești australiancă?

— Da. Eşti englezoaică?

Phyllis dădu afirmativ din cap.

— Ai mai găsit pe altcineva? Mai sunt supraviețuitori?

— Nu, dar sunt sigură că vor mai fi și alții, probabil duși de valuri mai sus sau mai jos pe plajă.

— Ce-ar trebui să facem?

— Odihnește-te puțin aici, nu departe este un far. Eu am fost deja acolo, dar nu am avut parte de o primire călduroasă.

— Soldați japonezi?

— Doi localnici, dar am întâlnit și doi soldați.

— Vorbești serios? Și te-au lăsat să pleci?

— Nu păreau foarte interesați de mine. Localnicii mi-au spus să plec, așa că am venit aici să văd ce găsesc și să aștept.

— Ar trebui să ne întoarcem? Trebuie neapărat să beau apă.

— Ești în stare să mergi?

În loc de răspuns, Phyllis se ridică în picioare. Șovăi puțin, se îndreptă, ridică din umeri.

— Să mergem.

Porniră cu prudență spre far, rămânând în interiorul junglei și aruncând mereu priviri iscoditoare în jur.

— Cu ce treabă erai în Singapore? întrebă Nesta.

— Lucrez pentru serviciile secrete britanice, răspunse Phyllis.

— Ești spioană?

— Nu chiar, funcționar administrativ.

Nesta era intrigată, dar hotărî să nu mai insiste.

Localnicii erau încă în far, așa că femeile făcură gesturi de implorare, arătând spre gură. Ei înțeleseră că le era foame și sete și, fără tragere de inimă, îi dădură fiecăreia puțin orez și niște apă.

— Nu poate rămâne, trebuie pleci, insistă unul din bărbați.

— Unde? Unde ne sfătuiți să mergem? întrebă Phyllis, care prinsese curaj.

— Muntok. Mergeți la Muntok.

Cei doi bărbați le făcură să părăsească farul și le conduseră pe o cărare care ducea în junglă. „Muntok."

— Cred că vom merge la Muntok, spuse Phyllis.

— Nu am altă idee, iar în mare nu mă întorc, răspunse Nesta.

Nu trecuse mult timp de când înaintau pe cărare, când Nesta și Phyllis întâlniră un grup mic de supraviețuitori de pe *Vyner Brooke*, vlăguiți, dezorientați, contrazicându-se cu privire la direcția pe care să o urmeze. Înainte ca Nesta să poată spune ceva, una dintre femei scoase un țipăt ascuțit.

Toată lumea înlemni, oamenii începură să scruteze disperați jungla în căutarea pericolului. Apoi îl văzură: soldații japonezi care se îndreptau spre ei, cu baionetele scoase. Formară imediat un cerc în jurul supraviețuitorilor, indicându-le, cu lovituri de pat de pușcă, în ce direcție să meargă. Neputând face altceva, oamenii se supuseră și, nu după mult timp, intrară în Muntok.

Fură obligați să mărșăluiască prin acel sat, care nu era decât o mică adunătură de colibe și de poteci, de-a lungul cărora negustori vindeau fructe și legume de pe rogojini așternute pe pământ. Erau mame cu copii, chipuri care iscodeau din ușă, bărbați care îi scuipau pe supraviețuitori pentru a arăta că îi susțin pe japonezi. Departe, într-un capăt al satului, un dig lung se întindea spre apele oceanului, și Nesta observă pe acesta sute de bărbați, femei și copii care stăteau așezați în soarele dogoritor. Acolo erau mai mulți soldați, în picioare, care îi supravegheau pe supraviețuitori. Privi cu disperare spre mulțime, în căutarea unui chip familiar, al unei uniforme cunoscute, dar numărul oamenilor o copleșea. Nesta, Phyllis și ceilalți din

micul lor grup fură conduși într-o clădire din apropiere. Unul dintre supraviețuitori le tălmăci semnele de deasupra ușii – era Administrația Vamală.

— Draga mea, putem sta jos, te rog? Putem sta odată jos cu toții? spuse John, iar Norah înțelese că era pe punctul de a leșina.

Norah, Ena, John și June stăteau în picioare în soarele arzător, încercând să își dea seama ce urma. Norah îi privea pe soldații din imediata apropiere, căutând cu disperare un semn a ceea ce avea să le rezerve soarta. Luându-l de mână, Norah îl așeză pe John pe scândurile de lemn ale digului. June se cuibări lângă el; din fericire, părea că se simte în siguranță cu oricare dintre cei trei salvatori ai ei. Stăteau aproape unii de alţii, încercând să îi ferească de soare pe John și pe June.

— Arăți îngrozitor, îi spuse Norah Enei, încercând să îi distragă atenția de la cele ce aveau să urmeze.

— Mulțumesc, Norah. Ar trebui să te vezi pe tine – râde ciob de oala spartă, îi răspunse Ena și surorile se forțară să zâmbească, în pofida durerii din palme și a setei care le mistuia.

— Cum putem scăpa de uleiul ăsta? întrebă Ena.

— Hai să încercăm să ne ajutăm. Mâinile mele nu funcționează, dar picioarele mele, da. John, ne poți da, te rog, maioul tău? Poți să-ți păstrezi cămașa, spuse Norah cu un zâmbet ghiduş.

John începu să-și desfacă nasturii cămășii, dar mâinile îi tremurau și, privindu-l cum se chinuie, June îi dădu degetele la o parte și îi trase cămașa, iar apoi îl ajută să-și scoată maioul. I-l dădu Norei, iar apoi îl ajută pe John să-și pună la loc cămașa.

— Hai să vedem ce putem face… gândi Norah cu voce tare, uitându-se la Ena și împingând maioul făcut sul spre picioarele ei.

Apucând maioul între degetele de la picioare, Norah încercă să șteargă păcura de pe brațele Enei. Răsucindu-se și făcând tot felul de contorsiuni, surorile reușiră să-și îndepărteze reciproc unele pete de pe brațe și picioare. Râsetele lor fură auzite de alți oameni de pe dig, care priveau scena amuzați. În încercarea de a curăța fața Enei, cele două surori se pomeniră cât pe ce să se rostogolească de pe dig. După ce își recăpătară echilibrul, June luă de la Ena maioul înnegrit de murdărie și șterse ușor fețele celor

două surori, fiind recompensată cu îmbrățișări de către ambele femei.

Mai mulți dintre cei din jur se delectaseră cu acest moment amuzant, râzând și arătându-și unul altuia încercările comice ale surorilor de a se curăța.

— Mâinile voastre au nevoie de îngrijiri, le spuse John, începând să râdă la rândul lui.

Norah era încântată că pe John părea să îl distreze această scenă caraghioasă. Probabil că se simțea mai bine, dacă era în stare să aprecieze absurditatea gesturilor lor, în acest peisaj idilic de junglă luxuriantă și flori tropicale strălucitoare, pe al cărui fundal se profila albastrul senin al apei și albul nisipului. Norah se simțea de parcă ar fi fost un element dintr-un tablou.

— Fie viața mea scurtă sau lungă, îmi voi aminti întotdeauna această clipă. Îmi voi aminti cum, în cele mai rele împrejurări posibile, două femei, pe care le iubesc mai mult decât viața însăși, au găsit o cale să râdă și să mă facă să râd. Mulțumesc, dragile mele.

Ena și Norah se opriră pentru a-i da câte un sărut pe fiecare obraz.

Când maioul deveni prea îmbibat cu păcură pentru a mai putea fi folosit, surorile se așezară lângă John și June, privind mulțimea de oameni de pe dig.

— Nu recunosc pe nimeni. Dar au bagaje și haine curate. Bănuiesc că sunt de pe o altă navă, spuse Norah.

— Ce-ar fi să mă duc să vorbesc cu unii dintre ei? propuse Ena.

— Fetelor, vă rog să nu faceți nimic periculos! le imploră John.

— Bineînțeles că nu, îi răspunse Ena. Nu sunt soldați aproape de noi, iar cei de colo nu dau nimănui prea multă atenție. Mă întorc repede!

Sosea încă o trupă de soldați, așa că Ena se grăbi spre cel mai apropiat grup de prizonieri. Norah o urmări în timp ce vorbea puțin cu ei, apoi Ena se întorsese cu vestea că nava acestora, *Mata Hari*, fusese atacată, iar pasagerii transferați în șalupe și aduși aici. Bărbați, femei și copii înconjurați de bagaje stăteau pe jos, culcați, sau se ridicau pentru a se dezmorți.

— Știe cineva ce urmează să se întâmple cu noi? întrebă Norah.

— Nu știu nici ei mai multe decât noi, adică nimic. Presupun că nu avem

altceva de făcut, pentru a afla, decât să așteptăm.

— John are nevoie de medicamente, sunt atât de îngrijorată pentru el, spuse Norah, privindu-și soțul care, între timp, adormise.

Norah îi ținea capul în poala sa și îi mângâia părul cu blândețe.

— Are febră și statul în dogoarea asta îi înrăutățește situația.

— Vrei să întreb un soldat dacă putem obține o pălărie sau ceva de acoperit capul?

Înainte ca Norah să poată răspunde, atenția le fu atrasă de June, care adormise, la rândul ei, în soare.

— Mami! Mami! scâncea fetița.

Ena o luă în brațe, șoptindu-i cuvinte liniștitoare, legănând-o, strângând-o în brațe, căci copila se trezise, dezorientată. Curând, plânsetele ei deveniră suspine, apoi adormi din nou.

— Ce putem să facem cu ea? întrebă Ena, mângâind brațul lui June.

— Să avem grijă de ea, să o iubim și să sperăm că îi vom găsi mama în curând.

John tresări la scâncetele lui June, dar nu pentru mult timp.

— Nu știu dacă doarme sau e inconștient, spuse Norah încet.

Ena îl privi; respira greu, dar cât de cât regulat.

— Doarme, nu-ți face griji, îi spuse ea.

Surorile tăcură; soarele nu se domolea, parcă încerca să-i ardă de vii. Observară că alți oameni de pe dig aveau pălării și îmbrăcăminte potrivită pentru a-și proteja pielea și fața. Surorile schimbară o privire rapidă: simțeau aceeași disperare.

Norah luă mâna Enei, apoi se culcă din nou și ațipi. Dar, peste numai câteva minute, începu o agitație care le trezi; instinctiv, amândouă îi verificară pe June și pe John, care încă dormeau. Soldați japonezi se plimbau pe dig, țipând și împungând oamenii cu baionetele. Mesajul era clar: Ridicați-vă, e timpul să mergeți mai departe. Aflându-se chiar la capătul digului, Norah și Ena avură timp să îi scuture ușor pe John și pe June, pentru a se ridica. În timp ce alții se chinuiau să-și care bunurile, ei mergeau fără nici o povară.

— Unde ne duc? se întrebă Nesta cu voce tare.

Nesta și Phyllis fuseseră escortate de la Administrația Vamală, pentru a

se alătura sutelor de bărbați, femei și copii care coborau de pe dig.

— Arată ca un cinematograf, spuse Phyllis.

Chiar era un cinematograf, o clădire cu un singur etaj, din lemn și metal. În interior erau doar o sală mare și o mică instalație de proiecție.

— Stai lângă mine, spuse Nesta, luând mâna lui Phyllis, în timp ce supraviețuitorii își disputau spațiul disponibil.

— Hei! strigă ea.

Zărise câteva colege de cealaltă parte a sălii. Se aruncară una în brațele celeilalte și începură să-și împărtășească detalii despre supraviețuirea lor.

— Apă! îi imploră Phyllis pe soldații care se deplasau printre supraviețuitori, împărțind boluri din frunze de banane umplute cu orez și cești cu apă.

Emoția le făcu inimile să tresalte ori de câte ori, în restul acelei zile și în cursul nopții, în încăpere erau împinși alți și alți supraviețuitori. Prieteni, familii, oameni despărțiți când *Vyner Brooke* se scufundase, se reîntâlneau în scene emoționante, care îi mișcau pe toți.

Norah, Ena, John și June își găsiseră un loc de refugiu lângă perete. Nu aveau destul loc pentru a se întinde, dar cel puțin scăpaseră de soarele neîndurător.

Odată cu lăsarea întunericului, Norah nu mai putea să deosebească celelalte figuri, dar încă putea auzi plânsul de foame al bebelușilor și copiilor mici. Avea senzația că trecuse mult timp de când li se dăduse o mână de orez. Nu putea să se relaxeze, să ignore zgomotul și mișcarea constantă din jur. Somnul care o cuprinse fu scurt și plin de vise despre Sally.

Când se crăpă de ziuă, privi fețele supraviețuitorilor și știu că se simțeau exact ca ea: norocoși și recunoscători că mai erau în viață. În timp ce ea, John, Ena și June se străduiau să se ridice în picioare, întinzându-și membrele și mușchii chinuiți de zile de suferinţă, ușile fură larg deschise.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, spuse ea. În sfârșit, putem să ieșim de aici.

— Afară! Afară! urlă un soldat japonez.

Câțiva soldați intrară în cameră, împingând și lovind cu puștile și cu pumnii pe oricine le ieșea în cale. Norah se grăbi și ea, cu ultimele puteri, să iasă din clădire. Ajunsă afară, se întoarse să-l vadă pe ultimul supraviețuitor

care ieșea din clădire; pe față îi curgea sânge de la o lovitură primită în cap, iar soția lui în vârstă îl cuprinsese, devastată, cu brațele. În timp ce erau cu toții obligați să mărșăluiască prin sat, Norah se întreba ce avea să le aducă ziua următoare.

Capitolul 4

Muntok, Indonezia,
februarie–martie 1942

— Ena, ce vom face? Nu-l putem pierde pe John. Nu va supraviețui fără noi, șopti Norah.

După un marș lung și istovitor sub arșița soarelui, prizonierii ajunseră într-un complex asemănător unei cazărmi. Imediat ce trecură de poartă, bărbații fură separați de femei.

— Poate că e doar pentru somn. Te rog, Norah, stai liniștită până când aflăm ce se întâmplă.

Ena încerca să dea dovadă de înțelepciune pentru a-și liniști sora, dar era, la rândul ei, la fel de înfricoșată.

Oamenii presupuseră că barăcile fuseseră construite pentru a găzdui muncitorii din zonă de la mina de cositor din apropiere, acum desființată. Colibele de dormit înconjurau o zonă centrală deschisă, având ca unică sursă de apă o fântână. Li se spuse că aveau să se spele într-un jgheab lung de beton din apropiere. Mai multe femei își turnau deja apă în cap pentru a se răcori. Pe terenul din spatele colibelor se aflau toaletele – şanţuri lungi săpate în pământ.

Femeile și copiii, mai mulți decât bărbații, ocupau colibele din partea stângă a ansamblului.

John fu smuls de lângă Norah și împins într-o colibă din partea opusă. Norah o înghionti ușor pe Ena și, împreună cu June, se îndreptară spre o colibă situată aproape vizavi de cea a lui John.

— Dar unde vom dormi? se auzi o voce de femeie. De-a lungul pereților, ca niște rafturi, se găseau priciuri de ciment.

— Pe astea, bănuiesc, îi răspunse o altă voce.

Alegând un loc pentru ele și pentru June, surorile începură să întrebe care

erau numele celorlalte femei. Printre ele, și câteva mame cu copii. June găsi o fetiță de vârsta ei și fu încurajată să se joace cu ea. O femeie ceva mai în vârstă se prezentă ca fiind Margaret Dryburgh și le spuse că este profesoară misionară cu pregătire de asistentă medicală.

— De asemenea, sunt pasionată de muzică, le spuse femeilor adunate în jurul ei.

— Sora mea, Norah, a urmat Academia Regală de Muzică din Londra, zise Ena.

Margaret se apropie de surori.

— Mă bucur să vă cunosc. Nu se știe niciodată, poate că într-o zi vom cânta ceva despre această experiență.

— Sună interesant, dar nu cred că vreuna din cunoștințele mele muzicale ar putea fi de folos aici, spuse Norah, privind spre colțurile întunecate ale colibei lor.

— Nu se știe niciodată. Dar m-aș bucura ca într-o zi să-mi povestești despre studiile tale.

Margaret se îndreptă spre restul grupului.

— Văd că multe dintre voi nu aveți nici un fel de bunuri, spuse ea, privind zdrențele uleioase purtate de unele și rochiile drăguțe ale altora. Aveți doar hainele de pe voi?

— Și viețile noastre, preciză Ena sarcastic.

— Și viețile voastre, aveți dreptate, mă iertați dacă am părut nepăsătoare. Doamnelor, sunt sigură că putem găsi ceva haine și alte lucruri pentru a le împărți cu cele care nu au nimic. Ce ziceți?

Cele care aveau valize începură să scotocească prin lucrurile lor; găsiră fuste, bluze, rochii, pe care le oferiră celorlalte.

— Sunteți surori? întrebă Margaret.

— Da. Eu sunt Norah, iar ea este sora mea, Ena.

— Vai, cum arată mâinile tale! Ce s-a întâmplat?

— Când a trebuit să părăsim nava, am făcut greșeala să ne ținem de frânghie în timp ce alunecam în mare. Nu știu de ce, dar nu mi-am dat seama că îmi va sfâșia pielea palmelor. Iar Norah a făcut apoi același lucru, îi spuse Ena.

— Pot să arunc o privire?

Surorile își întinseră mâinile pentru a fi examinate. Margaret le întoarse pentru a vedea dacă erau semne de infecție.

— Cât timp ați stat în apă?

— Nu știu sigur; era după prânz când…

— După prânzul pe care nu l-am luat, adăugă Ena.

— După prânzul pe care nu l-am luat și cred că era mai târziu în dimineața următoare, sau în jurul următorului prânz când am fost culeşi de o șalupă care ne-a lăsat pe dig, termină povestirea Norah.

— Nu mai pot de foame, spuse Ena.

— Sunt sigură că vom primi ceva de mâncare în curând. Trebuie să știți că apa sărată a fost bună pentru mâinile voastre. Nu par să fie infectate, dar îmi pare rău să vă spun, doamnelor, va dura ceva timp până când rănile se vor vindeca și v-aș recomanda să nu vă folosiți mâinile deloc până atunci.

— Cât timp? întrebă Ena.

— În condiții normale, cu asistență medicală, ar dura săptămâni. Pielea încă se desprinde. Trebuie să cadă coaja înainte ca rana de dedesubt să se poată vindeca. Mă tem că vor rămâne cicatrici, dar, având în vedere locul în care ne aflăm, cred că aceasta este cea mai mică dintre problemele noastre. Margaret se opri, uitându-se în jurul ei, prin cameră. Aș vrea să găsesc ceva pentru bandaje, iar acestea vor trebui schimbate în fiecare zi. Având în vedere clima, va trebui să vă păstrați rănile curate și uscate. Bandajate, nu veți avea cum să le folosiți. Suntem destule pentru a avea grijă de voi și de fiica…

— Nu este fiica nici uneia din noi, e doar o fetiță pe care am găsit-o în mare. A fost despărțită de mama ei, așa că am avut grijă de ea, îi spuse Ena.

— O, dar pare atât de atașată de voi! Am crezut că una din voi este mama ei!

Ena se uită la Norah, care privea deja în altă parte.

— Sally va fi bine, Norah, îi spuse Ena, îmbrățișând-o.

— Scuze, am spus ceva nepotrivit? întrebă Margaret.

— Norah are o fetiță, Sally, de opt ani. Cu doar câteva zile înainte de a ne îmbarca, ea a plecat pe o altă navă alături de cumnata Norei și de familia acesteia, îi explică Ena lui Margaret.

Norah își aminti iar decizia lor disperată de a o trimite pe Sally din

Malaya fără ei, când fugiseră în Singapore. Ea și John o reîntâlniseră în Singapore, doar pentru a o retrimite de lângă ei pentru a doua oară, în acele zile disperate în care insula, pe care o crezuseră un refugiu sigur, căzuse atât de repede în mâinile japonezilor.

Kuala Terengganu, Malaya – decembrie 1941

Norah împacheta și punea în valize haine, cărți și păpuși. Se întoarse către John, care stătea lângă fereastră, privind atent în curtea din spatele casei lor. După ce închise valizele, veni lângă el, își trecu un braț în jurul taliei lui, ca pentru a-l consola și, împreună, o urmăreau pe Sally, care umplea farfuriuțe cu apă. Grădina lor se învecina cu jungla și cu toate pericolele acesteia.

— Trebuie să o chemăm înăuntru curând; vor veni puii de tigru, iar tigroaica va fi și ea prin apropiere, spuse Norah pe un ton blând.

Dar rămâneau nemișcați, cu ochii asupra fiicei lor, în timp ce ea își îndeplinea sarcina.

— Mi-aș dori să nu trebuiască să plecăm, zise Norah.

— Știu, spuse John, fără să-și ia ochii de la Sally. Știu.

— E atât de curând. Ochii Norei se umplură de lacrimi. Nu sunt pregătită, spuse ea în șoaptă.

John se întoarse atunci spre ea și o luă în brațe.

— Nu vom fi niciodată pregătiți, draga mea. Dar nu putem rămâne aici. Japonezii sunt deja aproape. O vom duce mâine la autobuz, vom merge apoi pe uscat și ne vom întâlni cu ea în Kuala Lumpur. Apoi vom ajunge cu toții în Singapore și vom fi în siguranță. O să fie bine, îți promit.

Rămaseră așa, îmbrățișați, dându-și unul altuia curajul de a merge mai departe. În cele din urmă, John se desfăcu din îmbrățișare și se întoarse la fereastră, deschizând-o.

— Sally! E timpul să intri, draga mea. Soarele a coborât aproape de tot. Poți să privești cu noi de la fereastră cum se adapă puii de tigru.

Sally puse pe pământ ultimul bol, privind spre frunzișul gros al junglei, atentă la orice mișcare. Nevăzând nimic, se uită la părinții ei.

— Acum vin!

Cuibărită în brațele tatălui ei, Sally privise cum cinci pui de tigru

aleargau spre pajiște, ieșind din siguranța junglei. Tigrișorii se jucau, se luptau, apoi găsiseră bolurile cu apă și băuseră cu lăcomie.

Norah observă că John nu-și putea lua ochii de la tigroaică; își urmărea puii din mijlocul ierburilor dese. Ea nu își lua ochii de la pui, iar John nu își lua ochii de la ea.

Norah știa la ce se gândește: că un părinte nu ar trebui să se despartă niciodată de copiii lui, că trebuiau să o țină pe Sally în siguranță cu orice preț.

— Cântă ceva, o îndemnă el în șoaptă.

Norah nu trebuia să-l întrebe ce sau de ce. Luă în mână vioara, care nu se afla niciodată prea departe. Nu își putu opri lacrimile în timp ce frumoasele acorduri din Cântecul de leagăn *al lui Brahms o linișteau pe Sally, care se sprijinea somnoroasă de umărul tatălui ei.*

— Sunt sigură că este bine. Haideți acum să vedem dacă găsesc ceva care să poată fi transformat în bandaje.

Margaret știa instinctiv că un pic de activitate ar fi putut-o scoate pe Norah din suferința ei.

Atmosfera se însenină când Margaret scoase din valiza ei – pe lângă bluze și fuste apretate – jupe și lenjerie. Apucând o bucată de pânză, rupse cu dinții fâșii de țesătură.

Nestei și asistentelor medicale le fusese alocată o colibă numai pentru ele. Erau singure pentru prima dată, dar nu știau exact nici unde se aflau, nici cine lipsea. Nesta numără rapid.

— Suntem treizeci. Pe *Vyner Brooke* am urcat șaizeci și cinci. Trebuie să sperăm că și altele ni se vor alătura, atunci când vor fi găsite, și să ne rugăm pentru asta. Haideți, fetelor, să facem tot ce putem pentru a profita la maximum de noua noastră casă.

— Putem să cercetăm împrejurimile? Trebuie să găsim o baie și puțină apă, ceru cineva.

— Nu e ca și cum am avea ceva de despachetat, adăugă altcineva.

— Ce n-aș da pentru o uniformă nouă, chiar și una fără jupă!

Asistentele din grupul Nestei izbucniră în râs, însă celelalte păreau nedumerite.

— De ce râdeți? întrebă una.

— Spune-le tu, Jean. Tu știi s-o spui cel mai bine, zise Nesta.

— Ei bine, iată cum s-au petrecut lucrurile. Când am ajuns prima dată în Malaya, aveam uniformele noastre grele și călduroase de acasă. Pur și simplu nu erau potrivite la tropice. Asistenta-șefă a primit permisiunea ca un croitor local să ne facă niște uniforme mai potrivite… știți, unele mai subțiri, din bumbac, cu mânecă scurtă.

— Și?

— O, erau minunate, chiar ne-au plăcut până când…

Asistentele au izbucnit din nou în hohote.

— Până când ce?

— S-a întâmplat la o săptămână sau două de când le purtam. Observaserăm că, în tura de noapte, soldații pe care îi îngrijeam ne rugau să venim la căpătâiul lor și, când ajungeam acolo, se dovedea că nu aveau nevoie de nimic. Am crezut că voiau doar companie și n-am bănuit nimic. Într-o noapte, pe când eram de serviciu, s-a oprit lângă mine asistenta-șefă. M-a chemat imediat afară din salon și mi-a spus că lumina de noapte din camera soldaților făcea uniformele noastre transparente – puteau vedea tot pe dedesubt, până la lenjerie.

— Ia ghiciți cine se oferea mereu să acopere schimbul de noapte? le reaminti o altă asistentă.

— Tu? Tu erai, Nesta? O, Doamne, cum te-ai simțit când ai aflat?

— O, când o veți cunoaște pe sora James a noastră, veți ști că ea râde de toate. Nimeni nu râde la fel de mult ca ea, veni replica.

După ce explorară tabăra, câteva asistente aduseră vestea despre o sală care putea fi folosită ca spital. Trei doctori erau deja instalați acolo, iar asistentele întrebară dacă puteau să lucreze împreună. Cele întoarse în colibă, auzind vestea, se grăbiră spre coliba goală, se prezentară doctorilor și, cu o energie de care nici una dintre ele nu dispunea cu adevărat, se apucară să o pregătească.

— Voi vorbi cu japonezii să văd dacă putem obține niște paturi, niște așternuturi și, desigur, instrumentar și medicamente, spuse o doctoriță.

— Credeți că vă vor da ceva? întrebă o asistentă.

— Nu știm până nu întrebăm. Vom afla cum se așteaptă să asigurăm

îngrijiri elementare, ca să mă exprim în limbaj medical.

În timp ce aceste informații erau transmise asistentelor medicale, în coliba acestora își făcu apariția o femeie mai în vârstă.

— Bună ziua tuturor. Sunt Margaret Dryburgh și locuiesc în a doua colibă, puțin mai jos de voi.

Nesta făcu un pas înainte, cu mâna întinsă.

— Mă bucur să te cunosc, Margaret, numele meu este Nesta, suntem…

— Asistente medicale australiene, da, știu. Veștile circulă. Sunt încântată să vă cunosc.

— Aș vrea să-ți pot oferi ceva, dar, după cum se poate vedea, cam ducem lipsă de materiale.

Margaret zâmbi ironic.

— Mulțumesc, cred că avem aceleași condiții de cazare. Dar poate că există ceva ce vă putem noi oferi.

Asistentele se uitară unele la altele.

— Să vă explic. Știu că aveți doar hainele în care sunteți îmbrăcate. Am fost pe *Mata Hari* și am avut norocul de a nu fi naufragiată. Ni s-a permis să luăm câte ceva. Alte persoane au valize întregi de îmbrăcăminte, pantofi și articole de toaletă. Uitându-mă la tine, pot spune cu mâna pe inimă că nu am nimic care să ți se potrivească sau care să se potrivească vreuneia dintre voi. Dar multe alte femei au lucruri de prisos și am dori să vă oferim tuturor un rând de haine. Unii dintre militarii din barăcile de vizavi au pantaloni scurți și cămăși de rezervă. Nu vor fi asemănătoare cu uniformele, dar sunt curate, proaspete și n-au stat în apa mării.

— Vă mulțumesc în numele tuturor. Dacă e ceva ce putem face pentru voi, trebuie doar să ne cereți, îi spuse Nesta, prea emoționată pentru a mai adăuga ceva.

— Ceva îmi spune că veți fi salvatoarele noastre. Există deja femei și copii care au nevoie de ajutor. Acum, veniți cu mine și alegeți-vă niște haine.

O urmară pe Margaret până la coliba ei, ale cărei locatare stăteau în picioare pe culoarul din centrul camerei, în timp ce de priciurile „de dormit“ din ciment de pe ambele părți atârnau diverse articole de îmbrăcăminte.

— E mai bine decât la raionul pentru femei de la Grace Brothers!

exclamă una dintre asistentele medicale mai tinere.

— Ce este Grace Brothers? încercă să se dumirească Margaret.

Se auziră râsete vesele.

— Este un magazin de îmbrăcăminte din Melbourne, îi explică Nesta.

— Ei bine, doamnelor, spor la cumpărături – făcând abstracție de faptul că, aici, nu există nimeni care să vă ia banii.

Cu reținere, asistentele înaintară, privind hainele. Nu schițau nici un gest de a lua fie și un singur lucru.

— Haide, te rog, nu sta așa, hai să vedem cum arată asta pe tine! exclamă una dintre femei, apucând o rochie și ținând-o în fața unei tinere asistente, pentru a o ademeni să o probeze.

Alte femei făcură la fel și, în curând, coliba începu să semene cu o petrecere dată acasă.

Una dintre englezoaice anunță că a primit o trusă de cusut de la o femeie dintr-o colibă în care locuiau prizonierele olandeze. Prin urmare, dacă era nevoie, se puteau face modificări.

— Pe ele le-am văzut când am ajuns aici? întrebă una dintre asistente.

— Da, am aflat că erau multe familii olandeze care locuiau în zonă. Nu știu ce s-a întâmplat cu bărbații, dar femeile și copiii lor au fost mutați din casele lor aici, explică Margaret.

— Locuiesc aici permanent? întrebă Nesta.

— Probabil că soții lor conduceau minele, așa că da, erau aici înainte de sosirea japonezilor, iar acum, ei bine, sunt ca noi – prizonieri de război.

Margaret privea distracția. Observă că Nesta se hotărâse pentru un sarong și o pereche de pantaloni scurți marinărești, albi.

— Scuză-mă, Nesta – pot să-ți spun pe nume, sau ar trebui să-ți spun „soră“?

— Mi se spune și „sora James“, dar Nesta este perfect.

— Mulțumesc. S-ar putea să mă auziți strigată „domnișoara Dryburgh“ – sunt aici câteva femei care mă cunosc din viața mea anterioară și care refuză să-mi spună pe numele mic.

— Pot să te întreb ce făceai în Singapore?

— Am fost misionară și profesoară. Am stat mai mulți ani departe de Anglia: mai întâi în China, apoi în Singapore. Dar destul despre mine, sunt

aici două femei despre care aş vrea să ştiu părerea voastră. Au căpătat răni teribile de când au părăsit nava.

— Erau pe *Vyner Brooke*?

— Da, și la fel ca voi, doar cu hainele de pe ele.

— Poți, te rog, să mă duci să le văd?

Surorile țineau niște rochii, inspectându-le pentru a vedea dacă li s-ar potrivi.

— Norah, Ena, v-o prezint pe sora James…

— Nesta, te rog.

— Ești dintre asistentele australiene, voi ne-ați ajutat pe chei să îl urcăm în șalupă pe soțul meu și apoi v-am văzut la bord. Ați cântat acel cântec minunat când am plecat din Singapore, spuse Norah.

— Sigur că da, îmi amintesc, zise Nesta și se opri pentru un moment, căutând cu privirea în jur.

— John, soțul meu, este aici într-o colibă de vizavi, explică Norah.

— Mă bucur foarte tare să aud asta. Se simte bine? Și aș putea să vă întreb ce a pățit?

— A avut tifos. A fost mușcat de un șobolan în junglă când fugeam spre Kuala Lumpur, ca să ajungem în Singapore. Mușcătura s-a infectat și s-a îmbolnăvit.

— Sunt aici și doctori și urmează să înființăm un mic spital. Aduceți-l acolo când puteți.

— Mulțumesc! exclamă Norah plină de recunoștință. A, și mulțumesc pentru cântec. A fost o experiență cu adevărat incredibilă să privesc orașul Singapore în flăcări în timp ce ascultam muzica voastră minunată.

— *Waltzing Matilda* este imnul vostru național? întrebă Ena.

— Mulți oameni ar dori să fie, dar nu, nu este. Imnul nostru este același cu al vostru. Pot să mă uit la mâinile tale?

Margaret desfăcu cu grijă bandajele de pe mâinile Norei.

— Am pregătire de asistentă medicală, dar a trecut mult timp de când am lucrat într-o clinică sau într-un spital, îi spuse ea Nestei.

Nesta se uită cu atenție la rănile deschise, supurânde, de pe palmele Norei. Se întoarse către Ena.

— Și ale tale sunt la fel?

— Da.

— Atunci nu le desface. Având în vedere că nu avem medicamente sau fașe sterile, mă tem că tot ce putem face este să le ținem acoperite și să schimbăm bandajele cât mai des până ce vor începe să se vindece. Apoi le vom lăsa libere, în contact cu aerul proaspăt. Margaret, se adresă ea celei care o condusese acolo, această colibă nu are nevoie de noi; locatarele ei sunt foarte norocoase să te aibă pe tine.

— Am vrut o a doua opinie, spuse Margaret.

— Părerea mea este că amândouă ar trebui să fiți trimise imediat pentru tratament medical la cel mai apropiat spital, dar acest lucru nu este posibil. Sunt sigură că Margaret va avea grijă de voi foarte bine și, dacă apare ceva ce pot face, vă rog să mă căutați. Dar, în momentul acesta, nu știm dacă vom avea acces la medicamente sau bandaje.

*

— Vreau să merg să îl văd pe John, vii cu mine? o întrebă Norah pe sora ei. După plecarea Nestei, un singur gând îi dădea târcoale.

— Nu știu dacă avem voie să intrăm în coliba bărbaților.

— Am de gând să încerc. Trebuie să îl văd!

— Atunci, dacă te duci, vin și eu cu tine, își liniști Ena sora. June va fi în siguranță aici timp de câteva minute, jucându-se cu ceilalți copii.

Ieșind din colibă, se opriră să vadă dacă erau soldați prin preajmă, dacă le vedea cineva. Câțiva bărbați și câteva femei se plimbau în sus și în jos pe cărarea care despărțea colibele; dar nu se vedeau soldați.

— Cred că ar trebui să mergem cu îndrăzneală spre barăcile de vizavi, ca și cum am avea tot dreptul să fim acolo, sugeră Ena.

Cu capul sus și cu spatele drept, cele două surori traversară cărarea și intrară în coliba în care văzuseră că fusese împins John. Trecură câteva clipe până ce vederea li se obișnui cu semiîntunericul. Toți ochii din cameră se întoarseră spre ele, apoi le ieși în întâmpinare un soldat britanic.

— Pot să vă ajut, doamnelor?

— Îl căutăm pe soțul meu, John. L-am văzut intrând în această colibă, îi spuse Norah.

— A, da, John. Veniți cu mine. Cred că doarme. I-am schimbat hainele și

am încercat să-l așezăm cât mai confortabil, e clar că nu se simte bine.

La capătul colibei, Norah și Ena îngenunchează lângă John, care dormea ghemuit pe cimentul rece și umed. Norah își așeză brațul pe fruntea lui, iar atingerea îl făcu să tresară.

— Bună, dragul meu. Cum te simți? întrebă Norah.

John făcu eforturi să se ridice în capul oaselor, iar femeile îl ajutară atât cât se putea, apoi se așezară de o parte și de alta a lui.

— Adormisem, spuse el.

— Aveai nevoie de somn. Trebuie să te refaci, iar somnul este cea mai bun, îi spuse Ena.

— Se pare că te-ai înrolat, constată Norah în glumă.

John se uită la cămașa și la pantalonii scurți în care era îmbrăcat.

— Da, în Marina Britanică, după toate aparențele. Ei bine, având în vedere timpul pe care l-am petrecut atât pe mare, cât și în mare în ultima vreme, cred că am calificarea necesară.

— Mă bucur să văd că ți-ai păstrat simțul umorului, spuse Ena, cu un zâmbet larg. Eu v-aș lăsa câteva minute singuri…

Când Ena se îndepărtă, Norah ghici că se gândea la minunatul ei soț, Ken, și o duru inima pentru sora sa.

— Ce s-a întâmplat, draga mea? o întrebă John.

— Trebuie să-i fie greu să ne vadă împreună. Nu-i place să stea departe de Ken.

— Dar te are pe tine.

— Nu este suficient, John. Ken nu este aici, și ea nu știe unde este.

— Sunt sigur că e cu părinții voștri, având grijă de ei așa cum a promis.

— Dar pentru cât timp? Și Sally?

John găsi puterea de a-și pune brațul în jurul Norei, iar ea își odihni capul pe umărul lui.

În timp ce soarele apunea peste prima lor zi în colibe, gardienii japonezi aduseră câteva cazane mari de orez și niște căni de tablă.

— Nu este destulă mâncare! se plângeau femeile iar și iar atunci când primeau o cană care conținea un singur polonic de orez. Când una dintre ele se plânse chiar unui gardian, fu pălmuită peste față și aruncată la pământ.

Margaret Dryburgh se plimba pe lângă rândul de femei și copii.

— Luați ceea ce vă dau și nu spuneți nimic, le repeta ea.
— Asta e tot ce vom primi, cu asta trebuie să trăim? suspină una dintre femei.
— Nu știm încă. Asta este doar prima noastră zi – va trebui să avem răbdare și să vedem ce ne aduce ziua de mâine.

Două zile mai târziu, asistentele avură un prilej de bucurie la sosirea în lagăr a sorei Betty Jeffrey și a sorei Blanche Hempsted, care fuseseră cu ele pe *Vyner Brooke*. Palmele lui Betty erau pline de răni făcute de frânghie și ambele femei aveau vânătăi urâte.
— Veniți cu mine, le spuse Nesta amândurora. Am pus la punct un mic spital. Vreau să vă vadă un doctor.
— Un spital? întrebă Blanche.
— Ca să fiu sinceră, folosesc termenul într-un sens foarte larg. Este o colibă pe care intenționăm să o transformăm într-un spital dacă vom putea obține paturi și materiale. Până atunci, o numim spital; de fapt, este locul în care sunt cazați cei trei doctori și unde mergem să ajutăm.
— Ce materiale avem?
— De nici unele. Fierbem apa pe care o putem obține, care nu este multă, și am rupt hainele care ne-au prisosit, în special jupele. Nimeni nu are nevoie aici de jupe și se fac bandaje bune din ele.

Odată ce mâinile lui Betty fură bandajate și celelalte răni spălate, se întoarseră la coliba asistentelor, unde toată lumea se adunase pentru a asculta povestea supraviețuirii lor.
— Ne-am urcat pe o plută supraaglomerată, începu Betty. Câteva dintre noi au făcut cu schimbul în apă, agățându-se de ea, dar avansam mult prea încet. Noi două și asistenta-șefă Paschke am vâslit cu rândul întreaga noapte. Când Blanche și cu mine nu vâsleam, intram în apă.
Oprindu-se din povestit pentru o clipă, Betty întinse spre Blanche o mână bandajată.
— Nu voi uita niciodată cum ai avut grijă de noi toți.
— A fost pur și simplu minunată, le spuse Betty asistentelor medicale. Când nu vâslea, era în apă, verificându-i pe cei care erau agățați de plută, schimbându-i cu cei de la bord, pentru a se odihni. Dacă nu le putea face loc

pe plută, le susținea moralul, arătându-le cum să bată apa cu picioarele ca să își conserve energia și spunându-le mereu că nu va dura mult până când vom fi salvați.

Blanche o înconjură pe Betty cu brațele, ștergându-și, fără să se rușineze, lacrimile care îi udau obrajii. Asistentele își ștergeau, și ele, ochii.

— Am zărit focuri care ardeau pe plaje, continuă Betty. Și fumul de la ceea credeam că sunt alte nave, dar nici una dintre ele nu s-a apropiat de noi. Îmi spuneam că Marina Britanică ne căuta cu siguranță și că nu avea să treacă mult până să ne găsească. Una dintre nave s-a apropiat de noi destul de mult, am început să strigăm, dar nu ne-au văzut. Ori de câte ori ne apropiam de plajă, iar eu mă gândeam că, de data asta, chiar vom ajunge la uscat, curentul ne împingea înapoi în larg.

— Ai mai văzut pe cineva în apă? întrebă Nesta.

— Un ofițer de pe navă, în timp ce plutea pe lângă noi pe o bucată de epavă, ne-a spus încotro ar trebui să ne îndreptăm pentru a da de uscat. Ne-a urat noroc, iar apoi a fost târât de curent, spuse Blanche.

— În cele din urmă, am văzut farul și am încercat cu disperare să înotăm spre el, continuă Betty, dar curentul era prea puternic. Următorul lucru pe care mi-l amintesc e că am fost înconjurate de mai multe bărci mari cu motor, pline cu soldați japonezi. Ne-au încercuit, unul s-a apropiat foarte mult, apoi s-au întors cu toții și ne-au lăsat acolo. Am văzut și am auzit focuri de armă, în timp ce pluteam pe lângă Muntok. Ne-am dat seama că nu ajungem nicăieri, dar am încercat să nu ne lăsăm cuprinse de disperare. Eram amândouă în apă, ținându-ne de plută, când un val uriaș ne-a lovit și ne-a smuls-o. Încă o mai aud pe asistenta-șefă strigându-ne, în timp ce pluta lor se îndepărta și…. și ele nu sunt aici cu noi.

Blanche povesti mai departe:

— Ne-a fost greu să rămânem împreună în apă. Ne făceam mereu semne cu mâna, să nu ne pierdem din vedere una pe alta. În cele din urmă, curentul m-a împins într-o pădure de mangrove. M-am agățat de un copac căzut și, într-un final, Betty m-a zărit și a venit spre mine. Eram amândouă epuizate. Am cuprins cu brațele acel trunchi și am adormit. Când ne-am trezit, am glumit despre cum eram noi de-acum calificate pentru echipa de înot a Australiei.

— Înot de rezistență, nu de viteză, preciză Betty.

— Da, pe distanțe mari, în mod cert. Am bătut apa cu picioarele și am înotat ore întregi printre mangrove, de la care ne-am și tăiat atât de rău. Când apele se retrăgeau la reflux, ne agățam de orice puteam, așteptând fluxul ca să putem înota din nou. Am zărit câțiva crocodili, ceea ce ne-a speriat îngrozitor, dar, în cele din urmă, am găsit un râu și am înotat pe cursul lui până când am dat de pământ. Am făcut un culcuș din frunze de palmier și am încercat să dormim în el peste noapte.

Betty preluă povestirea:

— A doua zi am găsit un sat; localnicii ne-au dat apă și mâncare. Un chinez, care vorbea o engleză bună, s-a oferit să ne ia cu el pe Java. Asta ar fi însemnat să ne întoarcem pe o barjă, și nu aveam așa ceva. Apoi ne-a spus că auzise că, în Muntok, erau mai mulți albi care fuseseră luați prizonieri de japonezi. Apoi a sosit un camion și următorul lucru pe care ni-l amintim e că eram înconjurate de soldați japonezi. Am fost obligate să ne urcăm cu ei în camion, iar acum suntem aici.

În colibă se așternu liniștea. Nimeni nu știa ce să spună. În cele din urmă, Nesta fu cea care rupse tăcerea.

— Cred că amândouă aveți nevoie de odihnă.

— Știe cineva ce s-a întâmplat cu celelalte, cu șefele? întrebă Betty.

— Nu. Dar voi ați reușit și sunteți în siguranță. Să sperăm că toate vor apărea în curând, spuse Nesta pe un ton ferm.

Mai târziu, în timp ce își mâncau porția de orez de după-amiază, Nesta profită de ocazie pentru a vorbi cu asistentele ei despre cum urmau să se spele.

— De acum înainte, nu vom mai merge singure, oricât de mare nevoie am avea să ne spălăm. Nu vreau să știu ochii indiscreți ai soldaților ațintiți asupra nici uneia dintre voi.

— Aveam de gând ca, mai târziu, să-mi schimb bandajele de la mâini și mă gândeam că voi face asta când mă spăl, spuse Betty.

— Atunci vin cu tine, îi spuse Nesta.

— De ce nu mergeți acum, în timp ce toată lumea mănâncă? sugeră Blanche. Vin și eu. Să sperăm că soldații sunt ocupați cu împărțitul orezului.

La jgheab mai era doar o altă femeie, așa că Betty se dezbrăcă, în timp ce Nesta îi desfăcea cu grijă bandajele. Durerea pe care o simțea atunci când pielea i se desprindea de pe mâini o făcea să-și muște buzele.

— Arată bine, Betty, îi spuse Nesta. Nu sunt semne de infecție, dar aș vrea să nu dați cu apă pe aceste răni. Cine știe ce colcăie prin ea.

Pășind în jgheab, Betty ridică cu stângăcie un găvan. Îl umplu cu apă tulbure și și-o turnă peste umeri, pe spate.

În spatele lor, auziră o crenguță trosnind sub pașii cuiva. Întorcându-se, zăriră, la doar câțiva metri distanță, doi gardieni japonezi care o priveau pe Betty în timp ce se spăla.

— Plecați de-aici! Plecați naibii de-aici, ticăloșilor! țipă Nesta, alergând după bărbați.

Gardienii, surprinși de furia micuței femei, dădură să-și ia puștile. Dar Nesta era de-acum în fața lor, fără să dea semne de intimidare, forțându-i să bată în retragere. În cele din urmă, soldații o luară la fugă.

Betty se îmbrăcă repede și femeile sărbătoriră această mică victorie cu o îmbrățișare.

— Cum de ești atât de curajoasă, Nesta? o întrebă Betty, care rămăsese cu gura căscată văzând îndrăzneala prietenei ei.

— Nu m-am simțit curajoasă, să știi, spuse Nesta, cu un aer sobru. Și tu ai fi făcut exact același lucru, și știi asta. Văzuți de aproape, mulți dintre soldații ăștia sunt doar niște băieței speriați.

— A venit Bully! A venit Bully!

Vestea fu strigată iar și iar, umplând încăperea.

Pe Nesta o treziră chiotele de bucurie. Erau aici de două săptămâni, și ea începuse să-și piardă speranța că vor mai vedea vreo altă soră medicală de pe *Vyner Brooke*.

O adevărată hărmălaie izbucni în timp ce asistentele se adunau pentru a o îmbrățișa pe sora Vivian Bullwinkel, îndemnând-o să-și spună povestea.

Unde fusese? Era bine? o întrebau.

Desculță, cu uniforma grea de murdărie și de păcură de pe *Vyner Brooke*, Vivian se clătina, iar Nesta o prinse.

— Vivian, stai jos. Fetelor, nu o înghesuiți. Ah, nu-ți poți imagina cât de

minunat este să te vedem.

Nesta îngenunche pe pământ lângă scaunul ei, strângându-i mâna.

— Povestește-ne toate prin câte ai trecut, da? o îndemnă ea, dar apoi privirea Nestei căzu pe tălpile picioarelor lui Vivian.

— O, Doamne, ce s-a întâmplat cu picioarele tale?

— Nu știu, Nesta. Doamne, nu credeam că o să vă mai văd vreodată. Cine mai este aici? întrebă Vivian bâlbâindu-se.

I se răspunse în cor: „Eu, eu, eu“, ceea ce o făcu să zâmbească, dând din cap în semn de recunoaștere către fiecare dintre asistente.

— Șefa Paschke? E și ea aici? întrebă Vivian.

În colibă se așternu tăcerea.

— Nu, încă nu, spuse Nesta. Nici șefa Drummond.

— În acest caz, tu ești cea mai experimentată, soră James, îi spuse Vivian.

— Așa cred, dar momentan nu funcționăm chiar pe bază de ierarhie.

Nesta remarcă că Vivian nu dădea drumul ploștii sale cu apă. Având cureaua acesteia petrecută pe după gât, o ținea strâns lipită de ea.

— Ești singură, mai este vreuna dintre celelalte cu tine? încercă să afle Nesta.

Vivian nu era în stare să vorbească. Nimeni nu scoase o vorbă. Fiecare își ținea respirația, sperând.

— Sunt moarte toate, rosti în șoaptă Vivian.

— Ce vrei să spui? Cum se poate să fie moarte toate? întrebă una dintre asistente.

— Trebuie să vă spun ceva și nu știu cum, răspunse Vivian, uitându-se la fiecare soră, văzând cum, în ochii lor, se cuibărea frica.

— Hai să ne așezăm acolo în spate, unde urechile iscoditoare nu te vor auzi.

Nesta o luă de braț și o duse la capătul îndepărtat al colibei, pe o lespede de ciment, unde asistentele se adunară în cerc în jurul lui Vivian.

Toți ochii erau ațintiți asupra lui Bully. În încăpere se auzea doar sunetul plânsetelor pe înfundate pentru prietenele care muriseră. Asistentele se strânseră la un loc pentru a se consola una pe alta, în timp ce Vivian începu să vorbească.

— Pe navă, am auzit-o pe șefa Paschke spunându-ne că e timpul să plecăm. Mi-am scos pantofii și mi-am amintit că șefa ne-a spus să ne ținem strâns sub bărbie vesta de salvare atunci când sărim. Când am ieșit la suprafață, coca navei era atât de aproape, încât puteam să o ating. Cineva a strigat la mine să mă îndepărtez de ea, așa că am înotat câinește cât de repede am putut. Am găsit o barcă de salvare răsturnată și m-am agățat de frânghia cu care fusese legată. În scurt timp, au mai venit și alții, agățându-se din toate părțile de barca de salvare. Rosetta și Clarice ne-au găsit și ele și, înainte să ne dăm seama, s-a făcut întuneric.

Vivian rămase tăcută, ștergându-și o lacrimă. Asistentele se uitară una la alta. Știau că Rosetta și Clarice nu erau aici.

Sora Bullwinkel continuă. Simțea că gândurile îi pluteau departe și că retrăiește povestea.

Povestea lui Vivian,
Plaja Radji, februarie 1942

— Cred că văd o lumină. Acolo, pe plajă. E un foc! Cineva a aprins un foc.

— Unde, Bully? Eu nu-l văd.

— E în spatele tău, Rosetta, trebuie doar să te întorci. Haideți! Înotați! Să mergem!

— Ești sigură? Eu tot nu îl văd.

Vivian se apropie de Rosetta.

— Acolo. Îl vezi acum?

— Îl văd, spuse ea, deodată bucuroasă. Hai, Clarice!

Prinzând curaj, grupul începu să înoate cu toate forțele spre plajă. Lumina focului le ajuta pe femei să se orienteze.

— Bully! Cred că am atins fundul; simt nisip sub picioare. Haideți! De aici putem merge pe jos.

Vivian o luă de braț pe Rosetta, pentru a o ajuta să ajungă pe plajă, dar apoi îi observă rănile de pe spate și umăr. Uniforma ei era sfâșiată și, dedesubt, îi văzu, la lumina stelelor, carnea tăiată.

— Rosetta, ești rănită! Lasă-mă să mă uit.

— Sunt bine. Sunt bine. Cred că am fost lovită de șrapnel; nu-mi pot

mișca deloc brațul drept.

— Așteaptă un minut. Clarice! Clarice, unde ești?

— Sunt aici, Bully! Aici!

Dar era atât de întuneric, încât Vivian îi auzea doar vocea.

— Nu putem vedea focul, dar trebuie să vorbiți și vă vom urma vocea.

Rosetta și Vivian se împiedicară de Clarice, care începuse să cânte cu voce puternică și limpede.

— Aici erai! strigă Vivian. Rosetta este rănită. Tu ești bine?

Clarice se opri din cântat. Își atinse ușor pieptul.

— Simt o durere aici și cred că am o rană la cap. Tu cum ești?

— Îmi tremură picioarele, dar n-am răni, spuse Vivian.

— Rosetta? rosti Clarice cu voce întrebătoare, observând că prietena ei abia se mai ținea pe picioare.

— Doamnelor, sunteți bine? răsună o voce în întuneric.

— Cine ești? zise Vivian.

— Sunt Miller. I-am verificat pe ceilalți – câteva răni minore, dar toți sunt epuizați. Am ratat focul pe care l-am văzut, dar nu cu mult.

— Jimmy! Noi suntem bine.

— Tu ești, soră Bullwinkel?

— Având în vedere situația, cred că poți să-mi spui Vivian, Jimmy. Ce trebuie să facem?

— Să găsim focul! Mă gândeam că doi dintre noi s-ar putea duce să caute persoana care l-a aprins, oricine ar fi aceea.

— Du-te, Bully, eu o să aștept cu Rosetta, zise Clarice.

— Ești sigură?

— Du-te, vom fi bine.

Jimmy și Vivian porniră de-a lungul plajei. Din fericire, cerul era senin, iar lumina stelelor suficient de puternică pentru a se ține departe de apă.

— Sper să dăm de cineva chiar după cotul din față, spuse Jimmy, răsuflând din greu.

Era greu de avansat pe nisip, iar ei erau deja epuizați.

— Privește! exclamă Vivian.

— Ai dreptate – acolo este un foc de tabără sau un semnal luminos. Hei, aici, aici!

În întuneric răsună o voce:

— Soră Bullwinkel, tu ești?

— Șefa Drummond! Da, da! O, Doamne, v-am găsit!

— Hei, bine v-am găsit, sunt eu, Bully! Bully a venit la voi! Șefa, acesta este Jimmy, adică domnul Miller. Este ofițer pe navă.

— A fost ofițer, o corectă Jimmy, făcând haz de necaz. Bună ziua, șefa, e al naibii de grozav să vă văd.

— Și eu pe dumneavoastră, domnule Miller. Mai sunt și alții cu voi?

— Da, nu sunt departe, chiar după ce dai cotul pe plajă.

— Clarice și Rosetta sunt cu mine, dar sunt rănite.

— Partea bună e că avem cu noi și doi doctori. Haideți să le găsim pe fetele noastre.

— Mai sunt câțiva. Nu am reușit să-i examinez, era prea întuneric.

— Atunci îi vom aduce la lumină.

Șefa Drummond se întoarse către un bărbat de vârstă mijlocie, ghemuit aproape de foc.

— Domnule doctor, avem nevoie de dumneavoastră să ne însoțiți într-un scurt drum până la locul unde i-au adus valurile pe câțiva supraviețuitori răniți.

— Nu merg nicăieri! spuse doctorul răspicat. Dacă aveți supraviețuitori răniți, aduceți-i la mine.

— Dar, domnule doctor, se rugă Vivian, au nevoie de ajutor acum, și nu știu dacă toți sunt în stare să meargă. Vă rog, nu este departe.

Dar doctorul era neclintit în hotărârea sa.

— Asistentă-șefă, spune-i subordonatei tale că nu primesc instrucțiuni de la o soră medicală. Dacă aveți răniți, aduceți-i aici. Eu nu părăsesc grupul principal.

Șefa se ridică în picioare.

— Și vă spuneți medic? Mă duc să-mi iau fetele.

Vivian, asistenta-șefă și Jimmy se întoarseră, îndreptându-se în josul plajei. Mergeau în tăcere, fiind toți trei îngroziți de medicul recalcitrant.

— Ei sunt, spuse Vivian în cele din urmă, când micul lor grup deveni vizibil.

— Venim! strigă ea.

— Șefa, tu ești, șefa?

— Da, soră Halligan. Haideți, vă ducem lângă foc ca să vedem cum sunteți.

Încet, grupul de supraviețuitori porni spre focul de tabără. Rosetta șchiopăta rău, dar Clarice și Vivian o sprijiniră până ce ajunseră și îi găsiră un loc.

— Sunteți bine, sorelor?

— Da, mulțumim, Jimmy, răspunse Clarice.

În total, erau adunați pe plajă aproximativ optzeci de supraviețuitori: bărbați, femei, copii și asistente medicale.

Asistenta-șefă arătă spre un grup mare de militari britanici.

— Cred că pun ceva la cale la răsăritul soarelui.

Unul câte unul, oamenii începeau să ațipească. Supraviețuiseră unui naufragiu și curentului cumplit. Pentru moment, găsiseră un loc sigur, așa că nu trecu mult timp și plaja se umplu de răsuflări ușoare.

— Treziți-vă! Toată lumea să se trezească! Trebuie să vorbim.

Asistenta-șefă fu prima care se ridică în picioare. Soarele răsărea deasupra mării. Avea să fie o altă zi de caniculă; acesta era singurul lucru de care puteau să fie siguri.

— Iar dumneavoastră cine sunteți? întrebă ea.

— Bună dimineața, asistentă-șefă! Eu sunt Bill Sedgeman. Am fost ofițer secund pe Vyner Brooke, *răspunse el, apoi se întoarse către grupul mai larg.*

— Rog pe toată lumea să îmi acorde atenție. Este evident că japonezii se află pe această insulă, dar prioritatea noastră este să căutăm mâncare și apă proaspătă. Fac apel la voluntari, doar un grup mic, care să se aventureze în interiorul insulei pentru a vedea ce găsim.

— Eu merg, se auzi o voce.

Apoi alta:

— Și eu.

— Socotește-mă și pe mine.

— Să mergem, zise altcineva.

— Suntem cinci, este suficient, spuse secundul. Ceilalți să încerce să găsească un loc la umbră – ne întoarcem cât de repede putem. În regulă,

sorelor, haideți să îi ajutăm pe cei care nu se pot muta singuri.

Lumina zilei aduse cu ea arșiță, iar în ora următoare asistentele îi ajutară pe cei care erau prea slăbiți sau pe cei răniți să ajungă la umbra răcoroasă a frunzișului uriaș.

Acum nu mai aveau nimic de făcut decât să aștepte.

— Șefa, s-au întors, bărbații se întorc.

Vivian ieși din junglă și alergă spre plajă, nerăbdătoare să afle veștile.

— O, nu! strigă ea către grup. Sunt cu ei soldați japonezi. Domnul Sedgeman vorbește cu ei.

— Aceștia sunt oamenii despre care v-am spus, explică ofițerul secund. Ne predăm și vrem să fim prizonieri de război.

— Ce a spus?

Un murmur de neînțelegere străbătu grupul.

Soldații ajunseră față în față cu grupul de supraviețuitori epuizați, cu baionetele înălțate amenințător. Oamenii se ridicară cu greu în picioare. Li se ordonă să iasă din junglă.

— Ce vreți să faceți? întrebă secundul indignat. Tocmai v-am spus că ne predăm. Nu aveți nevoie de arme!

Soldații îl ignorau, începând să îi tragă pe bărbați de lângă femei.

— Șefa, de ce fac asta?

— Rog pe toată lumea să rămână calmă! le îndemnă asistenta-șefă, deși ei însăși i se sugruma vocea.

— Îi iau de lângă noi! strigă Vivian în timp ce grupul bărbaților era dus în marș forțat. Jimmy!

— E-n regulă, Vivian! strigă Jimmy. Te rog să ai grijă de tine, a fost o plăcere să te cunosc.

Jimmy, soldații și toți ceilalți bărbați dispărură după cotul plajei. Sunetele care urmaseră aveau să rămână în mintea lui Vivian pentru totdeauna.

— NU! NU! O, DOAMNE, NU!

— Repede! strigă asistenta-șefă. Sorelor, astupați urechile copiilor, nu trebuie să audă asta!

Sunetul clipocitului blând al valurilor pe țărm, zgomotele păsărilor și insectelor din pădurea deasă, toate fură amuțite de staccatoul feroce al

focurilor de armă care umpluse aerul.

— Șefa, îi omoară, omoară bărbații! spuse Vivian printre hohote.

— Toată lumea să stea acum adunată la un loc! ordonă asistenta-șefă. Trebuie să facem exact așa cum ni se spune.

O asistentă țipă disperată din mulțimea în stare de șoc:

— De ce nu fugim?! Acelea dintre noi care sunt bune înotătoare se pot duce spre apă, iar restul spre junglă. Astfel, măcar unele ar putea scăpa.

— Nu, soră, nu mergem nicăieri. Nu vezi că sunt oameni aici care au nevoie de noi? Da, probabil că i-au ucis pe bărbați, dar toată pregătirea noastră și toate lucrurile în care credem înseamnă să nu-i abandonăm pe cei care au nevoie de ajutorul nostru. Vreau ca voi toate să vă amintiți, că acolo unde există viață, există speranță.

— Îmi pare rău, șefa, spuse plângând asistenta. Îmi pare rău.

— Toate suntem speriate, soră, dar suntem speriate împreună.

Soldații reapărură și se îndreptau cu hotărâre spre grup. Unii foloseau haine pline de sânge pentru a-și curăța baionetele. Le indicară tuturor să se îndrepte spre mare, arătând mai întâi spre oameni, și apoi spre apă.

— Vivian, tu și sora Kerr le ajutați pe sorele Halligan și Wight să stea în picioare. Haideți să facem așa cum ni se spune! le îndemnă asistenta-șefă. Toate împreună, fetelor, țineți-vă de mână!

Una câte una, femeile pășiră în mare. Toate erau atât de înfierbântate, încât, pentru un moment, apa rece fu o ușurare.

O zi atât de frumoasă, un loc atât de frumos… Cum de se putea întâmpla aici ceva atât de îngrozitor? *Acest gând o cutremură pe Vivian, care încerca din răsputeri să perceapă realitatea peisajului de o frumusețe răpitoare odată cu atacul brutal asupra oamenilor.*

Și-i imagina acum, răniți mortal, la doar câțiva metri distanță.

Un sentiment de groază teribilă se așternu peste femei. Coșmarul încă nu se terminase.

— O, mamă, șopti Vivian. Îmi pare rău că nu vei ști niciodată ce s-a întâmplat cu mine. Te iubesc și cred că va fi minunat să-l revăd pe tata.

— FETELOR! țipă asistenta-șefă Irene Drummond. VĂ VOI PURTA PE TOATE ÎN INIMA MEA! NU ȘTIȚI CÂT DE MÂNDRĂ SUNT DE VOI!

Înainte ca Vivian să se întoarcă cu spatele la plajă și să-și concentreze

toată atenția asupra liniei orizontului, observă că mitraliera era fixată pe țărm. Se întoarse; nu voia să vadă asta. Pentru a doua oară în acea dimineață, focuri de armă străpunseră cerul liniștit.

Încet-încet, Vivian își recăpătă cunoștința. Mai întâi, deschise ochii pentru a vedea albastrul uimitor de deasupra ei și un soare alb strălucitor. Clipi, uimită de strălucirea lui. Sunt în viață? *se întrebă neîncrezătoare. Era întinsă pe spate în apa puțin adâncă.*

Nu se mișcă, îngrozită la gândul că soldații puteau fi încă în apropiere. Închise ochii și încercă să respire normal. Avea dureri, știa că a fost rănită, dar acum nu putea să-și dea seama de unde venea durerea. Prefă-te că ești moartă*, își spuse.*

Atunci când deschise iar ochii – adormise? – soarele era mai jos pe cer. Nu auzea pe nimeni, așa că riscă să-și ridice capul pentru a se uita spre plajă. Era goală.

Abia atunci simți cu adevărat durerea. Fusese lovită în lateral și în spate. Își trecu cu grijă mâinile peste corp. Nu avea răni ale organelor importante, slavă Domnului, își spuse ca să se liniștească. Când își ridică din nou capul pentru a privi din jur, văzu plutind în apă corpurile prietenelor ei. Fu un moment teribil, căci se întrebase dacă va putea găsi destulă putere pentru a părăsi acest cimitir și a găsi un loc sigur.

Încet, centimetru cu centimetru, se ridică în capul oaselor. Trebuia să găsească un loc unde să se ascundă. Departe de plajă. În junglă!

Vivian se târî afară din mare, prin nisip, spre umbra pădurii. Setea era insuportabilă; nu se mai putea gândi la altceva.

De la adăpostul copacilor, tresări la auzul unor voci; vorbeau în japoneză, apoi nu se mai auziră. Avea să aștepte, să se odihnească, apoi se va întoarce pe malul mării, pentru a căuta supraviețuitori.

Vivian ascultă cu toată atenția și atunci auzi șiroitul unui pârâu. Uitând de răni, se ridică în picioare, poticnindu-se spre apa proaspătă și, când reuși să se apropie, își îngropă toată fața în undele clipocitoare.

— Unde ai fost? se auzi o voce care o smulse din reverie.

Vivian se întoarse și văzu un tânăr, care făcea parte în mod clar din Armata Britanică și care zăcea rănit la marginea junglei, cu o jumătate a corpului pe nisip.

— Cine ești? întrebă ea, uluită.

— Kingsley, soldat Kingsley.

— Ești rănit.

— Nu este evident, soră? Fiindcă nu m-au terminat când au tras în noi, unul dintre soldați și-a vârât baioneta în mine. De două ori. Am reușit să mă târăsc aici după ce au plecat.

După ce își potoli setea, Vivian se ridică și se apropie de tânărul soldat.

— Pot să te examinez? întrebă ea cu blândețe.

— Aș fi recunoscător. Dar nu ești și tu rănită?

Vivian reuși să schițeze un zâmbet. Rănile îi provocau dureri, dar acum avea un pacient.

— Ba da. Dar să vedem mai întâi cum stai tu.

— Cum te cheamă? întrebă soldatul când Vivian îngenunche lângă el.

— Vivian, Vivian Bullwinkel. Sunt soră medicală în armata australiană. Vivian îndepărtă cu grijă haina și cămașa pline de sânge ale soldatului. Apoi oftă: Aceste răni de baionetă… mă tem că sunt deja infectate. Chiar ai nevoie de un doctor.

— Ei bine, în acest moment, tu ești tot ce am.

Soldatul Kingsley încercă să râdă, ceea ce îl făcu să se înece. Vivian își puse o mână peste a sa.

— Ar trebui să bandajez aceste răni, dar, după cum vezi, nu am nimic ce aș putea folosi ca fașă. Mă voi întoarce pe plajă să văd ce găsesc.

— Pe plajă? exclamă el. Nu cred că ar trebui să te întorci acolo.

— Ei bine, nu putem rămâne aici. Mă întorc imediat, îți promit.

— Jungla e încă plină de japonezi. Nu am putea să așteptăm?

Dar Vivian era deja în picioare și se îndrepta spre mare. Durerea din partea laterală a corpului era pulsantă, dar cel puțin rana nu îi mai sângera. Dacă nu se gândea la ea, putea continua să meargă, să pună un picior în fața celuilalt, să se îngrijească de cei care aveau nevoie de ea. Măcar asta, dacă nu și altceva, știa să facă.

Pe plajă nu erau soldați; de fapt, nu era nimeni. Vivian nu îndrăzni să privească spre mare – trupurile prietenelor ei care pluteau în apă ar fi putut-o descuraja.

Acolo unde plaja întâlnea jungla, găsi două veste de salvare și o ploscă

de apă. Merse un pic spre frunziș și începu să rupă niște fibră de cocotier. Aceasta pare potrivită, *își spuse pornind din nou spre pacientul ei.*

Când se întoarse, soldatul Kingsley dormea, așa încât nu se agită când ea îi legă rănile folosind singurele materiale pe care le putuse găsi.

După ce termină, mulțumită de ceea ce reușise, se întinse lângă el și adormi și ea.

Vivian tresări din somn, dezorientată, simțind durerea ascuțită. Dar primul ei gând fu la soldat. Acesta era treaz și o privea.

— Cât timp am dormit? îl întrebă ridicându-se cu greu, cu trupul înțepenit.

— Nu destul, dar aveai cu siguranță nevoie de odihnă.

— Avem nevoie de mâncare, Kingsley. Mă duc să văd dacă pot să găsesc ceva. Poate există un sat în apropiere.

— Și dacă sătenii te denunță?

— Sunt pregătită să-mi asum acest risc, spuse Vivian cu glas ferm.

Se gândea că, dacă nu făcea asta, aveau să moară de foame în această junglă.

Plecă din nou, slăbită, dar hotărâtă să se întoarcă cu ceva de-ale gurii. Era devreme, deci soarele nu începuse încă să dogorească neostoit. Vivian se gândea că satul pe care îl găsise secundul Sedgeman nu putea fi prea departe. Probabil nu la mai mult de opt sute de metri. Nu mersese nici cinci sute de metri, când simți un miros de mâncare gătită, care îi reînnoi hotărârea de a-și continua drumul.

Pe când cerceta satul, Vivian simți că ochii obosiți începeau să-i lăcrimeze. O miră faptul că, atunci când intră în așezare, nimeni nu acordă atenție acestei femei rănite, cu hainele mânjite, pe jumătate moartă de foame. Ea însă trebuia să atragă atenția cu orice preț! Spera că se face înțeleasă prin combinarea celor câteva cuvinte din limba malaeză pe care le cunoștea și semne repetate spre gură și stomac. Iar, în caz că nu fusese înțeleasă, repetă în engleză: „Mâncare! Mâncare! Foame!“

Nu înțelegea ce îi spuneau, dar bătrânii satului erau supărați, făcându-i semne să plece, să părăsească satul. Eforturile ei fură răsplătite când, în cele din urmă, pe când se întorcea în junglă, câteva femei alergară după ea cu pachețele de mâncare.

— Kingsley, trezește-te! Am ceva de mâncare! îi strigă ea soldatului care adormise din nou.

Vivian era îngrijorată că rănile lui se infectaseră. Dar ce putea face?

Soldatul deschise ochii încet și privi cu atenție spre chipul asistentei. Făcu eforturi să se ridice în capul oaselor.

Vivian desfăcu două frunze de bananier în care erau împachetate niște orez fiert și câteva felii de ananas. Se gândi că ar fi putut face astfel încât această hrană sărăcăcioasă să le ajungă măcar câteva zile.

— Ești bine? întrebă Kingsley.

Vivian își șterse lacrimile înainte ca acestea să-i cadă în mâncare. Scutură din cap în semn că nu.

— Nu sunt bine, Kingsley. Uită-te la noi. Uită-te la tine, spuse ea, așezând pe jos frunza și făcând un gest spre plajă. Șefa mea și prietenele mele au fost împușcate chiar lângă mine. Văd scena în minte la nesfârșit. Toate știam că vom muri – și ce am făcut? Nu am strigat, nu am fugit – ar fi fost inutil, în orice caz –, doar ne-am uitat una la alta. Mi-am dat seama că, dacă trebuia să murim, cel puțin aveam să murim împreună. Și apoi... – mai spuse Vivian înăbușindu-și plânsul care o podidea – mitralierele...

Își ridică privirea spre tânărul soldat, lăsând lacrimile să-i inunde obrajii, apoi îl întrebă:

— De ce sunt în viață, Kingsley? De ce am fost cruțată?

— Nu știu, soră, spuse el cu blândețe.

— Sunt foarte îngrijorată pentru tine. Nu cred că mai putem rămâne aici.

— Ce vrei să spui?

— Trebuie să ne predăm. Trebuie să-i găsim pe japonezi și să ne punem viețile în mâinile lor.

— Doar nu vorbești serios!

Vivian știa că, dacă ea era bântuită de uciderea prietenelor ei, la fel era și el.

— Suntem doar noi doi, Kingsley. Trebuie să sperăm că ne vor lua prizonieri. Nu le putem spune că am supraviețuit măcelului de pe plajă, căci probabil ne-ar omorî; dacă spunem că am naufragiat, am putea avea o șansă. Dar un lucru știu sigur: că, dacă rămânem aici, cu siguranță vom muri.

— Abia pot să merg.
— Voi face o cârjă și te voi sprijini eu.
Hotărârea fu luată.
— Ne vom umple plosca cu apă și vom pleca la prima oră a dimineții, mai spusese Vivian.

Când Vivian termină de povestit, în colibă se mai auzea doar plânsul femeilor. Asistentele medicale se adunară la un loc pentru a se consola una pe alta și a face față împreună suferinței. Nesta era însă îngrijorată că Vivian avea să fie epuizată înainte de a le spune ce se întâmplase după ce plecaseră în căutare de ajutor – trebuiau să audă neapărat restul poveștii.
Ținându-și plosca strâns apăsată pe pântece, Vivian continuă:
— Japonezii au venit după ce ne-am predat în sat. Ne-au căutat de arme, dar, bineînțeles, nu au găsit nimic. Am fost interogați ore în șir, apoi a venit o mașină și m-a adus aici.
— Vivian, începu Nesta, luându-i mâna. Nu-mi pot imagina cum te simți… după toate prin câte ai trecut. Este îngrozitor. Și rănile tale, trebuie să ne uităm la ele. Nesta privi în cameră, întâlnind privirile celorlalte asistente medicale și continuă: Dar, mai întâi, tu, eu, noi toate, trebuie să facem un jurământ. Ceea ce Vivian tocmai ne-a spus nu poate fi repetat nimănui. Niciodată.
Nesta se opri pentru a se asigura că vorbele ei au fost înțelese.
— Vivian a fost martoră la o crimă cumplită și, dacă vreun soldat japonez află că a supraviețuit, o vor ucide și pe ea. Iar, dacă vor crede că noi știm, ne putem aștepta la aceeași soartă. Ne-am înțeles?
Toate asistentele dădură din cap cu convingere, dându-și seama de adevărul cuvintelor Nestei.
— Vino, atunci, soră Bullwinkel, spuse Nesta, cu puțin mai multă bucurie în glas. Trebuie să te întinzi ca să îți putem examina rănile.
Îi întinse o mână lui Vivian, care se ridică nesigură, încă ținându-și la pântece sticla de apă.
— Nu ar trebui să o ducem la spital și să rugăm pe unul dintre medici să o examineze? întrebă Jean.
— Nu putem risca, răspunse Nesta. Nimeni nu trebuie să știe ce s-a întâmplat, și asta îi include și pe medici. Vom avea noi grijă de ea. Nu-i așa,

Bully?

— Mulțumesc, soră James, nu aș putea fi pe mâini mai bune decât cu voi.

Nesta îi luă ușor sticla de apă.

— E în regulă, Bully, plosca și-a făcut treaba, poți să o iei înapoi când terminăm.

Vivian îi dădu recipientul fără tragere de inimă și sorele putură vedea pentru prima dată rana prin care glonțul ieșise din stomacul ei.

Toate formaseră un cerc în jurul ei.

Cu bandaje făcute dintr-o bluză ruptă, Nesta obloji rana şi declară că nu era infectată și se vindeca frumos. Își ceru scuze că nu are ce să-i dea de mâncare; sperau să primească ceva peste câteva ore.

— E în regulă, mi-au dat mie și lui Kingsley ceva de băut şi de mâncare în sat, în timp ce ne interogau. Dacă nu vă supărați, mi-ar plăcea să dorm, fie și pe ciment. Mă aflu, în sfârșit, lângă prieteni și, pentru prima oară după mult timp, mă simt în siguranță.

— În regulă, fetelor, haideți să ieșim de aici și să o lăsăm pe Bully să se odihnească, ordonă Nesta.

Înainte de a pleca, fiecare femeie îi oferi lui Vivian o îmbrățișare, un sărut, câteva cuvinte de sprijin.

Nesta se plimba de colo-colo prin fața colibei, adâncită în gânduri.

— La ce te gândești, Nesta? întrebă Jean, care zăbovea, și ea, la fel de uluită de povestea lui Vivian.

— Cred că trebuie să spunem și altcuiva ce s-a întâmplat, în caz că…

— …în caz că nu supraviețuim? La asta te gândești?

— Da. Vivian a asistat la masacrul în masă al unor oameni neînarmați. Acestea sunt crime grave, brutale. Când va veni momentul, cei responsabili ar trebui să răspundă pentru acțiunile lor, iar, dacă povestea ei nu poate fi spusă, atunci nu vor răspunde.

— Cu cine sugerezi să vorbim?

— Nu știu încă, dar voi găsi persoana potrivită.

În noaptea aceea, una dintre asistente o scutură ușor pe Vivian pentru a o trezi.

— Vino cu mine, e cineva în coliba spitalului care vrea să te vadă.

Bully fu întâmpinată la intrare de o asistentă medicală britanică.

— Îți mulțumesc că ai venit, soră Bullwinkel, e cineva aici care întreabă de tine. Se stinge repede, din păcate, îi spuse asistenta.

Pe la jumătatea colibei, Vivian se opri lângă patul unui pacient pe care îl recunoscu imediat – era Kingsley. Se așeză lângă el și îi luă mâna.

— Sunt aici, Kingsley, sunt aici. Sunt eu, Vivian.

Kingsley se mișcă și își deschise încet ochii.

— Soră?

— Da, Kingsley, sora Vivian.

— Mulțumesc… pentru tot… mulțumesc, îngăimă el.

— A sosit ceasul, Kingsley? întrebă Vivian cu blândețe în glas.

În lipsa unui spital adevărat, tânărul soldat nu avea cum să rămână în viață, atâta lucru știa și ea.

— A sosit, spuse el cu un oftat.

— În acest caz, mulțumesc, Kingsley. Nu te voi uita niciodată.

— Ar… trebui să… pleci acum, spuse tânărul soldat, închizând ochii.

Vivian simți apăsarea slabă a mâinii lui care îi strângea degetele. Rămase acolo nemișcată până când, ceva mai târziu, asistenta se întoarse și îi luă ușor pulsul.

— S-a dus, spuse aceasta.

— Știu, suspină Vivian. A murit acum vreo douăzeci de minute. Pot să mai stau puțin cu el?

— Bineînțeles. Dar nu prea mult, ai nevoie de somn.

— Lăsați-l în pace! strigă Norah. Nu vedeți că e bolnav? Trebuie să rămânem împreună.

În dimineața următoare, după ce tuturor li se spusese că trebuie să se mute în alt lagăr, fuseseră duși la dig și, încă o dată, soldații japonezi începuseră să despartă bărbații de femei. Atunci când se apropiaseră de John, Norah nu se putuse abține.

Ena apucă brațul Norei, trăgând-o deoparte, în timp ce soldatul ridica mâna pentru a o lovi. Eliberat din strânsoarea ei, John fu smucit spre grupul bărbaților.

— Ena, fă ceva! Trebuie să-i oprim, spuse Norah plângând.

— Norah, te rog. Nu înrăutăți lucrurile, pentru că se vor răzbuna pe el.

— John! mai strigă Norah.

Soțul ei se întoarse. Încet, își ridică brațul și îi făcu cu mâna.

— Ai grijă de tine, draga mea. Ai grijă de tine, eu voi fi bine.

Apoi, el și ceilalți bărbați plecară.

Norah căzu la pământ, în timp ce plânsul o îneca. Femeile și copiii mergeau în jurul ei, nimeni nu spunea nimic și nu făcea nimic pentru a o ajuta. Toți simțeau aceeași durere.

Ena o ajută pe Norah să se ridice în picioare; Norah știa că trebuiau să meargă și se alăturară mulțimii de femei și de copii care mărșăluiau spre dig. Deja nu mai știa cui îi erau destinate lacrimile pe care le vărsa: surorii ei, ei însăși, soțului ei sau iubitei lor fiice.

Capitolul 5

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
martie 1942 – octombrie 1943

— Cât timp trebuie să stăm aici? se lamentă Jean.

— Jean, te rog, gândește-te la altceva, da? o încurajă Nesta.

Nesta era conștientă de orele care treceau fără speranță pe acest dig, în timp ce soarele îi mistuia pe toți, supunându-i aceleiași umilințe deznădăjduite. Dar ea nu putea face nimic pentru nimeni.

În dimineața următoare, se găseau tot acolo. Când se iviră zorii, Nesta privea un curcubeu frumos pe cer. Două cargoboturi vechi și dărăpănate se apropiară de doc și aruncară ancora puțin mai încolo. În timp ce câteva șalupe mici se îndreptau spre dig, soldații japonezi deveniră agitați, împingând mulțimea, ridicându-i cu brutalitate în picioare pe cei care erau încă așezați.

— Ei bine, cel puțin vom scăpa de soare.

Nesta încercă să le liniștească pe asistente, dar toată lumea părea prea epuizată pentru a mai reacționa.

Pe măsură ce șalupele erau trase lângă dig, prizonierii erau împinși cu furie, urcați în bărci și duși la cargoboturi.

Acest proces continuă până când digul se goli, iar navele începură să-și croiască drum pe râul Moesi, navigând încet prin junglă. În timp ce se deplasau prin apa plină de păcură, Nesta nu-și putea lua ochii de la carenele navelor parțial scufundate, întrebându-se ce povești ascundeau.

După-amiaza târziu, ajunseră la un alt bazin portuar: Palembang, Sumatra. Încărcătura umană bolnavă și jalnică se târî cu greu pentru a coborî de pe cargoboturi, apoi fu condusă spre un loc mai larg de la capătul digului. Din nou, orele treceau, dar Nesta și asistentele ei așteptau în liniște, știind că o lovitură sau o împunsătură de baionetă le vor fi administrate

imediat, dacă îndrăzneau să-și ridice capul deasupra parapetului. Exact în momentul în care toți credeau că vor leșina, se auzi huruitul unui convoi de camioane, care luară femeile și copiii. Trecură prin sate, pe drumuri prăfuite, pe marginea cărora localnicii fluturau steaguri mici cu un disc roșu care emana raze de soare – drapelul Soarelui Răsare.

— Buhuhu! strigă una dintre asistente.

— Buhuhuuuu, îi răspunse, în chip de ecou, un cor de voci curajoase.

Localnicii se opriră din râs, uimiți de această provocare. Mai multe asistente scoteau limba, făcând gesturi pe care, în orice alt moment, le-ar fi considerat vulgare. Soldații japonezi alergau la fiecare șofer de camion, țipând către femei și ordonând șoferilor să se grăbească.

Era întuneric când camioanele opriră în fața a ceea ce era, în mod evident, o școală. Pentru prima dată în aproape două zile, li se dădu ceva de mâncat și de băut înainte de a găsi o sală de clasă în care să înnopteze. Dar somnul nu veni ușor; gardienii voiau ca toate luminile să rămână aprinse, iar țânțarii nu le dădeau pace.

Mai târziu în acea seară, un militar britanic apăru la intrarea în colibă. Una dintre asistente i-l arată Nestei, care se duse degrabă spre el.

— Bună ziua, sunt sora James.

— Mă bucur să vă cunosc, soră. Am auzit că vreți să vorbiți cu superiorul meu.

— Da. Puteți aranja asta?

— Am făcut-o deja. Am vorbit cu el puțin mai devreme și a fost de acord să vă întâlnească mâine. Se pare că și el vrea să vă vorbească.

În dimineața următoare, asistentele medicale fură rugate să se adune într-un colț al școlii. Nu dură mult și își făcu apariția un ofițer britanic, cu un aer impunător.

— Sunt comodorul Modin, Charles Modin.

Nesta îi ieși înainte.

— Domnule comodor, sunt sora Nesta James de la Serviciul de Asistență Medicală al Armatei Australiene.

— Îmi pare rău că ne întâlnim în aceste împrejurări, soră James.

— Și mie, domnule.

— Mi s-a spus că ați sosit ieri-noapte. Am vorbit imediat cu ofițerul superior japonez de aici și am cerut ca asistentele să fie tratate ca personal militar, nu ca simpli cetățeni. Este o diferență să fii considerat prizonier de război în loc de prizonier obișnuit și ar trebui să beneficiați de o anumită protecție, precum și de acces la Crucea Roșie.

— Mulțumesc, domnule, noi…

— Soră James, îmi pare rău să vă spun asta, dar a refuzat. Am făcut și am spus tot ce am putut pentru a-i convinge, dar au rămas neînduplecați.

Speranțele tuturor fură imediat năruite. Zâmbetele fugitive li șterseră de pe fețe și, încă o dată, disperarea se răspândi în rândul femeilor.

— Am putea să vorbim cu ei? întrebă Nesta.

— Nu, nu vor vorbi cu dumneavoastră, soră. Din păcate, opinia japonezilor despre femei… ei bine, să spunem doar că nu este aceeași cu a mea, cu a noastră.

Nesta își privi asistentele. Ştia cuvintele care le stăteau pe limbă; numai disciplina caracteristică pregătirii lor le făcea să păstreze tăcerea.

— Din nou, îmi pare rău. Tot ce pot face este să vă urez noroc.

— Nu știu cât noroc va fi de partea noastră, dar vă mulțumim că ați încercat. Înainte de a pleca, domnule comodor, aș vrea să vă reamintesc că v-am cerut o întrevedere…

— A, da, spuse comodorul, iar Nesta dădu tuturor instrucțiuni să se întoarcă în sala lor de clasă, cu excepția lui Vivian și a lui Jean.

— Domnule comodor, aș vrea să vi le prezint pe sora Jean Ashton și pe sora Vivian Bullwinkel. Vivian are ceva să vă spună.

— Nu știu ce pot face pentru a vă ajuta, dar vă rog să-mi spuneți, soră Bullwinkel.

— Nu vrem să faceți nimic: tot ce vă cerem e să ascultați.

Vivian începu să spună povestea masacrului de pe plajă, în timp ce comodorului îi dispărea culoarea din obraji. Simțea că fermitatea sa caracteristică de militar începe să-l părăsească, dar păstră respectuos tăcerea până ce Vivian se opri.

— Nu știm ce se va întâmpla cu noi, dar este extrem de important ca altcineva să știe ce s-a întâmplat pe plaja Radji, spuse Nesta pe un ton neabătut.

— Mulțumesc, soră Bullwinkel. Ceea ce vi s-a întâmplat dumneavoastră, colegelor și celorlalți pe acea plajă constituie o crimă. Să împuști prizonieri de război neînarmați este împotriva oricăror reguli în acest conflict blestemat. Nu pot să vă spun cât de rău îmi pare să aud ce s-a petrecut. Nu există cuvinte. Dar ați fost foarte curajoasă, și armata vă este recunoscătoare pentru că l-ați ajutat pe soldatul Kingsley, spuse comodorul, ai cărui ochi străluceau, punând o mână pe umărul lui Vivian. Nici măcar nu vă pot cere să-mi dați o listă cu toți oamenii care au fost uciși; dacă ar fi găsită, nici unul dintre noi nu ar mai scăpa viu de aici.

Nesta o privi pe Vivian în timp ce comodorul îi vorbea – văzu că tremura, că nu îi fusese ușor să-și spună povestea încă o dată. Cu un braț, își cuprinse prietena tulburată, ținând-o strâns, pentru a-i da putere.

Comodorul Modin păși în fața lui Vivian și stătu cât putu de drept înainte de a o saluta. O luă de mână.

— Am luptat în Marele Război și, de doi ani, lupt în acesta. Am crezut că am auzit și am văzut tot ce e mai rău în oameni. Dar astăzi, chiar acum, mi-ați arătat că brutalitatea umană nu cunoaște limite. Ce s-a întâmplat pe plajă nu va fi uitat. Voi găsi o cale de a face cunoscut acest lucru și tot ceea ce vă cer este să nu spuneți nimic nimănui până când nu veți fi din nou acasă, în siguranță.

Vivian nu putea vorbi, dar încuviință din cap, iar comodorul se întoarse și plecă.

— Bravo, Bully, ai fost grozavă! îi șopti Nesta. Știu că nu ți-a fost ușor, dar suntem, toate, atât de mândre de tine!

— Hai, Norah, trebuie să te ridici, o imploră Ena.

Se aflau într-una dintre micile săli de clasă, alături de multe alte persoane, femei și copii.

— Ce rost are? bălmăji Norah. Stătea întinsă pe spate, uitându-se la tavan. Sally nu mai e cu mine, nici John. Familia mea…

— Trebuie să-i recapeţi și poți face asta doar dacă te ridici și mergi mai departe.

June stătea culcată lângă Norah, ghemuindu-se la pieptul ei.

— Te rog, ridică-te, spuse fetița. Mi-e foame rău și trebuie să mergem

afară să mâncăm.

— June are dreptate, Norah, au adus mâncare afară. Știi la fel de bine ca noi că trebuie să mâncăm atunci când ni se oferă ocazia.

Norah se ridică de jos încet, luând mâna pe care i-o întindea sora ei. Ena o ridică în picioare și o îmbrățișă strâns. June își petrecu brațele în jurul taliilor lor.

— Iartă-mă, Ena, spuse Norah cu un suspin. Mai ales pentru că știu cât de îngrijorată ești pentru Ken. Am fost egoistă.

— Draga mea soră, tu nu trebuie să-mi ceri iertare niciodată. Voi fi aici ori de câte ori vei avea nevoie de mine.

— Și eu, se auzi glăsciorul cristalin al lui June, făcându-le pe cele două femei să-i mângâie părul.

— Fetiță dulce, îți mulțumesc, îi spuse Norah.

În timp ce își dăruiau această clipă prețioasă de afecțiune, își făcu apariția Margaret Dryburgh.

— Doamnelor, am pus deoparte niște orez pentru voi. Veniți?

Margaret, care așteptase la intrare, o luă pe Norah de mână, încurajând-o:

— Nu-mi pot imagina cum te simți în acest moment, dar vreau să știi că sunt aici să te ajut.

— Mulțumesc, spuse Norah, și adăugă: Avem noutăți?

— Avem. Se pare că, în curând, vom merge mai departe. Aceasta a fost doar o oprire temporară.

— Unde ne duc? întrebă Ena.

— Nu ne-au spus decât că plecăm. Mi-aș fi dorit ca măcar unul dintre ei să fi rostit câteva cuvinte în engleză, dar asta e tot ce am putut să înțeleg.

În dimineața următoare, femeile și copiii fură încolonați și obligați să părăsească școala. În oraș, deveniră ținta privirilor curioase în timp ce erau conduși în marș forțat spre zona rurală. În cele din urmă, ajunseră într-un sat mic, format din două rânduri de case separate de o stradă principală. Soldații începură să împartă prizonierii în grupuri.

— Oare ne vor da case adevărate? întrebă Nesta.

Un soldat se apropie de asistente și le numără, iar apoi își îndreptă pușca în direcția lor, făcându-le semn să se împartă în două grupuri.

— Așa se pare, îi răspunse Jean, dar e păcat că nu putem fi toate împreună.

Un grup, condus de Nesta, intră într-o casă având pe ușa din față numărul 24, iar Jean conduse un al doilea grup într-o casă aflată la două numere distanță. Înainte ca ele să sosească, aceste case fuseseră, se pare, ocupate de coloniști olandezi și se vedea că fuseseră mutați în grabă – bunurile lor rămăseseră împrăștiate peste tot. În bucătării, asistentele găsiră câteva conserve cu mâncare europeană; în dormitoare, îmbrăcămintea copiilor era atârnată în dulapuri. Răsunară chiote de bucurie când găsiră săpun și periuțe de dinți în băi, iar o bucurie și mai mare fu resimțită când aprinseră luminile și descoperiră că exista electricitate. Cum cea mai presantă dintre nevoile lor era hrana, Jean le spuse asistentelor să facă o vatră în fața casei, unde să poată găti.

Nesta ieși din casa ei și i se alătură lui Jean, pentru a privi împreună construirea vetrei. Cele două sperau că li se va da ceva mai mult decât cele câteva conserve cu mâncare pe care le găsiseră în bucătărie pentru a le găti.

— Când termină, putem face o adunare cu toată lumea? Aș vrea să vorbesc despre cum ar trebui să ne folosim abilitățile în perioada pe care o vom petrece aici, îi spuse ea lui Jean.

— Este o idee excelentă, îmi adun echipa în cel mai scurt timp și venim la voi.

Când Nesta se întoarse acasă, își găsi asistentele adunate, așteptând-o.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Nesta, neputând descifra ce însemnau zâmbetele ștrengărești de pe chipurile lor.

— Avem ceva pentru tine, chicoti Betty.

— Ce anume?

— E într-unul dintre dormitoare. Este un pat adevărat și noi toate vrem să-l iei tu.

— Ooo! Este minunat, dar eu sunt foarte mulțumită cu podeaua. Îl poate lua una dintre voi.

— Nu, nu putem. Este pentru tine, vino să-l vezi și ai să te convingi.

Intrând în joc, Nesta le urmă în dormitor. Fetele formaseră un zid în fața „patului“ și, cu un gest de curtoazie, se dădură la o parte pentru a dezvălui… un pătuț de copil.

— Tu ești singura dintre noi care încape în el, spuse Betty în timp ce toate fetele izbucniră în râs.

Nesta examină pătuțul, apăsând cu degetele micuța saltea fermă.

— Cum intru în el? Nu mă cațăr pe sus.

— Asta o putem rezolva, spuse una dintre asistente, în timp ce ea și alte două colege se apucară să demonteze una dintre părțile laterale.

Nesta măsură cu mâinile patul micuț, apoi își ridică picioarele și se cuibări în el.

— Este perfect, spuse. Îl accept!

Asistentele din casa cu numărul 26 se adunaseră în casa cu numărul 24. Nesta le rugă să fie atente, iar ele se strânseră în jurul ei.

— Jean și cu mine am vorbit despre cum ne putem face utile. Vom afla care sunt facilitățile spitalului, ne vom oferi ajutorul, dar vom aplica mai curând principiile asistenței medicale la domiciliu. Știți toate ce înseamnă acest lucru. Vom vizita celelalte case și vom identifica orice mici preocupări pe care le au femeile înainte de a deveni mari probleme.

Se auzi o bătaie puternică în ușă și toate capetele se întoarseră. Jean deschise și înăuntru intrară patru femei, fiecare purtând un coș mare cu mâncare.

— Bine ați venit, spuse una dintre ele cu un puternic accent olandez. Locuim în casa numărul 25, care se află între casele voastre. Sperăm ca această mică contribuție să vă ajute să vă acomodați.

Asistentele se dădură la o parte, iar femeile duseră coșurile în bucătărie.

— Aveți aici de asemenea niște săpun și articole de toaletă de bază, spuse una dintre acestea.

— De cât timp sunteți aici? întrebă Nesta.

— Aici locuim, de fapt, în Palembang. Soții noștri conduceau minele, dar au fost luați de japonezi după invazie. Au luat toți bărbații. Acum suntem doar noi și grupul de călugărițe al misiunii locale.

— V-au lăsat să vă aduceți bunurile cu voi?

— Niște bunuri – haine, oale, tigăi, farfurii, lucruri de genul acesta. Avem cam tot ce ne trebuie, având în vedere situația.

— Locuia cineva în această casă înainte să venim noi?

Cele două femei se uitară scurt una la cealaltă; Nestei îi era dificil să le

citească expresia feței.

— Da, locuia. Prietenele noastre. Nu știm de ce ele au fost luate, iar noi nu.

În acea noapte, asistentele au mâncat împreună, nevrând să stea separate. Numai ideea îmbietoare a unui locșor unde se puteau întinde le făcu, în cele din urmă, pe unele să se întoarcă în casa ce le fusese alocată.

Când Nesta urcă, în sfârșit, în pătuțul ei, le mărturisi că o încerca un sentiment de vinovăție pentru că ea avea o saltea moale, în timp ce prietenele ei stăteau ghemuite pe podea.

— Să nu te simți prost; nici una dintre noi nu își dorește să se înghesuie în spațiul acela mic. Poți să te bucuri de el liniștită!

După ce li se dăduseră acele locuințe asistentelor, toți ceilalți fuseseră îngrămădiți în case fără să se țină seama deloc de naționalitate sau de familie. Norah se trezi într-o colibă plină de străini, dar acum, că soldații plecaseră, ea și toți ceilalți începură să-i caute pe cei dragi, rearanjându-se astfel încât să fie cu prietenii lor.

În cele din urmă, reușise să o găsească pe sora ei și pe fetița pe care o salvaseră și, toate trei, stăteau ghemuite într-un colț al camerei goale, dar care părea totuși aglomerată.

— Cât timp vom sta aici? întrebă în șoaptă June, lipindu-se de Ena.

— Nu știu, scumpa mea. Sper să nu dureze prea mult și să ne putem întoarce cu toții acasă.

— Știi unde este tatăl meu?

— Nu, nu știu. Sper că este încă în Singapore și își așteaptă fetița.

— Și eu sper.

— Dormi puțin, June, mâine-dimineață vom merge să-i căutăm pe unii dintre copiii cu care te-ai jucat.

Norah ascultă această discuție cu inima frântă, gândindu-se la Sally: oare ea unde era, și, mai ales, era în siguranță?

Capitolul 6

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
martie 1942 – octombrie 1943

— Avem ceva pentru voi!

Una dintre călugărițele olandeze, sora Catherina, o opri pe Nesta pe stradă, în timp ce își făcea rondul prin lagăr.

Puțin mai devreme, Nesta le organizase pe asistente în perechi care să întocmească liste de sarcini pentru vizitele pe care urmau să le facă în vecinătate, ocazie cu care le instruise să-și facă prietene, dar și să ofere asistență pentru tratarea bolilor ușoare. Știa, în sinea ei, că spiritul de comunitate avea să fie esențial pentru a reuși să supraviețuiască.

Sora Catherina făcea parte din ordinul Charitas, care conducea spitalul local din Palembang – ea îi explică Nestei că șefa lor era maica Laurentia.

Călugărița își băgă mâna adânc în buzunarele rasei, de unde scoase trei pachete de bandaje și câteva analgezice. Nesta era în culmea fericirii – acestea i se păreau chiar mai bune decât bananele! Avea, acum, câteva instrumente ale profesiei sale, cu care putea să îi ajute pe cei aflați la nevoie.

— Trebuie să fim vigilente și nu putem obține prea multe, o avertiză călugărița. Dar vom aduce tot ceea ce putem.

*

— Bună dimineața! Mă numesc Ah Fat și sunt traducătorul căpitanului Miachi, comandantul lagărului vostru.

Ah Fat era un bărbat scund, cu ochelari, îmbrăcat în haine civile, care avea obiceiul de a-și împinge ochelarii în sus pe nas în timp ce vorbea.

Trecuseră două săptămâni de la sosire, femeile începeau să se obișnuiască

cu rutina detenției, când, într-o dimineață, se răspândi vestea că toată lumea trebuia să se adune a doua zi la prânz. Nu le fuseseră dezvăluite alte informaţii, deși zvonuri circulau din belşug. Oare urmau să fie eliberate? Sau mutate din nou? Dar nu, din păcate.

— Doctorița McDowell este comandantul vostru, al prizonierelor, continuă Ah Fat, arătând spre o femeie care stătea în apropiere. Dacă vreuna dintre voi are probleme, mergeți la ea, ea îmi va spune mie, iar eu îi voi spune căpitanului. Ați înțeles?

Uniforma căpitanului avea decoraţii colorate. Mic de statură, pieptănat cu o cărare perfectă, acesta zâmbea cu un aer care emana încredere în sine.

Femeile rămaseră tăcute, iar Ah Fat îi făcu semn din cap căpitanului să continue.

— Vor fi unele schimbări, le traduse Ah Fat. Când veți auzi cuvântul *tenko*[8], veți ieși din casă. Una dintre voi le va număra pe toate celelalte, iar nouă ne va fi raportat acest număr. Ați înțeles?

Nimeni nu vorbi. Căpitanul plecă grăbit, în timp ce un alt soldat ieși în față.

— *Tenko!* țipă soldatul.

Pentru un moment, femeile se uitară una la alta, neștiind ce să facă.

— *Tenko!* țipă din nou.

Doctorița McDowell ieși în față.

— Doamnelor, eu sunt doctorița McDowell, spuse ea cu un accent scoțian moale. Acelea dintre dumneavoastră care au avut ghinionul de a avea nevoie de îngrijiri medicale m-au întâlnit deja. O să vă cunosc și pe celelalte, sunt sigură. Dar, în acest moment, toată lumea a auzit ordinul, așa că vă sugerez, înainte să avem necazuri, să vă întoarceți în casele voastre și să vă numărați.

La cuvântul „necazuri“, ordinul fu, în sfârșit, priceput. Femeile se grăbiră să se întoarcă în casele lor, creându-se un adevărat haos.

Norah le găsi pe Ena și pe June și se întoarseră repede acasă, așteptând afară sosirea celorlalte. Margaret reveni ultima, în pas de plimbare, fără a se grăbi să îndeplinească ordinele japonezilor.

— Ei bine, cine vrea să facă această numărătoare îngrozitoare? întrebă ea.

Nimeni nu răspunse, până când, în cele din urmă, Norah făcu un pas în față.

— O voi face eu.

O bătaie în ușa cu numărul 24 le trezi pe locatare. Era dimineața devreme – afară era încă întuneric. Nesta ieşi din pătuțul ei și, însoțită de toate celelalte, se duse să vadă cine bate. Se dovedi că erau vecinele lor olandeze, cele trei femei care le aduseseră mâncare în prima lor zi.

— Am venit să ne luăm rămas-bun, spuse una.

— Unde vă duceți? întrebă Nesta.

— Nu știm. Ca de obicei, ni s-a spus să luăm doar ceea ce putem căra și să fim gata de plecare la micul-dejun.

— Îmi pare rău. Nu vom uita niciodată generozitatea voastră. Nu ne-am fi putut dori niște vecine mai bune.

— Am lăsat în casă câteva haine și alte lucruri care v-ar putea fi utile. Vă rog să luați tot ce vă trebuie înainte ca soldații să arunce totul afară.

Asistentele și olandezele se îmbrățișară, apoi acestea din urmă plecară, cu ochii plini de lacrimi.

În timp ce pregăteau micul-dejun, asistentele de la numărul 24 discutau cine aveau să fie noii lor vecini și dacă era acceptabil din punct de vedere moral să cotrobăie prin casa olandezelor. Nesta le spuse că va vorbi cu Jean și va veni cu un plan despre ceea ce puteau lua, fără a încălca bunul simț.

Înainte să-și facă alte planuri, un ofițer japonez intră cu pași mari pe ușa din față a casei. Era însoțit de Ah Fat, interpretul căpitanului Miachi. În spatele lui, erau încolonate asistentele de la numărul 26.

— Ni s-a spus să venim aici, fără nici o explicație, îi șopti Jean Nestei.

Ah Fat începu să traducă:

— Trebuie să vă mutați. Căpitanul Miachi are alte case pentru voi. Doar câteva case mai jos. Pregătiți-vă! Repede, repede!

Nesta observă că mai multe dintre asistentele ei deschiseseră gura pentru a obiecta, dar ea scutură ferm din cap, și ele renunțară.

Își puteau lua cu ele bunurile, dar casele trebuiau lăsate curate și ordonate. Locuințele eliberate aveau să fie transformate într-un club al ofițerilor, continuă Ah Fat să traducă. Odată ce clubul avea să fie înființat,

asistentele urmau să devină… dame de companie.

Nimeni nu rosti o vorbă până ce ofițerul și interpretul nu ieşiră pe uşă. Dar, odată plecați, în cameră se iscară discuții aprinse. În grupul asistentelor izbucniră exclamații sfidătoare.

— Eu nu voi face asta!

— În nici un caz!

— Mai bine mor!

Nesta și Jean își priveau asistentele în timp ce acestea dădeau frâu liber furiei care se adunase.

— Fetelor, vă rog, fetelor! Haideți să ne calmăm! le îndemnă Nesta.

— Nesta, nu-mi pasă ce vei spune, nu îl las pe nici un ticălos din ăștia să pună mâna pe mine! țipă una dintre ele.

— Nimeni nu se va atinge de noi! Vor trebui să treacă peste cadavrul meu înainte! Cu toate acestea, sunt lucruri mai urgente de care trebuie să ne îngrijorăm. Cum ar fi mutarea.

— Ce luăm cu noi? întrebă o asistentă.

— Tot, răspunse Nesta furioasă. Absolut tot, nu lăsăm nimic.

— Asta include și mașina de gătit? întrebă Betty în glumă.

— Asta include și mașina de gătit. Și, bineînțeles, patul meu.

În timp ce femeile împachetau tot ceea ce puteau, deconectând mașina de gătit, mutând pătuțul Nestei și pregătindu-l pentru a fi luat, își făcu apariția Margaret, însoțită de Norah și de Ena.

— Vestea a ajuns şi la noi, așa că am venit să ajutăm, le spuse Norah asistetelor.

— Mulțumim! Încă trei perechi de mâini nu pot decât să ne prindă bine, spuse Nesta.

Margaret deschise ușa larg.

— Mai mult de trei!

Zeci de femei erau adunate în fața casei asistentelor, gata să-și ofere ajutorul.

— Am un plan, anunță Margaret.

— Suntem numai urechi, îi răspunse Nesta zâmbind.

— Am putea forma un lanț uman de la numărul 26 până la această casă și încă unul de aici până la noua voastră locuință. Am scuti astfel multe

drumuri înainte și înapoi.

— O idee grozavă, spuse Betty, în timp ce starea de spirit a asistentelor începea să se îmbunătățească, căci își dădeau seama de omenia şi generozitatea voluntarelor.

Nesta se întoarse către fetele ei.

— Când am spus totul, doamnelor, am vrut să spun chiar *totul*. Dacă nu face parte din structura de rezistență a casei, luați-l!

— Cred că nu voi putea ridica mașina de gătit sau pătuțul, spuse Betty, cu un zâmbet larg.

— Nu-ți face griji. Le lăsăm ultimele, pentru a le căra împreună.

Nu dură mult până când primul vas fu dat din mână în mână și mutarea începu.

Lumina unui fulger și bubuitul unui tunet anunțară ruperea norilor, apoi ploaia tropicală se revărsă asupra femeilor. Dar nici măcar o singură persoană nu părăsi lanțul uman. Pe când treceau pe lângă casa călugărițelor olandeze, sora Catherina ieși în grabă să întrebe ce se întâmplă. În câteva minute, ea adună douăzeci și cinci de călugărițe, inclusiv pe maica stareță, pentru a ajuta la mutare. Acestea intrară în rând, fără a lăsa să se vadă în vreun fel că rasele lor grele absorbeau ploaia.

Datorită energiei sale, sora Catherina deveni atât favorita femeilor, cât și a copiilor. Avea puțin peste douăzeci de ani și își dedica vitalitatea și curiozitatea pentru a-i ajuta pe ceilalți. Nu se mulțumea doar să ocupe o poziție în rând, ci se mișca rapid de colo-colo, dând o mână de ajutor la căratul obiectelor mai grele. Copiii alergau de-a lungul rândului, urmărindu-se unii pe alții de o parte și de alta a voluntarelor. Mâinile lor micuțe se ridicau pentru a da obiectele mai departe. Din când în când se auzeau cântece sau glume despre cum, odată întoarse acasă, se vor duce să lucreze pe șantiere de construcții, toate acestea făcând munca să pară mai ușoară și să dureze mai puțin și, foarte curând, toate lucrurile de care asistentele medicale aveau nevoie ajunseră în noile locuințe. Urându-le noroc, femeile și călugărițele se întoarseră la caselor lor, storcând apa din hainele ude leoarcă.

În următoarele câteva zile, asistentele trecură pe lângă fostele lor locuințe, pentru a aduce vești despre activitățile muncitorilor localnici. În

„clubul ofițerilor“ erau instalate paturi, canapele, chiar și un pian.

În timp ce lucrările erau încă în desfășurare, Nesta primi o vizită din partea a doi englezi, domnii Tunn și Stephenson. Erau, și ei, prizonieri, fiind deținuți în închisoarea orașului, împreună cu alți câțiva englezi care trăiseră și lucraseră aici înainte de invazie. Li se ceruse să vorbească cu asistentele.

— Adu-le Jean și pe toate celelalte, îi spuse Nesta lui Vivian. Toată lumea trebuie să audă asta.

Când se adunară toate, domnul Tunn începu:

— Îmi pare rău, doamnelor, dar suntem aici pentru a vă aduce ordine de la răpitorii noștri.

Se opri, în așteptarea unui răspuns, dar nu veni nici unul. Atunci continuă:

— Cer să meargă la clubul lor cinci dintre voi. În seara asta.

Se opri. Din nou, nici o reacție.

— Îmi pare foarte rău; spun că vor exista consecințe cumplite dacă nu vă supuneți. Dacă vă ajută cu ceva, domnul Stephenson și cu mine vom fi barmani în fiecare casă și vom putea să vă supraveghem.

— Nu ne ajută! izbucni o voce din rândurile asistentelor medicale.

— Doamnelor, dacă nu veniți în seara asta, japonezii amenință că vor începe să execute prizoniere.

Domnul Tunn scoase o bucățică de hârtie din buzunarul pantalonilor.

— Iată numele celor pe care le-au ales.

Citi cinci nume, inclusiv pe cel al Nestei.

În tot acest răstimp, domnul Stephenson nu își ridicase ochii din pământ. Nesta văzu cum pumnii i se încleștau în timp ce se lupta să-și țină sub control mânia.

— Vă mulțumesc, domnilor. Ştiţi drumul, le spuse Nesta.

Cei doi bărbați se retraseră în grabă, iar Jean propuse să meargă, toate, în curtea din spate, pentru a discuta următorii pași.

— Aș putea începe prin a spune ceea ce consider eu că au în comun cele pe care le-au ales? rupse tăcerea Jean.

Toți ochii se îndreptară spre cele cinci asistente medicale ale căror nume erau pe listă.

— Că suntem cele mai drăguțe? spuse una, fără a încerca măcar să își ascundă un zâmbet.

— Ei bine, probabil și asta, dar mă gândeam mai mult la înălțimea voastră și la culoarea părului vostru. Nici una dintre voi nu e prea înaltă și toate aveți părul negru.

— Hei, eu am 1,57 – chiar 1,59, dacă îmi găsiți o pereche bună de tocuri! zise o alta.

— Înțeleg la ce te gândești. Suntem prea *mici* pentru a-i intimida fizic. Și cred că nu le plac blondele, rezumă Nesta sarcastic.

— Ați putea fi cvintupleți, glumi Vivian.

Toată lumea schiță un zâmbet, dar fără tragere de inimă. Tensiunea se mai atenuă, dar problema rămânea.

— Au cerut doar cinci, își făcu auzită vocea o alta. Dar ce-ar fi dacă am merge toate? Știți cum se zice, unde-s mulți, puterea crește… Să vedem ce fac.

Pentru câteva momente, nimeni nu vorbi, apoi începură să șușotească între ele. Aveau să meargă toate, să zâmbească și să se facă plăcute, stând tot timpul strâns lipite una de alta, lăsând japonezilor sarcina de a le trimite acasă.

— Sau, adăugă aceeași asistentă, luând un pumn de noroi și frecându-se pe față și pe gât – ne facem cât mai murdare și cât mai neatrăgătoare posibil.

— Și putem avea picioarele goale pline de noroi și haine rupte, își aduse contribuția Betty.

— Să trecem la treabă! Gătiți-vă toate cât de urât puteți și ne strângem iar aici la apusul soarelui. Le vom arăta acestor oameni cu cine au de-a face! le ceru Jean.

Când soarele începu să coboare spre apus, asistentele se adunară și începură să își strice rochiile, apoi își mânjiră cu și mai mult noroi orice petic de piele rămas curat.

— Ăăă, avem o problemă. Te rog să faci un pas în față, Pat, spuse Jean.

Toată lumea se uită după asistenta cu numele de Pat.

— Ce-am făcut?

— Ai ghinionul să fii nemaipomenit de frumoasă, oricât cât de mult ai

încerca să nu arăți așa, îi spuse Jean.

— Nu, nu! Sunt la fel de urâtă ca și voi.

— Nu, nu ești, spuse Nesta.

— Atunci dați-mi un minut.

Pat apucă un pumn de noroi cu care își mânji părul care îi cădea pe umeri.

— Iată!

— Nu, asta te-a făcut să arăți și mai frumoasă! spuse Vivian.

— Îmi pare rău, Pat, spuse râzând Nesta. Se pare că nu poți face nimic pentru a-ți ascunde frumusețea. Vreau să rămâi acasă.

— Și să ratez toată distracția? se plânse Pat.

— Ți-o vom povesti noi, nu-ți face griji. Și mai rămâne câteva, pentru a-ți ține companie. Așadar, cine nu a reușit să arate suficient de respingător?

Călcându-și pe inimă, încă vreo câteva asistente acceptară să rămână la urmă cu Pat. Și, încă o dată, asistentele începură să-și examineze prietenele, adăugând ceva noroi ici, câteva gunoaie în păr colo. Când toate fură mulțumite de aspectul lor, porniră cu mândrie pe stradă; mai multe femei, printre care și Norah, Ena și Margaret, ieșiră din casele lor pentru a le susține. Priviri curioase le urmăreau de la ferestre: vestea se răspândise.

Odată sosite în fața fostei lor case, devenită acum club al ofițerilor, asistentele schimbară priviri.

— Suntem gata? le întrebă Nesta.

— Gata! Gata! Gata! strigară ele.

Ofițerul japonez care deschise ușa clubului rămase împietrit la vederea lor, iar ele îl priveau rânjind cu fețe murdare și jigărite. Înainte de a putea să zică ceva, Nesta intră în casă pe lângă el, dându-l la o parte, cu celelalte pe urmele ei. Înăuntru, se ținură numai împreună. Ofițerii prezenți le priveau cu gurile căscate. În cele din urmă, un ofițer bâigui într-o engleză stricată:

— Aaa-ați dorea ceva de băut?

— Nu, mulțumim, răspunseră asistentele într-un glas.

— Ce place femeilor australiene să bea sâmbătă seara? insistă el.

— Lapte, spuse Jean.

El traduse acest răspuns celorlalţi.

Domnul Stephenson apăru înainte de a se mai spune și altceva, ținând în

mâini o tavă cu pahare cu băuturi răcoritoare, pe care le servi celor din jur.

— Țineți-vă tari, fetelor! Arătați dezgustător.

După ce japonezii discutară ceva între ei, ofițerul care vorbea engleză luă din nou cuvântul.

— De ce voi atât de murdare? Trebuie să aveți pe față pudră, iar pe buze ruj. Dacă nu aveți din acestea, vă vom duce în Palembang să cumpărați.

— Nu, mulțumim, îi răspunse Nesta cu un zâmbet. Asistentele medicale nu au nevoie de machiaj.

Urmă o tăcere lungă. Domnul Stephenson reveni cu o tavă cu biscuiți și arahide. Rezistența asistentelor se înmuie pe măsură ce începură să mănânce. Japonezii continuau să le studieze în tăcere.

Mâncarea le relaxă pe femei, care începură să vorbească între ele, ignorându-și în mod vădit gazdele. După un timp, și bărbații începură să vorbească între ei.

Nu dură mult până când atât asistentele, cât și soldații japonezi erau epuizați. Ofițerul care vorbea engleză se adresă femeilor.

— Acum voi toate veți pleca. Doar cinci să rămână.

— Ori plecăm toate, ori rămânem toate, spuse Nesta cu hotărâre.

Ofițerul repetă ordinul ridicând vocea, fără a se sinchisi să-și ascundă nemulțumirea.

Asistentele se adunară la un loc; frica lor nu mai putea fi deghizată.

— Grăbiți-vă! strigă unul dintre ofițeri.

Cinci asistente făcură un pas în față.

Nesta le făcu semn celorlalte asistente să iasă din cameră. Ultima care plecă se întoarse spre cele cinci, care îi oferiră zâmbete de încurajare. Domnul Stephenson se apropie de Nesta și îi șopti:

— Voi fi cu ochii pe ele.

Când Nesta se alătură femeilor de afară, Betty era furioasă.

— Ce vom face? Nu le putem lăsa aici.

— Nu le lăsăm, spuse Nesta apăsat. Haideți să stăm pe cealaltă parte a drumului – dacă auzim ceva ce nu ne place, intrăm. De acord?

Asistentele se așezară în spatele arbuștilor și tufișurilor care creșteau de o parte și de alta a străzii, de unde fixau în tăcere ușa cu privirea. Nu trecu mult până când aceasta se deschise și apărură cinci ofițeri japonezi, fiecare

la braț cu câte o asistentă.

— Le duc la ei, șopti Jean.

Înainte ca Nesta să poată răspunde, una dintre asistente izbucni într-o tuse răgușită, care devenea din ce în ce mai puternică, ca și cum ar fi fost bolnavă. Celelalte o urmară, tușind, înecându-se și împroșcând cu salivă fețele răpitorilor lor. Imediat, ofițerii japonezi le împinseră, căutându-și batistele și apăsându-și-le peste gură și nas. Tusea se intensifică și, în curând, toți cei cinci ofițeri se întoarseră și fugiră.

Femeile ascunse în tufișuri ieșiră și dădură fuga la prietenele lor, abia putându-și reține hohotele. Le imitară râzând și, în scurt timp, toată lumea tușea de mama focului.

— Să mergem acasă, spuse, în cele din urmă, Jean.

În dimineața următoare, nici una dintre asistente nu voia să-și facă plimbarea obișnuită; le îngrozea ideea că aveau să existe repercusiuni pentru comportamentul lor, dar abia după-amiază ofițerul japonez vorbitor de engleză intră în casa Nestei. Ea se ridică în picioare și se duse să-l întâmpine.

— Diseară vei trimite la club patru fete. Vor fi curate și aranjate. La ora opt.

Nu așteptă un răspuns, ci plecă la fel de repede cum venise.

— Du-te la casa cealaltă și adu-le pe restul, îi spuse Nesta lui Betty.

Încă o dată, asistentele se strânseră în curtea din spate, pentru a ține sfat cu voce joasă.

— Fetelor, începu Jean, făcându-le atente. Trebuie să discutăm despre asta ca un grup.

— Ce e de discutat? Nu mergem. Nu-i așa? spuse una.

— Și e toată lumea de acord? întrebă Nesta.

Toată lumea era de acord.

— Ce crezi că ar trebui să facem? întrebă Jean, întorcându-se către Nesta. Să le spunem că nu venim, sau pur și simplu să nu ne prezentăm?

— Cred că ar trebui să le trimitem un mesaj. Voi vorbi cu doctorița McDowell și o voi ruga să facă asta pentru noi.

În noaptea aceea, le fu greu să adoarmă. Când Nesta îi explică decizia lor, doctorița fu în mod hotărât de partea ei și o asigură că va transmite mesajul. În seara aceea, nu venise nimeni să bată la ușa lor, ceea ce Nesta considerase a fi un semn bun. Dar a doua zi, când nu primiră mâncare, le fu clar că repercusiunile începuseră.

— Voi nu veți primi mâncare! Știți ce trebuie să faceți! le strigă un soldat, oprindu-se în fața caselor lor, înainte de a duce de mâncare celorlalte.

Vecinele lor ieșiră pentru a-și lua rațiile cuvenite.

— Cine le dă de mâncare va fi pedepsit! Nimic de mâncare pentru asistente!

Mai târziu în acea după-amiază, doctorița McDowell bătu la ușa Nestei.

— Bună ziua, doamnă doctor! Așteptam vești de la dumneavoastră, îi spuse Nesta, invitând-o înăuntru.

— Ah, soră, nu știu cum să încep…

— Spuneți-ne ce s-a întâmplat.

— Îmi pare tare tare rău, dar cererile și avertismentele mele nu au fost ascultate, spuse doctorița McDowell, care părea cu adevărat supărată. Am fost dată afară din biroul lui Miachi sub amenințarea că va închide spitalul dacă nu plec imediat.

— Ce tot spuneți?!

— Nu știu ce să vă sugerez, nu știu nici cum să vă ajut. Dar vă rog să înțelegeți că nu vă spun să mergeți la ei. Nu trebuie. Țineți-vă departe și nu vă lăsați intimidate.

— E în regulă, doamnă doctor, spuse Nesta, punându-și o mână pe brațul ei. Vă mulțumim că ați încercat.

— Vă rog să nu-mi mulțumiți, nu v-am putut ajuta. Mă simt atât de inutilă și de furioasă și nu știu ce să fac cu această furie.

— Ar fi un moment bun pentru a bea o tărie, presupunând că am avea așa ceva, spuse Betty. Dar nu vă pot oferi nici măcar alcool pentru frecție.

Doctorița zâmbi trist, iar părul ei cârlionțat era jilav de căldură.

— Sunteți foarte curajoase, le spuse în șoaptă în timp ce pleca.

Asistentele se uitară una la alta, hotărâte, dar temându-se de ceea ce le putea aduce ziua de mâine.

Când cărucIorul cu mâncare se apropie în dimineața următoare, ofițerul repetă ordinele.
— Nimic de mâncare pentru asistente!
Apoi arătă spre Nesta.
— Tu vino!
Când Nesta dădu să-l urmeze, Jean o apucă de braț.
— Ce vrei să faci? Nu poți să te duci cu el!
— Nu am încotro. Altfel cum putem afla ce au de spus? Din mers, le strigă cu un zâmbet mare pe chip: Dacă nu mă mai întorc, să nu vă bateți pe pătuțul meu!
— Nu e amuzant! îi răspunse Jean.

Și iat-o stând în fața căpitanului Miachi și a lui Ah Fat. Căpitanul făcu înconjurul biroului pentru a o înfrunta direct, chiar dacă ea era mult mai scundă decât el. Miachi spuse câteva cuvinte, pe care Ah Fat se grăbi să le traducă:
— Vi s-a ordonat să trimiteți fete pentru clubul ofițerilor noștri, și totuși ele nu vin.
Nesta nu răspunse nimic.
— Este de datoria ta să faci așa cum ți se spune, îi spuse Ah Fat. Trebuie să vă oferiți serviciile înalților noștri ofițeri.
— Să ne oferim serviciile ofițerilor voștri? repetă Nesta abia putând să-și stăpânească dezgustul. Vă spun cu tot respectul că acest lucru nu se va întâmpla. Suntem asistente medicale!
Căpitanul o domina, poate, prin înălțime, dar măcar nu avea să-i întâlnească privirea.
— Îl insultați pe împăratul nostru și armata japoneză! Acest lucru nu va fi tolerat! traduse Ah Fat.
— Vreau să iau legătura cu Crucea Roșie, spuse Nesta, adunându-și curajul.
Nu fu nevoie ca Ah Fat să traducă aceste cuvinte, căpitanul știa prea bine ce este Crucea Roșie. El mai zbieră ceva.
— Crucea Roșie este departe de aici! Aici nu are, oricum, nici o putere, iar voi veți asculta de ordinele căpitanului, insistă Ah Fat.
— Nu, domnule, nu o vom face.

— Atunci, veți muri. Ești gata să mori, soră?
— Da, aș prefera asta.
Cu capul încă plecat, Nesta nu văzu când căpitanul ridică mâna. Lovitura lui o aruncă pe podea.

— E în regulă, este doar o palmă.
Toate asistentele, din ambele case, așteptau întoarcerea Nestei, care tremura, dar se simțea ciudat de calmă când intră pe ușa din față.
— Ce-i cu fața ta? zise Jean. Te-a lovit!
Nesta nu dorea câtuși de puțin să insiste asupra episodului de violență, așa că trecu mai departe.
— Insistă ca patru dintre noi să meargă diseară la clubul lor.
— Și tu ce le-ai spus? întrebă Betty.
— Peste cadavrul meu.
— Nu pot să cred! spuse Vivian.
— Ba da, exact asta le-am spus. Le-am explicat foarte clar că sunt pregătită să mor mai degrabă decât să mă supun.

A doua zi, nici una dintre asistente nu se mai obosi să iasă din casă la ora când era așteptat căruciorul cu mâncare. Prin urmare, nu și-au dat seama că acesta nu venise deloc.
În acea după-amiază, Norah și Margaret bătură la ușa lor. Margaret observă imediat fața roșie și umflată a Nestei, pe care era încă vizibilă urma loviturii.
— O, Doamne! Te simți bine?
— Da, răspunse Nesta. Deocamdată.
— Nu pot să cred ce îți cer. Nu este drept. Ce putem face? o întrebă Norah.
— Nimic. Nimeni nu poate face nimic. Vor încerca să ne înfometeze, iar apoi… ei bine, așa cum i-am spus lui Miachi, voi muri înainte să mă supun lor.
Nesta surprinse privirea înspăimântată pe care Norah și Margaret o schimbară pentru o clipă.
— Ce s-a întâmplat?
— Nu pot să spun, răspunse Norah, mușcându-și buza.

— Trebuie, Norah, insistă Nesta.

— Mă tem că nu doar pe voi vă înfometează, spuse Margaret.

— Cum adică?

— Au oprit toată mâncarea care intra în lagăr. Se pare că toată lumea va fi înfometată, până când…

— Până când vom ceda și le vom da ceea ce vor, interveni Betty.

— Aşa e, și suntem aici pentru a vă spune că, dacă așa stau lucrurile, atunci așa să fie. Nu ne rămâne decât să sperăm că nu o vor refuza copiilor – cu siguranță nu ar putea fi atât de inumani, spuse Margaret.

— Nu știm ce să răspundem.

Nesta era, într-adevăr, mișcată.

— Nu m-am gândit niciodată că vor pedepsi pe toată lumea.

Se întoarse către asistentele ei.

— Cred că trebuie să vorbim.

— Nu, insistă Norah. Nu, nu trebuie. Există bine și există rău și, în aceste împrejurări, nu există ambiguitate. Am vorbit și cu maica stareță și trebuie să transmit mai departe mesajul că ea și toate călugărițele sunt de asemenea alături de voi.

— Cuvintele ei au fost: „Unite, vom rezista, dezbinate, vom cădea; atunci vom cădea împreună, unite“, spuse Margaret.

Pe câteva asistente le îneca plânsul. Norah o îmbrățișă strâns pe Nesta.

— Vă mulțumesc. Vă rog să le mulțumiți tuturor, le spuse Nesta prietenelor ei, însoțindu-le spre ușă.

După ce Nesta și Norah plecară, Vivian rosti răspicat:

— Vă rog, să ieșim toate în curte!

De data aceasta, asistentele formară un cerc afară, ținându-se de mâini.

— Sugestii? întrebă Nesta.

— Nu putem lăsa copiii să fie pedepsiți, se auzi o primă opinie, care fu aplaudată. Cerul ne e martor că ei primeau și până acum prea puțină mâncare…

— Nu pot să cred că fac una ca asta! Una e să ne pedepsească pe noi, dar cum pot face una ca asta? Cum îndrăznesc? se înfurie Betty. Trebuie să fie ceva ce putem face!

Nesta și Jean le permiseră tuturor asistentelor să-și exprime gândurile.

Ele blestemau și se înfuriau, multe plângeau, dar o afirmație se făcea auzită iar și iar:
— Aș prefera să mor!
— Este aceasta o opțiune? întrebă Jean și toată lumea tăcu.
— Ce să fie o opțiune? zise Vivian.
— Ei bine, dacă nu mai suntem aici, atunci pedeapsa nu va mai avea sens, spuse Nesta.
— Vrei să spui dacă suntem toate moarte?
În continuare, nimeni nu zicea nimic. Nesta privi pe rând femeile strânse în cerc, încercând să înțeleagă starea lor de spirit. Simțea și ea că se aflau pe marginea unei prăpăstii. Oare chiar erau dispuse să moară pentru această cauză?
— Eu sunt pentru, spuse Betty în cele din urmă.
— Stai puțin… începu Nesta.
— Și eu.
— Și eu.
— Continuați…
Asistentele se ofereau voluntar, din proprie dorință.
Pe măsură ce erau, toate, de acord să-și dea viața, Nesta se simțea din ce în ce mai mândră de ele. Nu mai vărsase nici o lacrimă de când fusese bombardată *Vyner Brooke,* dar acum plângea de-a binelea.
Iar apoi, toate capetele se întoarseră când o asistentă se ridică și anunță:
— Nu trebuie să muriți. O voi face eu.
După un moment de tăcere, Vivian întrebă, aproape în șoaptă:
— Ce să faci?
— Voi merge la clubul lor. Mă voi supune. Indiferent care le sunt dorințele.
— Nu! Nu o să faci asta, nu poți! sări și Betty.
O alta făcu un pas în față.
— Merg cu tine!
Toți ochii se îndreptară spre noua voluntară.
— Vin și eu! Și stai potolită, Betty, spuse o a treia.
— O să fiu a patra! zise o altă asistentă, în timp ce se îndrepta cu mâinile întinse spre celelalte voluntare.

Toate se agitau acum, contrazicându-le vehement pe femeile care doreau să se sacrifice pentru lagăr. Nesta și Jean le lăsară să continue pentru încă câteva momente înainte de a cere să se facă linişte.

— Înțelegeți pentru ce vă oferiți voluntar? întrebă Jean.

Cele patru femei se uitară una la alta.

— Da, spuse una.

— Atunci de ce o faceți? Mă uit la voi toate – sunteți atât de tinere, veți părăsi acest loc, vă veți îndrăgosti, vă veți căsători, veți avea copii. Asta nu e ceva ce eu nu am avut în vedere.

— Ești cu doar trei ani mai în mare decât mine, spuse Vivian.

Asistenta râse.

— Doar cu trei ani, zici? Vivian, te rog, lasă-mă să fac asta, nu doar pentru voi toate, ci și pentru celelalte femei și pentru copii. Sunt împăcată cu decizia pe care am luat-o.

Timp de câteva ore, cele patru asistente medicale și-au apărat hotărârea față de restul grupului și, în cele din urmă, cu inimile grele, marele lor sacrificiu fu acceptat.

— Betty, vrei să faci ceva, te rog? întrebă Nesta.

— Orice.

— Te rog, vrei să dai o fugă la Margaret și să-i ceri o Biblie?

— De ce? întrebă Jean, nedumerită.

— Vreau ca fiecare dintre noi să jure că ceea ce am discutat astăzi nu va fi niciodată dezvăluit. Numele lor – vocea Nestei se frânse în timp ce șopti numele celor patru femei – le vom păstra în suflet până în ziua morții noastre.

Betty ieși în fugă din casă să aducă Biblia, fiind cât pe ce să dea peste sora Catherina, care era pe punctul de a bate la ușa lor.

— Scuze, scuze, spus Betty, gâfâind.

— Soră Betty, veneam să te văd. Trebuie să vorbim despre ceea ce vă cer japonezii.

— Bine, dar nu acum, soră, mă grăbesc.

— Unde te duci?

— Am nevoie de o Biblie, mă duc să o împrumut de la domnișoara Dryburgh.

— Vino cu mine atunci! spuse călugărița, luând-o de braț. Dacă există ceva de care nu ducem lipsă, acestea sunt Bibliile.

Se duseră la casa surorii Catherina. Pe masa din bucătărie se găsea un teanc de Biblii. Călugărița luă una și i-o înmână lui Betty.

— Poți s-o păstrezi.

Când Betty se întoarse, le găsi pe toate asistentele în casă, așteptând-o. Toate ușile și ferestrele fuseseră închise.

Jean luă Biblia și, ținând-o sus, începu:

— Jur că sacrificiul făcut astăzi și hotărârea luată nu vor fi spuse nimănui, niciodată. Numele celor patru le vom duce cu noi în mormânt. Acesta este jurământul pe care îl fac.

Betty trecu prin cameră, punând Biblia înaintea fiecărei asistente, în timp ce aceasta își așeza mâna dreaptă pe cartea sfântă și repeta: „Acesta este jurământul pe care îl fac."

După ce depuse jurământul, Nesta luă Biblia de la Jean și o răsfoi puțin.

— Betty, de unde ai luat această Biblie?

— O, am dat peste sora Catherina, de la ea o am.

— Știi că e în olandeză? întrebă Nesta.

Atmosfera sumbră din cameră se mai însenină puțin și, în cele din urmă, cineva puse întrebarea la care toată lumea se gândea.

— Jurământul este valabil și dacă ai jurat pe o Biblie într-o limbă pe care nu o cunoşti?

— Este o Biblie, zise Betty. Este o Biblie, fir-ar să fie! Ce contează limba?

— Nu contează deloc, Betty, îi răspunse Nesta, îmbrățișând-o.

În dimineața următoare, Nesta le povesti discuția pe care o avusese cu doctorița McDowell.

— Ei bine, doamna doctor a promis că va trimite un mesaj doctorului-șef din lagărul bărbaților din apropiere, cu speranța că el va putea spune unei persoane superioare în funcție exact ce se întâmplă aici.

În fiecare noapte, Nesta le privea, cu inima grea, pe cele patru voluntare care plecau spre clubul ofițerilor. Până și întoarcerea lor în siguranță îi aducea puțină ușurare.

Oare cât aveau să mai reziste?

8. Cuvânt japonez care are sensul de „a face apelul/prezența“, folosit în închisori și în lagărele pentru prizonieri de război. Se obișnuia ca, la numărarea prizonierilor, aceștia să facă o plecăciune obligatorie în fața ofițerului cu gradul cel mai mare.

Capitolul 7

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
martie 1942 – octombrie 1943

— Folosim garajul de la numărul 9, căruia îi spunem Șopronul, pentru a ține slujbe în fiecare duminică, le zise Margaret Dryburgh asistentelor în timp ce își făcea rondul prin lagăr, dând de știre tuturor că, cine dorea, putea primi îndrumare spirituală.

— Mulțumim, Margaret, spuse Nesta. Domnul ne e martor că avem nevoie de binecuvântarea Lui.

Duminica următoare, asistentele medicale participară la slujbă. Pentru Nesta, era prima dată când asculta vocile frumoase ale micului cor format din Margaret, Norah și Ena. Tot pentru prima dată, văzu strălucirea muzicii, care trebuia ținută secretă. Cu siguranță ar fi fost pedepsite, dacă s-ar fi aflat că făceau ceva care le aducea atât de multă bucurie. Pentru câteva momente, Nesta se pierdu în muzică, uitând unde se află și ce sacrificiu făcuseră asistentele ei.

— Cred că este timpul să desemnăm un adjunct, le anunță doctorița McDowell pe femeile adunate în centrul lagărului. Sunt prea ocupată cu spitalul și am nevoie de ajutor.

— Doamna Hinch! strigă o voce din mulțime.

— Da, doamna Hinch! se auzi o alta, apoi încă una și, în curând, toate femeile repetau numele doamnei Hinch.

— Cred că ați ales bine, spuse doctorița McDowell. Doamna Hinch este însăși întruchiparea diplomației și, în plus, este și fermecătoare!

Un val de râs străbătu mulțimea.

— Aș fi onorată să accept, spusese doamna Hinch politicos.

— Ce are atât de diferit față de celelalte doamne englezoaice? se întrebă cu voce tare Nesta, discutând cu Jean pe drumul de întoarcere. Este foarte nostimă… continuă ea, lăsându-și gândurile să hoinărească, admirând optimismul acestei femei, demnitatea sa în fața soartei lor mizere.

— În primul rând, nu este englezoaică, spuse râzând Jean.

— Ce vrei să spui? Nu este nici australiancă!

— Este americancă, Nesta. Este căsătorită cu un englez și a petrecut mulți ani în Singapore, înconjurată de englezi. Crezi sau nu, dar deține chiar Ordinul Imperiului Britanic pentru activitatea sa la YWCA[9]. Poate că a luat un pic din accentul englezesc, dar nu și rigiditatea englezilor.

— De unde știi toate astea?

— Am băut ceai împreună de câteva ori, în ce timp ce o tratam pe una dintre femeile din casa ei.

Nesta dădu din cap și zâmbi.

— Nu aș vrea nicidecum să-i stau în cale! E bine să o știm de partea noastră. Mă întreb care o fi prenumele ei.

Jean râse din nou.

— Chiar dacă l-aș ști, nu aș avea niciodată curajul să-l folosesc până nu îmi dă ea permisiunea – îți poți imagina așa ceva?

Nesta râse la rândul ei și cele două femei se simțiră încurajate, fie și doar pentru o clipă, de prezența a două persoane oneste și capabile în funcțiile de comandant și de adjunct al lagărului.

— Trebuie să recunosc – îi spuse Norah Enei într-o după-amiază, în drum spre casa doamnei Hinch pentru o întâlnire a comitetului – că este o adevărată forță, nu-i așa?

— Așa este.

De îndată ce fusese desemnată, doamna Hinch începuse să organizeze comitete și să desemneze căpitani în fiecare casă pentru coordonarea activităților zilnice ale lagărului. Exista un soi de alinare în a fi ocupat, în a pune puțină ordine într-un mediu care, altminteri, era complet imprevizibil.

— A făcut liste de sarcini pentru toată lumea, iar acum călugărițele vor ține cursuri pentru copii. Nu știu de unde are atâta energie.

Când ajunseră la casa doamnei Hinch, cele două surori găsiră o atmosferă

de discuții însuflețite și de voie bună.

— Energia ei este contagioasă, nu-i așa? spuse Ena.

— Pe mine deja m-a molipsit, remarcă Norah, ciupind în joacă obrazul Enei. Și pe tine, dragă soră, o văd pe fața ta.

— Am nevoie de o voluntară pentru comitetul de divertisment, spuse doamna Hinch, rugându-i pe cei adunați să facă liniște.

— Mă pot ocupa eu, se oferi Margaret.

— Cred că ar trebui să fii organizator-șef, spuse Norah, și toată lumea fu de acord cu ea.

Multe dintre femeile din lagăr care nu mergeau la serviciul religios al lui Margaret împărtășeau pasiunea ei pentru cântat. Norah și Ena participau în mod constant și aveau două dintre cele mai bune voci. Iar lucrul la care nici o femeie nu se așteptase era rutina vieții de zi cu zi, care însoțea munca istovitoare din lagăr. Ce putea fi mai bun, deci, decât să își folosească înzestrările? Astfel, doamna Hinch, în stilul direct care o caracteriza, decisese că trebuia organizat un comitet de divertisment.

— Ei bine, ce ne-ar plăcea tuturor să facem? le întrebă Margaret pe femei.

Propunerile nu se lăsară așteptate, de la organizarea unui cor până la susținerea de concerte.

— Îmi plac toate ideile voastre și, în funcție de timpul pe care va trebui să-l petrecem aici, ar trebui să putem să mulțumim pe toată lumea. Cu toate acestea, pot să sugerez să începem cu ceva complet diferit, ceva ce nu va presupune timp pentru repetiții, ci doar o anumită participare din partea voastră, a tuturor?

— Ce sugerați? o întrebă Norah.

— Cred că ar trebui să facem un ziar, anunță Margaret. Ceva ce putem pune la un loc și pe care îl putem distribui tuturor. Una dintre case are o mașină de scris și niște hârtie. Pe lângă comunicarea știrilor, putem anunța zilele de naștere.

— Suntem în număr suficient, nu putem face atât ziarul, cât și un concert? sugeră Norah.

— Putem, spuse Margaret. Iar voi, Norah și Ena, trebuie să faceți parte din comitetul muzical. Experiența și vocile voastre minunate trebuie să fie

puse în valoare.

— Și eu ce o să fac, pot să cânt și eu? întrebă June, uitându-se când la Ena, când la Margaret.

— Bineînțeles că poți, micuțo, vom găsi un rol special doar pentru tine, îi spuse Margaret.

Pe drumul spre casă, June alergă înainte, pentru a se juca cu prietenii ei.

— Sunt îngrijorată pentru June, spuse Ena.

— Vorbești serios? Mie mi se pare că se simte bine, răspunse Norah, privind-o pe June, care juca leapșa cu prietenii ei.

— Nu a mai zis nimic de mama ei de câteva săptămâni, continuă Ena. Înainte, mă întreba de zece ori pe zi dacă eu cred că mama ei va veni în curând, dar azi mi-a zis mie *mami.*

— Și tu ce ai făcut?

— Nimic.

Ena părea copleșită de suferință.

— Nu am știut ce să-i spun. Am îmbrățișat-o și atât.

Inima Norei bătea atât pentru Ena, cât și pentru micuța June. Legătura lor devenise atât de puternică, dar poate că totuși, undeva, mama ei trăia și ducea dorul fiicei sale, înnebunită de disperarea de a nu ști ce s-a întâmplat cu micuța. În mintea Norei apăru imaginea lui Sally și i se puse un nod în gât. Dar o goni – sora ei avea nevoie de sfatul său –, așa că o întrebă:

— Vrei să-i spun eu ceva?

— Ce să-i spui?

— O, nu știu, poate ceva de genul: „Mătușica Ena și cu mine suntem atât de fericite că vei participa la concert. Dacă ne spui un cântec preferat de-al mămicii tale și de-al tăticului tău, am putea să-l cântăm pentru ei.“

Ena aprobă din cap.

— Deci tu crezi că, dacă pui în aceeași frază că eu sunt mătușica și pe părinții ei, va pricepe mesajul?

— Nu poate să strice și, ori de câte ori voi avea ocazia, mă voi referi la tine ca mătușica Ena, răspunse Norah, strângând brațul Enei.

Ena își luă în brațe sora.

— Știam eu că vei avea un răspuns!

O săptămână mai târziu apărea primul număr din *Cronica lagărului.* Se

convenise că aveau să scoată doar două exemplare; nu exista suficientă hârtie pentru mai multe, mai ales dacă voiau să continue. Ziarul urma să fie transmis din casă în casă, cu o cerere de conținut și de idei plasată pe prima dintre cele optsprezece pagini. O femeie își folosise talentul la desen, creând un frontispiciu. Numele ziarului era înconjurat de sârmă ghimpată.

Margaret păstrase, în casa lor, unul din cele două exemplare și îi răsfoia paginile, citind cu voce tare câteva titluri.

— *Supă din capete de pește – o rețetă*. Mmm, sună delicios. Nu ne lipsesc decât capetele de pește. *Sistemul olandez de îngrijire a copiilor*. O, văd că acesta este parte dintr-o serie. Mă întreb, oare cine a venit cu ideea unei rubrici de bârfe?

Margaret se uită la femeile din comitetul ziarului, care zâmbiră și se întoarseră încet pentru a o privi pe Betty.

— Puteam să ghicesc, spuse Margaret. Titlul te-a trădat: *Jurnalul domnișoarei Știe-Tot*. Văd că această rubrică devine din ce în ce mai lungă.

— Nu ai menționat titlul de pe prima pagină, interveni Norah.

Margaret citi cu voce tare:

— *La slujba de duminică, corul va cânta un imn special*.

Margaret le zâmbi recunoscătoare.

— Mulțumesc că ați scris asta. Va fi o zi importantă cea în care vom cânta imnul pentru prima dată. Deși eu am scris versurile, acestea vor avea un sens nou datorită minunatei muzici compuse de Norah. Îți mulțumesc, dragă prietenă.

— A fost un privilegiu să compun muzică pe versurile tale – versuri care se vor ridica la cer duminică, dându-ne tuturor putere și speranță. Și știu cum ar trebui să-i spunem, adăugă Norah cu un zâmbet larg. *Imnul captivelor!*

Iar femeile repetară într-un glas:

— *Imnul captivelor!*

— Ați văzut câți oameni sunt aici? le întrebă Norah, emoționată, pe cele din cor, în timp ce privea femeile și copiii care se îndreptau spre Șopron cu mult înainte ca serviciul religios să înceapă.

Foarte curând, micul spațiu se umplu, iar lumea ocupă şi gazonul modest din față, revărsându-se pe stradă.

— Eu una am văzut. A trebuit să-mi fac loc cu coatele pentru a intra, spuse Betty.

— Va fi ca și cum am cânta la St. Paul, remarcă sarcastic altcineva, provocând râsete.

— Nici că putea exista un loc mai diferit de St. Paul. Unde sunt ferestrele noastre cu vitralii? întrebă în glumă Norah.

— Nu ai nevoie de cărămizi vechi de o mie de ani și de vitralii frumoase pentru a fi una cu Domnul, spuse Margaret.

— Dacă aș avea de ales între a cânta la St. Paul sau aici, cu voi toate, aici aș vrea să fiu, spuse Betty.

— Predica mea de deschidere va fi scurtă scurtă – la urma urmei, toată mulțimea asta nu a venit să asculte litania mea obișnuită, a venit pentru voi. Vă mulțumesc pentru darul pe care urmează să ni-l oferiți – mie și tuturor celor de aici.

Mulțimea se împărți în două, lăsând corul să treacă spre micul spațiu gol din dosul garajului, unde niște lăzi fuseseră răsturnate pentru a forma o scenă instabilă, pe care femeile abia își puteau găsi echilibrul. Mai devreme, Norah și doamna Hinch adunaseră taburete din fiecare casă pentru a forma trei rânduri de scaune. Maica-stareță și sora Catherina, împreună cu restul călugărițelor, ocupară rândul din față, cu excepția scaunului din centru. Doamna Hinch era totodată și plasatoare, așezând copiii pe jos, certându-i ca să nu se mai împingă și să nu se mai înghesuie. Nimeni nu îi punea la îndoială autoritatea.

Când doamna Hinch se îndreptă spre Margaret și spre cor, discuțiile încetară, iar copiii de-afară se opriră din alergat. Norah, Ena și celelalte membre ale corului formau un semicerc în spatele lui Margaret, ținându-se de mâini. Nimeni nu observase că June se furișase pe scenă în spatele Norei și al Enei, strecurându-se între cele două. Surorile își zâmbiră, în timp ce June evita să le privească – nu voia să fie dată jos.

Doamna Hinch își luă locul în primul rând, munca ei fiind, pentru moment, terminată.

— Nu sunt atât de naivă, încât să cred că ați venit să mă auziți predicând despre căile Domnului, începu Margaret cu un zâmbet larg. Mulțumesc mult fiecăreia dintre voi pentru că este astăzi aici, pentru a le auzi pe aceste

coriste minunate cântând umilele mele cuvinte, pe muzica frumoasă compusă de talentata Norah Chambers. Vă prezentăm *Imnul captivelor*.

Întorcându-se spre cor, Margaret ridică mâna dreaptă. Când începu să o coboare încet, întregul cor inspiră adânc și cântă.

„Father in captivity
We would lift our prayer to Thee,
Keep us ever in Thy Love.
Grant that daily we may prove
Those who place their trust in Thee,
More than conquerors may be.“[10]

Vocile femeilor își sporiră intensitatea și forța la intonarea ultimelor patru versuri. Plânsete înfundate umplură Șopronul, apoi pajiștea și strada de dincolo de aceasta.

Pe măsură ce notele finale se stingeau, Margaret își coborî mâna cu care dirija și își lăsă capul în piept. Când, în cele din urmă, își ridică privirea spre cor, lacrimile i se rostogoleau pe obraji, iar ea nu făcea nimic să le oprească, căci nu simțea rușine. Corul se strânse și mai tare în jurul ei, iar acum toată lumea plângea; semnificația cuvintelor, a muzicii căreia tocmai îi dăduseră naștere le mișcase profund pe fiecare dintre interprete.

Margaret atinse ușor obrazul fiecăreia. În cele din urmă, se întoarse către congregație.

— În numele tuturor, vă mulțumesc, vă mulțumesc din adâncul inimilor noastre. Nu cred că, astăzi, mai este ceva de spus. Mulțumesc.

Ieșirea corului din Șopron durǎ mai mult de o oră, căci femeile doriră să le îmbrățișeze pe interprete, dintr-o nevoie de consolare, încercând să găsească vorbe potrivite pentru a exprima ce însemnase pentru ele să se afle acolo în acea zi.

Margaret râdea când auzea remarci precum: „Eu nu cred în Dumnezeu, dar astăzi mi-ați dat speranță, încredere în mine și în noi toate.“ Astfel de cuvinte se repetară iar și iar.

Acceptând îmbrățișările și cuvintele ultimei persoane din congregație, Margaret observă trei soldați japonezi care stăteau pe partea opusă a străzii. Îi privi fix, ca și cum i-ar fi provocat să facă o mișcare. Norah și Ena, cu

June între ele, erau lângă Margaret. Unul dădu din cap spre femei, înainte ca toți trei să se îndepărteze.

— Au fost acolo tot timpul? întrebă Margaret.

— Da, îi răspunse o femeie de lângă ea. Chiar l-am văzut pe unul dintre ei ștergându-și o lacrimă.

Ștergându-și lacrimile la rândul ei, Nesta se uită la asistentele care stăteau în picioare în apropiere, plângând fără să se ascundă. Jean îi surprinse privirea și îi făcu semn cu capul în direcția celor patru asistente care se sacrificaseră ca „dame de companie" pentru a le salva pe celelalte. Nesta observă cum acestea se îmbrățișau, plângând în tăcere și alinându-se una pe alta. Jean își făcu drum prin mulțime spre Nesta.

— Nu știu cât vor mai putea suporta, îi șopti ea.

---

9. YWCA – World Young Women's Christian Association, organizație socială fondată în Regatul Unit în 1855 pentru sorele medicale începând cu războiul din Crimeea, având ca scop autonomia, dezvoltarea carierei și drepturile femeilor și fetelor din peste 120 de țări.

10. „Tată, în captivitate / Ne vom înălța rugăciunea către Tine / Păstrează-ne mereu în Iubirea Ta. / Fă ca în fiecare zi să putem dovedi / Că cei care își pun încrederea în Tine / Pot fi mai mult decât cuceritori."

Capitolul 8

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud, aprilie 1942 – octombrie 1943

— O, Doamne, cum ar trebui să alegem ce să punem în ziar?

De când fusese anunțată apariția *Cronicii lagărului*, articolele trimise nu mai conteneau, iar femeile se adunaseră într-una din case pentru a face o selecție a materialelor.

— Vreau să spun, uită-te la chestia asta, spuse o voluntară care ținea în mâini zeci de bucăți de hârtie acoperite cu articole scrise la repezeală, recenzii de carte, cuvinte încrucișate, povești pentru copii și rețete.

O altă voluntară citi:

— „O sută de moduri de a găti orez“. Spune o sută de moduri, dar ea a scris doar trei!

Articolul porni o discuție despre mâncare, iar editoarele depănară amintiri fericite despre mese, cine de Crăciun și prânzuri de duminică. Și, lucru bizar, odată ce începeau să vorbească despre mâncare, păreau că nu se mai pot opri, în ciuda foamei permanente.

Dar Betty, editoarea care compila *Jurnalul domnișoarei Știe-Tot*, primea cele mai multe articole.

— Ei bine, japonezii nu ne vor lăsa să publicăm asta în ziar, spuse Betty, citind o relatare a călătoriei unei supraviețuitoare spre lagăr. Va trebui să ne punem imaginația la lucru. Apoi în ochi îi apăru o mică sclipire: Va trebui să *ajutăm* cititorul să citească printre rânduri, continuă ea. Nu m-am gândit niciodată că aș vrea să conduc un ziar, dar este chiar distractiv.

— E ciudat să spun asta, interveni Jean, dar, în ultimele săptămâni, lucrurile s-au schimbat cu adevărat aici.

— Așa simt și eu, fu de acord Betty. Vreau să spun, singura noastră problemă va fi să găsim hârtie.

— O, am găsit o mulțime de foi aruncate în gunoiul din spatele clădirii administrative, îi spuse Jean.
— Deci, acum avem un ziar, o trupă de teatru și un cor, recapitulă Betty. Vă vine să credeți că a trebuit să mutăm Șopronul în casa noastră, pentru că nu era destul loc pentru public?
Jean arătă spre pianul din colțul camerei:
— Și îl mai avem și pe acesta!

Asistentele erau bucuroase să fie ocupate cu pregătirea spectacolelor pe care aveau să le susțină. Chiar dacă, inițial, fusese planificat un singur concert, cu timpul, acestea se înmulțiră, căci atât interpretele, cât și publicul căpătau multă bucurie în urma acestor spectacole. În timp ce Nesta observa entuziasmul crescând, chipul îi fu traversat de o umbră.
— Fetelor, puteți să îmi acordați un minut?
Toți ochii se îndreptară spre ea.
— Ceea ce Margaret, Norah, Ena și celelalte ne-au oferit este, fără îndoială, un dar extraordinar. Am reușit să uităm unde suntem și să ne bucurăm cu adevărat, dar mă tem să nu ne lăsăm duse de val. Nu trebuie să uităm niciodată că suntem aici la mila japonezilor, care ne-au arătat, de atâtea ori, că dețin controlul asupra fiecărui aspect al vieții noastre. Până acum, au lăsat concertele în pace, dar trebuie să vă amintiți că toate acestea se pot schimba într-o clipă.
— Ceea ce vrea să spună Nesta – și sunt întru totul de acord cu ea – este că trebuie să fim vigilente când e vorba de opresorii noștri, să nu le dăm nici un motiv să intervină, adăugă Jean.
— Nu vreau să stric atmosfera, vreau doar să fiți în siguranță. Iar acum puteți merge să vă distrați, spuse Nesta cu un zâmbet mare.

— Ați văzut câți oameni sunt aici? întrebă Norah, neputând să-și creadă ochilor. Este cea mai mare mulțime pe care am adunat-o până acum, așa că va trebui să cântăm cu-adevărat tare pentru a fi auzite și afară.
— Ei bine, la asta ne pricepem, îi răspunse Ena, făcându-i cu ochiul.
Concertul de sâmbătă seara trebuia să fie un mare succes și cel mai mare pe care îl dăduseră până atunci, cuprinzând piese interpretate de cor, altele interpretate de clubul de muzică, dansatori, scenete comice și recitaluri.

Casa zumzăia pe dinăuntru și pe dinafară, iar cei suficient de ghinioniști încât să nu fi găsit loc înăuntru își uniră vocile în cântec din stradă.

— Ce mai seară! exclamă Margaret, după ce evenimentul se încheie. Nu am mai râs atât de mult timp, și știu că nici voi. Vreau să le mulțumesc acestor artiste minunate care ne-au delectat în seara asta și vreau să vă mulțumesc și vouă pentru că ați participat la această serată specială. Ne vom aminti de ea cu toții cât vom trăi. Cred că ar fi frumos să încheiem cu *God Save the King*, *Land of Hope and Glory* și imnul național al Olandei.

Aplauzele fură lungi și sincere, fiecare imn fiind cântat din toată inima, în aerul îmbălsămat de miresme al nopții.

Când ultimele note se stinseră, mulțimea rămase cufundată în tăcere. La final, femeile bătură din picioare, din palme și apoi se îmbrățișară. Aveau să își amintească pentru totdeauna de această noapte.

— Fie viața mea scurtă sau lungă, își spuse Nesta în șoaptă. Dar, Te rog, nu lăsa să fie scurtă.

Capitolul 9

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
aprilie 1942 – octombrie 1943

— Aveți un rol atât de important în viața lagărului; cred că știi deja asta, nu? îi spuse Nesta Norei.

— Așa sper, fu de acord Norah. Am tras cu urechea în timp ce se repeta *Imnul captivelor* – este minunat!

Norah își petrecuse ultima săptămână căutând hârtie pentru a face copii atât ale partiturii muzicale, cât și ale versurilor, pe care le împărțise cu bucurie femeilor.

— Norah, acum câteva zile, am vorbit cu asistentele medicale despre concerte.

— Și?

— Le-am reamintit cât de repede își pot face japonezii apariția și că nu trebuie să ne bazăm pe aprobarea lor. Sunt îngrijorată că cineva va spune – sau va cânta – ceva care îi va ofensa.

— Hmm, cred că ai dreptate. Am acceptat să-i văd pe soldați în rândurile publicului și da, sunt puțin uimită că ne-au lăsat să continuăm. Cred că ar trebui să vorbesc și eu cu toate celelalte și să le reamintesc să fie atente.

Norah își luă rămas-bun de la Nesta; avea de gând să vorbească cu celelalte, dar, chiar în acel moment, altceva îi ocupa mintea, ceva atât de important, încât nu mai suferea amânare.

— Ce este, Norah, ești bine? se interesă Margaret, care tocmai ieșea din casă când sosi Norah.

— Ena este înăuntru? întrebă ea.

— Da. Ai nevoie de ea?

— Am nevoie de amândouă.
Margaret se întoarse în casă și reapăru peste o clipă însoțită de Ena.
— Ce se întâmplă? întrebă Ena, punându-și, îngrijorată, o mână pe umărul surorii ei.
— Am o idee și trebuie să v-o spun. Vreau să știu dacă voi credeți că e o nebunie, spuse Norah, emoționată.
— Nu ai fost niciodată nebună, dragă soră. Spune, deci, o îndemnă Ena.
— Concertelor noastre le lipsește ceva.
— Ce? întrebară Ena și Margaret în același timp.
— O orchestră; nu avem o orchestră.
Urmă un moment de tăcere din partea Enei și a lui Margaret.
— Zici că ar trebui să le cerem gardienilor noștri să ne dea instrumente? întrebă, în cele din urmă, Margaret.
— Ar trebui să știți că nu cred că o vor face, spuse Norah râzând.
Ideea era absurdă.
— Ar fi frumos, dar nu, nici eu nu-i văd făcând asta. Așa că m-am gândit care ar fi următorul lucru pe care îl putem face.
— Ei bine, spune-ne, atunci, îi ceru Ena, întrebându-se dacă, la urma urmei, sora ei nu era totuși un pic nebună.
— Vreau să creez o orchestră. O orchestră de voci. Voci pe care le pot transforma în instrumente.
Margaret și Ena tăcură din nou, schimbând priviri uluite.
— Ei bine, ce credeți? întrebă Norah, puțin nerăbdătoare.
— Draga mea, nu am întâlnit niciodată un muzician mai strălucit și mai capabil decât tine. Modul în care ai folosit versurile mele și ai creat cea mai emoționantă muzică pentru a le da aripi a fost pur și simplu genial. Mărturisesc că nu știu cum ai să faci asta, dar dacă vrei să încerci, ai tot sprijinul meu, spuse Margaret.
— Nu se va mulțumi să încerce, Margaret, va face asta. Nu există nimic ce sora mea cea genială să nu poată face. Dacă ea spune că va crea o orchestră de voci, atunci, martor mi-e Domnul, o va face.
— Nu credeți că sunt proastă? întrebă Norah cu teamă.
— Poate doar puțin nebună, replică Ena cu un zâmbet șmecheresc. Dar abia aștept să aud *orchestra ta* – asta chiar că sună incredibil!

În acel moment, June ieși din casă și veni spre ele alergând.

— Mătușică Ena, plângi? Te simți bine?

Ena îngenunche pentru a o cuprinde pe fetiță într-o îmbrățișare.

— O mică lacrimă de bucurie, June. Cea mai bună dintre lacrimi.

— Nesta, ce-i cu tine? S-a întâmplat ceva? o întrebă Margaret pe asistentă în timp ce zăboveau pe stradă, așteptând începerea următorului spectacol.

Soarele apunea și cele câteva felinare stradale din lagăr începeau să se aprindă. În jurul „sălii de concerte“ se crease o atmosferă de așteptare febrilă. Interpretele se adunaseră în fața casei, discutând cu înflăcărare despre reprezentațiile pe care urmau să le susțină. Pentru unele dintre ele, era prima oară când aveau ocazia să cânte, să danseze sau să joace un rol în fața unui public.

— Ai observat? rosti Nesta, cu ochii larg deschiși. Avem vizitatori.

— Vizitatori? Vizitatori buni, sau vizitatori răi? întrebă Margaret.

— Răi, cred.

— Mai bine spune-mi ce se întâmplă.

— Cu câteva minute în urmă, șase militari, printre care Miachi și Ah Fat, au intrat în casă și au dat la o parte de pe locurile lor femeile din primul rând, pentru a se așeza ei.

Celelalte femei se adunaseră în jurul lor, ascultând cu atenție.

— Vor și ei să aibă parte de distracție, presupun, spuse Margaret în cele din urmă. Și dacă asta este ceea ce doresc, atunci haideți să le-o oferim!

Dar tonul ei nu părea optimist.

Când interpretele intrară, în încăpere se făcu liniște. Prezența japonezilor fusese o lovitură puternică pentru public, care nu știa dacă noaptea se va încheia cu o serbare sau cu o bătaie.

Margaret păși pe scena improvizată și se înclină în fața militarilor din primul rând.

— În seara aceasta, avem oaspeți. Le urăm bun-venit! spuse ea. Să începem cu primul cântec din program.

Interpretele începură să cânte *Imnul captivelor* și, la început ezitant, publicul prinse să cânte la rândul său. Pe când erau intonate ultimele

cuvinte, toată lumea începu să aplaude, iar ofițerii japonezi aplaudară politicos la rândul lor.

Și astfel continuă întreaga seară. Ascultând muzica, femeile din public uitaseră de opresorii lor, aflați la doar câteva locuri distanță, și râdeau, cântau și aplaudau frumoasele dansuri și poezii. Ofițerii aplaudau și ei, nu evitau să râdă atunci când femeile râdeau și lăsau să se vadă că se simt bine.

Când totul se termină și aplauzele se stinseră, Margaret păși din nou în față.

— Mulțumesc tuturor și mulțumiri speciale oaspeților noștri, spuse ea, făcând o plecăciune adâncă. Iar acum vom încheia, așa cum facem de obicei, cu imnurile noastre naționale.

God Save the King primi o interpretare furtunoasă, apoi imnul național olandez, *Wilhelmus*, fu intonat cu aceeași impetuozitate. Pasiunea crescu și mai mult când toată lumea cântă *Land of Hope and Glory*[11]. După ce se terminară, ofițerii japonezi se ridicară în picioare, aplaudând cu entuziasm.

— Din nou! Din nou! spuse Miachi.

— Ce ați spus, vă rog? întrebă Margaret, apropiindu-se de căpitan.

— Cântă! Te rog să cânți din nou, îi ceru.

— Ce cântec?

Miachi mormăi câteva cuvinte lui Ah Fat.

— Căpitanului i-a plăcut ultimul cântec. Tare frumos! Vă rog să îl cântați din nou.

În cameră se lăsă tăcerea; toți ochii erau ațintiți asupra lui Margaret.

— Doamnelor, căpitanul Miachi ne-a cerut să cântăm din nou ultimul nostru cântec. Spune că este frumos. Suntem pregătite?

Ofițerii japonezi stăteau în picioare în timp ce femeile cântau cu mândrie ceea ce numeau acum *Imnul lagărului*, apoi își împletiră din nou vocile pentru a interpreta *Land of Hope and Glory*.

Ofițerii aplaudară chiar înainte ca ele să termine.

Miachi se apropie de Margaret.

— Mulțumesc, traduse Ah Fat. Foarte reușit, vom reveni sâmbăta următoare.

Femeile se dădură la o parte pentru a face loc militarilor care plecau,

înclinându-se în timp ce treceau prin mulțime. Spre uimirea lor, aceștia zâmbeau.

— Ei bine, asta a fost neașteptat, declară Norah.

Margaret și Norah mai rămăseseră un timp în casa Nestei, după ce toate celelalte plecaseră.

— Cu siguranță neașteptat, dar și bine. Înseamnă că putem continua – e clar că le-a plăcut. Am încremenit de uimire când Miachi mi-a cerut să repetăm, mărturisi Margaret.

— S-ar putea să am o problemă, recunoscu Betty, cu o expresie jenată.

— Ce fel de problemă? întrebă Nesta.

— Ei bine, uitați ce este, am lucrat cu unele dintre fete. Betty se uită prin cameră la celelalte femei implicate, care încercau, toate, să-și înăbușe râsul. Eu – vreau să spun noi – am scris și am repetat o nouă versiune a unui cântec bine-cunoscut. S-ar putea să nu le placă unele versuri…

— Cu siguranță nu le vor plăcea unele versuri, adăugă una dintre asistente. Sunt sigură că Ah Fat traduce tot ce spunem.

— Să-mi doresc să știu care sunt acele versuri? întrebă Nesta.

— Nu, nu. Cred că, date fiind împrejurările, va trebui să facem unele modificări, spuse Betty.

— Eu știu cântecul pe care l-ați trimis pentru program, am încredere că nu veți face sau spune nimic care să-i supere pe japonezi, spuse Margaret.

— Am putea vedea versurile înainte? întrebă Norah. Poate că cele care vor cânta la următorul concert ar trebui să ne trimită mai întâi nouă compozițiile lor.

— Din păcate, sunt de acord cu tine. Cenzura e contra principiilor noastre, dar nu ne putem asuma nici un risc, adăugă Margaret.

Când asistentele medicale rămaseră din nou singure, Nesta observă că cele patru „dame de companie“ stăteau mai retrase. Trecuseră două săptămâni de când își începuseră vizitele nocturne la clubul ofițerilor.

— O, nu! zise Nesta, întorcându-se către Jean. Oare cum trebuie să se simtă să stea sub același acoperiș cu abuzatorii lor? Trebuie să fac ceva. Trebuie să vorbesc cu ele.

— Hai să facem asta în grădină, propuse Jean. Le voi aduce afară.

Cele șase femei se duseră în partea din spate a grădinii. Nesta începu prin

a-și cere iertare pentru că nu își dăduse seama imediat cât de dureros trebuia să fie pentru ele să-i găsească la concert pe japonezi.

— De unde ai fi putut să știi că vor veni? întrebă una.

— Nu aș fi putut, dar aceasta este o problemă serioasă și trebuie să o rezolvăm.

— Ați putea rămâne în casa noastră săptămâna viitoare, ca să fiți scutite să îi mai vedeți, sugeră Jean.

— Asta în nici un caz, răspunse una dintre ele. Nu ne-au luat destul? Este și concertul nostru. Dar nu vreau să interpretez la spectacol pentru ei.

În noaptea aceea, Nestei nu îi fu ușor să adoarmă. Se mustra în continuare pentru durerea pe care o provocase celor patru asistente – sacrificiul lor nu ar fi trebuit făcut de nici o femeie. Sentimentul de îndoială – pe care și-l reprimase – cu privire la capacitatea ei de a fi un bun lider pentru colegele ei, care îi deveniseră prietene, iar acum familie, era mai puternic decât orice reproș. Nimic din pregătirea sa nu putea să îi fie de folos pentru acest rol.

---

11. Cântec patriotic britanic, cu muzică scrisă de Edward Elgar în 1901, pe versuri de A.C. Benson, adăugate ulterior, în 1902. Refrenul acestuia are următoarele versuri: „*Land of Hope and Glory,/ Mother of the Free,/ How shall we extol thee,/ Who are born of thee?/ Wider still and wider/ Shall thy bounds be set;/ God, who made thee mighty,/ Make thee mightier yet.*“ În românește: „Țară a speranței și a gloriei/ Mamă a celor liberi/ Cum să te lăudăm?/ Noi, cei născuți de tine?/ Din ce în ce mai departe/ Să ți se-ntindă granițele/ Dumnezeu, care te-a făcut puternică/ Să te facă și mai puternică.“

Capitolul 10

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
aprilie 1942 – octombrie 1943

— Cum merg repetițiile pentru sâmbătă? o întrebă Nesta pe Norah în timp ce se plimbau prin lagăr, privind cum se jucau copii.

— Am modificat versurile lui Betty, spuse Norah. Dar cred că va fi totul în regulă. Ena a parcurs celelalte compoziții și aș putea spune că au fost făcute câteva schimbări.

— Cânți sâmbăta asta, June? întrebă Nesta.

— Nu, săptămâna aceasta nu. Hei, uite-o pe Bonnie!

— Cine este Bonnie?

— Este un câine vagabond cu care June și alți câțiva copii s-au împrietenit, explică Ena.

— Bonnie! Bonnie, aici, fetițo! o chemă June.

Câțiva căței se aciuaseră în lagăr și, la fel ca femeile și copiii, sufereau de foame. Copiii se împrieteniseră cu ei și le dădeau mâncare din porțiile lor mici. Mamele rămâneau fără mâncare pentru a da porțiile lor copiilor. Dorința de a vedea zâmbete pe fețele fiilor și fiicelor lor era mai mare decât preocuparea pentru eventualele boli pe care le puteau aduce animalele. Puteai vedea fetițe mai mari care cântau cântece câinilor; băieții făceau ceea ce fac băieții atunci când au un câine, adică le aruncau crenguțe și bețe. În general, soldații japonezi îi ignorau, iar copiii învățaseră repede pe care dintre soldați să îi evite, ademenind câinii pentru a-i ține departe de amenințarea baionetei.

June și doi dintre prietenii ei aveau propria cățelușă vagaboandă, pe care o îngrijeau, o hrăneau pe ascuns și o alintau.

Aflându-se, în acea zi, la plimbare cu Norah și cu Ena, June o căuta îngrijorată pe prietena ei, Bonnie.

Când își auzi numele, cățeluşa reacționă întorcându-se spre ele, dar apoi înțepeni la vederea unui soldat care se îndrepta spre el zbierând, cu puşca ridicată. În spatele câinelui se afla un alt soldat, care rămăsese pe loc, împietrit.

— Nuuuu! țipă Ena, aruncându-se asupra lui June și culcând-o la pământ, în timp ce se auzi șuieratul unui glonț.

Nesta și Norah se întoarseră și văzură câinele zbughind-o, dar soldatul din spate căzu la pământ, ținându-se cu mâna de piept. June țipa în timp ce Ena o strângea în brațe. Nesta alergă la gardianul căzut.

— Du-o în casă! îi spuse Norah Enei, iar apoi i se adresă fetiței: Bonnie este bine. A fugit!

Ena o ajută pe June să se ridice în picioare și, înconjurând-o cu brațele, se grăbi să plece cu ea de acolo.

Norah îl privi pe soldatul care trăsese glonțul; acum el era cel care stătea ca împietrit. Norah se duse la Nesta și la rănit, în timp ce alți soldați veneau în goană, unii îndreptându-se spre soldatul rănit, alții spre cel care încă încerca să își dea seama ce făcuse.

— În ce stare este? întrebă Norah, îngenunchind lângă Nesta.

— Este mort.

Soldații o apucară pe Nesta și o dădură la o parte. Dar Norah o luă de braț, și cele două femei plecară repede, avertizându-le pe cele care ieșiseră din casele lor la auzul focului de armă să intre imediat înapoi.

Acesta este un avertisment, se gândi Norah, dându-și seama mai limpede ca oricând de pericolul în care se aflau. Un avertisment și o lecție: oricare dintre viețile lor putea fi anihilată de un glonț care și-a greșit ținta, aproape fără nici o repercusiune.

Nesta era bucuroasă că următorul concert de sâmbătă fusese un succes. Îi disprețuia pe Miachi și pe soldații acestuia, care stăteau în primul rând și aplaudau zgomotos toate numerele interpretate – văzându-i, simțea cum i se strânge inima.

Cele patru asistente voluntare stăteau în picioare, departe de mulțime, în pragul ușii de la bucătărie, unde se puteau bucura de seară fără să fie spionate de abuzatorii lor. Ochii Nestei se umplură de lacrimi de recunoștință când le observă cântând, cu mare însuflețire, un bis la *Land of*

Hope and Glory.

Capitolul 11

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
aprilie 1942 – octombrie 1943

— Aș vrea să se grăbească; suspansul mă omoară, le șopti Betty celorlalte asistente.

— Șșș, Betty, nu vreau să ai probleme pentru că vorbești, îi spuse Nesta.

— Toată lumea vorbește, obiectă Vivian.

— Atunci vorbiți mai încet! Sunt îngrijorată. Nu știu ce se va întâmpla.

— Cei din fața blocului administrativ nu sunt soldați, nu-i așa? întrebă Jean.

— Par mai curând niște localnici. Și nu au puști, doar niște revolvere, spuse Betty.

Efervescența din seara precedentă le animase pe femei și în ziua următoare, până când doamna Hinch le anunță că trebuiau să se adune la prânz pentru un anunț. Tot felul de zvonuri începură să circule – le era greu să nu se agațe de speranța că vor fi eliberate.

Cu mult înainte de ora stabilită, femeile se aliniară în fața blocului administrativ de la capătul străzii.

Tăcerea se lăsă peste lagăr când ușa de la clădirea administrației se deschise. Din clădire ieșiră Miachi împreună cu Ah Fat, înconjurați de tineri în uniforme simple, fără decorații. Se opri în fața femeilor. În fața lui era plasată o ladă, iar el se urcă pe ea și începu să vorbească. Ah Fat repeta, zbierând, cele spuse de Miachi. Femeile din rândurile din față înțelegeau suficient pentru a transmite în spate.

— Onorabilii și curajoșii soldați japonezi au plecat să lupte, iar acum suntem păziți de poliția locală. Trebuie să-i tratăm ca și cum ar fi japonezi. Să nu vă îndoiți că ei vor pedepsi comportamentele greșite.

Toate asistentele se adunaseră în camera de zi din casa Nestei pentru a răsufla ușurate, când ea și Jean le cerură puțină atenție.

— Ei bine, nu-i așa că aceasta este cea mai bună veste pe care am primit-o în ultima vreme? începu Nesta.

Fetele îi răspunseră în cor „O, da!“ și „Cea mai bună dintre toate“.

— Pentru patru dintre noi, cele de aici, aceasta înseamnă mult mai mult.

Patru asistente se uitară una la alta, ștergându-și lacrimile, în timp ce colegele lor se duseră să le îmbrățișeze și să le ofere cuvinte de mângâiere.

— Noi – și nu mă refer doar la noi, cele de aici, ci la fiecare femeie și copil din acest lagăr – avem față de voi o datorie pe care nu o vom putea răscumpăra niciodată. Dacă e ceva ce putem face pentru voi, trebuie doar să ne spuneți, spuse Jean.

— Vă mulțumim. Nu știm cum ne vom simți în săptămânile și lunile următoare, dar să știm că putem vorbi cu oricare dintre voi, dacă simțim nevoia, este cel mai bun lucru pe care ni-l puteți oferi.

— Și să ne duceți numele în mormânt, adăugă o alta.

Toate asistentele strigară:

— În mormânt!

Fură întrerupte de o bătaie în ușă. Doamna Hinch intră în cameră.

— Ei bine, nu-i așa că asta a fost cea mai bună veste? întrebă ea fericită.

— Cea mai bună, fu de acord Nesta.

— Pe tine te caut, Nesta. Doctorița McDowell și cu mine ne-am întâlnit cu căpitanul și ea are câteva vești pentru tine.

— Mulțumesc, doamnă Hinch. Voi veni imediat.

— Îmi pare rău că a durat atât de mult ca asistentele tale să fie libere, Nesta, îi spuse doctorița McDowell Nestei de îndată ce aceasta păși în micuțul ei „birou“ fără ferestre din spitalul improvizat. Ar fi trebuit să vorbesc cu tine mai devreme, dar am vrut să știi că ieri am primit din nou vești de la medicul din lagărul bărbaților. El a vorbit cu un comodor pe nume Modin, care a fost absolut furios pentru ceea ce li s-a cerut asistentelor. Se pare că acest comodor a cerut imperios să-l vadă pe generalul japonez. Se pare că i-a spus generalului: „Așa ceva pur și simplu nu e corect.“ Îți poți imagina că a spus asta? Nu sunt sigură că generalul a înțeles ceva, dar acum nu mai contează pentru că au plecat, iar asistentele

tale sunt în siguranță. Chiar dacă se vor întoarce.

— Nu vă puteți nici măcar imagina cât de ușurate suntem toate, spuse Nesta.

— Îmi pare foarte rău că s-a întâmplat și că a durat atât de mult până să se rezolve. Aveți toate cea mai mare admirație din partea mea.

Nesta se grăbi să se întoarcă pentru a le relata celorlalte discuția. Nici una nu-și putu reține un zâmbet la auzul cuvintelor pe care le folosise comandantul, „Așa ceva pur și simplu nu e corect.“

— Eu aș fi zis altfel dacă eram în locul lui, spuse Betty.

— Și ce ai fi spus? întrebă Vivian.

— I-aș fi amenințat că le voi provoca niște răni grave și aș fi spus exact unde le voi provoca acele răni!

Într-o seară, în timp ce se întorceau acasă de la repetiții, Norah își petrecu brațul pe după al Enei.

— Ce-i cu tine? o întrebă Ena.

— Vreau doar să te simt aproape.

— În regulă, dar ai ceva pe suflet.

— Mă cunoști atât de bine! Sunt sigură că mă gândesc la același lucru ca și tine.

— Ken și John?

— Da. Crezi că John e bine? Cred că aș simți dacă nu ar fi. Cel puțin, așa vreau să cred.

— Ai simți. La fel cum și eu aș ști dacă i s-ar întâmpla ceva lui Ken.

— Dar era atât de bolnav când ne-am despărțit! Atât de bolnav, încât ar fi trebuit internat în spital.

— Știi cât de puternic este John și are toate motivele să trăiască, pe tine și…

— …pe Sally. Sunt convinsă că este în siguranță cu Barbara. Dar mi-e atât de dor de ea. Sally ar trebui să fie aici cu noi, nu June!

Ena se opri din mers și se întoarse spre Norah.

— O, îmi pare rău, Ena. Nu am vrut să sune așa, nu am vrut să spun că nu ar trebui să avem grijă de June! Domnul ne-a trimis-o ca să avem aici un copil pe care să-l iubim și de care să avem grijă.

— Știu ce ai vrut să spui, doar că mi-am dat seama cât de greu trebuie să

fie pentru tine să o vezi cu mine tot timpul. Dar, Norah, mă bucur că Sally nu este aici cu noi, nu vrem ca ea să trăiască așa. Dumnezeu mi-e martor că nu vrem nici ca June să trăiască așa. Nici una dintre noi nu ar trebui să fie aici.

— June cu siguranță nu ar trebui să fie aici, ai dreptate. Iar noi trebuie să avem grijă de ea până când se va putea întoarce la tatăl ei – dacă nu la mama ei.

Amândouă știau că era puțin probabil ca mama lui June să fi supraviețuit scufundării navei *Vyner Brooke*. Norah se opri, căci privirea îi fu atrasă spre partea opusă a străzii.

— Bună ziua, Nesta! strigă ea. La plimbare?

— O, da! Aveam nevoie de puțin timp numai pentru mine. Dar voi două aveți un aer foarte grav, e totul în regulă?

— Da, suntem bine, doar că vorbeam despre bărbații noștri și despre cât de mult ne lipsesc, spuse Norah.

— John și Ken, dacă nu mă înșel?

Ena aprobă dând din cap.

— Și tu? Există vreun bărbat special în viața ta?

Nesta zâmbi.

— Nu, nu chiar.

— Aha, zâmbetul acela îmi spune că există cineva. Ai vrea să ne împărtășești ceva? întrebă Norah, zâmbindu-i cu căldură.

— Nu este cineva special; relația noastră nu a apucat să prindă viață cu adevărat. Dar există cineva cu care mi-a plăcut să petrec timp și, cine știe, dacă lucrurile ar fi stat altfel, dacă nu ar fi trebuit să fugim din Malaya, poate că… spuse Nesta, lăsându-și vorbele neterminate.

Ce rost putea să aibă aici un „poate că“?

— Ai vrea să ne spui numele lui? Simplul fapt că îl spui s-ar putea să-ți ofere ceva de care să te-agăți.

— Doctor … Rick, numele lui este Richard, dar toată lumea îi spune Rick.

— Și este medic?

— Da. Adesea ne-am nimerit împreună pe aceeași tură de noapte și, ei bine, știți cum e, am avut un răstimp în care nu e nimic de făcut decât să stai

și să vorbești.

— Uită-te la stele, Nesta! o încurajă Ena. Cele trei femei priviră, toate, spre cer. Suntem cu toții sub același cer, așa că…cine știe? Poate că, undeva, John se uită în sus și se gândește la Norah, Rick se gândește la tine, iar Ken este și el undeva și se gândește la mine, spuse visătoare Ena.

Timp de câteva minute, cele trei femei priviră strălucirea stelelor sudice de deasupra lor.

— Știți ce? începu Ena.

— Spune-ne, o îndemnă Norah.

— Voi sta în grădină și, la lumina lunii pline, îi voi scrie lui Ken. Este aniversarea noastră.

— O, sora mea dragă, spuse Norah cu vocea plină de regret. Îmi pare atât de rău că nu mi-am amintit.

— Nu-ți face griji, e în regulă. Ai vrea să o supraveghezi tu pe June?

— Bineînțeles, stai cât timp ai nevoie.

În dimineața următoare, Norah găsi o bucată de hârtie lângă locul de dormit al Enei. Citi primul rând înainte de a o împături și a o așeza sub perna surorii ei.

Dragă Ken, scrisese ea. *Astăzi se împlinesc opt ani de când ne-am căsătorit…*

— Ia uitați ce am găsit eu, le șopti Betty câtorva dintre asistente în timp ce stăteau afară împreună.

— Este o bucată de lemn, spuse Vivian, ușor nedumerită.

— Ei bine, mă întrebam dacă nu am putea să o folosim pentru a-i face un cadou Nestei.

— Vrei să-i dai asistentei noastre șefe o bucată de lemn?

— Nu, vreau să transform această bucată de lemn în altceva.

— …cum ar fi? întrebă Jean.

Norah le privea pe asistente și zâmbea, văzând dragostea pe care o simțeau pentru șefa lor. Pe măsură ce primul lor Crăciun se apropia – planurile pentru un concert erau deja în curs de desfășurare –, toată lumea fusese de acord ca fiecare femeie și copil să primească un mic cadou. Cele care sosiseră cu valize pline cu bunuri inutile, cum ar fi rochii sofisticate de bal, le dădeau pentru a fi transformate în haine practice. Batistele de mătase

aveau să devină cadouri prețioase. Norah și Ena aveau un plan special pentru June.

— Când locuiam în Malaya, continuă Betty, în timp ce unii dintre noi mergeam la plajă în zilele noastre libere, Nesta își petrecea timpul cu pacienții și doctorii, jucând mahjong. Ce-ar fi dacă i-am face din acest lemn un set de piese de mahjong?

— Îmi place ideea, dar cum am putea face asta? Nu avem cu ce să o tăiem, zise Vivian.

— Avem cuțite de bucătărie, nu-i așa? Iar acest lemn este destul de moale; probabil că a căzut de pe vreun acoperiș. Cu ceva timp în urmă, am găsit două pile de metal vechi. Putem să le folosim pentru a şlefui jetoanele și sunt sigură că vom putea împrumuta de la călugărițele olandeze niște vopsele de la școală, cu care să pictăm piesele.

— Știi cum arată?

— Sigur că da. Ce ziceți?

— Eu zic să trecem la treabă! răspunse Vivian cu entuziasm, spre ușurarea lui Betty. Vom face o listă cu alocarea sarcinilor pentru acest proiect, dar vreau să îl ținem secret. Cred că ar trebui să-i facem o surpriză.

Repetițiile pentru concertul de Crăciun aveau loc în fiecare zi, dar, într-o dimineață, sesiunea de repetiții fu întreruptă în clipa în care dădură buzna pe ușă câteva olandeze, prizoniere, și ele, în lagăr.

— Bărbați englezi…Bărbați englezi în spatele casei noastre, zise una dintre femei.

— Ce tot spui? întrebă Norah, în timp ce coristele se adunau în jurul ei.

— Vorbeau engleză! I-am văzut trecând printre copacii din spatele casei noastre.

— Vă rog să ne duceți acolo! spuse Norah, în timp ce femeile porniră, toate, spre ușă și se îndreptară împreună spre casele în care locuiau olandezele, intrând în prima dintre ele. Intrară pe ușa din față, trecură prin camera de zi și prin bucătărie și ieșiră apoi în curtea din spate.

— Suntem aici! Suntem aici și suntem englezoaice! E cineva aici?! strigă Norah.

Cercetară cu privirea jungla deasă care începea după grădini. Nu se vedea nici țipenie de om.

Deodată se auzi o voce puternică, cu accent tipic londonez.

— Mâine la aceeași oră, fetelor!

Apoi, se auziră voci japoneze furioase, și femeile se grăbiră să intre înapoi în casă.

Vestea despre întâlnire se răspândi rapid și toată lumea veni la casa olandeză. Femeile nu mai conteneau cu speculațiile, până ce doamna Hinch, în stilul ei liniștit, dar ferm, se postă în fața mulțimii și își ridică mâinile.

— Doamnelor! Doamnelor, vă rog! Nu putem vorbi toate deodată. De ce nu le lăsăm pe cele care au fost acolo să ne spună ce s-a întâmplat?

Prima olandeză, care nu era obișnuită să fie în centrul atenției, nesigură de engleza ei, păși în față.

— Eram afară și am auzit ceva în copaci. M-am gândit că ar putea fi un animal și eram pe punctul de a fugi înăuntru când am auzit o voce, un om vorbind în engleză, iar apoi un alt om care i-a răspuns. M-am apropiat și, printre copaci, am văzut mulți bărbați cu lopeți. Japonezii țipau la ei. Au mers chiar în spatele casei noastre, apoi înapoi în junglă. Atunci am alergat și i-am spus Norei.

— Și apoi ce s-a întâmplat? întrebă doamna Hinch.

— Pot să răspund eu la asta, spuse Margaret. Nu am fost eu prima acolo, desigur, nu pot alerga la fel de repede ca fetele tinere. Nu am văzut pe nimeni, dar am strigat către desiș și unul dintre ei mi-a răspuns.

— Ce a spus? țipă cineva.

— A spus: „Mâine la aceeași oră, fetelor“, continuă relatarea Norah. Ar trebui să ne întoarcem mâine, să vedem dacă putem vorbi cu ei.

— Ei bine, începu Margaret, cu o notă de precauție în voce, știu că veți dori toate să fiți aici, dar trebuie să vă avertizez, acești oameni sunt păziți de soldați japonezi și nu vrem să le punem viața în pericol.

— Atunci poate doar vreo cinci sau șase dintre noi? Sper că vom putea schimba câteva cuvinte în șoaptă cu bărbații atunci când trec, sugeră doamna Hinch.

— Și cine decide care ar trebui să fie acestea? strigă o altă femeie.

— Eu! spuse doamna Hinch, a cărei voce emana o autoritate pe care celelalte știau că nu trebuie să o conteste. Promit că, dacă vom putea lua legătura cu ei, veți afla toate imediat. Sunteți binevenite să reveniți și să

așteptați în față.

Înghesuită printre femei, Norah se ținea de Ena.

— Crezi că John este printre ei? O, Doamne, Ena, s-ar putea să fie oare aici, de cealaltă parte a gardului?

— Nu știu, putem doar să sperăm că este și, în curând, vom afla.

A doua zi, femeile se adunară. Doamna Hinch alese câteva, printre care pe Norah, pentru încerca să discute cu prizonierii, și pe Margaret, pentru a deschide drumul. Restul celor din lagăr așteptau în fața casei întoarcerea lor.

Norah era bucuroasă că bărbații se aflau la umbra răcoroasă a copacilor, căci căldura era insuportabilă.

După o jumătate de oră, se întoarseră și intrară, toate, în casă. Margaret păși în față pentru a da veștile.

— I-am văzut! începu ea. Erau zeci de bărbați care mărșăluiau printre copaci. Un soldat japonez era în față, așa că am așteptat puțin înainte de a striga. Un englez ne-a spus că există și olandezi în grupul lor.

— Sunt ținuți într-o închisoare și, în fiecare zi, sunt duși la muncă într-un lagăr situat la câțiva kilometri distanță, în care urmează să se mute, adăugă Norah.

Toate femeile care așteptaseră o priveau cu fețe luminoase, de parcă le-ar fi redat libertatea.

— Merg acolo de ceva timp, și lagărul e aproape gata, continuă ea. Nu ne-au dat nici un nume – era prea riscant pentru noi să vorbim prea mult, oricum. Dar nu văd de ce nu ne-am putea întoarce în fiecare zi.

— Mulțumesc, Norah, spuse doamna Hinch. Nu am aflat la ce oră se întorc după-amiaza și unele dintre noi ar putea sta cu rândul în curtea din spate pentru a aștepta, sugeră ea.

În dimineața următoare, Norah și femeile se adunară din nou în fața casei olandeze. Intrară în casă în mod ordonat, apoi ieșiră în curtea din spate, unde așteptară în liniște. Asistentele medicale rămaseră la urmă: ele nu puteau avea cunoscuți printre prizonierii de sex masculin, dar voiau să participe la acel eveniment. Erau recunoscătoare că tații, frații și iubiții lor erau în siguranță acasă, în Australia. Încă o dată, Nesta se gândi la Rick, întrebându-se cum ar fi ca, deodată, momentul în care să-l poată revedea să

fie atât de aproape.

În cele din urmă, tăcerea fu întreruptă de zgomotul pașilor prin pădure. Când apăru soldatul japonez care îi păzea pe bărbați, Margaret își ridică brațul, apoi începu să gesticuleze încet. Le dirija cu precauție.

Dincolo de sârmă, bărbații auziră glasuri dulci înălțate la cer, doar pentru ei.

„*Oh come, all ye faithful*

Joyful and triumphant …“ [12]

Inima Norei se umplu de fericire în timp ce cânta un colind de Crăciun pentru frații lor de suferință, comunicând în singurul mod în care o puteau face.

Bărbații din față se opriră pentru un moment, înainte de a fi somați să meargă. Ea îi putea vedea aruncând priviri iscoditoare printre copaci, sperând să zărească femeile care le cântau. Alți gardieni japonezi se opriră și se întoarseră în direcția din care se auzea cântecul. Printre frunze și ramuri, femeile îi văzură pe bărbați cum își scoteau pălăriile și cămășile pentru a le flutura spre ele.

Îi auziră pe bărbați strigându-le „Mulțumesc!“ în olandeză și în engleză, înainte de a fi mânați de la spate.

— Nu l-am văzut pe John, îi spuse după aceea Norah, distrusă, Enei.

— Nu aveam cum să vedem cu adevărat pe nimeni. Nu trebuie să ne facem gânduri, spuse Ena, pentru a se liniști.

Norah știa că Ena nutrea, la rândul ei, propria nădejde fierbinte de a-l revedea pe Ken.

A doua zi, la aceeași oră, femeile se adunară din nou, așteptând în tăcere momentul în care aveau să audă zgomotul pașilor apropiindu-se, iar vocile lor aveau să transmită mesajul de speranță bărbaților necunoscuți.

Pe când se străduiau să discearnă orice zgomot venit dinspre junglă, de dincolo de copaci se auziră, din nou, vocile bărbaților. Cu inimile pline de speranță și de frică, începură să cânte.

„*Oh come ye Oh come ye*

To Bethlehem …“ [13]

Încă o dată, bărbații se opriră, dar nu erau decât niște siluete între petele

de lumină ale junglei. Norah nu putea să vadă nici măcar un singur chip, dar cânta din toată inima. După ce se stinseră ultimele note, cântecul fu intonat din nou, de data aceasta în olandeză.

Femeile plângeau, ținându-se una de cealaltă, dornice să strige spre ei, dar ținură seama de cuvintele doamnei Hinch: „Nu trebuie să faceți nimic care să-i pună pe bărbați în pericol."

Crăciunul anului 1942 nu semăna cu nici unul dintre cele pe care Norah le cunoscuse vreodată; fu un moment minunat, puternic și înălțător, dar, când se termină, se găsiseră toate, din nou, prizoniere în realitatea crudă a situației lor.

Când trecură pe lângă ele în ziua următoare, bărbații le strigară „adio": era pentru ultima oară când mergeau pe drumul de la închisoarea lor spre noul lagăr din junglă. De data aceasta, femeile nu mai putură să se abțină și le strigară, la rândul lor, „rămas-bun".

— John! zise Norah disperată. John, sunt eu, Norah! Ești acolo? Te rog, fii acolo!

Cuprinsă de emoție, Ena strigă la rândul ei:

— Ken, dragul meu Ken! Sunt Ena, sunt aici, sunt aici!

Dar nimeni nu le răspunse.

---

12. Versiunea în limba engleză a colindului de Crăciun *Adeste fideles*, din secolul al XVIII-lea; în română, „Veniți, credincioși, toți,/ Triumfători, veseli".

13. „O, veniți,/ O, veniți/ La Bethleem…"

Capitolul 12

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
aprilie 1942 – octombrie 1943

— Azi e Crăciunul! Azi e Crăciunul! zise June, trezindu-le nu numai pe Ena și pe Norah, ci și pe toate femeile din casa lor.

— Da, așa e, dragă fetiță, îi răspunse Ena, îmbrățișând-o cu multă căldură, și uite ce avem pentru tine!

Ena și Norah îi dădură un cadou micuț. June fu încântată de păpușa pe care Norah o confecționase dintr-un sac de orez, cu un zâmbet mare vopsit pe față. Păpușa era îmbrăcată cu o rochie frumoasă din dantelă pe care reușise cu greu să i-o facă. De fapt, Crăciunul despre asta era: despre darurile pe care le faci unui copil de cinci ani.

Ena o privi pe Norah ștergându-și o lacrimă și îi șopti:

— Draga mea soră, Sally este în siguranță. Vă așteaptă pe tine și pe John. Știu asta.

Norah își întoarse fața, căci amintirile o năpădiră, și plânsul era mai puternic de ea.

— *Mami, tati, a venit! Moș Crăciun a venit! Uitați ce mi-a lăsat! le strigase Sally Norei și lui John, în timp ce coborau scările în dimineața de Crăciun.*

— *Crăciun fericit, Sally! Ce-ai găsit acolo? o întrebase Norah, strângându-și fiica în brațe, în timp ce John le îmbrățișa pe amândouă.*

— *O casă de păpuși, o păpușă și un cărucior pentru ea. Sunt atât de frumoase!*

— *Nu sunt nici pe jumătate atât de frumoase pe cât ești tu, draga mea. Crăciun fericit! îi spusese John.*

Întorcându-se din nou spre Ena, Norah își îngropă fața în brațele surorii

ei.

— Crăciun fericit, Ena! îi șopti. Sunt atât de binecuvântată să te am aici cu mine, chiar dacă mi-aș fi dorit să nu fi fost, să fii cu Ken chiar în acest moment, să fim toți împreună.

— Să sperăm că vom fi astfel la anul pe vremea asta.

Câteva dintre femei se apropiară de June, ținând în mâini mici cadouri. În timp ce i le înmânau, interveni Margaret:

— E destul timp pentru asta mai târziu, June. Acum e timpul să ne pregătim pentru slujba de dimineață. Să mergem așadar!

Pe când femeile se îndepărtau, urmând disciplina impusă, Margaret se apropie de June.

— Crăciun fericit, fetiță scumpă, aduci atât de multă bucurie în viețile noastre, îți mulțumim! îi spuse ea, dăruindu-i o frumoasă batistă din dantelă.

June o cuprinse cu brațele.

— Mulțumesc, mătușă Margaret. Crăciun fericit!

Nesta și asistentele ei lipsiseră de la slujba din dimineața Crăciunului, pentru că începuseră să gătească, transformând cu multă imaginație rațiile suplimentare furnizate de gardienii locali. Dar pregătirile fuseseră întrerupte când aceștia le chemaseră în stradă.

— Veniți afară! Vă rugăm, doamnelor, veniți afară!

Asistentele se alăturară celorlalte femei, care ieșeau cu prudență din casele lor. Vreo doisprezece gardieni stăteau în mijlocul străzii, ținând coșuri mari, pline cu mâncare.

Ele observară că vreo două conțineau pui curățați de pene și bucăți de carne de vită.

Unul dintre gardieni încercă să ofere o explicație.

— Astea de la bărbați englezi.

— Cum adică, bărbați englezi?! strigă Norah.

— Bărbați englezi din celălalt lagăr au trimis vouă. Ei au cerut gardienilor lor să trimită mâncare femeilor din apropiere.

Spunând acestea, toți gardienii puseră coșurile jos și se retraseră.

Femeile se apropiară încet de ofrandă.

— Ia te uită ce de mâncare este aici!… Cum au făcut rost de ea? Nu

suferă și ei de foame, la fel ca noi?

— Este, probabil, de la cei cărora le-am cântat; trebuie să fie pe undeva prin apropiere…

— Doamne, acesta este cel mai frumos cadou de Crăciun pe care l-am primit vreodată!

— Ei cumpără de la comercianți locali, oferi o explicație un gardian.

Când restul femeilor și copiilor ieșiră de la serviciul religios, rămaseră uluiți la vederea coșurilor pline cu mâncare.

Doamna Hinch ținea ca toată lumea să fie recunoscătoare pentru generozitatea nesfârșită a bărbaților.

— Doamnelor, am fost binecuvântate cu un dar minunat! În timp ce cântam și îi mulțumeam lui Dumnezeu, am fost hărăzite cu acest dar plin de mărinimie.

Margaret se alătură doamnei Hinch.

— Doamnelor, vă rog să vă plecați capetele și să vă rugați pentru bărbații care au făcut acest act de altruism, împărțind mâncare în această zi în care se dau și se primesc daruri.

— Bine ați venit în casa noastră! le spunea Nesta tuturor la sosire. Sperăm că v-a plăcut tuturor slujba! Ne-am bucurat să pregătim pentru voi acest festin grozav, care a fost posibil printr-un act extraordinar de generozitate.

Asistentele medicale invitaseră ocupantele mai multor case să își pună în comun rațiile și să li se alăture la ceea ce, până nu demult, credeau că avea să fie doar o cină modestă.

Mesele fuseseră cărate până în curtea spațioasă din spate, iar invitatele își ocupară locurile, așteptând cu nerăbdare ce avea să urmeze.

Nesta ținea deschisă ușa din spate, și cele trei asistente care o ajutaseră să gătească duceau afară oale aburinde, castroane și farfurii. Le așezau pe masă, apoi se întorceau în bucătărie pentru a aduce și mai multe.

— Nu îmi vine să cred; mănânc cartofi *și* carne de vită! strigă Betty.

— În farfuria mea am găsit o ceapă, vă vine să credeți? Friptură și ceapă – aceasta este cea mai bună cină de Crăciun pe care am luat-o vreodată! exclamă Vivian.

Jean le ceru puțină atenție.

— Înainte de a începe să mâncăm cu adevărat, aș vrea să-i mulțumim Nestei și tuturor celorlalte care au muncit pe brânci ore în șir pentru a pregăti ceea ce Nesta a numit, pe bună dreptate, un festin. Vă mulțumesc tuturor! Ați făcut un lucru minunat!

Toată lumea ridică paharele cu apă călduță în cinstea bucătăreselor.

După ce terminară de mâncat, femeile strânseră masa, spălară tot și se adunară pentru a cânta câteva colinde de Crăciun. Nu trecu mult și le ajunse oboseala, aşa că se întoarseră, pe rând, la casele lor. Asistentele se retraseră în dormitoarele lor, în câte un colț liniștit al camerei de zi, în curtea din spate, devenită umedă și noroioasă după o scurtă ploaie tropicală. Era timpul să fie singure, să se gândească la familie, la prieteni și la cei dragi de-acasă sau din alte lagăre.

În cele din urmă, înainte de a se duce la culcare, făcură schimb de cadouri de Crăciun. Mahjongul Nestei provocă strigăte de bucurie. Ea întorcea în mâini piesele gravate manual, fără a putea să spună nici măcar un simplu „mulțumesc“ din cauza lacrimilor.

— Nici una dintre noi nu credea că vom intra în anul 1943 în aceste împrejurări. Aș vrea să vă pot spune că anul acesta va fi mai bun decât cel precedent. Orice s-ar întâmpla, nu trebuie să renunțăm la speranța că acest război se va termina și că, la anul pe vremea aceasta, vom fi acasă, alături de famillile noastre. Vreau să știți cât de mândre suntem eu și Jean de voi toate. A fost o adevărată lecție pentru mine să văd cum ați muncit pentru a transforma acest loc într-o casă, cum ați participat la viața lagărului, ați lucrat în spital și cum ați făcut toate aceste lucruri fără să vă plângeți, le spuse Nesta asistentelor.

— Ba eu am auzit-o pe Betty plângându-se de multe ori, obiectă în glumă Vivian.

Anul Nou nu avea să fie sărbătorit. Femeile trecuseră prin cel mai rău an din viața lor și orice speranțe pentru anul 1943 fură exprimate discret, în grupuri mici, în casele pe care încercaseră să le transforme în ale lor. Asistentele mai tinere acceptară o invitație la o petrecere în Șopronul ce servise inițial drept sală de concerte. Au fost improvizate piese, au fost cântate melodii și a fost acordat un premiu celei care poate imita cel mai bine zgomotul făcut de un animal. Seara se încheie puțin mai repede decât

le-ar fi plăcut, când un gardian le spuse să meargă la culcare.

Nesta închise ușa după ce ultima asistentă se întoarse acasă. Toată lumea era încă trează.

— Într-adevăr, toate ne-am plâns din când în când, mulțumesc, Vivian. Inclusiv eu. Dar asta nu ne-a oprit pe nici una dintre noi să ne facem datoria, să ne îngrijim de noi însene și de celelalte.

— Ești atât de ocupată să ai grijă de noi toate, mă întreb cum reușești, soră James, spuse Vivian.

— Ei bine, Bully, cam la fel ca voi toate. Sunt obosită, flămândă – mai mult flămândă decât obosită, ca să fiu sinceră –, în ciuda mesei noastre festive de Crăciun.

— Dar nu arăți așa niciodată, spuse Betty.

— Nu înseamnă că nu sunt. Dar, mai presus orice, sunt foarte supărată; în primul rând, din cauză că a început acest război, apoi pentru că am fost alungate din Malaya și pentru că am pierdut atât de mulți oameni în Singapore. Mă cuprinde furia când mă gândesc la ceea ce s-a întâmplat când am încercat să plecăm. Dar nu există cuvinte care să descrie ce simt când mă gândesc la acei prieteni cu care am fugit din Singapore și pe care nu îi avem aici, cu noi, acum…

— O, Nesta! Nesta, îmi pare atât de rău! Noi toate îți împărtășim furia și frustrările noastre tot timpul, tu ești atât de puternică în fața noastră, iar noi nu te-am întrebat niciodată cum te simți! Îmi pare rău, spuse Betty, îmbrățișând-o pe cea care îi era șefă, colegă și prietenă.

Toate se adunară în jurul Nestei, ștergându-și lacrimile, ștergându-le pe cele ale Nestei, promițând să aibă grijă de ea la fel cum ea avusese grijă de ele.

Nesta încercă să-și ceară scuze pentru o purtare atât de neprofesionistă, dar nu fu lăsată să continue și i se reaminti că e și ea om, la fel ca ele.

— A fost minunat să ascult *Auld Lang Syne*[14], îi șopti Ena Norei în timp ce se pregăteau de culcare.

După ce ușile Șopronului se închiseseră după concert, femeile cântaseră *Auld Lang Syne* în timp ce se îndreptaseră spre casă. În curând, au auzit același cântec cântat în fiecare casă, în spatele ușilor închise.

— Mi-ar fi plăcut să cânt cu ele, dar nu am vrut să o trezesc pe June, spuse Norah.
— O să îl tot cântăm.
— Îți amintești petrecerea de Anul Nou din Singapore, în primul an după ce eu și John ne-am căsătorit?
— Cum aș putea să o uit? Prietenii, mâncarea, șampania… a fost o noapte minunată! Eram cu toții fericiți, nu-i așa? Și tata a convins-o pe mama să danseze cu el, chit că erau obosiți.
— Asta pentru că mamei îi place să danseze.
— Ken și cu mine încă eram în perioada noastră de început. Doar câteva săptămâni mai târziu, m-a cerut în căsătorie.
— Ceea ce îmi amintesc este că nu te-ai dezlipit de el întreaga noapte.
— Iar eu îmi amintesc că ai intrat în panică când, cu puțin înainte de miezul nopții, John plecase să aducă ceva de băut sau nu mai știu ce, iar tu erai atât de îngrijorată că nu se va întoarce la timp să te sărute la miezul nopții.
— Așa e… Nu vedeam decât brațele lui Ken în jurul tău, ale tatei în jurul mamei, și când ceasul a sunat ora douăsprezece, eu stăteam singură.
— Nu pentru mult timp. După ce Ken m-a sărutat, m-am întors și voi doi erați unul în brațele celuilalt.
— A fost o noapte minunată…
— Și vom mai avea multe la fel, doar că nu anul acesta. Pare o prostie să spun An Nou fericit, având în vedere situația în care ne aflăm, dar îți doresc un An Nou fericit, draga mea soră.
— Un An Nou fericit și ție, Ena! răspunse Norah.
Dar amintirile plăcute îi dispărură în somn, iar visele i se umplură de soldați care alergau după ea cu baionete în mâini.

---

14. Cântec popular scoțian, cu versuri atribuite lui Robert Burns, care se cântă în lumea anglo-saxonă în ajunul Anului Nou.

Capitolul 13

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
aprilie 1942 – octombrie 1943

— Acum ce o mai fi? se întrebă Nesta, indignată că Miachi ordonase din nou ca toată lumea să se prezinte înaintea lui.

— Poate că pleacă și vrea să-și ia rămas-bun, spuse Vivian plină de speranță, în timp ce ea și celelalte asistente medicale porneau spre stradă.

— Nu vă doriți să plece Miachi, fetelor – știți cum se zice, mai bine cu răul cunoscut, le spuse Nesta.

Strada se umplu, iar femeile stăteau în grupuri în fața caselor lor. Nesta le văzu pe Norah și pe Ena și se duse la ele.

— Știți cumva ce vrea Miachi să ne anunțe astăzi? le întrebă Nesta.

— Nu. Umblă vorba că este nemulțumit de neglijența gardienilor locali, care, chipurile, ar petrece prea mult timp uitându-se la femeile mai tinere în haine strâmte, spuse Ena.

— În acest caz, acest lucru e valabil și pentru mine. Nu avem alte haine decât cele pe care ni le facem, și este, oricum, atât de cald.

— Cred că se referă la cele care poartă maiouri și pantaloni scurți, adăugă Norah.

Margaret se apropie de femei.

— Toată lumea este cu adevărat speriată că soldații japonezi se vor întoarce. Nu am știut ce să spun, spuse ea.

— Mă trec fiorii când mă gândesc la toată frica și intimidarea, la armele îndreptate spre noi fără nici un motiv…

— O, iată-l că vine, spuse Nesta, observându-l pe Miachi în timp ce ieșea din blocul administrativ, cu Ah Fat după el.

Nesta se grăbi să traverseze, pentru a fi alături de celelalte asistente medicale.

Nici nu se apropie bine, că femeile îl și auziră pe Miachi. Mergea pe stradă, lătrând ordine, cu Ah Fat alergând pe lângă el. Miachi dădea indicații care erau traduse de Ah Fat.

— Veți face curățenie în lagăr. Veți tăia iarba, veți ridica gunoaiele, jucăriile. Nu trebuie să rămână nimic afară. Nimeni nu va primi mâncare până când întregul lagăr nu va fi curat. Căpitanul Miachi va veni în inspecție mâine-dimineață. Mâine după-amiază va veni un vizitator special, toate femeile să fie îmbrăcate frumos, să nu li se vadă pielea, sublinie Ah Fat.

Ajungând la capătul străzii, Miachi se întoarse și porni înapoi, repetându-și ordinele. Copiii râdeau de traducătorul mic, care se împiedica alergând pe lângă căpitan. Mesajul său se reducea de-acum la: „Tundeți iarba. Fără piele. Curățați rigolele. Fără piele.“ Mamele își puneau mâinile peste gurile copiilor care chicoteau, lăsându-i în pace numai după ce Miachi trecuse.

Norah se uită la un grup de gardieni și o înghionti pe Ena, căreia îi venea să râdă; gardienii javanezi se țineau de stomac, râzând, la rândul lor, fără să se ferească, de spectacolul la care erau martori.

Doamna Hinch o chemă pe Nesta să li se alăture ei și lui Margaret.

— Cred că ar trebui să avem o întâlnire și să stabilim cum vom lucra. Părea că nu glumește când zicea că vrea ca lagărul să arate ca nou.

— Cred că acesta a fost unul dintre cele mai amuzante spectacole pe care le-am văzut vreodată, spuse Margaret. Eram îngrijorată pentru copiii care nu se puteau abține.

— Ar trebui să fim foarte recunoscătoare că soldații au plecat; nu ar fi fost la fel de toleranți ca gardienii, spuse doamna Hinch.

— Nu prea știu cum ar trebui să tundem iarba, nu avem cu ce, punctă Nesta.

— Inchi, Inchi, unde ești? răsună vocea lui Ah Fat, care alerga spre ele.

— O, s-a întors! suspină doamna Hinch.

— Inchi! Inchi!

Întorcându-se spre Ah Fat, care venea spre ele clătinându-se de epuizare, îl întrebă:

— Ce mai vrei acum? Am înțeles mesajul.

— Inchi, te rog să le pui pe femei să curețe cum trebuie. Căpitanul

Miachi va fi foarte supărat dacă nu o faceți.

— Vom încerca, dar nu avem unelte. Cum să tăiem iarba?

Ah Fat își băgă mâna în buzunar, de unde scoase ceva.

— Poftim, luați-le pe acestea!

— Foarfeci? Îmi dați două foarfeci pentru a tunde toată iarba?

— Tăiați pe rând, tăiați toată iarba din față.

— Așadar, nu trebuie să tundem și iarba din spatele caselor noastre?

— Doar pe cea din față și curățați rigolele. Nu trebuie să se vadă nimic pe stradă, înțeles?

— Poți pleca, Ah Fat.

— Mulțumesc, Inchi.

— Deci, cine vrea să își tundă iarba prima? întrebă doamna Hinch, fluturând foarfecile.

Nesta luă una:

— Glumește, nu-i așa?

— Nu cred. Trebuie să facem un plan.

— Perfect atunci, le spuse Norah grupurilor desemnate să curețe zonele comune. Să începem.

Norah și cele care se oferiseră voluntar curățară rigola de scurgere și strada din fața casei lor, oferindu-se în continuare să-și ajute vecinele din restul lagărului. Alte grupuri primiseră cuțite și fuseseră trimise afară, să taie iarba, sprijinindu-se pe mâini și pe genunchi.

— Văd că ai o foarfecă adevărată! îi strigă Norah lui Betty, care muncea din greu să reteze iarba din fața casei lor.

Nesta i se alătură Norei, care aduna gunoiul din rigolele de scurgere cu canalizare deschisă.

— Ce muncă plăcută, comentă Nesta.

— Hmmm… îi răspunse Norah, care folosea frunze de bananier pentru a transporta gunoiul la capătul taberei, unde îl arunca.

Soarele ardea și lucrătoarele suportau efortul din ce în ce mai greu.

Nesta le dădea femeilor apă, pe care să o împartă între ele, în timp ce gardienii mergeau în sus și în jos pe stradă, indicând movile de gunoi și iarbă tăiată neuniform. Nesta îi privea cum se preumblau prin fața casei ei. Le urmări privirea. Obiectul atenției lor era o tânără asistentă, Wilma. Nesta

își dădu seama brusc că Wilma își scosese bluza și lucra în brasieră.

— Wilma! Wilma, poți să vii la mine un minut?! îi strigă Nesta.

— Vin imediat! Îmi pare rău dacă merge prea încet, dar este imposibil să tăiem iarba cu un cuțit. Nu vom termina niciodată!

— Faci o treabă bună, nu-ți face griji. Trebuie însă să-ți pui bluza pe tine.

— De ce? E atât de cald și nu sunt singura care poartă doar un sutien!

— Doamna Hinch și celelalte responsabile de case vor vorbi cu ele. Știu că ne-am descurcat cu haine puține – Dumnezeu mi-e martor că nu aveam aproape nimic –, dar azi și mâine, te rog să te acoperi!

— Îmi pare rău, nu am vrut să supăr pe nimeni.

— Tocmai asta e, că nu superi pe nimeni, ba chiar dimpotrivă, spuse Nesta, arătând cu capul spre gardienii care încă nu-și luaseră privirea de la Wilma.

În acea seară, în casa Nestei fu convocată o întâlnire la care participă câte o reprezentantă din fiecare casă. Acelea care veniseră în lagăr cu valize de haine aduseseră cu ele o mulțime de rochii, fuste și bluze.

— Primul lucru pe care va trebui să-l faceți mâine dimineață este să verificați ținuta fiecărei femei și să trimiteți aici orice persoană care credeți că nu este îmbrăcată corespunzător. Le vom înzestra cu ceva mai modest, anunță doamna Hinch făcând discret cu ochiul.

— *Tenko!* strigară gardienii în dimineața următoare.

În câteva minute, Miachi, împreună cu Ah Fat – care alerga pentru a ține pasul cu el – mărșăluiau pe stradă, oprindu-se la fiecare casă, pentru a inspecta femeile și copiii. Fiecare femeie pe care o considera îmbrăcată nepotrivit era pălmuită peste față.

Cele care trebuiau să-și schimbe hainele alergau în grabă la casa asistentelor, pentru a alege alte rochii.

— Am venit pentru o ținută potrivită, spuse una dintre ele intrând în casă.

— Veniți aici, doamnă! Avem pentru dumneavoastră o frumoasă gamă din care să alegeți. Spuneți-ne pentru ce ocazie este vestimentația, glumi Nesta.

— Ei bine, am un mic rendez-vous în această după-amiază. Nu știu exact ce este, dar vreau să arăt fabulos. Nu știi niciodată cu cine te întâlnești la

astfel de evenimente.

— Bully, o ajuți, te rog, pe doamna să găsească ținuta perfectă?

— Veniţi cu mine, poftiţi, spuse Vivian cu o mică plecăciune. Cred că vi s-ar potrivi un stil *chic parizian*, cu doar o tentă de stil londonez conservator.

— Ooo, mă cunoașteți atât de bine!

În casă se răspândi o atmosferă de triumf, în timp ce asistentele le îmbrăcau în tot felul de toalete elegante pe femeile asupra cărora se abătuse mânia lui Miachi. Una dintre ele purta mai multe haine albe, cu o jupă de dantelă prinsă în păr.

— Nu cred că iau acest lucru în serios, îi spuse Jean Nestei. Arată ca o mireasă.

— În mod clar. Dar cui îi pasă atât timp cât ies de aici acoperite din cap până în picioare?

Sosi ora prânzului și nu apăru nici un fel de mâncare. La scurt timp după aceea, de-a lungul străzii se auzi un zbierat:

— *Tenko! Tenko!*

Femeile și copiii luară poziție de drepți.

Miachi părăsi blocul administrativ împreună cu câțiva ofițeri japonezi în uniforme cu multe decorații. O escortă de soldați bine îmbrăcați, cu puștile pe umăr, îi însoțeau pe Miachi și pe ofițeri în timp ce aceștia se plimbau de la un capăt la altul al lagărului. Nimeni nu vorbea, nu se dădeau ordine. Când, în cele din urmă, formațiunea se îndreptă spre clădirea administrativă, femeile rămaseră în continuare în picioare, în liniște, neștiind ce să facă, până când doamna Hinch ieși din rând.

— Întoarceți-vă la casele voastre, doamnelor, la treburile obișnuite.

— Nu cred că mai suport ploaia asta! anunță Jean, privind pe fereastră ultima aversă a musonului de vară.

— Știu, suspină Vivian. O scurtă perioadă, mi-a plăcut să pot face un duș cald, dar acum nu mai este distractiv.

— Toată lumea se resimte, spuse Jean, oftând la rândul său. Toate suntem obosite și plictisite. Ce sens mai are să faci curățenie când podelele vor fi acoperite imediat de noroi?

Către sfârșitul lui ianuarie și începutul lui februarie, se întoarse un pluton de soldați japonezi. Miachi convocă una dintre acele adunări în care se adresa femeilor. De data aceasta, ele trebuiseră să meargă, pleoscăind cu picioarele prin mocirlă, până în fața clădirii administrației. Miachi apăru însoțit de Ah Fat. În spatele lor se afla un rând de soldați necunoscuți. Cocoțat pe ladă, Miachi începu să-și strige mesajul pe obișnuitul ton lătrat. Aerul de exasperare și oboseală de pe fața lui Ah Fat, în timp ce încerca să țipe mai tare decât căpitanul, era, pentru femeile din primele rânduri – singurele care îl puteau vedea – o grea încercare în strădania de a-și păstra o expresie sobră.

— Acești soldați îi vor instrui pe localnicii care v-au lăsat să fiți leneșe, neîngrijite și îmbrăcate necorespunzător. Va fi strigat *tenko* în fiecare zi și oricine întârzie la aliniere va fi pedepsit. Ordinele Înaltului Comandament Japonez vor fi respectate. Întoarceți-vă la casele voastre. *Tenko! Tenko!*

Toate femeile se întoarseră degrabă la casele lor și se aliniară.

Noii soldați japonezi își începură inspecția din partea de sus a lagărului. Betty numără rapid asistentele din casa lor. Pe partea de vizavi a străzii, Nesta o privea pe Margaret, care număra femeile din casa ei.

Încet, soldații își croiau drum spre ele. Chiar în fața sa, Nesta zări un soldat, cam de înălțimea ei, dar de lățimea unui butoi. Acesta țipa la femei în japoneză, împingându-le și îmbrâncindu-le în timp ce încerca să-și facă propria numărătoare.

— Pe acela îl vom numi Morocănosu', îi spuse în șoaptă Betty.

Nesta își ascunse un zâmbet în timp ce îl privea pe soldatul de la casa de alături. Rămase înțepenită de uimire când el ridică mâna și lovi peste față o femeie, strigând într-o engleză stricată:

— Fără ruj! Fără ruj!

Nesta încercă să privească spre asistentele ei; unele păreau să-și fi dat cu ruj de culoare discretă. Apoi se trezi cu el înainte.

— Câte?! răcni el.

— Șaisprezece! țipă Nesta.

Soldatul se duse la casa lui Jean, oprindu-se în fața uneia dintre asistentele medicale cele mai tinere. Nesta se uită la ea, văzu că nu poartă ruj și respiră ușurată. Nici nu observă când soldatul ridică mâna și o lovi pe

soră peste față.

— Mai multe haine! Mai multe haine! strigă precipitat.

De îndată ce soldatul se îndepărtă, Nesta ieși din rând și o mângâie pe spate, oferindu-i singura consolare posibilă în acele momente. Apoi se duse după soldat. Unul dintre gardienii locali îi ieși în față pentru a o opri, dar ea trecu pe lângă el și ajunse în spatele japonezului. El se uita acum la o altă femei: îi văzu mâna ridicându-se și păși sprintenă în fața lui, încasând întreaga forță a loviturii. Nesta fu culcată la pământ, dar se ridică repede și îl privi pe soldat în ochi, apoi acesta trecu mai departe, ignorând-o.

— Nesta, ce faci? îi strigă Jean.

Dar singurul ei răspuns fu:

— De data aceasta va trebui să privim.

Nu avură de ales decât să se uite cum urma să pedepsească o altă femeie pentru că era dată cu ruj. Toată lumea își ținea respirația.

— Fără ruj! țipă soldatul.

Dar acum se abținu de la a pălmui și trecu mai departe.

Odată ce *tenko*-ul luă sfârșit, femeile se întoarseră în case. Asistentele se adunară în jurul Nestei și al celeilalte asistente care fusese lovită. Li se aduseră cârpe umede să le pună pe obrajii roșii, umflați.

— Cred că ne întoarcem la vremurile bine-cunoscute de abuz și pedeapsă, spuse Vivian.

— Blestematul de Larry Ruj-de-buze! exclamă Betty, iscând hohote de râs printre asistente, care însă fură de acord toate că o poreclă e o idee bună. Ce altceva credeți că vor mai face?

Zâmbetele le dispărură apoi, căci toate își amintiră, aproape în același timp, de cele patru asistente medicale care sacrificaseră deja atât de mult.

— Nu! Asta nu se va mai întâmpla! spuse Nesta cu hotărâre.

— Ai dreptate, nu vom permite! Doctorița McDowell va interveni, în orice caz, spuse Jean. Rămânem puternice împreună, nu-i așa, fetelor?

Vivian începu să cânte *Waltzing Matilda* și, în cel mai scurt timp, întreaga casă vibra de la vocile lor.

Cântecul înălțător fu auzit de femeile de afară. Margaret, Norah, Ena, sora Catherina, care stăteau pe peluza din față, și alte zeci de femei se adunară rapid și, curând, strada fu inundată de această odă pentru unitate și

solidaritate.

— Am noutăți, anunță Nesta, intrând în casă.

Tocmai fusese chemată la biroul lui Miachi, iar asistentele o așteptaseră cu sufletul la gură.

— Știe cineva cuvântul japonez pentru asistentă medicală? le întrebă Nesta cu un zâmbet șăgalnic.

Răspunsul veni în cor: „*Nu*“.

— Ei bine, ne tot spuneau *kangofu*; nu eram sigură dacă asta înseamnă asistentă medicală sau dacă ne zice canguri, zise Nesta. Vrea o listă completă cu numele noastre pe care să o trimită acasă, vă vine să credeți? Familiile noastre nu mai știu nimic de noi de un an, iar ei se oferă să le transmită vești. Desigur, le-am dat ceea ce voiau, inclusiv numele celor care nu mai sunt cu noi. Bully, nu am spus cum am aflat că unele au murit, așa că nu vă faceți griji în privința asta. Din fericire, nu au întrebat. Despre ceilalți, putem doar spera că au fost salvați sau capturați și sunt undeva în siguranță. Mi s-a mai spus că putem scrie o scrisoare acasă și ni se vor da în curând câteva creioane și hârtie.

— Și tu l-ai crezut pe Miachi? întrebă Jean.

— A fost destul de amabil, dar nu știu. Asta a spus. Cred că nu putem face altceva decât să așteptăm și să vedem dacă vor apărea cele promise.

— Chiar dacă vor apărea, cum vom ști că scrisorile vor fi trimise acasă? întrebă o asistentă.

— Nu vom ști, veni replica Nestei.

Înţelegea că oferta era generoasă, dar nu avea cum să știe dacă autoritățile australiene aveau să afle vreodată ceva despre existența lor.

*

Pentru femeile cu copii, în special pentru cele care aveau băieți, nu exista o astfel de generozitate, avea să observe Nesta în dimineața următoare când, în timpul *tenko*, toți băieții fură obligați să se alinieze în fața celorlalți locatari ai casei lor. Toată lumea privi cu groază cum fiecărui băiat i se spune să-și dea jos pantalonii pentru a-i fi examinate organele genitale. Indiferent de vârstă sau înălțime, orice băiat care prezenta semne de păr

pubian era imediat îndepărtat de lângă mama lui.

— Prea mare! Trebuie să meargă în lagărul bărbaților! spunea un gardian japonez, în timp ce băieții erau luați de acolo.

Mamele care alergaseră după ei fuseseră doborâte la pământ. Toată lumea era martoră la actul barbar prin care copiii erau smulși de lângă mamele lor, dar nimeni nu privea în altă parte.

June își îngropă fața în fusta Enei. Fiind fetiță, era, deocamdată, în siguranță, dar trebuise să simtă durerea prietenilor și vecinilor ei.

Capitolul 14

Lagărul II, Irenelaan, Palembang, Sumatra de Sud,
aprilie 1942 – octombrie 1943

— Aveți idee ce se întâmplă? le întrebă Nesta pe Margaret și pe doamna Hinch.

Zgomotul făcut de camioanele care intrau în lagăr le scosese în stradă pe multe dintre femei.

— Nu, nu am. Dar cred că urmează să aflăm. Doamne, câte vehicule sunt acolo? se întrebă mirată doamna Hinch.

— Parcă șapte, dar s-ar putea să fie mai multe de cealaltă parte a porții, răspunse Margaret.

Camioanele fură parcate, iar soldații și gardienii începură să răcnească ordine, în timp ce femei și copii erau forțați să coboare prin spatele vehiculelor. Foarte curând, sute de nou-venite speriate stăteau în picioare, strângând mâna unui copil sau o sacoșă cu bunuri, ori sprijinind o persoană mai în vârstă. Fără explicații, soldații și gardienii îi duseră în marș forțat pe noii veniți pe stradă, împingând, mereu pe unii dintre ei spre casele pe lângă care treceau.

— Oare ce se întâmplă? se întrebă Jean.

— Și eu aș vrea să știu, dar tot ce pot spune este că vom avea companie.

— Trebuie să facem ceva.

— De acord. Înainte să se simtă cineva prea confortabil, du-te și spune-le asistentelor să împacheteze tot ce au și să vină la casa noastră. Haideți să le trimitem pe noile noastre vecine în casa de alături. Dacă sunt ca noi, cred că ar fi mai fericite să nu fie despărțite la sosire.

Norah se împrietenise repede cu Audrey Owen, o neozeelandeză care ajunsese să locuiască în aceeași casă cu ea. În nopțile fără nori, cele două

femei stăteau afară, iar Audrey îi vorbea despre constelații, oferindu-și scurte momente de răgaz, în care, trăind printre stele, uitau unde se află.

În seara aceasta, Norah și Audrey se plimbau pe-afară, pentru a afla cam câte prizoniere fuseseră aduse în lagărul lor și cam care erau naționalitățile lor. Priveau cum soldații le ajutau pe femeile care coborau acum din spatele ultimului camion.

— E ciudat, observă Audrey. Mă întreb cine sunt.

— Sunt îmbrăcate frumos, nu-i așa? remarcă Norah.

— Și machiate. Adică, uită-te la ele, chiar sunt foarte frumoase.

— Mă întreb… începu Norah, dar nu își termină fraza.

— Ce anume?

— Crezi că sunt aici ca să… ei bine… ca să „îi distreze“ pe ofițeri?

— Vorbești serios? Uite, le iau. Să mergem după ele!

— Dar să păstrăm distanța, nu vrem să fim confundate cu una dintre ele, dacă acesta e motivul pentru care sunt aici.

— Norah!

Cu un aer dezinvolt, Norah și Audrey se luară după ele în pas de plimbare, ținându-se cu prudență în spate, în timp ce femeile erau escortate în afara lagărului, pe o vale care cobora ușor. Pentru o clipă, le pierdură din vedere, apoi le revăzură traversând un pârâu îngust și începând să urce dealul pe partea cealaltă. În vârful dealului erau mai multe colibe mici. Una câte una, femeile intrară în ele, urmate de gardieni care le cărau bagajele.

— Trebuie să fie un nou club al ofițerilor, spuse Audrey.

— Un club pe deal. Asta va fi cu siguranță o ușurare pentru asistente! Nesta spune că erau, toate, îngrozite de ideea că Miachi se va întoarce după ele.

La scurt timp după aceea, Norah și Audrey se duseră la casa Nestei, fiind surprinse să afle că se mutaseră acolo asistentele din casa vecină, care tocmai stabileau locurile de dormit.

— Am putea să spunem ceva? o întrebă Norah pe Nesta.

— Doar mie, sau tuturor? se interesă Nesta.

— Cred că toată lumea ar trebui să audă ce avem de spus.

Asistentele se opriră din treabă. Un sentiment de groază domnea în atmosferă. Ce mai era de data asta?

— Ei bine… începu Norah. Eram curioase să vedem cine mai sosește și am făcut o plimbare, ca să vedem pe cine au mai adus. Și apoi a sosit un camion – ultimul, bănuiesc – din care au fost ajutate să coboare niște femei.

— Vrei să spui îmbrâncite să coboare? o întrerupse Betty.

— Nu. Tocmai asta ne-a atras atenția. Așa cum am spus, ei *le ajutau* să coboare. Și le duceau bagajele. Femeile erau din Singapore, bănuiesc. Erau îmbrăcate frumos și machiate, continuă Norah.

— Bineînțeles că am fost curioase, așa că le-am urmărit, adăugă Audrey. Au fost duse în colibele de peste râu, unde bănuiesc că vor locui.

— Cine sunt? întrebă Vivian.

— Credem că s-ar putea să fie aici pentru „a-i distra“ pe ofițeri, spuse Norah, încercând să observe reacțiile asistentelor medicale.

— Sunteți sigure? întrebă Nesta.

— Evident, nu putem fi ști cu siguranță, dar cred că da. Altfel de ce le-ar căra japonezii bagajele?! zise Norah.

— Și toate erau tinere și foarte frumoase, cred că sunt chinezoaice singaporeze. Nu vreau să-mi dau cu părerea despre ocupația lor anterioară, dar am văzut multe femei în Singapore care erau însoțitoare pentru coloniști, afirmă Audrey.

— De ce nu mergem să vorbim cu doamna Hinch? Poate că ea ar putea afla ce se întâmplă, sugeră Norah.

— Doamnelor, vă mulțumim. Aceasta ar putea fi o veste bună pentru noi, spuse Nesta.

— Dar poate nu atât de grozavă pentru acele femei, adăugă Vivian, aruncând o privire spre cele patru voluntare.

Ele știau mai bine decât oricine ce avea să le rezerve viitorul acelor femei pentru care veștile numai bune nu puteau să fie.

— Inchi! Inchi! strigă Ah Fat, băgând capul pe ușa casei doamnei Hinch.

— Ce dorești, Ah Fat?! îi strigă, la rândul ei, doamna Hinch, care nu avea starea de spirit necesară pentru a îndura una dintre tiradele lui Miachi.

Tocmai trebuise să se mute și, în noua casă, nu era suficient loc de dormit pentru toată lumea.

Stresul vieții de zi cu zi în lagăr sporise odată cu persoanele nou-sosite. Casele erau supraaglomerate, iar comunicarea era o problemă. Femeile nou-

venite erau, majoritatea, chinezoaice din Singapore care cunoșteau prea puțin limba engleză. În ultimele zile, prizonierele se aranjaseră astfel încât să locuiască pe cât posibil cu cele care vorbeau aceeași limbă. Mâncarea, întotdeauna o problemă, devenise un măr al discordiei, apărând dispute atunci când era distribuită. Larry Ruj-de-buze și Morocănosu' nu trebuiau să caute prea mult motive pentru a le teroriza și a le bate pe femeile care se certau.

— Căpitanul vrea să te vadă.

— De ce?

— Acum vino, îți va spune căpitanul.

— Voi veni îndată. Acum du-te de aici.

— Inchi, vino acum.

— Îndată, am spus, îi replică doamna Hinch, care nu voia să-i dea impresia că se găsește la ordinele lui; încăpățânarea avea, uneori, beneficiile sale.

Abătut, Ah Fat ieși din casă.

Vizita doamnei Hinch la Miachi aduse atât vești bune, cât și rele. Se răspândi vestea că un comerciant local va primi permisiunea de a intra în lagăr două zile pe săptămână, pentru a vinde alimente, articole de toaletă și diverse alte obiecte. Se spunea că acesta ar fi fost pregătit să tranzacționeze pentru orice obiect de valoare. Desigur, această noutate dădu naștere unui val de bucurie în lagăr. Posibilitatea de a cumpăra mâncare părea un adevărat vis.

În după-amiaza următoare, Gho Leng intră în lagăr cu căruța sa trasă de boi. Femeile se adunară ciorchine în jurul lui, în timp ce el aranja spre vânzare banane, mango, lămâi verzi, mazăre și fasole. Oferta cuprindea ceai, unt, făină și orez, care se vindea la pachet cu gărgărițe bogate în proteine, oferite gratuit. Femeile care avuseseră norocul de a-și aduce cu ele bagajele aveau bani sau bijuterii, pe care le puteau schimba pentru bunuri. Restul femeilor se uitau cu jind la căruța care dădea pe dinafară. Nesta aproape că putea simți gustul de mango, îi lăsa gura apă, dar, pur și simplu, nu putea privi în altă parte.

— Ei bine, spuse ea cu ochii ațintiți asupra fructului copt, de culoare portocalie, dacă nu avem bani, nu avem altceva de făcut decât să-i câștigăm.

Norah o găsi pe June ghemuită în patul ei din casă, în loc să se joace afară cu prietenii.

— Ce s-a întâmplat, draga mea? Nu te simți bine? o întrebă Norah, punând o mână pe fruntea fetiței: nu avea temperatură.

— Ba da, mă simt bine.

— Ești sigură? Parcă nu ești în apele tale.

— E… e doar pentru că Charlie nu m-a lăsat să gust puțin din banana lui. Am crezut că este prietenul meu și că îmi va da și mie să mușc din ea.

Norah o luă în brațe.

— Draga mea, îmi pare rău. Unii dintre prietenii tăi au mâncare specială?

— O, da! Astăzi Charlie avea o banană, iar ieri Susan a avut un mango. Au spus că mămicile lor le-au zis că nu trebuie să împartă.

Intrând în cameră, Ena observă îngrijorarea care se putea citi pe fața Norei.

— Este totul în regulă?

— Charlie a avut o banană și nu a lăsat-o și pe June să muște din ea, îi explică Norah.

— Îmi puteți lua o banană, mătușicilor? Eu aș împărți-o pe a mea!

— Știu că ai împărți-o, fetiță scumpă. Acum du-te afară să te joci, iar mătușica Ena și cu mine vom încerca să găsim o cale de a-ți face rost de o banană.

Consolată că avea să primească în curând o banană, June se duse afară fericită.

— Nu îmi vine să cred că se întâmplă asta! rosti cu amărăciune Norah. Nu îi putem oferi fetiței nici măcar o amărâtă de banană. Când mă gândesc la miile de banane pe care le-am văzut putrezind pe jos înainte să ajungem aici, nu îmi vine să cred că acum aș da orice pentru a putea găsi măcar una, fie şi putredă!

— Vom găsi o soluție, Norah, își liniști sora Ena. June va primi o banană. Dar situația asta devine scandaloasă; am devenit un lagăr divizat în două categorii: „cei cu avere“ și „cei fără avere“.

Ena avea dreptate, în lagăr apăruse inegalitatea, iar ea voia să facă ceva în legătură cu asta. Comitetul lagărului fu convocat la o întâlnire urgentă, iar Margaret și Nesta se îndreptară spre casa doctoriței McDowell, pe drum

alăturându-li-se și alte femei cu rol de căpitan.

— Trebuie să facem ceva pentru a controla starea de spirit din lagăr. Nu cu mult timp în urmă ne sprijineam și ne îngrijeam unele pe altele, iar acum toată lumea este tensionată și supărată, spuse doctorița McDowell.

— Este din cauza lui Gho Leng, observă o femeie care îndeplinea rolul de căpitan de casă.

— Este pentru că unele pot cumpăra lucruri, iar restul nu, precizä Margaret.

— Nu e vina noastră că unele dintre noi au asupra lor obiectele de valoare. Ați prefera să le dăm japonezilor? argumentă altcineva.

— Nu, bineînțeles că nu! Dar ar fi frumos dacă ați împărți cu cele care nu au nimic. Asta e tot ce vreau să spun.

Poate că Margaret vorbea cu voce cumpătată, dar tuturor le era clar când adopta o poziție fermă.

— Pledezi cauza asistentelor, asta faci! îi spuse cineva lui Margaret.

— Dar nu este de asemenea adevărat că asistentele au sosit fără a avea aproape nimic de îmbrăcat?

— Suntem capabile să ne pledăm singure cauza, interveni Nesta. Nu suntem singurele care au venit aici fără nimic. Puținul pe care îl avem a fost posibil prin generozitatea celorlalte.

— Câte dintre voi nu ați beneficiat de ajutorul unei asistente care să vină la voi acasă, pentru a vă ajuta pe voi sau pe cineva din familie? întrebă Margaret.

Nimeni nu răspunse.

— Și cum v-ați simți dacă acum ar vrea să vă pună la plată pentru că au avut grijă de voi sau de copiii voștri?

— Nu ar vrea! Nu așa procedează asistentele, spuse o femeie.

— Exact. Deci ne așteptăm ca ele să dăruiască, ca voi să primiți, *să luați* – și asta vi se pare corect? Acesta e felul în care gândesc unele dintre voi?

— Dacă îmi permiteți, aș avea o propunere, spuse doamna Hinch, care nu voia ca această întâlnire să se transforme într-o ceartă. De ce nu înființăm un comitet de cumpărături? Cred că trebuie să ne punem de acord chiar acum, înainte ca lucrurile să se înrăutățească, ca, la fiecare venire a lui Gho Leng în lagăr, tot ceea ce cumpărăm să fie distribuit în mod egal.

Femeile, unele călcându-și pe inimă, fură de acord și întâlnirea se încheie. Fu numit un comitet de cumpărături format din șase membre.

Gho Leng continuă să vină în lagăr la intervale regulate și, în satele din apropiere, se răspândi vestea că prizonierele aveau bani de cheltuit. Nu trecu mult timp și căpitanul Miachi fu abordat de alți comercianți locali care doreau, și ei, să ia parte la câștig.

În cele din urmă, Miachi acceptă ca un al doilea comerciant local să viziteze lagărul de două ori pe săptămână, atâta timp cât femeile continuau să împartă achizițiile – acest aspect primi confirmarea lui.

Când venea momentul tranzacționării, cele șase cumpărătoare desemnate erau asistate cu entuziasm de femei, care se adunau pentru a vedea bunurile oferite.

— O, Doamne, Betty! Uită-te la acesta, are ruj. Vă închipuiți ce-ar fi dacă ne-am da toate cu puțin ruj, chiar și copiii? Ce ar face atunci Larry Ruj-de-buze? întrebă Vivian.

— Ar face atac de cord, spuse Nesta râzând. Nu ar ști pe cine să plesnească mai întâi.

— Cred că ar fi bine să revenim la ce mâncare trebuie cumpărată, remarcă cu asprime o femeie.

Norah își făcu apariția lângă Betty.

— Mai sunt banane?

— Da, și le luăm pe toate.

— Aș avea nevoie de una, pentru June. Nu cerem nimic altceva. Doar o banană.

Betty desfăcu o banană dintr-un ciorchine și i-o dădu Norei.

— Cât de bună bucătăreasă ești? întrebă Betty.

— Sinceră să fiu, foarte bună. Eu pregăteam toată mâncarea pentru dineurile pe care le dădeam. De ce mă întrebi?

— Ținem un curs de gătit în seara asta, în casa noastră, pentru unele dintre doamnele din Singapore; vor să învețe să gătească în stil englezesc. Și ne și plătesc. Ți-ar plăcea să fii unul dintre bucătarii noștri? Vom împărți banii cu tine.

Norah o îmbrățișă pe Betty, având grijă să nu strivească prețiosul fruct.

— La ce oră? o întrebă Norah, făcându-i cu ochiul.

— Știu că s-a vorbit mult despre faptul că vrem să marcăm printr-o ceremonie un an de la plecarea noastră din Singapore. Dar, pentru Vivian, ceea ce contează este că a supraviețuit celor petrecute pe plaja Radji. Ar trebui să vorbim cu ea, îi spuse Nesta lui Jean.

Nesta observase că Vivian nu socializa și nu participa la jocurile de cărți. Dar era întotdeauna prima care se oferea pentru muncile cele mai neplăcute sau ca să stea la căpătâiul unui copil bolnav în toiul nopții. Acum, își petrecea majoritatea zilelor în tăcere, de una singură.

Nesta și Jean o găsiră șezând sub un copac din spatele grădinii; părea să nu fie conștientă de ploaia care o udase până la piele prin rochia subțire.

— Putem să stăm cu tine? întrebă Nesta.

— Dacă vreți… Știți că plouă, nu? spuse Vivian.

— Mă bucur că *tu* știi că plouă, nu eram sigură de asta când am ieșit din casă. Pari atât de absentă zilele astea… spuse Jean.

— De unde vin eu, trec luni întregi fără să vedem picătură de ploaie, așa că nu mă deranjează.

— Am stat de vorbă, începu Nesta. Nu credem că ar trebui să facem cine știe ce pentru a marca un an de la plecarea noastră din Singapore, dar ce-ar fi dacă am împărtăși povești despre cele care nu mai sunt cu noi, dar mai ales despre cele care erau cu tine pe plajă?

Jean continuă:

— Am vrea să fii tu cea care deschide comemorarea. Însă numai dacă te simți în stare.

Vivian se uită la cele două femei, plângând încet și ștergându-și o lacrimă.

— Nu-mi vine să cred că a trecut un an; încă le mai văd fețele. Am intrat în apă și ne-am uitat una la alta și îmi amintesc că toate zâmbeam. Știam ce urma să se întâmple, că ăsta era sfârșitul, dar nu conta, eram împreună.

— Exact la asta mă refer, spuse Nesta cu blândețe. Vrem să le spui poveștile, să auzim din nou ultimele cuvinte ale asistentei-șefe Drummond.

— Sunt sigură că fetele și-ar dori să spună, şi ele, poveștile lor despre aceste femei. Sunt atâtea amintiri frumoase și amuzante despre care am vorbit de când am plecat de acasă. Ce zici? întrebă Jean.

— Mi-ar plăcea, mulțumesc, răspunse Vivian cu chipul luminat de un

mic zâmbet.

Stând acum în picioare, își întinse mâinile pentru a le ajuta pe Nesta și pe Jean să se ridice.

— Să plecăm din ploaia asta, le spuse ea.

Vestea despre comemorarea planificată se răspândi în întregul lagăr. Nesta și Jean fură căutate de multe femei care doreau să li se alăture, în special de Norah, Ena și de alte supraviețuitoare de pe *Vyner Brooke*.

Cu o noapte înaintea evenimentului, Nesta și Jean le adunară pe toate asistentele la un loc.

— Avem o dilemă; știu că ați auzit toate că multe femei, în special cele din Anglia, doresc să vină mâine la comemorarea noastră, începu Nesta. Știu că este ceva ce am planificat să facem între noi, dar eu și Jean ne-am sfătuit și credem că ar fi nedrept să excludem femeile și copiii care au fost cu noi pe *Vyner Brooke.* Voi ce credeți?

— Cred că este o idee bună să vină, spuse Vivian.

— Vom fi de acord să vină oricine vrea să participe. Și, după ce toată lumea va pleca, vom avea o comemorare doar a noastră. De acord?

Toate asistentele medicale, fără excepție, fură de acord că acesta era cel mai bun, cel mai potrivit mod de a comemora un an de la scufundarea navei.

În ziua cu pricina, casa asistentelor medicale era plină. Ferestrele fuseseră deschise, căci mult mai multe femei stăteau afară. Câteva călugărițe aduseseră lumânările, care nu mai fuseseră folosite de la Crăciun. Margaret și maica Laurentia dădură tonul rugăciunii pentru toată lumea, înainte de a invita să ia cuvântul pe oricine dorea să facă acest lucru. Ena ținu un discurs scurt, în numele său, dar și în cel al Norei, al lui John și al micuței June. Alte pasagere de pe *Vyner Brooke* își amintiră de familia și de prietenii care nu mai erau. Mai târziu în acea seară, Margaret vorbi în numele tuturor femeilor și al copiilor care, deși nu se aflaseră la bordul vasului *Vyner Brooke* în acea zi fatidică, ajunseseră în lagăr cu barca și pe uscat. Indiferent de modul în care sosiseră, ceea ce conta era că, acum, erau aici împreună.

În cele din urmă, după ce toată lumea spusese ceea ce avea de spus,

evenimentul se apropia de sfârșit. Erau schimbate gânduri de rămas-bun și îmbrățișări.

— Bravo, fetelor, sunt atât de mândră de voi, le spuse Nesta asistentelor medicale, observând că, deși arătau foarte obosite, erau dornice să mai împărtășească o mulțime de lucruri.

Aflându-se acum în siguranță, cu ferestrele închise, stăteau în cerc, ținându-se de mână.

— Bully, îți mulțumesc pentru curajul de a sta de vorbă cu noi acum, adăugă Nesta.

Când Vivian evocă timpul petrecut în apă, eforturile de a se târî pentru a ajunge pe plajă și a se reîntâlni cu prieteni și colegi, toate asistentele plângeau încet. Când repetă cuvintele asistentei-șefe Drummond în timp ce mergeau spre valurile care se spărgeau de țărm, izbucniră hohote de plâns, dar Vivian nu se întrerupse.

— Am ajuns la țărm când s-a făcut întuneric, iar acum sunt aici cu voi.

Nu era de mirare că lui Vivian îi tremura vocea. Nesta admiră, în sinea ei, puterea tinerei de a trece peste toată acea perioadă teribilă petrecută în junglă. O îmbrățișă strâns, îndemnând-o să-și dea frâu liber lacrimilor, alături de celelalte.

Nesta așteptă ca toată lumea să se liniștească, apoi întrebă dacă mai dorea cineva să împărtășească vreo poveste despre o persoană care nu mai era cu ele.

Era târziu când fu spusă ultima poveste. De data aceasta, le dădură lacrimile datorită râsului provocat de aventurile prietenilor lor căzuți în Malaya și în Singapore.

În cele din urmă, femeile se duseseră la culcare, epuizate, spre paturile lor improvizate, dar nu înainte ca fiecare dintre ele să o fi îmbrățișat pe Vivian.

— Mi-e foame, mătușică Norah, poți să-mi mai iei o banană? se rugă June.

— Știu, draga mea; promit că vom încerca să-ți mai aducem ceva de mâncare în seara asta. Acum trebuie să te culci.

— Ar trebui să se joace afară, dar este prea slăbită, spuse Ena, cu îngrijorare evidentă în voce în timp ce mângâia ușor părul lui June. Nu

înțelege de ce, cu doar câteva săptămâni în urmă aveam multă mâncare sau măcar destulă, iar acum nu mai avem.

— Poți să-i dai porția mea în seara asta, mie nu mi-e foame, zise Ena.

— Ce-ar fi ca noi două să îi dăm fiecare câte jumătate de porție? Avem și noi nevoie de câte ceva ca să putem trăi în continuare, de dragul ei.

Peste drum, Nesta discuta aceeași problemă cu Jean.

— Nu-mi vine să cred că ne-am întors de unde am pornit în primul lagăr; pur și simplu, nu e suficientă mâncare pentru toată lumea.

— Știu ce vrei să spui, am crezut că Gho Leng va exista pentru totdeauna, dar s-a dus.

— Ar fi trebuit să știm că nu poate obține decât alimente de sezon. Va trebui să așteptăm până când se coc fructele. Între timp, mă îngrijorează unele dintre asistentele tinere. Uită-te la ele, își risipesc cea mai bună parte a vieții lor.

— Vivian mi-a spus că le-a prins pe câteva dintre ele ducându-și rațiile la spital, pentru a le da pacienților.

— Asta nu mă surprinde. Sunt un exemplu pentru mine în fiecare zi, fac și vizite la domiciliu, merg și la spital, dar nu știu cum le putem ajuta de vreme ce suntem toate în aceeași barcă, spuse Nesta.

În acel moment, ușa din față se deschise, și în casă intră o asistentă tânără.

— Nesta, pot să vorbesc cu tine o clipă?

— Bineînțeles, vrei să te așezi?

— Nu, cred că, dacă m-aș așeza, nu m-aș mai ridica.

Atunci Nesta se ridică ea.

— Bine, hai să mergem afară!

Închizând ușa după ele, Nesta întrebă:

— Așadar, ce mai faci?

— Nu mai rău decât restul celor de aici, dar sunt îngrijorată.

— În legătură cu…?

— Tocmai am fost la una dintre familiile chineze, una dintre mame m-a chemat în timp ce îmi făceam rondul și m-a rugat să vin să-i văd copiii.

— Sunt bolnavi?

— Aș vrea să-i vezi și tu, dar cred că s-ar putea să aibă tifos.

Nesta înghiți în sec. Acesta era ultimul lucru de care aveau nevoie corpurile lor epuizate.

— Ei bine, asta e ceva grav. Du-mă la casa cu pricina, apoi mergi și adu-o pe doctorița McDowell. Dar fii discretă, nu vreau să speriem pe toată lumea.

Puțin mai târziu, doctorița McDowell apăru la casa familiei chineze, cu tânăra asistentă după ea. Nesta golise camera, cu excepția mamei celor doi copii, care erau culcați pe podea, unde transpirau, tremurau și gemeau din cauza delirului.

— De cât timp sunt în starea asta? întrebă doctorița McDowell, care se așeză repede în genunchi pentru a examina copiii.

Nesta trebui s-o convingă pe mamă să se concentreze asupra întrebărilor.

— De două sau trei zile, spuse ea.

Doctorița McDowell se ridică și se întoarse spre tânăra asistentă.

— Cum te cheamă?

— Eileen, doamnă doctor.

— Și i-ai spus Nestei că tu crezi că acești copii ar putea avea tifos.

— Da. Îmi pare rău, am greșit?

— Nu, n-ai greșit deloc. Vreau să îți mulțumesc că ai reacționat atât de repede.

Doctorița se întoarse spre Nesta.

— Trebuie să-i mutăm imediat pe acești copii la spital, dar trebuie să-l anunțăm și pe Miachi. Voi încerca să obțin ceva ajutor. Vrei, te rog, să te duci și să-i spui doamnei Hinch să-l caute pe favoritul ei, Ah Fat, și să-l informeze despre gravitatea acestei situații, astfel încât să poată transmite mesajul? Voi încerca să îi izolez cât mai bine pe copii, împreună cu mama lor. Eileen, ai putea să rămâi aici până când mă întorc?

— Desigur, doamnă doctor.

— Să mergem, Nesta!

Înainte de a pleca, Nesta se întoarse spre tânăra asistentă.

— Ai făcut treabă bună, Eileen, o treabă *foarte* bună – poate că ai salvat viețile acestor copii!

În câteva zile, mai multe prizoniere din aceeași casă fură diagnosticate cu

tifos. Pentru a proteja restul taberei, casa fusese carantinată, asistentele medicale oferind îngrijire pe întreaga durată a zilei și a nopții. Doctorița McDowell făcea vizite de mai multe ori pe zi.

Dar se iscă panică în rândul soldaţilor japonezi, care se temeau de boală la fel de tare precum se temeau de inamic. Miachi ceru să le vadă în biroul său pe doamna Hinch și pe Nesta.

— Căpitanul Miachi vrea să știe cât de gravă este boala, le anunță Ah Fat pe cele două femei.

— Am reușit să o ținem sub control într-o singură casă, dar în aceasta sunt paisprezece pacienți confirmați cu tifos, declară Nesta.

— Căpitanul vrea să știe ce putem face pentru a opri răspândirea.

— Avem nevoie de apă curată, nu de apa contaminată scoasă din fântână, și de mai mult lemn de foc pentru a fierbe apa și pentru a curăța suprafețele.

Miachi stătea pe gânduri.

— Și avem nevoie de toate acestea acum, mai spuse doamna Hinch.

Miachi vorbi repede cu Ah Fat, care traduse:

— Căpitanul le va permite femeilor să părăsească lagărul pentru a lua apă din râu. De asemenea, vor putea lua lemne din junglă pentru a face focul.

Permisiunea de a ieși din lagăr pentru a aduce apă și lemne de foc ridicase moralul femeilor. Profitaseră de situație și își găsiseră zone de scăldat în aval. Focul ardea cât era ziua de lungă; se fierbea apa, atât cea pentru băut, cât și cea folosită pentru curățenie. Focarul de tifos rămăsese limitat la o singură casă, și toți, cu excepția unei femei în vârstă, supraviețuiseră.

Miachi și ofițerii săi se ținuseră la distanță și pentru o perioadă minunată, dar prea scurtă, nu fusese *tenko*, nu existaseră abuzuri și nici Larry Ruj-de-buze nu se arătase.

— Aș vrea să o am profesoară pe sora Catherina la toate orele mele, le anunță June într-o dimineață pe Ena și pe Norah.

— Draga mea, dar este profesoara de artă, îi spuse Ena.

— Este preferata mea!

— Este preferata tuturor, inclusiv a adulților. Cred că aș putea participa și eu la cursul ei de artă, ce părere ai? întrebă Norah.

— Mătușică Norah, ești prea bătrână pentru a merge la școală!

— Ai dreptate. Acum, hai să te ducem la ore și, cine știe, s-ar putea ca, mai târziu, astăzi sau mâine, să ai un curs de artă.

Când Norah păși afară cu June, Vivian și Betty ieșeau, și ele, din casă.

— Bună ziua, soră Betty, soră Vivian, mă duc la școală, dar pe sora Catherina nu o am profesoară decât la cursul de artă, le informă June.

— Bună, June, bună, Norah, să aveți o zi minunată! răspunse Betty.

— Și tu ne predai astăzi? întrebă June, în timp ce se îndreptau împreună spre susul străzii, unde se aflau casele olandeze în care se țineau orele.

— Ei bine, am decis că sunt deja multe persoane foarte inteligente aici, așa că noi vom fi profesoarele amuzante, care se joacă cu elevii, îi răspunse Vivian.

— Serios? Putem să ne jucăm în loc să mergem la ore?

— După ore. Dar sunt câțiva băieți care nu vor să meargă la școală chiar acum, așa că ne vom juca cu ei.

— Un joc? întrebă June, privind-o pe Vivian cu real interes.

— Vom desena niște linii pe jos și vom juca un joc numit șotron, iar apoi vom încerca o leapșa.

— Știu aceste jocuri!

Norah se opri un moment pentru a privi interacțiunea dintre Vivian și băieții care se împotriveau.

— Hei, suntem aici! strigă Vivian către un grup de puști care umblau teleleu în partea din spate a taberei, lovind pietre cu piciorul, cu mâinile îndesate în buzunare.

Nici unul nu privea căte Betty și Vivian.

— Deci, a făcut vreunul dintre voi o praștie? îi întrebă Betty.

— Ce-i o praștie?

— Seamănă cu un arc cu săgeată, dar cu piatră în loc de săgeată și cu un elastic în loc de arc.

Betty își dădu seama că nu se pricepea prea bine la descrierea jucăriei.

— Haideți să căutăm cu toții niște crenguțe în formă de Y și vă explic după aceea. Vom căuta în gunoaie materialele de care avem nevoie, iar apoi Betty și cu mine vă vom ajuta să o faceți. Ce ziceți? adăugă Vivian.

Băieții ridicară din umeri nehotărâți.

— Știți, e o armă… adăugă Vivian cu un zâmbet ștrengăresc.

Abia acum o priviră cu atenție.

— O să vă placă. Acum, ne împărțim în două echipe și vom începe să căutăm crengi și piese. Câștigă echipa care face prima o praștie.

— Pot să fac și eu una, mătușică Norah? întrebă June când porniră din nou.

— Poate, spuse Norah. Când vei fi mai mare.

Rostind aceste cuvinte, simți cum i se pune un nod în gât. Nu voia ca fetița să crească în lagăr.

— Hai, June! E timpul să te trezești. În dimineața asta ai cursul tău preferat, artă cu sora Catherina, se rugă Ena de fetiță.

Pe măsură ce săptămânile treceau, participarea la cursuri scădea, mai ales din cauză că cei mici nu aveau destulă putere pentru a ieși din casă. Cei care reușeau să ajungă la școală făceau mari eforturi pentru a reține lecțiile, chinuiți cum erau de foame. În luna iunie a anului 1943, deficitul de alimente, plus lipsa lemnelor de foc pentru a fierbe apa contaminată, începuseră să-și pună amprenta asupra tuturor celor din lagăr.

— Sunt prea obosită și mă doare burtica.

— Îmi pare rău, dragostea mea. Mă duc să văd dacă mătușica Norah a găsit orez.

Norah era afară, curățând scurgerile de lângă casa lor, împreună cu Audrey. Ena o privi, simțind cum inima i se frângea să își vadă sora, stând sprijinită în mâini și pe genunchi şi răzuind noroi pe stradă, știind foarte bine că această corvoadă va trebui repetată după fiecare ploaie.

— Bună, spuse ea, cu o voce care se străduia să fie veselă.

— Bună ziua, Ena, tocmai terminăm aici, răspunse Audrey.

— Mă duc să aduc o găleată cu apă să vă spălați pe mâini, spuse Ena, îndreptându-se spre fântână.

— Ceva o preocupă, remarcă Audrey.

— Așa este, o să-mi spună când se întoarce.

— Lasă-mă pe mine mai departe, tu du-te să vorbești cu ea.

Norah o găsi pe Ena, care se întorcea cu o găletușă cu apă. Cele două surori merseră să se plimbe pe marginea străzii, pe lângă rigolă. Ena îi turnă apă Norei, în timp ce aceasta își freca palmele.

Scuturându-și mâinile de picături, Norah o întrebă:
— Ești îngrijorată pentru June, nu-i așa?
— Mă cunoști atât de bine. Nu se ridică, este atât de slăbită… Nu știu ce să fac, abia pot să mă uit la ea… Ce fel de grijă am eu de ea, dacă nu o pot hrăni nici măcar cu strictul necesar pentru supraviețuire?
— Ena, ai fost cel mai bun lucru din viața ei de când am fost aruncați cu toții peste bord. Nu e vina ta că nu există mâncare, dar trebuie să găsim ceva pentru ea. Mă duc să văd dacă Nesta are vreo idee.
Surorile se îmbrățișară.
— A, și încă ceva, îi spuse Norah înainte să se despartă. Audrey a auzit un zvon cum că Miachi ar pleca.
— Serios? Când?
— Asta nu a aflat și, cum am spus, este doar un zvon.

Betty îi deschise ușa Norei.
— Bună, Betty, spuse ea și privi dincolo de ea, în camera de zi. Asistentele păreau puțin jenate.
— Nesta este pe-aici? Voiam să vorbesc ceva cu ea…
— Ăăăă, nu, chiar acum nu este, dar ar trebui să se întoarcă în curând.
— Atunci vin mai târziu. Puteți să-i spuneți că am trecut pe-aici?
— Sigur, dacă nu te putem ajuta noi…
— Nu, mulțumesc, voi vorbi cu Nesta.
Când Norah dădu să plece, Nesta apăru în încăpere pe ușa din spate.
— Vivian a avut dreptate! exclamă ea în fața asistentelor medicale adunate în încăpere. Chiar acum are loc o înmormântare!
Apoi o văzu pe Norah la ușa din față.
— A, Norah, bună ziua! Nu mi-am dat seama că ești aici.
— Nu-i nimic, tocmai plecam. Te găsesc mai târziu?
— Nu, stai, stai! Ce ziceți, fetelor? le întrebă Nesta pe asistente, pe fețele cărora se putea citi așteptarea.
— Bun, hai să-i spunem ce am descoperit. Nu știm încă dacă va fi posibil, așa că, de ce nu? spuse Jean.
— Ce se întâmplă? întrebă Norah, intrând din nou în casă și închizând ușa în urma ei.
— Acum câteva săptămâni, Vivian căuta prin gunoaie în spatele

spitalului…

— Nu știam că poți merge în spatele spitalului, credeam că gardul este chiar lângă el… spuse Norah.

— Este, dar acum sunt atât de slabă, încât am reușit să mă strecor pe acolo. Am vrut să văd unde am putea ajunge prin gard și am văzut ceva, spuse Vivian.

— A putut vedea câțiva oameni care mergeau printre copaci, adăugă Nesta. Apoi s-au oprit puțin, iar când s-au pus iar în mișcare, a putut vedea că era un cimitir. Tocmai îngropaseră pe cineva.

— Și?

— Am văzut că lăsaseră ceva mâncare și fructe pe un mormânt, adăugă Vivian.

— Credem că a fost o ofrandă pentru cel mort, spuse Nesta, lăsată să putrezească sau să fie mâncată de animale. Deci, în fiecare zi, la aceeași oră, una dintre noi se furișează în spatele spitalului și așteaptă să vadă dacă mai este vreo înmormântare. Astăzi a fost rândul meu și am aflat că este o înmormântare chiar acum.

— Și ce vreți să faceți? întrebă Norah.

— Am făcut o mică gaură în gard și cred că pot trece prin ea; voi aștepta cam o oră ca toată lumea să plece, apoi mă duc să iau mâncarea! spuse Nesta triumfătoare.

— Nesta, eu venisem să te întreb dacă ai ceva de mâncare pentru June. Pur și simplu se stinge.

— În acest caz, de ce nu vii cu mine? Nu știu cât de multă va fi, dar o iau pe toată.

— Nu vă faceți griji că aduceți o ofensă celor morți?

— Nu, îmi fac griji pentru copiii din acest lagăr și pentru viața lor, spuse Nesta.

— Atunci da, vin cu tine bucuroasă!

— După aceea, vom împărți tot ceea ce putem obține celor care au copii. Acum, hai să mergem! Nu e prea greu de așteptat, pentru că e multă umbră acolo, în spate.

Cu un aer dezinvolt, Nesta și Norah plecară, mergând spre spital pe mijlocul străzii, fiecare ducând câte o găleată cu apă. Apropiindu-se de ușă,

verificară dacă era cineva prin apropiere. Nu era, așa că se strecurară repede printr-o parte a spitalului, spre spatele clădirii. Nesta se opri lângă o mică deschidere, unde cele două se ghemuiră.

— Acum pleacă, explică în șoaptă Nesta.

Norah cercetă cu privirea vegetația deasă de sub copaci și putu să discearnă o oarecare agitație nu departe de ele. Priviră o vreme, încercând să zărească mormântul.

— Văd o grămăjoară de ceva. Nu îmi dau seama dacă e de mâncare sau de flori, spuse Norah în șoaptă.

— Mă duc să văd, rămâi aici.

Norah privi cum Nesta se strecoară prin gaura din gard, iar apoi se târăște prin vegetația deasă spre cimitir. Pentru câteva minute, dispăru, apoi Norah o văzu din nou. Nesta se îndrepta spre ea, cu brațele pline de… ceva.

— Ține, Norah! Ţine astea repede, mă întorc să mai iau.

Nesta îi dădu Norei mango, cartofi și ceapă, apoi dispăru din nou. După câteva minute, se întoarse cu două banane, un coșuleţ plin cu orez fiert și două fructe necunoscute, dar suficient de mari. Norah luă mâncarea, punând-o pe toată în gălețile lor.

Acasă, Norah și Nesta fură întâmpinate ca niște eroine care se întorc victorioase. Norah luă una din banane, lăsând asistentele să împartă restul hranei celor care avea copii.

— June, trezește-te, iubito, mătușica Norah are ceva pentru tine.

— Nu vreau nimic…

— Nici măcar o banană? o ademeni Norah, arătând fructul pe care îl ținuse la spate.

Ochii lui June străluciră de bucurie. Era un mic moment de bucurie, dar unul profund savurat.

— Dumnealui este sergentul-major Kato, noul comandant. Vă rog să fiți ascultătoare și nu vi se va întâmpla nimic, le spuse Ah Fat femeilor care se adunaseră.

Zvonul despre plecarea lui Miachi se adeveri când femeile fură chemate la *tenko*.

După acest anunț, Kato și Ah Fat se grăbiră să se întoarcă la blocul

administrativ.

Femeile se întoarseră la casele lor sau la fântână, sperând că vor găsi puțină apă curată.

— Ei bine, mă întreb cum va fi noul comandant, îi spuse Norei doamna Hinch.

— Ar putea să ne dea mai multă mâncare, dar pun pariu că nimic nu se va schimba.

— Voi aranja să vorbesc cu el și să îi precizez că, dacă nu ne dau mai multă mâncare, vor trebui să ne găsească niște comercianți locali care să vină din nou, hotărî doamna Hinch.

— Vă urez noroc, atunci! spuse Norah, cu slabe speranțe că s-ar fi putut schimba ceva.

— Dacă cineva mi-ar fi spus, acum doi ani, că voi căuta prin gunoaie resturi care pot fi mâncate, nu l-aș fi crezut. Dar știi ce, chiar îmi place.

Doamna Hinch zâmbi larg.

— Doamnă doctor McDowell, aveți un moment? o întrebă Nesta pe doctorița grăbită, care alerga între camere pentru a-și îngriji pacienții cu febră.

În lagăr, condițiile se înrăutățiseră și izbucneau focare atât de tifos, cât și de febră Dengue. În curând, spitalul se umplu de persoane grav bolnave. Asistentele lucrau în schimburi, alternând vizitele la domiciliu cu munca în spitalul cu resurse insuficiente și prost igienizat. Dar turele Nestei erau, toate, la spital.

— Cu ce te pot ajuta, soră?

— Avem o pacientă despre care nu pot spune dacă are tifos, sau febră Dengue.

— Spune-mi ce simptome prezintă, spuse doctorița obosită.

— Durere de cap severă; nu are o erupție cutanată gravă, dar se plânge de dureri mari de stomac.

— Durerile ei de stomac nu pot fi din cauza înfometării?

— Toate suntem înfometate și nimeni altcineva nu se plânge în mod specific de dureri de stomac, așa cum face ea.

— Hmm, aș vrea să pot spune în mod concludent că este Dengue; dar pare destul de grav. Aveți grijă să fie stabilă, pentru moment, și voi avertiza

pe toată lumea să fie atentă la durerile de stomac, ar putea fi simptomul distinctiv.

Moralul celor din lagăr se degrada din ce în ce mai mult. Multe femei puteau fi văzute mergând pe stradă într-o stare confuză, fără a mai evita ploile torențiale care cădeau în fiecare după-amiază. Rigolele se înfundau cu noroi, cu ceea ce refula din canalizare și cu gunoiul din lagăr. Fără să li se ceară, Norah și Audrey se ocupau de curățarea rigolelor de pe partea lor de stradă. Două călugărițe făceau același lucru pe partea cealaltă. Adesea, ele erau singurele femei care se îngrijeau de acest lucru.

Margaret se plimba prin lagăr în timpul averselor, uneori pentru a vorbi cu numeroasele femei a căror expresie absentă era la fel de îngrijorătoare ca o boală fizică. Într-o zi, ea și Norah se apropiară de o tânără care se clătina împleticindu-se pe stradă. Norah observase că nu privea drept în față, așa cum făceau multe altele, ci în jos, la mocirla infectă prin care își târa pașii. Margaret îi luă brațul.

— Spune-mi cum te cheamă, draga mea, îi zise Margaret.

Femeia cu privirea stinsă se întoarse spre ea, cu o expresie năucită pe față, încercând să înțeleagă ce fusese întrebată.

— Sonia.

— Am o idee, Sonia. Uită-te în sus! spuse ea cu blândețe. Uită-te în sus, draga mea.

Sonia își ridică încet capul, în timp ce ploaia îi spăla fața, scuturând-o din torpoare.

— Ce tot spui? Ce vrei de la mine?

— Doar să îți ridici fruntea.

Femeia se întoarse spre Margaret, o apucă de umeri și începu să o scuture. Norah încercă să o dea la o parte.

— Norah, te rog, las-o! spuse Margaret poticnindu-se, reușind să cuprindă brațele Soniei.

— Nu am nevoie de predicile tale! țipă Sonia. Unde este Dumnezeul tău? Cu siguranță, nu aici! De ce nu te duci să salvezi pe cineva care vrea să fie mântuit?

Apoi îi dădu drumul lui Margaret și privirea îi coborî, din nou, în noroiul de pe jos.

— Îmi pare rău, draga mea. Nu asta încerc să fac, nu vreau ca voi să priviți în sus pentru a găsi o putere mai înaltă, un Dumnezeu. Vreau doar să vezi cerul, vârfurile copacilor, păsările. În curând, norii vor dispărea și va ieși soarele. Există mai mult decât noroiul și mizeria de sub picioarele tale.

Tânăra se uită în sus în timp ce ploaia își cernea ultimii stropi. În acel moment, norii se dădură la o parte și, printre ei, se ivi o rază de soare. Din copacii din apropiere, un stol de păsări își luă zborul pe deasupra lagărului într-un concert de triluri. Sonia zâmbi, apoi lacrimile începură să-i curgă. Margaret o luă cu grijă în brațe.

— E frumos, spuse Sonia printre hohote de plâns. Întotdeauna mi-a plăcut să fiu afară. Jungla de lângă casa noastră din Malacca era minunată. Soțul meu… soțul meu… noi…

— Știu… Știu, dar această frumusețe este încă peste tot în jurul nostru, trebuie doar să privim în sus.

Sonia o observă pe stradă pe sora Catherina și, desfăcându-se din brațele lui Margaret, se duse în grabă spre călugăriță.

— Soră! Soră, uită-te în sus, privește cerul. Nu-i așa că e frumos?

Margaret privi cum sora Catherina își ridică ochii, văzu zâmbetul care îi apărea pe buze, și cele două femei se îmbrățișară.

Norah o luă pe Margaret de braț și își continuară drumul.

— Pot să împrumut asta? o întrebă Norah.

— Ce să împrumuți?

— Cuvintele tale. *Uită-te în sus!* Cred că aceste cuvinte simple ar putea să conteze foarte mult în acest loc. Îți mulțumesc.

— Pentru ce-mi mulțumești?

— Pentru că ne-ai arătat un alt mod de a trăi, de a răbda, de a suporta aceste zile blestemate. Ne-ai dat și continui să ne dai, nouă tuturor, atât de multe – cum te vom putea răsplăti?

— Dragă Norah, nimeni de aici nu-mi datorează nimic. Tu și sora ta, împreună cu atâtea altele, ne dăruiți muzică și, măcar pentru un timp, putem evada din acest lagăr. Acest lucru este la fel de valoros ca orice mesaj spiritual pe care l-aș putea eu aduce.

Norah încuviință din cap. Știa că Margaret era sinceră, dar se întreba dacă muzica și hrana spirituală aveau să fie suficiente.

PARTEA 2
În inima junglei

Capitolul 15

Lagărul III,
octombrie 1943 – octombrie 1944

Doamna Hinch ieși încet din biroul sergentului Kato. Se îndreptă spre casă cu umerii gârboviți.

Norah o văzu intrând.

— Doamnă Hinch, ce este? S-a întâmplat ceva?

— Vin de la Kato; mi-a spus să pregătesc femeile. Ne mută în alt lagăr.

— O, nu! Nu din nou! Știți când?

— Vrea ca asistentele medicale și primele trei case de pe ambele părți ale străzii să fie gata azi, într-o oră. Celelalte pleacă mâine-dimineață. Știu că toată lumea e obosită și flămândă, dar va trebui să ne strângem lucrurile. Norah, poți să-i spui tu Nestei? Eu mă duc să le spun celorlalte.

— Trebuie să le găsesc și pe Ena, și pe June, și să le spun asistentelor, răspunse Norah. Dumnezeule, nu încă o mutare!

— Nu uitați să vă faceți bagajul.

— Ce bagaj? Avem doar hainele de pe noi.

*

Când Norah bătu la ușă, Jean îi deschise și o pofti înăuntru.

— Unde sunt celelalte? întrebă Norah.

— Fie la spital, fie în vizite la domiciliu. De ce?

— Trebuie să vă mutați, mă tem. Toate trebuie să ne mutăm, dar doamnei Hinch i s-a cerut să vă spună vouă și câtorva case că veți pleca într-o oră și că trebuie să vă grăbiți să vă împachetați lucrurile.

Jean se albi la față.

— E o glumă, nu?

— Mi-aș fi dorit eu! Aveți nevoie de ajutor la împachetat? Noi plecăm abia mâine-dimineață.

— Trebuie să le găsesc pe celelalte și să le aduc aici.

Jean scutură din cap, supărată.

— Nu pot să cred…

— Unde e Nesta?

— La spital, unde se află în fiecare zi și în majoritatea nopților. Eu am venit să mă odihnesc, spuse Jean cu un oftat.

Norah observă atunci cât de epuizată arăta prietena ei.

— Îi spui tu, te rog, până le găsesc eu pe celelalte?

— Bineînțeles!

Dând dovadă de o solidaritate neabătută, cele două femei se înțeleseră în privința a ceea ce urma să-și ia în sarcină fiecare. Nu era nimic altceva de făcut.

Norah intră în spital și se opri brusc. Peste tot în jurul ei erau bolnavi. Stăteau gârboviți pe scaune sau culcați pe podea. Asistentele se mișcau printre ei, răcorindu-le frunțile, oferindu-le apă. Doctorița McDowell și Nesta vorbeau la celălalt capăt al încăperii. Cele două se întoarseră când o văzură pe Norah.

— Norah, ți-e rău? Arăți atât de palidă…

— Sunt bine, dar am o veste proastă, spuse Norah cu un oftat, percepând expresia întrebătoare a doctoriței McDowell și a Nestei. Vestea e că… ei bine, doamna Hinch a fost chemată la biroul lui Kato cu puțin timp în urmă și i s-a spus că ne mutăm în alt lagăr.

— Când? întrebă Nesta.

— Tu și femeile din alte câteva case trebuie să plecați într-o oră, iar restul mâine-dimineață.

— Imposibil! exclamă doctorița. Este ridicol! Nu putem să ne ridicăm și să plecăm pur și simplu. Trebuie să vorbesc cu sergentul Kato!

— Nu cred că se va răzgândi. Voi vorbi cu maica Laurentia pentru a vă oferi ajutor în următoarele douăzeci și patru de ore. Nu pot decât să presupun că vrea ca asistentele să fie mutate astăzi, astfel încât să poată pregăti spitalul în noul lagăr.

— Mulțumesc, Norah. Nesta, ia-ți asistentele și du-te! Ne vedem mâine.

Nesta le ceru în șoaptă sorelor care erau de serviciu să vină cu ea și, împreună cu Norah, se întoarseră la casa lor. Ajunseră la timp pentru a le ajuta pe celelalte să ia lucrurile din bucătărie, împreună cu puținele haine pe care le aveau. Uniformele fură pliate cu dragoste și legate într-o pătură.

— Cum vă putem ajuta? întrebă Audrey, intrând pe ușa din față.

— Să mergem în bucătărie. Singura problemă este că nu avem cutii sau saci în care să punem lucrurile.

— Hai să le legăm în cearșafuri, ca în niște desagi, propuse Betty.

— Ce este o desagă? se interesă Norah.

— O, eu știu, spuse Audrey cu un zâmbet mândru. Este o pânză legată în care sunt puse bunurile pe care le duci în spate.

— Aveți așa ceva și în Noua Zeelandă? întrebă Vivian.

— Nu, dar știu că voi, australienii, aveți. Bun, hai să facem niște desagi.

Claxonul unui camion le scoase în stradă pe asistente, încărcate cu vase, tigăi și tacâmuri strânse în toată această perioadă, precum și cu câteva cărți împrumutate și nereturnate. La capătul lagărului, femeile și copiii fură urcați în două camioane. Toate celelalte femei ieșiră din casele lor pentru a le face semne de rămas-bun.

— Ne vedem mâine! strigă Norah, în timp ce camioanele se puneau în mișcare.

Zece minute mai târziu, femeile ajunseră în noul lagăr din junglă. Coborâră cu greu din camion și studiară împrejurimile. Se aflau doar la unu-doi kilometri distanță de Irenelaan, iar lagărul – mult mai asemănător cu o închisoare decât casele în care locuiseră până atunci – consta într-o mulțime de colibe înconjurate cu sârmă ghimpată, cu patru gherete de santinelă, câte una la fiecare colț, și o casă a gardienilor lângă poarta de intrare.

— Unde naiba ne-au adus? întrebă Betty.

— Arată ca o groapă de gunoi. Și, Dumnezeule, ce este mirosul ăsta? întrebă Jean, trăgând cu greu aer în piept.

Aleile dintre colibe erau pline de mobilier stricat, gunoaie și resturi putrezite. Peste tot mișunau șobolani.

Soldații se apropiară, împingându-le pe femei cu baionetele, obligându-le să avanseze și să intre în câte una dintre numeroasele colibe aflate de o

parte și de alta a drumului.

— Ce ființă a putut locui aici? întrebă Jean, fără a aștepta un răspuns.

Unul dintre soldații japonezi de lângă ele începu să chicotească și își dădură seama că înțelesese întrebarea lui Jean.

— Vorbești engleză? îl întrebă Nesta.

— Puțin, oarecum.

— De ce râzi?

— Cine a locuit aici înainte? Erau englezi, olandezi, alți albi. Au făcut mizerie când au plecat.

— Nu pot să cred. Uită-te la locul acesta! spuse Betty.

— Cu siguranță nu au trăit așa, răspunse Jean.

— Eu una nu cred că au trăit așa. Nu ar fi irosit totul dacă ar fi știut că există vreo șansă să fim aduse aici, spuse Nesta.

— Haideți să scoatem ce putem mai bun din acest loc, să vedem cu ce putem lucra.

— Să ne alegem o colibă și să ne punem pe treabă, fu de acord Jean.

— Se pare că există o clădire mai mare în spate, poate că o putem transforma în spital, așa că hai să ne luăm o colibă în apropiere, sugeră Nesta.

În timp ce se îndreptau spre partea din spate a lagărului, același soldat le urmă, arătând spre două construcții cu fațadă deschisă.

— Aici o să vă spălați!

Asistentele aruncară priviri curioase în interiorul colibelor. Fiecare colibă avea un jgheab lung de beton pentru spălat și un rând de gropi săpate în pământ de-a lungul peretelui din spate drept toalete.

În apropiere existau trei fântâni. Privind în interiorul lor, femeile descoperiră că erau pline de gunoi, iar puțina apă de pe fund mirosea urât.

Aruncându-și desagii în coliba aleasă de Nesta pentru asistente, cercetară clădirea mai mare din apropiere. Aceasta avea o singură încăpere lungă, în care se găseau câteva paturi rupte. Saltele tăiate zăceau împrăștiate pe podea.

— Avem deja norma de muncă pregătită, înainte să ajungă aici celelalte, le spuse Nesta.

A doua zi, sosiră și restul prizonierelor. Norah, Ena și June se treziră

înghesuite într-o colibă, alături de alte șaizeci de femei și copii. Aproape că nu era destul loc pentru a sta culcat.

— Vom fi ca sardelele, spuse June, fără a-i da nici o secundă drumul de mână Enei.

— Dar vom fi sardele împreună, o liniști Ena.

— Ploaia intră prin acoperiș, mătușică Ena.

Norah și Ena se uitară în sus, la tavanul de stuf prin care picăturile de ploaie șiroiau înăuntru, formând un adevărat șuvoi.

— Vom găsi câteva frunze de palmier, îi spuse Norah, încercând – dar nereușind – să rămână optimistă. Astea ar trebui să ne țină cât de cât la adăpost.

— Nu cred că o să-mi placă aici, anunță June. Parcă e o închisoare!

„Are dreptate", gândi Norah, privind un șir de furnici care urcau pe perete. În câteva zile, toată lumea urma să fie foarte atentă la aceste insecte mușcătoare, ale căror atacuri erau atât de dureroase, încât victimele nu puteau decât să-și țină cu disperare mâinile apăsate peste înțepăturile care ardeau. În câteva zile, infecțiile se înmulțiră.

Când își dădu seama că, pentru moment, aceasta avea să fie casa lor și că trebuia să facă tot ce putea pentru a-și face viața mai ușoară, Norah vorbi cu Audrey.

— Trebuie să facem ceva pentru a îmbunătăți salubritatea aici. Mă ajuți?

— Ai vreo idee?

— Trebuie să scăpăm de materiile care se scurg zilnic în canale, altfel nimeni nu va scăpa de boală. Hai să căutăm, poate găsim ceva care să ne ajute. Vii cu mine?

— Bineînțeles. Să mergem!

Norah și Audrey căutară prin gunoaie, de la un capăt la altul al lagărului și chiar dincolo de acestea. Descoperiră mai multe cutii de tablă foarte îndoite, care fuseseră cândva pline cu kerosen. Punându-le deoparte, se apucară de rupt crengi, măsurându-le pe lungimea umerilor lor. Din palmierii din apropiere, smulseră fâșii mari din frunze, pentru a face frânghii. Apoi se așezară sub un copac, pentru a se odihni după eforturile epuizante în căldura tropicală, și își analizară rezultatele.

— Deci, planul este să umplem cutiile de kerosen cu nămolul și apoi să le legăm de fiecare capăt al ramurii, astfel încât să le putem purta pe umeri? întrebă Audrey.

— Cred că asta ar trebui să funcționeze, nu?

— Da, așa ar trebui. O singură problemă – cum umplem cutiile?

— Hmm, nu putem folosi vasele pe care le avem, sunt necesare pentru a găti și a căra apă. Va trebui să găsim altceva.

Stătură puțin și se gândiră, bucurându-se să aibă un răgaz de la căldură și de la muncă.

— Știu! Sub ce stăm noi acum? spuse Audrey, pe chipul căreia se putea citi o mare încântare.

Norah se uită la nucile de cocos care atârnau deasupra capului lor.

— Ești genială! Bineînțeles! Acum, tot ce trebuie să facem este să le dăm jos din copac, să le tăiem în jumătate și am terminat.

— Putem să mai stăm puțin? Arșița asta m-a stors de vlagă.

— Am o idee. Stai aici, mă întorc imediat.

Nu trecu mult până când Norah se întoarse cu Jack, un puşti, care părea aproape adolescent și care mergea pe lângă ea, fericit.

— Bună, Jack, în ce te-a convins să te bagi? întrebă Audrey pe un ton șăgalnic.

— E în regulă, a întrebat-o pe mama și ea a spus că pot să ajut, explică Jack.

— Pariez că te pune să te urci în copac ca să ne aduci niște nuci de cocos.

— Da, asta a spus. Asta e de făcut, nu-i așa? întrebă el, întorcându-se spre Norah.

— Da, așa e. Haide, eu te salt, și tu urci.

— Îl ajut eu, spuse Audrey, împreunându-și palmele pentru ca Jack să poată urca.

Jack se uită la Audrey, apoi iar la Norah.

— Sunt mai mare decât ea, spuse Norah râzând.

— Da, da, ești.

— Scuze, Aud, nu e vina ta că n-ai avut niciodată un puseu de creștere. Voi face eu asta.

— Hei, părinții mei erau mici de înălțime! Ce șansă să fi avut?

Norah și Jack se apropiară de copac.

— Măcar o dată, înălțimea mi-a fost de folos la ceva, spuse ea, lăsându-se pe vine și împreunându-și palmele pentru Jack.

Cu o mână pe umărul Norei, Jack își puse un picior în palmele Norei și se ridică, luptându-se să apuce creanga cea mai de jos. Cu mișcări agile, se cățără tot mai sus, uitându-se când și când spre femei.

— Sunt bine!

— Ai grijă să nu faci vreo prostie, Jack! Ține-te bine și încearcă să ajungi la cea mai apropiată nucă de cocos, spuse Audrey.

Dar Jack nu avea nevoie să i se spună de două ori. Se întinse de-a lungul crengii, ajungând până la o nucă de cocos de deasupra lui. Fu nevoie de ceva efort pentru a o rupe, dar, în cele din urmă, nuca căzu pe pământ.

— Câte vreți? strigă el.

— Toate cele la care poți ajunge, te rog. Așa n-o să faci asta din nou, spuse Norah.

În scurt timp, o grămadă de nuci de cocos se afla pe pământ. Ignorând ajutorul pe care i-l oferea Norah, Jack sări jos.

— A fost fantastic, mi-a plăcut să fiu acolo sus, pot vedea la kilometri distanță.

Norah și Audrey îi dădură o îmbrățișare.

— Ne-ai putea ajuta să le cărăm la coliba noastră? întrebă Audrey.

— Dacă vreți, pot chiar să aduc niște prieteni care să vă ajute să le deschideți, spuse el.

În timp ce Jack și prietenii lui spărgeau nucile de cocos, Norah și Audrey împletiră fibrele de palmier într-o frânghie. Când avură suficientă frânghie, legară cutiile de kerosen de fiecare capăt al crengii. Ena adunase un grup de femei, care stăteau jos și răzuiau nuca de cocos proaspătă de pe coajă. O parte din laptele prețios fu salvat, însă cea mai mare parte fu irosită, căci băieții, în culmea bucuriei, erau prea dornici să spargă nucile tari în două.

— De ce faceți asta? le întrebă o femeie pe Norah și Audrey.

— Cineva trebuie să o facă. De ce nu am face-o noi? îi răspunse Norah.

— Aveți nevoie de o mână de ajutor?

Norah și Audrey își ridicară privirea și le văzură pe Nesta, Betty, Vivian și alte câteva asistente medicale, care se uitau la ele zâmbind.

— Nu e corect să aveți parte de toată distracția, spuse Betty.
— Găsiți-vă o crenguță ascuțită și începeți să răzuiți, le spuse Norah.

În dimineața următoare, femeile ieșiră, încetișor, din colibe și priviră cum Norah și Audrey puneau pe pământ cutiile prinse de cobiliță și, cu o jumătate de coajă de nucă de cocos, scoteau conținutul dezgustător al canalelor de scurgere și îl turnau în ele. Când considerară că mai mult nu puteau căra, ridicară pe umeri cobilița și duseră duhoarea de-acolo într-o zonă din spatele taberei, unde conținutul se vărsa la vale.

După exemplul extraordinar dat de Norah și de Audrey, femeile își dădură seama că, dacă voiau să supraviețuiască și să facă lagărul locuibil, trebuiau să-și unească eforturile.

— Rog pe toată lumea să iasă afară! strigă Norah, mergând dintr-o parte în alta a lagărului.

Odată ce toată lumea fu prezentă, ea făcu anunțul.

— E timpul să stabilim cine ce face.

— Corect! spuse doamna Hinch. Spune-ne ce trebuie făcut.

— Trebuie tăiate lemne de foc și curățate fântânile, ca să putem avea apă proaspătă. Și dacă cineva crede că poate să ne ajute să curățăm acest canal de scurgere…

Doar câteva mâini se ridicară pentru această din urmă sarcină.

— Este minunat că vom face curățenie, îi spuse Nesta lui Jean într-o dimineață, în timp ce mergeau prin lagăr. Dar pentru unele lucruri este prea târziu.

— Furnicile alea blestemate, spuse Jean. Și mâncarea. E deja râncedă.

— Sunt mai îngrijorată de infecții decât de diaree, spuse Nesta, privind o femeie care se oprise din treburile ei pentru a se scărpina tare la picioare. Doctorița McDowell nu reușit să obțină de la japonezi nici un medicament. Și țânțarii ăștia blestemați! se plânse ea, fluturându-și mâna prin aer.

— Mă duc la spital, spuse Jean. Ne vedem mai târziu!

Nesta era pe punctul de a intra în colibele olandezelor, când Norah îi ieși în cale.

— O, Nesta, te rog! Trebuie să o ajuți! spuse ea plângând.

— Pe cine? Repede, spune-mi ce s-a întâmplat!

— E vorba de Margaret, este bolnavă. Una dintre femeile din coliba ei a venit și mi-a spus că nu o poate trezi – arde de febră.

— Să mergem! spuse Nesta, luând-o înainte și alergând, amândouă, spre prietena lor.

Înăuntru, câteva femei stăteau în jurul lui Margaret, care gemea. Una dintre ele, Marilyn, îi ținea o cârpă umedă pe frunte. Când o văzură pe Nesta, se dădură la o parte.

Fără dotările necesare, fără medicamente, doar cu abilitățile pe care le dobândise la Melbourne și le îmbunătățise într-o mină din Africa de Sud, perfecționate pe câmpurile de luptă din Malaya și Singapore, Nesta o examină cu blândețe pe Margaret – îi desfăcu hainele pentru a-i elibera torsul care ardea, o întoarse ușor pentru a vedea erupția care îi acoperea spatele.

— De cât timp este în starea asta?

— În ultimele două sau trei zile a fost puțin mai tăcută și mai lentă decât de obicei, explică Marilyn.

— Ieri am întrebat-o dacă se simte bine și mi-a spus că nu are nimic, doar o mică migrenă. Părea că se freacă la ochi, ca și cum de acolo îi venea durerea, interveni cineva.

— Puteți, vă rog, să-mi dați niște cârpe și toată apa de care vă puteți lipsi? Trebuie să încercăm să o răcorim și să îi dăm să bea ceva.

Nesta ridică fusta lui Margaret pentru a se convinge că erupția de pe piept și spate i se întinsese și pe picioare.

De îndată ce fură aduse o prețioasă găleată cu apă și câteva obiecte de îmbrăcăminte rupte, Nesta introduse, mai întâi, un capăt de țesătură în găleată, apoi deschise cu grijă buzele lui Margaret. Punându-i în gură vârful cârpei, ea stoarse și scurse încet apa în gura prietenei ei.

— Acesta este cel mai bun mod de a o hidrata fără a irosi nimic, explică ea.

Când consideră că Margaret înghițise suficientă apă, Nesta aruncă cârpele în găleată. Apoi le stoarse și i le puse peste corpul aproape gol.

— Cu cât reușim să-i scădem mai repede temperatura, cu atât mai bine. Trebuie să-i acoperim cu aceste cârpe tot corpul, nu numai fruntea.

— Ce a pățit? întrebă Marilyn.

— Ar putea fi malarie, dar cred că cel mai probabil e febră Dengue. Am văzut astfel de cazuri în Malaya.

— Este contagioasă? întrebă o altă femeie, făcând un pas în spate.

— Nu, nu o veți lua, în orice caz, nu de la Margaret. A fost mușcată de un țânțar care era infectat.

Pe neașteptate, Margaret începu să tremure și să fie scuturată de convulsii.

— Ajutați-mă să iau cârpele și să găsesc ceva în care să o pot înfășura. Pături, pardesie, orice.

Una dintre femei aduse o haină de blană grea:

— Ia asta! Nu am simțit nevoia să o port în ultima vreme, măcar așa poate este de folos, spuse ea, iscând câteva râsete.

Nesta luă haina și o înfășură în jurul lui Margaret. Și apoi, spre surprinderea tuturor, se întinse lângă Margaret, strângând cu putere în brațe corpul, cuprins de un tremurat violent, al femeii în delir. Nesta rămase cu ea, până când convulsiile începură să cedeze.

În cele din urmă, Margaret căzu într-un somn adânc și Nesta se ridică, întinzându-și membrele amorțite.

— Va fi în starea asta timp de câteva zile, mă tem. Sunteți în stare să aveți grijă de ea, sau vreți să vă ajutăm să o mutați în coliba noastră?

Femeile răspunseră în cor: „Vom avea grijă de ea“ și „Va fi bine cu noi, acum, că știm ce să facem.“

— Nu uitați, dacă arde, folosiți cârpele umede. Ar fi mai bine dacă am putea folosi apă rece, dar asta este situația. Dați-i să bea cât mai des posibil, apoi înfășurați-o când începe să tremure. Cineva ar trebui să stea cu ea tot timpul.

— Vom face cu rândul, îi spuse Marilyn. Nu-ți face griji.

— Mă voi întoarce mai târziu, să văd cum se simte, spuse Nesta.

— Sunt atât de îngrijorată pentru ea, spuse Norah, în timp ce pleca împreună cu Nesta.

Nesta zâmbi.

— Are câteva zile grele de îndurat, dar nu am cunoscut niciodată pe cineva atât de puternic ca Margaret Dryburgh.

— Voi avea grijă de ea, îi spuse Norah. Nu o voi lăsa singură.

Două zile mai târziu, Ena și Audrey intrară în coliba lui Margaret și o găsiră acolo pe Norah, care ațipise pe podea, lângă bolnavă, iar acum se trezise.

— Norah, spuse Ena, punând o mână pe brațul surorii ei și ajutând-o să se ridice în picioare. Trebuie să te duci să te odihnești, să dormi cum trebuie.

— Nu pot…Trebuie să…

— Nu trebuie să faci nimic. Ai făcut deja atât de multe, insistă Audrey.

— Abia dacă ai trecut pe-acasă; ești aici tot timpul. Și cum crezi că se va simți Margaret când se va trezi și va descoperi că ești bolnavă pentru că nu ai avut grijă de tine? adăugă Ena. June are nevoie de tine acasă, la fel ca mine.

— Dar trebuie să o ajut, se rugă Norah.

— Ce poți face tu, iar celelalte nu pot? o întrebă Audrey.

— Nu știu, dar trebuie să fie ceva.

— Timp – are nevoie de timp, îi spuse Ena.

Norah tăcu pentru o clipă, apoi ochii îi sclipiră.

— Știu: muzică! Vom ajunge la ea prin muzică.

— Vrei să aducem corul să-i cânte? întrebă Ena, care se entuziasmase la rândul ei.

— Nu, trebuie să fie ceva diferit, ceva special. Pentru început, am nevoie de voi două. Am o idee și mai am nevoie doar de încă două. Se află într-una dintre colibele olandeze. Haideți, de ce stați aici? Să mergem!

— E târziu, Norah. Chestia asta nu poate aștepta până mâine? spuse Audrey.

— Nu, nu poate.

Ena știa de o viață că nu trebuie să o contrazică pe sora ei; Audrey aflase, și ea, că Norah este o forță de neoprit, așa că merseră la o colibă de vizavi, unde locuiau unele dintre olandeze.

Din fericire, două dintre femeile din colibă făceau parte din corul inițial, Margarethe și Rita. Acestea priveau amuzate în timp ce Norah își explica ideea.

— Voi cânta *Andante cantabile* din „Cvartetul de coarde“ al lui Ceaikovski, spuse Norah.

— Cum adică îl vei *cânta*? Este scris pentru trei viori și un violoncel. Nu avem instrumente, spuse Rita.

— Știu. Voi veți fi instrumentele mele. Ascultați.

Ușor și delicat, Norah intonă melodia cu „aaaa“ și „ooo“. Celelalte femei din colibă se strânseră în jur. Deschizând ochii, Norah se uită la coristele alese de ea.

— Ce părere aveți?

— Ei bine, vocea ta este minunată, dar nu putem face asta, replică Margarethe, ușor confuză.

— Dacă eu pot să o fac, puteți și voi. Aveți voci mult mai bune decât mine. Vă rog, puteți măcar să încercați?

— Asta vrei să-i cântăm lui Margaret? întrebă Audrey.

— Da, trebuie să fie ceva special, ceva unic. Cred că, dacă ne va auzi cântând această piesă, se va trezi.

— Ei bine, eu sunt pentru. Voi ce ziceți? răspunse Audrey, întorcându-se spre cele trei colege de cor.

— Cât timp avem să îl învățăm? întrebă Rita.

— Seara asta și mâine. Dar poimâine vreau să o vizităm pe Margaret.

— S-o facem! spuse Ena.

— Cred că ar trebui să începem să fredonăm doar începutul; vreau să aud nuanțele și ritmurile din vocile voastre.

Cântară puțin, și încă puțin, și tot așa, până patru femei dădură viața unei muzici care nu se mai auzise niciodată.

— Acum, haideți să o luăm de la capăt, spuse Norah, ridicând brațul.

A doua zi, când Norah, Ena și Audrey ajunseră la coliba olandeză, femeile le așteptau. În orele care urmară, ele își puseră la punct partiturile, pregătindu-se pentru interpretarea lui Ceaikovski.

Luându-și rămas-bun de la Margarethe și Rita, Norah le trimise pe Ena și pe Audrey acasă. Ea voia să se oprească la Margaret – trebuia să o vadă, chiar dacă era târziu.

Bătând ușor la ușă, fu primită înăuntru și merse, împreună cu Marilyn, în vârful degetelor până la locul în care era culcată Margaret.

— Nici o schimbare, spuse Marilyn.

— Dar nu este mai rău?

— Nu, din câte spune Nesta. În orice caz, se odihnește perioade mai lungi între tremur și convulsii.
— Este în regulă dacă mă întorc mâine-dimineață cu încă patru prietene? Am vrea să îi cântăm.
— Desigur; rău nu îi poate face, cu siguranță.

În dimineața următoare, Norah, Ena, Audrey, Rita și Margarethe așteptau în fața colibei lui Margaret ca Nesta să le spună care mai e starea ei. Îngrijorate, se plimbau în sus și în jos pentru a-și calma nervozitatea, târșâindu-și tălpile goale prin noroi. În cele din urmă, Nesta apăru. Nu zâmbea, dar nici nu se încrunta, ceea ce Norah consideră un semn bun.
— Nu este mai rău, nu mai e cuprinsă așa rău de friguri noaptea, dar la asta m-aș fi așteptat. Recuperarea după această febră este lungă. Mergeți, duceți-vă înăuntru să o vedeți. Vă deranjează dacă vin și eu să ascult?
Norah o luă pe Nesta de braț și cele șase femei intrară în colibă. Erau atât de multe femei înăuntru; se răspândise vestea că Norah și celelalte aveau să cânte pentru Margaret și toată lumea voia să fie acolo, să fie prezentă la ceea ce sperau să fie un miracol.
Odată ce se adunară în jurul saltelei lui Margaret, Norah își aranjă corul. Nesta era așezată lângă Margaret, ținându-i o cârpă umedă pe frunte, îndepărtându-i șuvițele de păr transpirat de pe față. Mâna dirijoarei se ridică, pentru a coborî apoi încet, în timp ce primele note alunecau de pe buzele lui Margarethe, pentru a se uni, curând, cu vocile celorlalte. Încet și cu delicatețe, sunetul de aur al vocilor coristelor ajunse să acapareze sufletele tuturor femeilor prezente. Nesta îi strânse involuntar mâna lui Margaret. Notele urcau și coborau ca valurile oceanului, într-un flux și reflux neîntrerupt. Aerul vibra de vocile lor și, când melodia scurtă ajunse la sfârșit, fiecare dintre cele cinci femei se aplecă și o sărută pe Margaret pe obraz. Nesta ieși din casă împreună cu ele. Nu spusese nici un cuvânt în coliba întunecată, infestată de șobolani, dar afară, în soarele strălucitor de dimineață, se întoarse spre femei.
— Nu există medicament sau leac comparabile cu ceea ce tocmai am auzit. Mulțumesc, nu voi uita niciodată!
După ce Nesta plecă, cele cinci se întoarseră, cu trupul și cu mintea, la corvezile lor de zi cu zi.

— Avem niște canale de curățat, îi spuse Audrey Norei.

În seara aceea, Audrey dădu năvală emoționată în coliba Norei.

— Trebuie să vii repede! Se trezește! Ai reușit! O, Doamne, voi, femei frumoase, ați reușit! Ne-ați adus-o înapoi!

— Ia-o pe Nesta! îi spuse Norah, alergând împreună cu celelalte spre coliba lui Margaret.

Ușa era deschisă; încă de la intrare, își dădură seama că domnea o atmosferă veselă. Femeile se dădură la o parte pentru a le permite celor cinci interprete să intre, încercând să le bată pe umeri sau să le mângâie pe braț în timp ce treceau.

Margaret stătea nemișcată pe saltea, dar clipea. Norah îngenunche lângă ea. Era vag conștientă că Nesta intrase în colibă, dar deocamdată își concentră atenția asupra femeii mai în vârstă.

— Bună, mă bucur să te văd, prietenă. Ce mai faci? rosti Margaret.

— Sunt atât de fericită că te-ai trezit! Spune-ne tu cum te simți? o întrebă Norah.

— Un pic obosită. Cred că am luat ceva, dar o să mă fac bine.

— Da, o să te faci bine, spuse Nesta, atingând cu o mână fruntea lui Margaret. Temperatura pare normală. Bine ai revenit, Margaret!

— Unde am fost? întrebă Margaret nedumerită.

— Te-ai simțit foarte rău, dar acum te refaci. Va trebui să o iei ușor pentru o perioadă de timp, dar vei fi bine. Cineva să-mi aducă puțină apă, vă rog.

Ridicând ușor capul lui Margaret, Nesta o ajută să bea.

— Ce-am avut? întrebă Margaret.

— Febră Dengue, cred. Nu știu sigur, dar asta e părerea pe care mi-am putut-o face.

— Aș accepta oricând și cea mai rea părere a ta. Îți mulțumesc că ai grijă de mine.

— O, nu mie trebuie să-mi mulțumești, celelalte femei din colibă au avut grijă de tine și te-au ajutat să treci prin asta, eu doar am venit la tine din când în când.

— Cam de peste zece ori pe zi, aminti Marilyn.

Margaret se uită în jur, cu o expresie de îngrijorare pe față.

— Am auzit muzică? A găsit cineva un gramofon? Am o amintire vagă a unor voci atât de frumoase!

— Ai auzit! începu să spună una dintre femei.

— Hai să vorbim despre asta când vei fi mai întremată, spuse Norah repede.

— Știu ce ai făcut, mi-a spus Marilyn. Ceaikovski, nu-i așa? spuse Margaret, strângând brațul Norei.

Margaret se simțea din ce în ce mai bine. În fiecare dimineață, era ajutată să iasă din colibă și așezată la umbra unui cocotier. Norah o vizita în fiecare zi. Uneori vorbeau, alteori stătea doar în liniște alături de ea, ținându-i companie. Într-o zi, tăifăsuiau. Norah râdea.

— M-am gândit că cineva o va face, mai devreme sau mai târziu. Da, a fost „Andante cantabile“ din *Cvartetul de coarde*. Ți-a plăcut?

— O, draga mea, cum voi putea să-ți mulțumesc? Este pur și simplu cel mai prețios dar pe care l-am primit vreodată și nu îmi vine să cred că tu și celelalte ați făcut asta pentru mine… spuse Margaret, luând mâna Norei și strângând-o. Și ce vei face cu… această *orchestră vocală* pe care ai creat-o?

— A, mă bucur că ai întrebat. Mă gândeam că poate – vreau să spun, noi – ne-am putea extinde, să facem ceva mai îndrăzneț. Ce părere ai? întrebă Norah, uitându-se emoționată la prietena ei.

Margaret zâmbi.

— Cred că, dacă cineva de pe pământul ăsta al lui Dumnezeu ar putea face acest lucru, aceea ești tu.

— Voi începe în timp ce aștept să te recuperezi.

— Nu trebuie să aștepți după mine, spuse Margaret. Folosește ceea ce ai învățat la Royal Academy of Music, precum și darul tău de la Dumnezeu, și abia aștept să aud rezultatele.

Norah le găsi pe Ena și pe Audrey alegând și dând la o parte murdăria și gărgărițele din masa lor de seară constând în orez.

— Am nevoie de ajutor, spuse Norah.

— Eu am nevoie de ajutor, răspunse Ena. Nu mai termin cu orezul.

— Lasă orezul, Ena! Am nevoie de ajutor pentru orchestra vocală.

Ena îi aruncă o privire perplexă.

— Orchestra vocală?

— Da, eu așa o numesc. Margaret e de acord că ar trebui să ne extindem. Ce părere aveți?

— Eu cred că este o idee minunată. Când începem? întrebă Audrey.

În seara aceea, Ena îi ceru unei colege să o supravegheze pe June pentru cele două ore în care ea, Norah și Audrey aveau să iasă. Când cele trei ajunseră la coliba olandeză, fură întâmpinate cu căldură. Nu durără mult până când micuța colibă era plină de voluntare.

— Vă mulțumesc tuturor pentru că sunteți aici! începu Norah. Sunt cu adevărat copleșită. Dacă aș putea, v-aș lua pe toate și mi-aș forma o orchestră simfonică. Mă tem că tot ce pot gestiona pentru moment este un cor de cameră, sper că înțelegeți.

În ora următoare, avură loc audițiile. Norah dorea nu mai mult de treizeci de membre. Când cineva le sugeră să întrebe femeile din cabanele englezești și asistentele dacă vor să facă parte din grup, Norah le asigură că, odată ce corul va fi înființat, vor căuta și altele, poate încă vreo zece.

Când obținu numărul necesar, le trimise afară pe restul, spunându-le că pot asculta din casa vecină.

— Acum trebuie să ne organizăm în secțiuni. Mă gândesc la trei grupuri de șase femei, poate mai multe la coarde.

— Te-ai gândit ce vom interpreta? întrebă Rita.

— S-a gândit ea oare la asta? Tu ce crezi? întrebă în glumă Ena.

Când se terminară râsetele, Norah le spuse pe un ton timid.

— Mă gândeam la o bucată din *Simfonia din lumea nouă*[15] de Dvořák.

— Care parte? întrebă Rita.

Norah scoase ceva din buzunar. Era doar o bucată de hârtie ruptă dintr-un carnețel vechi, dar era acoperită cu bare de măsură, acorduri și acolade scrise splendid.

— Largo – vrea cineva să înceapă? Ar fi în regulă să începem cu un largo? propuse Norah, fredonând melodia, în timp ce ochii femeilor începeau să strălucească.

— Chiar crezi că putem face asta? Adică, cu ce începem? întrebă Margarethe.

— Începem prin a avea încredere în Norah că ne va învăța, ne va pregăti

vocile pentru a scoate la iveală ce avem mai bun, le asigură Ena.

— Avem nevoie de un loc unde să repetăm, spuse Rita.

Cineva strigă:

— Aici, puteți repeta aici!

— Vă mulțumim! Haideți să transformăm această colibă în sala de repetiții pentru începuturile orchestrei vocale, propuse Norah.

Toată lumea izbucni în râs, iar cele din public chiuiau de încântare la gândul că vor primi locuri în primul rând la ceea ce avea să fie un spectacol unic.

— Începem mâine-noapte, spuse Norah, iar chiotele izbucniră încă o dată.

---

15. Sub acest nume este cunoscută *Simfonia a IX-a în mi minor* de Antonín Dvořák, compusă în 1893.

Capitolul 16

Lagărul III,
octombrie 1943 – octombrie 1944

— Ne vom întâlni de două ori pe săptămână pentru a repeta, explică Norah membrelor orchestrei sale vocale. Vă voi împărți în trei secțiuni, în funcție de tonul și calitatea vocilor voastre.

— Ai putea să ne explici? întrebă Margarethe.

— Sigur că da! Mă scuzați, am uitat că nu toată lumea este familiarizată cu termenii muzicali. Acelea dintre voi cu voci de soprană și alto vor fi instrumentele cu coarde, vocile un pic mai joase vor fi instrumentele de suflat, iar acelea dintre voi cu vocile cele mai joase vor fi secțiunea de alămuri. E totul clar?

Femeile dădură din cap și repetițiile începură.

Câteva săptămâni mai târziu, în timp ce Norah dirija vocile melodioase, ridică brusc o mână pentru a opri repetiția.

— Audrey, ce s-a întâmplat?

— Nimic, absolut nimic.

— Plângi?

— Nu, nu e supărată, dragă soră, spuse Ena. Este emoționată. Și așa suntem și noi. Nu ne vine să credem că producem niște sunete atât de frumoase.

Norah se uită la Audrey, care își trăgea nasul.

— Acesta e motivul?

— Da! O, Doamne, toate aveți voci atât de minunate, atât de puternice. Deși sunt aici și cânt, simt că mă duceți într-un alt loc.

Norah își privi orchestra – toată lumea dădea din cap, trăgându-și nasul de plâns.

— Vreți să luați o pauză?

Își scuturară capetele.

— O, Dumnezeule! exclamă Ena, arătând spre fereastră.

Nu numai femeile prezente plângeau deschis la această interpretare mișcătoare a simfoniei lui Dvorák, ci orice persoană care trecea pe lângă colibă, oprindu-se să asculte, simțea cum ochii i se umpleau de lacrimi.

— Să o luăm de la capăt, atunci? De la început? le întrebă Norah zâmbind, mândră că orchestra își îndeplinea deja rolul de a le ajuta pe prizoniere să uite unde se aflau.

Secțiunea de alămuri începu cu un fredonat pe tonuri joase, instrumentele de suflat așteptau semnul la care urmau să-și împletească imperceptibil vocile în muzică. Norah făcu semn corzilor să se alăture, iar acum întreaga orchestră vibra. Nodul din gâtul Norei se mări până când începu și ea să plângă.

— Norah? Norah, ești bine? întrebă Ena, trăgându-și sora spre ea într-o îmbrățișare.

— Am auzit ce auzeați voi, murmură ea în umărul Enei.

Pentru o clipă, femeile dădură frâu liber lacrimilor, consolându-se una pe alta.

— Trebuie să o luăm iar de la început? întrebă, în cele din urmă, Audrey.

— Trebuie să mă adun înainte de a putea dirija, răspunse Norah zâmbind.

La ora de întâlnire de dinainte de începerea repetițiilor, le întrebă pe femei dacă ar fi pregătite să învețe o altă piesă muzicală.

— Nu ar fi frumos să interpretăm un adevărat concert, și nu doar o singură piesă?

Cu emoție, toate fură de acord.

În ziua următoare, Norah o vizită pe Margaret, a cărei recuperare mergea bine.

— Am nevoie de un sfat, spuse ea, așezându-se pe colțul saltelei lui Margaret. Am decis să ne mărim repertoriul. Mă gândeam la *Cântecele fără cuvinte* ale lui Mendelssohn, la unul dintre valsurile lui Brahms și la *Londonderry Air*.

— Perfect! exclamă Margaret. O alegere nemaipomenită!

— Va trebui totuși să le adaptez pentru vocea feminină.

— Dacă cineva poate să o facă, aceea ești tu, draga mea.

Norah scria cu migală partiturile pe bucăți de hârtie găsite la gunoi. O întrebă pe Ena dacă voia să cânte melodia finală cu acompaniamentul orchestrei vocale. Vocea ei frumoasă de soprană avea să completeze interpretarea de către orchestră a ariei „Faery Song“ din *The Immortal Hour* [16]. Ena acceptă cu modestie.

Și această piesă fu, la rândul său, scrisă și copiată de mână de mai multe ori. Neavând acces la muzica originală, trebuiau să se bazeze pe memoria fotografică a Norei, care uimea pe toată lumea.

— Nici una dintre noi nu se aștepta să petreacă aici și al doilea Crăciun, dar iată-ne, le spuse Nesta asistentelor medicale care umpluseră camera. Nu vom da o petrecere și nici una dintre noi nu va primi cadouri, dar este totuși Crăciunul și cred că ar trebui să îl sărbătorim.

Femeile se uitară una la alta.

— Ce propuneri aveți? întrebă Jean.

— Ei bine, aș vrea doar să stăm aici împreună un timp, spuse Betty.

— Poate unele dintre noi ar dori să ne împărtășească cum era o zi tipică de Crăciun acasă, adăugă Vivian.

— Este o idee minunată, Vivian! De ce nu începi chiar tu?

— Primul lucru pe care mi-l amintesc despre Crăciunul copilăriei mele este că era mereu teribil de cald în Broken Hill.

— Bineînțeles că era cald, Bully! Spune-ne altceva, ceru Betty.

— Nu o să vă vină să credeți, dar mama insista să respecte tradiția englezească și aducea la masă o friptură fierbinte în miezul zilei, urmată de o budincă și mai fierbinte, abia scoasă din cuptor. Eram doar noi patru – mama, tata, fratele meu, John, și cu mine. Tata avea stoicismul unui adevărat soldat și mânca tot ce îi punea mama în față. John și cu mine ne plângeam de fierbințeală și ne împrăștiam mâncarea pe farfurii, ca să o răcim. Dar știam că, dacă vrem să primim cadourile de Crăciun, trebuie să mâncăm. Ceea ce și făceam, cu puțin ajutor de la Joey, câinele nostru, care stătea ascuns sub masă. Tata ne observa adesea, dar nu spunea nimic, doar ne făcea cu ochiul din când în când. Ce n-aș da să stau iar la acea masă, indiferent de temperatură, indiferent de cât de fierbinte și de răscoaptă ar fi

mâncarea mamei mele – și credeți-mă, chiar era fierbinte și răscoaptă!

În ziua următoare, lagărul se umplu de glasurile copiilor care se jucau, împărtășind jocuri simple și jucării făcute cu dragoste pentru ei. Norah stătea sub un copac, împreună cu Ena și cu Margaret, urmărind-o pe June, care alerga cu ceilalți copii.

— Ești pregătită pentru ziua de mâine? întrebă Margaret.

— Ar fi cazul să fiu, spuse Norah.

— E timpul ca orchestra noastră vocală să vă arate ce poate, anunță Ena pe un ton șăgalnic.

— Atunci pe mâine! își luă rămas-bun Margaret.

— Avem ceva special pentru voi în seara asta! le anunță Margaret pe femeile care se adunaseră nerăbdătoare să asculte concertul mult așteptat. Nici măcar mie nu mi s-a permis să aud toate minunățiile la care vom fi martore. După săptămâni de repetiții, vreau să v-o prezint pe cea care este unică și de neînlocuit: Norah Chambers. Norah simțea că ceva lipsește din programul nostru de divertisment. Alături de câteva femei extraordinar de talentate, ea a creat pentru voi… o orchestră vocală! Vă rog să le urați bun-venit pentru prima dată, dar nu și pentru ultima!

Spectacolul se ținea în locul de adunare din centrul lagărului. Mulțimea se dădu la o parte pentru a-i permite orchestrei Norei să-și croiască drum.

Norah își organiză orchestra într-un semicerc, iar din public se auziră strigăte de încurajare și aplauze entuziaste.

Cu spatele la auditoriu, Norah rosti cuvinte liniștitoare către interpretele ei, apoi își ridică încet brațul drept.

Norah Chambers, prizonieră a armatei japoneze, care abia reușise să supraviețuiască în jungla din Sumatra, își închise ochii. Norah Chambers, compozitoare, dirijoare, și-i deschise. Încet, ea își coborî brațul și primele note, clare și profunde, din largoul simfoniei *Din lumea nouă* de Dvorák plutiră pe deasupra femeilor din primele rânduri, ajungând într-o explozie la rândurile din spate. Pe măsură ce muzica prindea viață, înălțându-se și apoi coborând iar, femeile din public rămaseră cu gura căscată, nevenindu-le să creadă. Interpretele, cu privirea asupra Norei, urmărindu-i fiecare gest, nu șovăiau. În aceste momente, se simțeau libere, stăpânite doar de frumusețea

și de forța acestei muzici, scrisă într-un timp și într-un loc de neimaginat pentru public.

Coborându-și brațul, Norah îşi înclină capul, cu ochii închiși. Tăcerea care se așternu peste locul de adunare păru să dureze o veșnicie. Ea se întoarse atunci când auzi o persoană bătând din palme, apoi femeile izbucniră deodată în aplauze și urale, în timp ce își ștergeau lacrimile care începuseră să le curgă încă de la primele acorduri. Membrele orchestrei plângeau, la rândul lor, îmbrățișându-se. Margaret ieși în față, reținându-și lacrimile, dar tremurând de emoția pe care o simte un muzician atunci când are ocazia să asculte ceva extraordinar. O îmbrățișă pe Norah, care se prăbuși în brațele ei, copleșită de emoție.

— Bis! Bis!

Strigătele nu se mai terminau. Norah se uită întrebător la orchestra ei. Toate femeile dădură din cap: „Da!“

— Chopin? întrebă ea.

Din nou, femeile aprobară din cap.

Margaret ridică din nou mâinile. Gestul era suficient pentru ca în public să se facă liniște.

— Cred că va fi Chopin? anunță ea, privind către Norah, care zâmbea.

— Doamnelor, vă ofer preludiul *Picături de ploaie* [17] de Chopin, anunță Margaret, retrăgându-se într-o parte.

În timp ce notele finale încă mai stăruiau în aer, continuând să le vrăjească pe femei, Norah șopti: „Mendelssohn“.

Valurile muzicii din delicata introducere la *Cântece fără cuvinte* le transportară pe femei dincolo de mizeria și sărăcia din lagărul lor – își imaginau că erau îmbrăcate în cele mai frumoase rochii și așezate în fotoliile celor mai cunoscute teatre din Italia, Paris sau Londra. Inimile femeilor se înălțau spre cer, lăsând durerea undeva departe, jos. Norah se întreba cum era posibil ca niște simple note muzicale să fie atât de triste, atât de frumoase, de înălțătoare și să aibă o adevărată putere de transfigurare.

Ultima notă era atât de silențioasă, atât de delicată, încât fu auzită doar de cele suficient de norocoase pentru a se afla în rândurile din față. Norah își lăsă capul în piept. Epuizată, copleșită de emoție, ea și orchestra ei trăiseră

propria evadare din acest loc și timp. Încet, reveneau la realitate, iar zgomotul era frenetic, hohotele de plâns se auzeau mai tare decât aplauzele și aclamațiile. Fie că viețile lor aveau să fie lungi sau scurte, fiecare femeie prezentă la concert urma să-și amintească noaptea în care îngerii coborâseră în acest loc sălbatic, pentru a le oferi speranță și o frumusețe dincolo de cuvinte.

— Doamnelor, se adresă Margaret publicului, ceea ce am ascultat aici în această seară este pur și simplu cea mai frumoasă și mai suavă muzică pe care am auzit-o sau o voi mai auzi vreodată.

Se întoarse pentru a zâmbi larg orchestrei. Norah îi șopti ceva lui Margaret.

— Doamnelor, nu am auzit încă ultima piesă pe care artistele noastre remarcabile vor să o interpreteze pentru noi. Înainte de a cânta imnurile noastre naționale, mai au ceva pentru noi.

Aclamațiile reizbucniră.

Ena ieși din rând, apoi ea și Norah își zâmbiră. Norah făcu surorii sale un semn cu capul, care însemna: „Gata?“, iar Ena răspunse din ochi: „Da!“

Betty dădu tonul – minunate sunete de harpă, apoi celelalte voci i se alăturară, iar vocea maiestuoasă de soprană a Enei intonă versurile ariei „Faery Song“ din *The Immortal Hour:*

„*How beautiful they are,*
the lordly ones ...“[18]

Toate femeile din public, care stăteau în picioare, se lăsară în genunchi, îndreptându-și privirea spre stele, iar hohotele de plâns încetară brusc – aveau nevoie să audă aceste cuvinte, să se lase fermecate de darul magnific al Enei.

„*In the hollow hill*s…“[19]

Ena menținu nota finală mult timp după ce restul vocilor tăcuseră, mult timp după ce Norah își coborâse mâna.

Membrele orchestrei vocale priveau chipurile fericite ale femeilor din public. Vedeau și ele efectul pe care îl produseseră asupra tuturor. Dăduseră tot ce aveau mai bun, iar acum se lăsau îmbătate de aplauze și lacrimi de recunoștință care le făceau să se simtă în siguranță, fie și numai pentru câteva clipe.

June reuși să se strecoare între Norah și Ena.

— De ce plângeți, mătușici?

Fetița fu cea care rupse vraja, făcându-le pe cele două surori să râdă și să o îmbrățișeze.

Întrucât aplauzele nu dădeau semne că se vor opri, Margaret ridică din nou mâna și se făcu tăcere.

— Peste patru zile vom intra în anul 1944; sper că va fi un an mai bun pentru toată lumea. Nu am cuvinte, așa cum nici voi nu aveți cuvinte, să le mulțumesc femeilor din spatele meu pentru ceea ce ne-au oferit în această seară. Putem încerca să le cântăm împreună imnurile noastre naționale.

„*God save our gracious king*...“ [20], răsună vocea ei puternică. Femeile din public se ridicară în picioare și își uniră glasurile cu al său:

„ …*Long live our noble king*“[21]

Înainte de a se întoarce în colibele lor, femeile încercuiră orchestra pentru a le mulțumi membrelor acesteia, îmbrățișându-le, găsind lacrimi pe care credeau că și le epuizaseră.

În cele din urmă, cu June țopăind pe lângă ele, Norah și Ena o însoțiră pe Margaret la coliba ei.

— Pot să vă întreb care este piesa la care lucrați în prezent? întrebă Margaret.

— Este o piesă dificilă, însă atât de multe dintre doamnele olandeze au venit la repetițiile noastre, încât am încercat cu ele *Bolero*-ul, îi răspunse Norah.

— O, draga mea, nu-mi pot imagina că Ravel s-a gândit vreodată că piesa lui va fi interpretată doar cu vocea. Dar, dacă cineva o poate face, tu ești aceea, și abia aștept să o aud!

— Mă duc la fântână. Vrea cineva să vină cu mine? întrebă Nesta într-o dimineață.

Se apropia Anul Nou și starea de spirit a colegelor de lagăr era una diferită de cea pe care o avuseseră la sosire, cu trei luni în urmă. Fură dublate eforturile de a curăța fântânile; sezonul ploios revenise, iar fântânile captau apă prețioasă.

— Eu vreau să merg cu tine! Așteaptă un minut, să iau un vas, spuse

Vivian.

Nesta și Vivian se așezară la coadă, erau multe femei care așteptau să scoată apă. Nesta legă frânghia de găleata ei și o coborî încet în fântână. Aplecându-se pentru a vedea cât de jos trebuie să coboare găleata, nu fu nevoie decât de un zăngănit ușor al vasului de peretele fântânii pentru ca frânghia să cedeze. Găleata căzu, lovind cu un zornăit pereții puțului.

— O, nu! Nu pot să cred! Încă una, spuse Nesta, trăgând în sus frânghia goală.

— Crezi că putem să o scoatem? întrebă Vivian.

— Nu, fântâna e mult prea adâncă.

— Soră James, există un singur lucru pe care îl poți face, spuse sora Catherina, care aștepta și ea la rând.

— Serios? Și care ar fi acela? întrebă Nesta.

— Ești destul de mică, nu-i așa? întreabă călugărița, măsurând-o pe Nesta cu privirea.

— Acum ți-ai dat seama?! exclamă Vivian.

— Nu, dar acum îmi dau seama pentru prima oară că acest lucru ar putea fi foarte util.

— Util pentru ce? întrebă Nesta cu teamă-n glas.

— Aș fi foarte fericită s-o ajut pe sora Bullwinkel să te coboare în fântână; ce spui, soră?

— O da, poți conta pe mine, de când îmi doream să îmi cobor șefa cu capul înainte într-o fântână! spuse Vivian zâmbind.

— Glumiți amândouă, nu-i așa? spuse Nesta, care rămăsese cu gura căscată.

— Deloc. O, dacă tot ești acolo jos, poți să aduci și celelalte găleți și oale scăpate? Toată lumea ar fi foarte recunoscătoare.

În timp ce Vivian lega o frânghie destrămată în jurul taliei Nestei, alte câteva femei sosiră și, fiind atrase de aventură, ofereau sugestii și cuvinte de încurajare.

Urcând pe ghizdul fântânii, Nesta le spuse cu voce temătoare:

— Vă rog să țineți bine! Nu ai nevoie de ajutor, Bully?

— Eu pot să ajut! se auzi vocea lui Margaret, care tocmai sosise. Vestea că sora James coboară în fântână a făcut deja înconjurul lagărului. Am zis

că trebuie să văd asta cu ochii mei. Te poți baza pe noi, Nesta!

— Vino, atunci! decise Vivian. Ține de capătul frânghiei cu mine!

— Încet, nu vă grăbiți! strigă Nesta, în timp ce Vivian, sora Catherina și Margaret o coborau pe micuța asistentă medicală în fântâna întunecată.

Nesta privi în sus și văzu zeci de fețe care se uitau la ea.

— Nu pot să văd! Blocați lumina! Trebuie să vă dați la o parte! strigă Nesta.

Cu ceva agitație, toată lumea făcu un pas înapoi.

— Am ajuns! Sunt aproape de apă! anunță ea.

— Prinde cât mai multe găleți, apoi te vom ridica.

— Am înțeles, dați-mi un minut.

— Strigă când ești gata, bine?

— Încet! Încet, ah, m-am răsturnat. Sunt cu capul în jos, se plânse Nesta.

— Noi te ținem, trebuie doar să te ții și tu.

— Grăbește-te! Ai luat gălețile?! îi strigă sora Catherina.

— Da, am luat o mulțime. De-asta m-am și răsturnat.

— Îi văd picioarele! O Dumnezeule, arată ca un copil care se naște cu picioarele înainte! se auzi un comentariu obraznic.

Femeile adunate la acest spectacol fremătau de râs, în timp ce Nesta era scoasă din fântână, cu poalele în cap. Adusese o mulțime de găleți. Două femei o apucară de talie și o traseră de lângă fântână, așezând-o – într-un mod nu foarte elegant – pe jos. Vivian își croi drum și o ajută pe Nesta să se elibereze de frânghie și să își recapete demnitatea.

— Cele de-acasă vor muri de ciudă că au ratat asta, spuse Vivian.

— Mă bucur că v-am distrat, răspunse Nesta, uitându-se la femeile care râdeau, adunate în în jurul său.

Nesta și Vivian se întoarseră acasă, Nesta ducând acum o găleată plină cu apă, iar Vivian o oală.

— Bănuiesc că nu există nici un mod de a ține secret acest mic eveniment? se interesă Nesta, plină de speranță.

— Nici o șansă, soră James, nici o șansă.

— Au spus că putem avea o grădină de legume, le anunță Nesta pe asistentele medicale. Așa că haideți să ne unim eforturile și să o facem!

— Mulțumesc lui Dumnezeu! spuse Jean. Pur și simplu murim de foame.

— Betty, Vivian, e rândul nostru să lucrăm parcela; suntem pe tura de dimineață. Jean, poți găsi, te rog, încă două persoane care nu au de făcut vizite la domiciliu, pentru a ne lua locul după-amiază?

— Bineînțeles, Nesta. Voi fi liberă în această după-amiază și voi veni și eu cu ele.

Ajungând la locul desemnat, fiecăreia îi fu înmânată câte o jumătate de coajă de nucă de cocos scobită.

— Aveți uneltele? întrebă Betty.

— Dacă vrei să spui mânerul de topor sau lama de lopată, atunci da. Restul primesc nuci de cocos, spuse Betty.

— Mâini și genunchi, fetelor, le dădu instrucțiuni Nesta, îngenunchind și începând să afâneze solul cu coaja ei de nucă.

Trebuiseră să sacrifice o mică parte din rațiile lor pentru a face rost de sâmburi și semințe, pe care să le planteze în această după-amiază.

— Credeți că ne vor lăsa să mâncăm ceea ce cultivăm? întrebă Vivian.

— Nu putem decât să sperăm, suspină Betty. Dar am muncit atât de mult pentru a curăța acest teren, încât cu siguranță vom putea mânca rodul eforturilor noastre.

— Nu putem fi sigure de nimic, tot ce putem face este să ne străduim, conchise Nesta. Acestea fiind spuse, nu vreau să leșine cineva pe arșița asta. Dacă aveți nevoie de o pauză, spuneți!

— Ne vom opri când te oprești și tu, spuse Betty, înghiontindu-și în joacă prietena.

Venise, în sfârșit, ziua în care femeile putuseră vedea beneficiile traiului la tropice; odată plantate, semințele încolțiseră și crescuseră repede, iar femeile împărțiseră legumele. De asemenea, căutaseră și alte plante comestibile în zona din imediata vecinătate: scoarță de copaci, pe care o fierbeau până când se înmuia și o mâncau împreună cu spanacul și cu fasolea care crescuseră. Ca de obicei, mai întâi erau hrăniţi copiii.

Într-o zi, pe când Norah lucra afară, June veni la ea alergând, cu ceva strâns în pumn.

— Mătușică Norah, ia uite ce am eu!

Își desfăcu ușor palma, lăsând să se vadă câteva prețioase boabe de orez gătit.

— De unde le-ai luat?

— Am mers cu băieții și le-am găsit sub colibă.

— Care colibă? Și care băieți?

— Doar cu prietenii mei. În mod normal, se duceau acolo doar băieții, dar le-am spus că o să țip, dacă nu mă lasă să vin și eu cu ei. Ne-am târât sub coliba gardienilor, sunt mici goluri în podea și, când gardienii mănâncă, o parte din orez cade pe podea și se rostogolește printre goluri. Noi ne întindem acolo cu palmele deschise și asta este ceea ce prindem, spuse June cu mândria unui vânător întors în peștera sa.

Norah rămase fără cuvinte. Se uită în jur pentru a vedea dacă mai auzise cineva ce povestise June despre riscurile pe care ea și băieții și le asumaseră. Voia să-i spună că nu mai putea să facă asta, că era o greșeală să se afle atât de aproape de colibele gardienilor, dar se uită în ochii zâmbitori ai fetiței, văzând, încă o dată, cât de mândră era, și inima i se frânse. Tot ce putea face era să o strângă tare în brațe, încercând să-și ascundă durerea de a nu fi în stare să hrănească și să aibă grijă de un copil, care nu era al ei, dar pentru care își luase răspunderea de bunăvoie și care îi câștigase dragostea.

Îndepărtându-se de Norah, June îi spuse fericită:

— Mă duc să-l împart cu Sammy, pentru că el nu era acolo, bine?

După ce June fugi iar, Norah izbucni în plâns, suspinând încet cu fața îngropată în mâini. Vivian fu cea care o găsi astfel.

— Norah, ce s-a întâmplat?

Norah privi în ochii plini de îngrijorare ai unei femei pe care, în condiții normale, nu ar fi cunoscut-o niciodată, o femeie dintr-o altă țară, o femeie pe care acum o numea prietena ei. O prietenă care nu numai că îi înțelegea durerea, dar i-o și împărtășea.

— Nu am nimic, nu-ți face griji, sunt doar…

— O, Norah! Hai să ne întoarcem la coliba ta, putem vorbi acolo.

Când Norah intră, sprijinită de brațul protector al lui Vivian, Ena își ridică privirea de la pânza pe care o cosea.

— Ce se întâmplă? A pățit ceva?

— Este bine, spuse Vivian cu un ton liniștitor. Nu e rănită.

În colibă mai erau și alte femei, care le priveau, toate, cu îngrijorare, dar Norah scutură din cap.

— Sunt bine, sincer. Doar mă port prostește, spuse ea cu un zâmbet înlăcrimat.

— Hai să mergem afară, propuse Ena.

În curtea mică, femeile găsiră un pic de umbră, unde se așezară, iar Norah își puse capul în poala Enei.

— Știi ce s-a întâmplat? o întrebă Ena pe Vivian.

— Nu chiar. Am văzut-o vorbind cu June, apoi fetița a fugit, și Norah a izbucnit în plâns.

— E din cauza lui June? întrebă Ena îngrijorată. Este bine?

— Părea bine. Așa cum am spus, a fugit.

— Norah, te rog spune-mi ce s-a întâmplat, încercă Ena să-și convingă sora.

— Ce s-a întâmplat? Lasă-mă să-ți spun. June și niște băieți se ascund sub coliba gardienilor, în speranța de a prinde puținele boabe de orez care cad, de la gura lor, pe podea și prin fisurile din podea. Asta s-a întâmplat. Nu o putem hrăni, așa că își riscă viața pentru un pumn de orez mizerabil.

— Ți-a spus ea asta? încercă să afle Ena.

— Mi-a spus și mi-a arătat cele șapte – da, le-am numărat –, șapte boabe de orez din palma ei.

— O, Norah, nu știu ce să spun! exclamă Vivian.

— Și, mai mult, continuă Norah, a vrut să le *împartă* cu prietenul ei. Ce să mai fie de spus, Vivian? Nu am fost în stare să avem grijă de această fetiță.

Punându-și mâna la ochi, Norah plângea în continuare, ținându-și capul nemișcat în poala surorii ei.

Ena și Vivian schimbară o privire; nu erau obișnuite să o vadă pe Norah atât de descurajată.

— Te rog să nu gândești așa, Norah, spuse Ena, mângâind părul surorii ei. Mama ei este aproape sigur moartă și, dacă nu eram noi, cine știe unde ar fi ajuns, asta în caz că ar fi reușit să iasă din mare. Urăsc să te văd așa. Facem tot ce putem. Și să nu crezi că nu știu că, în unele zile, îi dai toată mâncarea ta.

— Și tu faci la fel. Ah, Ena, ar fi trebuit să-i vezi fața, era fericită, emoționată. Ca și cum s-ar fi întors de la vânătoare cu un ditamai cerbul.

Sunt foarte îngrijorată pentru ea.

Cele trei femei stătură o vreme în tăcere, cufundate în gânduri. Nu exista nimic ce nu ar fi făcut pentru June, și totuși, în fața disperării zilnice, totul părea foarte puțin. Aveau să iasă oare vreodată din acest lagăr?

— Doamnelor, am ceva pentru voi, spuse Ah Fat, care apăruse la poartă însoțit de doi gardieni.

Trecuseră mai multe săptămâni de când femeile plantau fasole și spanac; totul fusese mâncat, iar terenul rămăsese arid. În urma capriciilor lui Kato, li se interzisese să își resădească semințele.

Norah și Ena, care făceau o plimbare după-amiaza târziu, se uitau uimite la Ah Fat, fără a putea scoate vreun sunet.

— Orez! Iată orez pe care să-l împărțiți! spuse el, radiind de mulțumire.

Gardienii aruncară doi săculeți pe pământ, apoi se retraseră.

Surorile se grăbiră să adune mâncarea sărăcăcioasă.

— Și mai am ceva pentru voi! Ulei! adăugă Ah Fat, întinzând spre ele o cutie de tablă de kerosen. Ulei pentru voi!

— Mulțumim, îi răspunse Norah în cele din urmă, luând cutia de tablă.

Apoi se uită la Ena și scoase un oftat de ușurare.

— Avem nevoie de astea, zise ea. M-am săturat să fierbem coji de banane.

Norah încercă să citească eticheta de pe cutia de tablă.

— Știe vreuna dintre voi ce este asta? le întrebă ea pe celelalte când se întoarse la coliba ei.

Toate femeile se uitară la etichetă, dar dădură din cap că *nu*.

— O voi duce la maica Laurentia, cred că este în neerlandeză. Chiar trebuie să aflăm dacă este comestibil sau ar trebui să fie pus într-un motor.

Norah dădu o fugă vizavi, la coliba călugărițelor.

— Da! exclamă maica Laurentia. Este neerlandeză și înseamnă „ulei de palmier roșu“. Perfect pentru gătit – dacă am avea ceva de gătit.

— Ne-au dat și niște orez, îi spuse Norah. Îndrăznesc să spun că am putea face orez prăjit.

— Da, și am putea adăuga, de asemenea, niște rădăcini sau orice verdeață pe care o puteți găsi, dar…, spuse călugărița oftând.

— Dar ce?

— Poate vă gândiți să puneți deoparte ceva ulei pentru spital. Localnicii din Malaya obișnuiau să-l aplice pe tăieturile și pe rănile infectate. Are calități medicinale dovedite.

— Ca mierea.

Călugărița zâmbi.

— Da, ca mierea.

— Mulțumesc, maică Laurentia, le voi spune celorlalte – sunt sigură că vor dori să-l împartă cu spitalul. Vă vom aduce o parte din orez și din ulei de îndată ce îl vom împărți.

Cu puțin ulei, femeile începură să gătească foarte simplu orezul, iar în acest timp descriau ce ar face cu el dacă ar fi „iar acasă".

— Știi ce, Norah? întrebă Ena, care citea o ediție veche din *Cronica lagărului*.

— Ei, ce? răspunse sora ei.

— Cred că ar trebui să reluăm rubrica de rețete din *Cronică*, în care femeile își povesteau amintirile despre pregătirea meselor.

— Dar asta nu ne va stârni și mai mult foamea? întrebă Norah, uitându-se în oala goală de pe plită, căci rațiile lor de orez pentru ziua respectivă fuseseră consumate.

— Poate, dar a fost și foarte bine. Șuncă cu ouă, cină în oraș în restaurante de lux, budincă. Ne va alunga din minte ideea că nu avem nimic, nu crezi?

— Ei bine, cu siguranță ne va muta gândurile de la lagăr, remarcă, spirituală, Norah.

— Singura mea problemă este că nu avem pe ce să scriem aceste rețete pentru a le putea împărtăși cu celelalte, se plânse Ena.

— Hmm, am o idee. Am vizitat-o pe Margaret săptămâna trecută și una dintre femeile din coliba ei a fluturat un carnet de cecuri pe care îl găsise în valiză, glumind că ar putea scrie cecuri pentru a ne cumpăra tuturor mâncare. Chiar râdea zicând că ea și soțul ei aveau destui bani în banca lor din Singapore pentru a cumpăra lagărul și se întreba cât ar cere comandantul pe el.

— Mi-ar fi plăcut să aud această discuție. Dar ce legătură are asta cu

notarea rețetelor?

— Cred că toată lumea a fost de acord că cecurile sunt inutile, dar pe verso filele erau albe – ar putea fi tocmai de mărimea potrivită pentru a scrie o rețetă. Ce părere ai?

— Îmi place, sună perfect!

După ce carnetul de cecuri fu donat cu generozitate în schimbul furnizării primei rețete, Ena, Audrey și Norah au decis că o carte de bucate ar fi cea mai bună modalitate de a împărtăși amintiri culinare, așa că au vorbit cu toate femeile din lagăr, cerându-le rețete de mâncăruri naționale interesante.

Într-o seară, cele trei femei bătură la ușa colibei asistentelor medicale, care era ultima de pe lista lor. Le deschise Jean şi le invită înăuntru, iar asistentele care nu se aflau la spital sau la vreun pacient bolnav ascultară cu atenție.

— Deci, vrei dăm o rețetă care să ne reprezinte? Un fel de mâncare australian original? întrebă Betty.

— Da, orice vă place, răspunse Ena.

— Ei bine, există doar un fel de mâncare, nu-i așa, doamnelor?

— La fel de australian ca noi toate, spuse Vivian.

— Să nu îndrăzniți să spuneți Pavlova, protestă Audrey, încercând să atragă atenția cât mai multor asistente medicale.

— Bineînțeles că Pavlova! Noi am inventat-o! proclamă Betty.

— Nu, nu voi ați inventat-o. Provine din Noua Zeelandă; toată lumea știe că acolo a apărut desertul ăsta. Reţeta a fost creată pentru balerina rusoaică Anna Pavlova, care făcea turnee la acea vreme, susținu Audrey, sigură de sine.

— Poate că voi ați numit-o așa, dar a fost inventată la Melbourne. Nu-i așa, Bully? întrebă Betty, apărându-și poziția cu tot atâta vervă.

— Nu am idee dacă la Melbourne, dar toată lumea știe că este australiană, declară Vivian.

— Inventată în Noua Zeelandă, botezată în Noua Zeelandă, este un fel de mâncare kiwi[22].

Norah și Ena asistau la disputa în derulare, privind pe rând la cele două tabere, ca la un meci de tenis.

— Tu ce părere ai, Norah? E un fel de mâncare din Noua Zeelandă, nu-i așa? o întrebă Audrey.

— Nu am nici cea mai vagă idee, răspunse ea. Nu puteți să spuneți că este din ambele țări sau să alegeți un alt fel de mâncare, pe care nu să nu trebuiască să vi-l disputați?

— Într-o zi, disputa va fi tranșată, lansă Audrey o ultimă lovitură, în timp ce pleca.

Multe englezoaice nu fuseseră în măsură să ofere rețetele mâncărurilor lor preferate. La urma urmei, acestea erau pregătite de bucătarii lor.

Norah nu se mulțumi doar cu citirea rețetelor. Așa că, într-o zi, se duse la coliba gardienilor. Nu se târî pe dedesubt, ci se îndreptă spre spatele clădirii, unde japonezii își aruncau gunoiul și găsi aici resturi de hârtie. Ea netezi bucățile mototolite și făcu din ele un caiet de notițe, legat cu o bucată de sârmă cu care străpunsese foile.

Stând liniștită într-un colț al colibei atunci când ploua, sau afară, sprijinindu-se de gardul din spate, atunci când era vreme bună, Norah încercă să-și închipuie cum ar fi fost viața în Malaya alături de John și să-și facă un buget, fără a avea vreo idee despre costurile reale. Ea aloca soțului ei o sumă de bani pentru a cumpăra bilete la teatru sau pentru a merge la un club sportiv pe care poate că i-ar fi plăcut să-l frecventeze. Își lăsa gândurile să hoinărească în legătură cu prețul ziarelor, cu sumele de plată la măcelar, la brutar, pentru bilete de tren sau mesele luate în oraș. Își proiecta casa perfectă, punând un preț pe mobilier și pe alte decorațiuni necesare, notând culorile pe care le dorea pentru perdele și pentru covoare. Aloca o indemnizație lunară pentru a-i cumpăra lui Sally, care era în creștere, pantofi și rochițe noi și, desigur, pentru taxe școlare la cea mai bună școală. Norah întocmea un meniu săptămânal, descriind în detaliu ingredientele necesare pentru friptură de rață cu umplutură de mere; *paté de foie gras*; cartofi la cuptor; cafea și ciocolată. Evada din închisoarea ei într-o lume paralelă, pe care o vedea cu ușurință atunci când închidea ochii, imaginându-și fiecare detaliu al fiecărei camere, fiecare fel de mâncare de pe masă, la fiecare dintre mesele zilei. Aproape că o putea auzi pe June exersând la pian în sala de desen.

Cu pasiunea ei pentru chestiunile domestice, Norah întrebă dacă era

posibil să i se aloce sarcina gătitului.

Nu era suficient lemn și astfel apăru necesitatea gătitului în comun. Odată cu gătitul în comun, apăru necesitatea pregătirii în comun a meselor. Se formară echipe; femeile care alegeau orezul puteau preda orezul curățat de gărgărițe și impurități celor care îl spălau. Tocătoarele de legume predau ștafeta celor care găteau legumele. Altele aduceau apă și adunau lemne de foc; unele serveau, altele spălau vasele. Chiar dacă aveau atât de puțin de pregătit și de gătit, încă se prezentau femei pentru aceste sarcini.

— Poți să-mi dai carnea, te rog? o rugă Norah pe Betty, care era ocupată cu alegerea orezului. E timpul să o adăugăm la legume și la sos.

— Desigur, doamnă bucătar-șef! Vine un cotlet de vită de cea mai bună calitate! anunță Betty, înmânându-i o mică cantitate de orez într-o frunză de bananier.

— Excelent! Iar acum, ai vrea să pui masa, te rog? Scoate tacâmurile de argint. Se potrivesc foarte bine cu vesela mea de porțelan fin. Eu voi servi mâncarea.

— Da, doamnă bucătar-șef! June, vrei, te rog, să fugi și să le spui celorlalți că cina este servită? o rugă Betty pe cea mică.

June chicoti și dispăru, dar se întoarse cu un șir de femei și de copii, fiecare ținând un castronel sau o frunză de bananier. Primiră de la Norah un polonic de orez, apoi se așezară împreună și îl mâncară cu mâna.

— Inchi, Inchi! Unde ești, Inchi? strigă Ah Fat, intrând în goană în coliba doamnei Hinch.

Una dintre femei, care stătea culcată pe podea cu fața în jos, suferind de căldură, arătă spontan spre curtea din spate, înainte de a se întoarce și a închide ochii.

— Inchi, am nevoie de tine, spuse Ah Fat, zărind-o pe doamna Hinch, care stătea sub un copac, la capătul îndepărtat al curții.

— Chiar așa? Ce mai e acum?

— Tu vii cu mine, trebuie să vorbim cu asistentele.

— Despre ce?

— Vii cu mine. Eu le voi spune.

Întinzându-i o mână lui Ah Fat pentru a o ajuta să se ridice, doamna Hinch îl conduse la coliba asistentelor medicale. Găsind-o pe Nesta acasă,

ea îi spuse că Ah Fat avea ceva de comunicat.

— Așadar, continuă, omule. Spune ce vrei să spui, îl îndemnă doamna Hinch.

— Bine, Inchi. Trebuie să faceți loc pentru bărbați. Căpitanul spune că trebuie să stea cu voi.

— Despre ce vorbești? întrebă Nesta. Despre ce vorbește, doamnă Hinch?

— Despre ce vorbești? repetă doamna Hinch, țintuindu-l pe Ah Fat cu privirea.

— Bărbați localnici vin aici pentru ca noi să îi pregătim, iar căpitanul spune că ei trebuie să locuiască aici cu voi.

— Ei bine, asta nu se va întâmpla! spuse doamna Hinch.

— Inchi, ba da. Bărbații trebuie să locuiască aici, cu asistentele, în timp ce noi îi pregătim.

Doamna Hinch își îndreptă spatele.

— Îi pregătiți pentru ce?

— Să fie gardieni, să păzească prizoniere ca voi.

— Și dacă nu-i lăsăm să intre? întrebă Nesta.

— Atunci veți fi date afară. Ori împărțiți, ori afară.

Ah Fat părea cu adevărat supărat că trebuia să le aducă această veste. Mai spuse cu un oftat:

— Îmi pare rău, nici mie nu-mi plac.

— Cum adică nu-ți plac? întrebă doamna Hinch, uluită.

— Bărbații locali. Vă prefer pe voi, doamnele.

— Dar dacă ne atacă? Ce îi va opri, dacă locuim în aceeași casă? obiectă Nesta.

— Nu o vor face, noi îi vom lovi.

— Cum veți afla?

— Îi vom plesni oricum; nu vă vor face nici un rău.

— Îmi pare rău, Nesta, ce putem face ca să ajutăm? Vreți să vă mutați prin celelalte colibe? întrebă doamna Hinch.

— Vom avea o întâlnire, poate există o modalitate prin care să putem împărți spațiul, să le oferim ceva, spuse Nesta, încercând să găsească o soluție pentru această problemă.

— Știi câți vin?

— Douăzeci și cinci de bărbați, îi răspunse Ah Fat, evitând să-i întâlnească privirea.

Nu mai putea să se uite în ochii lor, nici ai Nestei, nici ai doamnei Hinch.

— Mă îngrijorează așa-zisa pregătire pe care trebuie să o facă acești bărbați, le spuse Jean Nestei și altor câteva asistente, pe când stăteau afară într-o seară, încercând să se bucure de briza blândă și de un scurt răgaz de la coliba lor fierbinte, îmbâcsită și supraaglomerată.

— Pregătirea lor? comentă Nesta. Ce zici de faptul că noi trebuie să locuim cu ei?

Gardienii locali primiseră lemn de construcție, pe care îl folosiseră pentru a ridica un perete, care să împartă în două micul spațiu de locuit din coliba asistentelor medicale.

— Nici eu nu vreau să locuiesc cu ei, Nesta. Dar nu-mi place felul în care îi tratează soldații. Lovindu-i, împungându-i cu baionetele. Nu este drept!

— Știu ce vrei să spui – oare ei învață astfel că acesta este modul în care trebuie să trateze prizonierii atunci când vor fi responsabili? întrebă Nesta.

— Cred că vom afla destul de curând, dacă vor începe să ne lovească, comentă Betty. Știe cineva cât timp vor sta cu noi?

— Doamna Hinch a aflat de la căpitan că vreo trei-patru săptămâni, zise Nesta, ridicând din umeri.

În dimineața următoare, răcnetele de pe stradă făcură toată lumea să înlemnească. Asistentele se grăbiră să iasă din coliba lor și văzură cum câteva femei și copii erau izgoniți și loviți de gardienii indonezieni.

— Încetează! Încetează, brută! Las-o în pace! țipă Nesta către gardianul care lovise o femeie, culcând-o la pământ. Ea îl lovi drept în spate, trântindu-l la pământ cât era de lung. Nesta o ajută pe femeie să se ridice în picioare, iar apoi se așeză în fața ei. Gardianul își luă avânt să o lovească pe Nesta, care se lăsă în jos cu ușurință pe sub brațul său. În jur se iscă o mare agitație. Femeile și copiii strigau, soldații râdeau, iar bărbații indonezieni țipau.

— Haideți, doamnelor! strigă Vivian. Suntem mai multe decât ei, să-i încercuim!

Când bărbatul care o amenința pe Nesta se întoarse să vadă ce se întâmplă, Nesta își ridică ambele brațe și, mârâind ca un urs, se îndreptă iute spre el, amenințător. Gardienii erau intimidați de sutele de femei furioase care se pregăteau să-i încercuiască. Soldații japonezi interveniră, făcându-le semn bărbaților să se îndepărteze. Indonezienii nu aveau să se mai întoarcă în lagăr.

Vestea morții lui Mary Anderson se răspândise în lagăr.

— Ea este prima dintre noi care moare, îi spuse doamna Hinch Norei, când femeile se adunară în fața casei lui Mary pentru veghe.

— Biata de ea nu a avut nici o șansă cu toate infecțiile, cu foamea…

— Ei bine, ar trebui să o îngropăm imediat. Pe căldura aceasta… începu Norah.

— Aș vrea să o văd mai întâi, spuse doamna Hinch. Apoi putem vorbi.

Norah și doamna Hinch intrară în casa lui Mary și se îndreptară spre camera aglomerată, unde femeile din casă stăteau pe jos, în jurul corpului ei, acoperit cu un cearșaf jerpelit. Îngenunchind, doamna Hinch închise ochii și se rugă.

— Cred că trebuie să o ținem înăuntru până când japonezii vor decide unde și cum să o îngroape, spuse Norah după ce ieșiseră.

— Și cât timp va dura asta?

— Nu știu, dar mă îndoiesc că vom avea astăzi vreun răspuns.

— Anunță-mă de îndată ce afli ceva. Femeile de aici o vor priveghea. O, uite-o pe Nesta!

— Doamnă Hinch, Norah, îmi pare foarte rău, spuse Nesta, cu un oftat adânc. Am venit să vă prezint condoleanțe și să vă întreb dacă vă pot ajuta cu ceva.

— Îți mulțumim că te-ai gândit la noi, o vom veghea pe Mary până când comandantul ne va spune ce putem face ca ea să aibă o înmormântare demnă.

— Nu cred că ar trebui să o țineți în casă. Cu vremea aceasta, va deveni foarte repede neplăcut pentru toată lumea, spuse Nesta.

— Ai dreptate. Ce-ar fi să o mutăm în clădirea școlii? În acest fel, aerul poate circula, sugeră doamna Hinch.

— Îmi fac griji din cauza șobolanilor și a câinilor sălbatici care rătăcesc

noaptea prin lagăr, spuse Nesta.

— O vom priveghea pe rând, spuse Norah.

Școala fu închisă, iar Mary fu mutată în clădirea cu fațadă deschisă. Pentru restul zilei și peste noapte, prietenele hotărâră să stea de veghe cu rândul, pentru a alunga șobolanii și șoarecii atrași de miros. În ziua următoare, primiră permisiunea să o mute pe Mary în afara lagărului, chiar dincolo de casa gardienilor. Ah Fat le dădu instrucțiuni să o lase acolo până când va putea face rost de un sicriu.

— Ei bine, asta nu se va întâmpla, spuse cu fermitate doamna Hinch. O vom muta, dar nu va rămâne singură nici măcar un minut până când nu va fi îngropată!

După ce o mutară în afara lagărului, voluntarele continuară să stea de veghe cu rândul la căpătâiul lui Mary. Ziua trecu, apoi încă o noapte, dar nu apăru nici un sicriu.

În dimineața următoare, Ah Fat o găsi pe doamna Hinch discutând cu Norah și cu Audrey.

— Veniți cu mine, vă rog, spuse el grupului.

Cele trei femei îl urmară în afara lagărului, trecând pe lângă Mary, și merseră câteva sute de metri în junglă până ce ajunseră la o mică poiană.

— Vă vom da ceva cu care să săpați o groapă – aici vom îngropa oameni, le spuse el.

Întorcându-se în lagăr pentru a aduce mai multe voluntare, văzură că un sicriu simplu de lemn fusese așezat lângă Mary. Toată lumea ajută la mutarea corpului lui Mary la ultimul ei loc de odihnă.

— Ei bine, acum este protejată, spuse doamna Hinch. Ah Fat ne va aduce, sperăm, niște lopeți, ca să putem curăța o zonă și săpa un mormânt. Mergeți să mâncați și să beți ceva, iar noi vă vom anunța când ținem ceremonia de înmormântare, le spuse doamna Hinch femeilor.

Câteva ore mai târziu, când mormântul puțin adânc fu săpat, Margaret conduse un șir lung de femei la sicriul pe care șase dintre prietenele lui Mary îl ridicaseră ușor și îl duseseră la locul de îngropăciune. Norah și Audrey se îndreptară spre Nesta și Jean, care le reprezentau pe asistente și priveau cum sicriul era așezat în pământ.

— Unde este Ena? întrebă Nesta.

— A rămas cu June. Oricât de mult am încercat să îi protejăm pe ea și pe ceilalți copii, ei știu că cineva a murit și ne-am gândit că ar fi mai bine ca Ena să rămână cu ea și să încerce să-i explice ce se întâmplă, spuse Norah.

Margaret citi din Biblie. Câteva prietene de-ale lui Mary vorbiră despre prietenia lor, povestind despre viața de care știau că se bucurase *înainte.*

În încheierea scurtului serviciu religios, Margaret spuse:

— Îți mulțumim, Mary, pentru tot ceea ce ai fost și pentru tot ceea ce ne-ai dat. Fie ca acum și întotdeauna să te odihnești în pace și să nu uiți niciodată că ai fost, ești și vei fi mereu foarte iubită și ne vei lipsi teribil. Rămas-bun!

— Amin!

Cu mâinile, una câte una, femeile acoperiră sicriul cu pământ.

---

16. Operă-feerie a compozitorului englez Rutland Boughton, a cărei premieră a avut loc la 26 august 1914.

17. Preludiul nr. 15, unul dintre cele 24 de preludii pentru pian care alcătuiesc opus 28.

18. „Cât de frumoase sunt/ Lucrurile dumnezeiești…“

19. „Pe dealurile cu vâlcele…“

20. Dumnezeu să-l țină teafăr pe regele nostru îndurător…“

21. „ …Trăiască regele nostru nobil“

22. „Kiwi“ este porecla neozeelandezilor, inspirată de pasărea kiwi, care trăiește doar în Noua Zeelandă.

Capitolul 17

Lagărul III,
octombrie 1943 – octombrie 1944

La 1 aprilie, Kato părea să fi dispărut și un nou comandant de lagăr sosi cu pompă și ceremonie.

Numele lui era căpitanul Seki. El ceru ca fiecare femeie și copil să se prezinte personal în fața lui, înclinându-se și arătându-și respectul. Era însoțit de Ah Fat.

În timp ce aștepta să fie chemată, Norah îl privea pe Seki, care stătea așezat la o masă mică, în șopronul școlii.

— Norah Chambers! o strigă Ah Fat în cele din urmă.

Norah se ridică și se duse la masă, se înclină și imediat îi veni să râdă. Era ca și cum ar fi fost prezentată regelui Angliei.

— Norah Cham… Chambers, spuse Seki, dând aprobator din cap. Își auzi colegele de lagăr râzând în timp ce căpitanul se căznea să-i pronunțe numele.

După aceea, Seki se ridică și ținu un discurs lung și incoerent, pe care Ah Fat îl traduse cu poticneli.

— O, nu, îi șopti Norah Enei. Nu iarăși.

— Ne taie rațiile? exclamă Ena în timp ce Ah Fat încă mai îndruga vrute și nevrute. Și trebuie să muncim pentru puținul pe care ni-l vor da?

— Ei bine, cel puțin ne lasă un pic de pământ în spate pentru a cultiva niște legume, spuse Norah.

— Vom cultiva banane, mătușică Norah? întrebă June, luând-o de mână.

— Mă tem că nu, draga mea, dar îți place și spanacul, nu-i așa?

— Un pic, spuse June.

Amenințând că le va reduce rația de alimente, deveni clar pentru toată

lumea că Seki nu știa câtă mâncare primiseră femeile până atunci. Sau de ce calitate. Imediat, femeile observară că orezul conținea mult mai puține insecte. Acum li se dădea zahăr, sare, ceai, praf de curry și porumb.

— Nu pot să cred că ne dau zahăr! îi spuse Betty Norei întâlnind-o la punctul de distribuție.

— Știu! Și uită-te la orezul tău, o îndemnă Norah.

Betty se uită în frunza ei de bananier.

— Nu mișcă nimic!

— Ei bine, asta o va scuti pe Margaret de una din sarcini: nu va mai trebui să îl curețe de gărgărițe. Un adevărat lux!

— Pe de altă parte, înseamnă că tocmai ne-am pierdut sursa de proteine. Dar mă voi descurca și fără ea.

— Cred că va trebui să le spunem tuturor să păstreze tăcerea cu privire la ce primim în plus. Nu vrem ca Seki să știe că ne dă ceva ce nu aveam înainte.

Dar, chiar dacă li se dădea mai mult orez și ceva zahăr, scăderea rațiilor de legume era ceea ce le îngrijora cel mai mult pe asistente. Acestea erau necesare pentru creșterea oaselor.

Norah și Ena stăteau la intrarea în lagăr, privind camioanele care intrau huruind pe poartă.

— E minunat să vezi prieteni care se reîntâlnesc, nu-i așa? întrebă Norah.

Femeile care coborâră din vehicule stăteau în picioare vlăguite, cercetând cu privirea în jur.

Recunoscând alte supraviețuitoare de pe *Vyner Brooke*, unele dintre prizonierele lagărului se grăbiră să le iasă în întâmpinare.

— Bietele de ele, spuse Ena, privind asistentele care se întorceau dezamăgite în coliba lor. Sperau să poată vedea pe cineva cunoscut.

Norah se uită după asistente.

— Noi nu avem pe cine găsi, spuse ea. Singura persoană pe care o cunoaștem și care ar fi putut fi pe insulă este John, care a fost atât de bolnav.

— O, Norah, este puternic. Știu că este pe-aici pe undeva, așteptându-ne, și la fel este și Sally.

— Nu știm unde este ea, sau dacă au reușit să supraviețuiască.
— Sigur că au reușit, Norah! După cum am mai spus, ai ști dacă s-ar întâmpla ceva cu oricare din ei. Ai simți aici, spuse Ena, punându-și o mână deasupra inimii.
— Ce îți spune inima despre Ken?
— Că este în siguranță cu mama și cu tata, așteptând să ne reîntâlnim, iar între timp…
— Între timp, continuăm să facem ceea ce facem noi aici: avem grijă de June și rămânem în viață.
— Iar tu ridici moralul fiecărei femei și fiecărui copil din acest lagăr. Iar acum, se pare că ai un întreg public pe care trebuie să îl delectezi.
— Nu aș putea face asta fără tine!
— Pentru asta sunt surorile! Nu-i așa că suntem norocoase că suntem împreună?
— Acum, spuse Norah, ridicându-se, trebuie să mă duc la repetiții; este celălalt lucru care ne ajută să rezistăm.

Norah merse să se întâlnească cu orchestra, pentru repetițiile care aveau loc de două ori pe săptămână. Îmbunătățirea alimentației din lagăr le redăduse energia necesară pentru pregătirea următorului spectacol, care avea să includă dificilul *Bolero*, pe care multe îl considerau imposibil de învățat.

*

— Betty, ai un minut la dispoziție?
Betty tocmai pleca la următoarea repetiție când fu chemată de două asistente.
— Sunt pe drum spre repetiții, dar sigur, cu ce pot să vă ajut? le întrebă Betty pe Win și Iole.
— Chiar despre asta voiam să vorbim cu tine. Am putea veni cu tine?
— Știți notele muzicale? întrebă Betty.
Cele două asistente schimbară o privire.
— Nu, spuse Iole.
— Nu contează, jumătate din orchestră nu poate citi partituri. Veniți, sunt

sigură că Norah va fi încântată.

După cum ghicise Betty, Norah le ură bun-venit femeilor și fu extrem de bucuroasă să le audă vocile frumoase; entuziasmul lor era dătător de inspirație. Interpretele olandeze le depășeau numeric pe celelalte, iar prietenele lor apăreau la fiecare repetiție. Norah și Margaret adăugaseră în repertoriu o sonată de Mozart; intuiția genială a Norei cu privire la vocea fiecăreia dintre interpretele sale o făcuse să schimbe din do în la bemol major acordul din deschiderea sonatei foarte simple. Melodia clară, ca un sunet de clopot, era acum potrivită pentru o gamă de voci feminine. La următorul concert, aveau să înceapă cu Mozart, ceea ce urma să le dea femeilor încrederea de care aveau nevoie pentru a cânta *Bolero*-ul lui Ravel. Dar, mai întâi, Norah trebuia să facă mai multe copii ale partiturii, pentru cele care știau să citească notele muzicale, iar ea avea să le dirijeze pe cele care nu știau.

Norah o întreabă pe sora Catherina dacă avea vreo idee de unde ar fi putut obține creion și hârtie. O femeie descoperi, printre lucrurile personale, foi de hârtie cu antetul firmei soțului ei și fu fericită să i le dea Norei, împreună cu mai multe stilouri.

Norah și orchestra își croiau drum prin public pentru spectacolul special pe care urmau să-l susțină.

— Dumnezeu mi-e martor că avem nevoie de asta! îi spuse Norah surorii sale, în timp ce amândouă se aflau în fața întregii încăperi. Ena privi, la rândul ei, publicul.

— Toată lumea pare atât de bolnavă, atât de slabă… spuse ea șoptind.

— De aceea avem nevoie de asta! Trebuie să credem că există încă frumusețe pe această lume!

Când publicul se așezase deja, apăru Ah Fat.

— La o parte! Mișcați-vă, plecați de-aici! spuse el, împingând femeile.

Era urmat de Seki și de alți câțiva militari.

— Căpitanul Seki ar dori să audă concertul tău, îi spuse el Norei.

— Te rog să-i transmiți că este binevenit. Permiteți-mi să vă ofer două scaune, se oferi Margaret, indicând cu mult calm că cere doar ca două femei din primul rând să renunțe la locurile lor.

După ce căpitanul și Ah Fat se așezară, Seki îi spuse ceva lui Ah Fat,

pentru a fi tradus.

— Începeți.

Margaret se înclină și spuse:

— Îi urăm bun-venit căpitanului Seki la concertul nostru. Făcu încă o plecăciune și continuă: În seara aceasta, veți asculta muzică de Mozart și Beethoven. Și cum ar putea exista un concert fără frumosul nostru largo – și fără a ne aminti de prima oară când l-am auzit? Nici una dintre noi nu va uita acea seară! Aceste muziciene minunate din spatele meu vă vor oferi, în această seară, un alt spectacol special. Când Norah a început să-mi fredoneze cântecul, acea voce frumoasă m-a mișcat dincolo de cuvinte. Dar era dificil și i-am zis că nu se poate face. Margaret râse, apoi spuse mai departe: Toată lumea era de acord. Credeți că m-a ascultat? Desigur că nu, în vocabularul Norei Chambers, cuvintele „Nu se poate“ nu există. Știm cu toții că ea este prima care se oferă pentru cele mai murdare – aș spune chiar cele mai „de rahat“ – munci.

Margaret așteptă ca râsetele să înceteze, înainte de a continua.

Căpitanul Seki se încruntă.

— Oricum, ea nu ne-a ascultat nici pe mine, nici pe vreuna dintre cele patruzeci și patru de femei pe care urmează să le auziți, pentru că știe că nu există limite pentru ceea ce putem face atunci când ne punem ceva în minte. Ultima piesă din această seară este scrisă de minunatul compozitor Ravel – *Bolero*-ul său complex, de neuitat.

Când Margaret se așeză, aplauzele se dezlănțuiră. Norah și fetele ei se lăsară învăluite de căldura lor. Ea își ridică mâinile pentru a cere liniște și spuse mai mult în șoaptă:

— Mulțumesc, haideți să-i oferim căpitanului ceva de care să-și amintească!

Râsetele ghidușe din public dispărură când Norah se întoarse spre orchestră și își ridică brațul drept. Cu o simplă mișcare a mâinii, notele sprintene își luară zborul, plutind pe deasupra capetelor, construind și retrăgându-se pe măsură ce vocile dădeau viață muzicii.

Ultimele note fură salutate prin ovațiile publicului ridicat în picioare. Așteptând să se facă liniște, pentru ca toată lumea să poată auzi fiecare notă cântată, Norah dirijă apoi unul dintre menuetele lui Beethoven. Nu era

nevoie să se întoarcă pentru a ști că femeile se legănau. În imaginație, se aflau pe ringul de dans, în rochii lungi, în brațele celor dragi. Norah închise ochii și își dădu voie să se întoarcă în brațele lui John, dansând pe iarba verde luxuriantă din fața casei lor din Malaezia. De jur împrejurul ei era jungla, din care auzea un tigru chemându-și partenera. O văzu pe Sally, care îi privea de la fereastra dormitorului ei, atunci când ar fi trebuit deja să doarmă.

Muzica se termină, dar aplauzele nu izbucniră în aceeași clipă, de data aceasta. Norah se întoarse și văzu atât de multe alte femei ca ea, cu ochii închiși, transportate într-un alt loc și timp. Seki fu cel care începu să aplaude și, în curând, toată lumea i se alătură.

Ena se apropie de Norah.

— A fost incredibil, trebuia să le vezi, se legănau, se mișcau – era atât de frumos…

— Mă gândeam că așa vor face. A fost o alegere bună. Amintește-mi să-i mulțumesc lui Audrey pentru sugestie. Iar acum, să le dăm largoul!

Notele emoționante de deschidere le reamintiră femeilor de prima dată când auziseră orchestra. Nici de data aceasta nu aveau să fie mai puțin mișcate. Pentru multe, această muzică era mai frumoasă atunci când era interpretată vocal decât cu instrumente, căci astfel puteau simţi pasiunea din vocile interpretelor, energia vibrantă a emoțiilor lor.

Aplauzele de la final fură puternice, dar scurte – publicul era dornic să audă ce urmează.

La un semn al dirijoarei, Rita interpretă bătaia liniștită a unui tobe; exclamațiile de surpriză din public acoperiră flautele, dar nu pentru mult timp – pe acestea chiar voiau să le audă. Urmară clarinetele, harpele, apoi oboaiele. La prima creștere în intensitate, Norah își lipi mâinile împreunate de piept; fetele ei nu aveau nevoie să mai fie dirijate, căci vocile lor se îmbinau, contopindu-se. În crescendo, ritmul muzicii bătea cu lovituri surde în pieptul Norei, care nu putea decât să le privească uimită pe femeile din fața sa. Fără nici o opreliște, vedea bucuria pe care muzica o aducea fiecăreia, căci femeile îi zâmbeau cu ochii, spunându-i: „Mulțumesc pentru că m-ai ajutat să fac asta.“

Orchestra ajungea la notele final. Norah ridică din nou brațul și muzica se

opri.

Era pentru prima dată când orchestra chiuia, striga și bătea din picioare împreună cu publicul.

Încă o dată, ceea ce auziseră era atât de magic, încât li se tăiase respirația.

Când Norah se întoarse, îi văzu pe căpitanul Seki și pe Ah Fat, care erau de asemenea în picioare, aplaudând cu putere.

Dură, parcă, o veșnicie până când Margaret începu imnul național și, în timp ce femeile rămaseră în picioare, Seki și Ah Fat se așezară. După ce cântară *Land of Hope and Glory*, femeile rămaseră la locurile lor, așteptând ca Seki să plece.

În cele din urmă, căpitanul se ridică și privi în jur, înainte de a-i spune ceva lui Ah Fat și a-i face semn din cap lui Margaret.

— Asta-i tot? întrebă Ah Fat.

— Da, concertul s-a terminat în seara aceasta.

Ah Fat mai schimbă niște cuvinte cu Seki.

— Căpitanul Seki spune că ar vrea să cântați un cântec japonez – orice cântec, dar trebuie să fie japonez.

Margaret o chemă pe Norah și îi transmise ceea ce se ceruse. Ele schimbară câteva cuvinte înainte ca Margaret să se întoarcă la Seki și să-i spună, cu un zâmbet dulce, că nu cunoșteau nici o operă muzicală japoneză.

Mesajul îi fu transmis lui Seki, apoi între el și Ah Fat avu loc încă un schimb de replici. Din nou, Ah Fat traduse.

— Căpitanul Seki ar vrea să învățați muzică japoneză și să o cântați mâine-seară.

— Nu! răbufni Norah.

— Cum?

Auzind vehemența din vocea Norei, Seki începu să țipe. Ah Fat se străduia să traducă.

— Vei învăța cântec japonez sau te va pedepsi, spuse el, arătând spre Norah.

— Vă rog să-i spuneți căpitanului că, și dacă aș cunoaște vreo operă muzicală japoneză, nu voi pune orchestra sau corul meu să o interpreteze. Aceasta este decizia mea.

Ah Fat îi traduse lui Seki, care mai țipă ceva înainte de a pleca. Soldații

japonezi îl urmară rapid.

— Ce a spus? întrebă Margaret.

Arătând spre Norah, Ah Fat spuse:

— Ea trebuie să vină aici mâine-dimineață. Doar ea.

După plecarea lui Ah Fat, Norah fu imediat înconjurată de interpretele ei. Ele se oferiră să încerce să găsească niște muzică japoneză.

— Nu. Vă mulțumesc, dar nu, nu vom da niciodată spectacol pentru ei. Nu îi putem opri să vină la concertele noastre, dar nu vom da niciodată spectacol *pentru* ei. Vă rog să mă susțineți în această decizie!

— Dar vei fi pedepsită, nu știi ce îți vor face! spuse Margarethe.

Ena își luă în brațe sora.

— Cred că Norah știe și nu o interesează. Trebuie să-i respectăm dorința.

În dimineața următoare, Norah, cu jumătate din lagăr în spatele ei, se duse în mijlocul curții interioare a lagărului, unde o așteptau Seki și Ah Fat.

— Veți cânta muzică japoneză? o întrebă Ah Fat.

— Nu.

Seki își strânsese pumnii. Norah nu avea nevoie să i se spună ce să facă și rămase în picioare, cu mâinile pe lângă ea, cu capul sus.

— Nu ai reușit să o faci să se răzgândească? o întrebă Nesta pe Margaret.

Se alăturaseră mulțimii pentru a-și susține prietena.

— Nu am încercat.

În timp ce Seki pleca, Ah Fat le strigă femeilor:

— Stați la distanță, cine se apropie va avea soarta ei. Înțeles?

Norah zâmbi, uitându-se la femeile din jur.

— Întoarceți-vă la colibele voastre și nu stați în soare! Eu voi fi bine.

Încetul cu încetul, majoritatea femeilor plecară. Ena, Margaret și întreaga orchestră de patruzeci și patru rămaseră.

— Voi trimite o asistentă medicală să stea aici pe tot parcursul zilei, cu instrucțiuni să o ajute dacă simte că este necesar, îi spuse Nesta în șoaptă lui Margaret.

Soarele era nemilos, ca și cum singura lui preocupare ar fi fost să o îngenuncheze pe Norah. Ea se clătină, se poticni, dar rămase în picioare.

*

— Nu, Ena! Nu se poate.

Nesta o ținu pe Ena de talie, oprind-o să alerge la Norah.

Soarele după-amiezii era neobosit. Ena voia să meargă, dar se împleticea.

— Știu. Știu, spuse ea jelind.

— Ne vor bate pe toate dacă te duci la ea. Gândește-te, măcar una din voi trebuie să fie în putere pentru June, după asta, spuse Nesta, eliberând-o pe Ena din strânsoare. Unde e acum?

— Este cu olandezele, spuse Ena. Nu am vrut s-o vadă pe Norah așa.

— Sau pe tine, adăugă Nesta, cu un zâmbet trist.

Soldații își schimbau locul, pentru a merge la umbră cu rândul. În fiecare moment, două asistente medicale stăteau de serviciu, gata să reacționeze dacă observau că starea Norei risca să-i pună în pericol viața. Când Norah se prăbușise, gâfâind, Ena se apropiase în cele din urmă de unul dintre soldați.

— Las-o! îl rugă. Te implor! Este sora mea, iar tu o ucizi.

Primi o palmă răsunătoare peste față, care o doborî la pământ. Audrey, care era chiar lângă ea, o ajută să se ridice.

Norah își ridică capul și, încet, luptându-se cu durerea, se îndreptă, încercând să zâmbească cu buzele crăpate, arse de arşiţă și rosti:

— Sunt bine.

În timp ce soarele aluneca după deal, Ah Fat se îndreptă spre Norah.

— Acum poți să pleci.

Norah se prăbuși înainte ca el să apuce să se îndepărteze. Nesta se duse în fugă lângă ea, urmată de Ena, de Audrey și de asistentele Betty și Jean.

— Lăsați-o câteva minute, îi spuse Nesta Enei, care încerca să o ridice pe Norah în picioare. Trebuie să-i picurăm niște apă în gură.

Audrey avea pregătite o găleată cu apă, o ceașcă mică de cositor și o cârpă.

— Așaz-o ușor în capul oaselor, îi spuse Nesta Enei.

Așezându-se în spatele ei, Ena își ridică ușor sora în brațe, sprijinind-o de propriul corp. Nesta luă cârpa și turnă puțină apă peste ea. Așezând-o pe tâmplele Norei, Jean îi înclină capul și îi stoarse încet câțiva stropi de apă în gură. Norah încercă să înghită cu aviditate apa, dar Jean i-o retrase.

— Încet, Norah, încet. Acum te putem îngriji.

Margaret apăru și îngenunche lângă Norah, luând-o ușor de mână. Ea se strădui să-i zâmbească:

— Nu i-am putut lăsa să câștige.

Margaret îngăimă printre hohote de plâns:

— O, draga mea fată, draga mea, dragă fată.

— M-am trezit în această dimineață, Margaret, în seara asta mă voi duce la culcare, iar mâine mă voi trezi iar, rosti cu greutate Norah.

Când își recăpătă puțin puterile, încercă să se ridice. Ena și Nesta își petrecură câte un braț de-al ei pe umeri și o duseră înapoi la colibă, ridicând-o când picioarele nu o mai ajutau. La intrare, cam toate femeile care locuiau acolo veniră să le înconjoare. Toate păstraseră o parte din masa lor de seară pentru ea. Nesta aduse o cantitate mică din prețiosul ulei de palmier roșu pentru arsurile de pe fața Norei și dădu instrucțiuni clare ca ea să se odihnească toată ziua următoare.

Seki nu mai aduse niciodată în discuție muzica japoneză.

Capitolul 18

Lagărul III,
octombrie 1943 – octombrie 1944

Norah, Ena, Audrey și alte câteva prizoniere mai aveau puțin până la curățarea peticului de pământ situat chiar lângă lagăr, pregătindu-l pentru a fi plantat.

Li se permisese să înceapă, din nou, să-și facă o grădină de legume. Fură surprinse când un tânăr ofițer japonez se apropie de ele purtând un sac, pe care îl goli pe pământ.

— Acestea sunt din partea căpitanului Seki, ca să le cultivați, spuse el, zâmbind ușor.

Nici una nu încercă să vadă ce căzuse din sac. Cu excepția lui Audrey, care decise să cerceteze mai de aproape.

— Mulțumim! spuse ea, cu o mică plecăciune.

— Acestea pentru voi să cultivați, să faceți mâncare! repetă ofițerul cu mândrie.

Audrey ridică de jos cele aduse. Ofițerul făcu câțiva pași într-o parte, pentru a le da celorlalte femei curajul să se apropie.

— Fasole, spuse cineva. Va crește repede.

— Și cartofi dulci, indică altcineva.

— Trebuie să le punem rapid în pământ.

Văzând că femeile îi acceptaseră în cele din urmă oferta, ofițerul plecă.

— Ei bine, știți cum îl vom numi, nu-i așa, doamnelor? întrebă Audrey.

— Cum?

— Ofițerul Răsad!

Muncind de la cinci dimineața până la șase seara, șapte zile pe săptămână, femeile pregătiră în cele din urmă parcela de teren fertil. De

asemenea, inventară tot felul de instrumente rudimentare din crengi. Lucratul pământului copt de soare era o adevărată corvoadă. Cartofii dulci, morcovii și semințele de tapioca aveau să înflorească numai dacă erau udate zilnic, iar fântâna părea să fie la kilometri distanță, iar ele, și așa foarte slăbite, trebuiau să facă mai multe drumuri înainte și înapoi. Din când în când, Răsad mergea cu ele, spunându-le cuvinte de încurajare.

Iar apoi, fără nici un semn prevestitor, lagărul fu lovit de furtuni.

— Nu e sezonul musonic, nu-i așa? o întrebă Norah pe Ena.

— Nu, e mult prea devreme pentru asta.

Ploaia torențială și vânturile puternice distruseră multe dintre straturi, dar ceea ce le îngrijora cel mai mult era deteriorarea acoperișurilor de paie de pe colibe. Sora Catherina deveni specialistă în acoperișuri. Desculță, cu rasa suflecată la brâu, cu vălul ei mare fluturându-i în spate ca pânza unui catarg, putea fi văzută mergând din colibă în colibă, peticind și legând găurile uriașe din acoperișuri cu rogojină de papură veche. După ce, într-o noapte, ajutase asistentele medicale, ea acceptă invitația lor de a bea împreună, în seara următoare, o ceașcă de ceai – de fapt, un decoct preparat dintr-un amestec din semințe, orez ars și orice alte lucruri pe care le puteau obține.

— Cum de nu ai căzut niciodată de pe o colibă? întrebă Blanche.

Sora Catherina râse.

— Am fost cât pe ce, dar nu știu, poate cineva – își ridică ochii spre cer – are grijă de mine.

— Dacă voi vedea vreodată un braț lung care se întinde din nori ca să te prindă, atunci mă poți numi credincioasă, spuse Jean.

— Nu te văd niciodată grădinărind, remarcă Betty. Preferi munca mai grea?

— Îmi place doar să mănânc roadele grădinăritului, răspunse sora Catherina. Prefer să fiu utilă în altă parte – să repar lucruri, să-i învăț pe copii. Un lucru știu despre acest lagăr. Fiecare dintre noi ne folosim punctele noastre forte. Am intrat în mănăstire când eram foarte tânără; am petrecut ultimii ani predând cu niște colege minunate și, desigur, cu maica Laurentia, dar nu am văzut niciodată așa o comunitate cum avem noi aici.

— O, nu știu ce să zic, avem și noi momentele noastre, nu-i așa, doamnelor? spuse Betty.

— Da, dar există aici vreo persoană pe care nu ai vrea s-o ajuți, s-o aperi, să lupți pentru ea?

— Cred că ai dreptate. Știi, soră, ar trebui să fii politician când ieșim de aici – ești atât de diplomată! spuse Blanche.

— Puțin probabil. Știți că am vrut să intru în Marină? Nu înțelegeam de ce, doar pentru că eram fată, nu puteam fi marinar, remarcă, încruntându-se, sora Catherina.

— Chiar așa, ți-ai dorit să fii marinar? Nu am auzit să existe femei în Marină, cu excepția asistentelor medicale, desigur, spuse Betty.

— Ei bine, cred că într-o zi vor exista, dar probabil că nu în timpul vieții mele.

După plecarea surorii Catherina, femeile au stat de vorbă despre meseriile pe care și-ar fi dorit să le aibă, dacă nu ar fi devenit asistente medicale.

— Eu puteam să repar orice mașinărie agricolă. Aș fi putut să fiu mecanic, spuse Vivian.

— Ei bine, într-un fel chiar asta ești, pui oamenii la loc, îi faci să funcționeze din nou, spuse Betty râzând.

— Foarte amuzant. Dar ce-ai de spus despre tine, ți-ai dorit întotdeauna să fii asistentă medicală?

— Nu, nu chiar. Tatăl meu era contabil. În afară de cusut și de a face mereu boroboațe, principalul lucru pe care l-am învățat de la familia mea a fost să-mi fac întotdeauna partea mea de treabă și să-i ajut pe toți. Nu știam ce voi face cu viața mea, de aceea eram o femeie bătrână, de douăzeci și nouă de ani, când am început formarea.

— Și încă ești bătrână, interveni Jean cu ironie.

— Și atunci, cum rămâne cu tine, ai în sânge meseria de asistentă?

— Cred că marea întrebare este: a visat vreuna dintre noi să devină medic? zise Jean.

Întrebarea le făcu pe asistente să redevină serioase. Dădură din cap că nu.

— Ei bine, sper că atunci când ne vom întoarce acasă și vom spune ce am făcut, vor vedea că femeile sunt capabile să fie instruite fie ca medici, fie ca asistente medicale care pot și să trateze pacienții, nu doar să aibă grijă de ei, spuse Vivian cu convingere.

Când musonul sosi, culturile începură cu adevărat să înflorească și nu dură mult până ce morcovii străpunseră noroiul, fluturându-și minunatele frunze verzi spre femeile care lucrau. Trăgând cu ochiul spre ceea ce se afla sub pământ, ele pândeau portocaliul strălucitor al unui morcov gata să fie smuls.

Îl chemară pe Răsad și îl întrebară dacă puteau începe săpatul. Zâmbind, acesta le spuse cu entuziasm că va cere permisiunea și dispăru grăbit.

Peste puțin timp, se întoarse cu Ah Fat.

Femeile înțeleseră mult prea bine mesajul: nimic din ce plantaseră și îngrijiseră nu era pentru ele, ci pentru a-i hrăni pe nobilii ofițeri japonezi.

Când restul prizonierelor auziră această veste, se adunară în locul din centrul lagărului. Doamna Hinch își făcu loc prin mulțime, pentru a ajunge în față. Acolo se afla o cutie mică, pe care Seki se urca uneori pentru a-și răcni discursurile.

— Ajută-mă să urc, Norah, spuse ea.

Cu puțin efort, doamna Hinch își reluă atitudinea mândră și, de sus, privi mulțimea adunată.

— Liniște, vă rog, spuse cu vocea ei calmă și limpede.

Când doamna Hinch vorbea, ceilalți ascultau.

— Așadar, toată lumea a auzit veștile. Se pare că legumele pe care le-ați cultivat cu atâtea eforturi nu sunt pentru noi. Așteptați aici, cred că este timpul să am o discuție cu domnul căpitan. Norah, ajută-mă, te rog, să cobor.

Oftând din greu, doamna Hinch coborî de pe cutie ajutată de Norah.

— Vino cu mine, Norah. Să vedem cum are de gând să se justifice.

Doamna Hinch și Norah fură întâmpinate de Ah Fat în fața biroului căpitanului.

— Inchi, ce cauți aici?

— Vreau să-l văd pe căpitanul Seki.

— Nu, nu! Nu-l poți vedea!

— Ah Fat, dă-te la o parte, o să-l văd pe căpitan, iar tu nu ai să mă oprești!

Ah Fat se retrase, permițând femeilor să intre în birou. Seki stătea la

birou, dar sări în picioare când le văzu venind, cu Ah Fat care se târa, fără nici un chef, în urma lor, știind că va fi nevoit să traducă.

— Căpitane Seki, trebuie să protestez. Ni s-a spus că nici una dintre legumele pe care femeile le-au plantat și le-au îngrijit în cele mai grele condiții nu este pentru folosul lor. Dacă nu sunt pentru folosul lor, atunci de ce s-au spetit muncind?

Ah Fat se căznea să traducă, încercând în mod evident să găsească cea mai diplomatică modalitate de a comunica mesajul. Când doamna Hinch consideră că Ah Fat a terminat, își continuă discursul, înainte ca Seki să aibă ocazia să-i răspundă:

— Este impardonabil să le induci în eroare pe aceste femei, să le amăgești cu roadele pământului, ca să spun așa, lăsându-le să creadă că eforturile lor vor fi, măcar o dată, răsplătite cu o mâncare ca lumea. Murim de foame. Ce ai de spus, omule?

Seki fu, inițial, uimit de faptul că doamna Hinch îi vorbea în acest fel. Deși nu o putea înțelege, era clar că îi cerea ceva, ceea ce îl făcea să se simtă profund ofensat.

Când Ah Fat termină de tradus, era timpul ca Seki să vorbească.

— Căpitanul vrea să știe de unde ești, îi zise Ah Fat doamnei Hinch.

— Sunt mândră să fiu cetățean al Statelor Unite ale Americii.

Deveni clar că Ah Fat nu își dăduse seama că doamna Hinch nu era nici englezoaică, nici australiancă.

— Americancă? repetă el în șoaptă, iar Seki răcni:

— Americancă!

— Da, americancă. Care e problema dumitale? Prin urmare, le vei lăsa pe femei să mănânce legumele pe care le-au cultivat?

— Nu! Nu! Nu! fu răspunsul lui.

Ah Fat se grăbi să le dea afară din cameră pe femei, în timp ce Seki continua să urle.

— Americanii sunt foarte răi, îi spuse el doamnei Hinch. Ei provoacă multe daune Japoniei.

— Ei bine, asta e o veste foarte bună! spuse ea. Poate că vom scapă, în sfârșit, din acest loc binecuvântat.

— Nu încerca să furi mâncare, Inchi! le strigă Ah Fat în timp ce părăseau

clădirea. Vei fi lovită dacă o faci!

Când Norah și doamna Hinch se întoarseră la locul de adunare, doamna Hinch își pierduse o parte din aplomb.

— Ah, draga mea, mă bucur să aud că Statele Unite ale Americii câștigă acest război, dar mă tem că faptul că sunt americancă a înrăutățit situația.

— Posibil, fu de acord Norah. Dar nu cred că avea de gând să ne lase legumele oricum.

Fără să aștepte să i se ceară, Norah întinse mâna pentru a o ajuta pe doamna Hinch să se suie iar pe cutie.

— Îmi pare foarte rău, n-am reușit să-l fac pe căpitan să ne lase să mâncăm ceea ce ați cultivat. Se pare că nici n-a avut de gând vreodată să ne lase nouă legumele.

Femeile reacționară cu furie, vociferând despre nedreptate. Doamna Hinch ridică mâna pentru a cere liniște.

— Doamnelor, mă tem că am și un avertisment pentru voi. Vă rog să nu încercați să luați ceva; căpitanul a spus clar că oricine este prins „furând" mâncarea lor va fi pedepsit cu severitate. Nu am nici o îndoială că își va duce la îndeplinire amenințarea. Îmi pare rău.

Mâna Norei era deja ridicată pentru a o ajuta să coboare de pe cutie.

Norah făcuse eforturi pentru a-și recăpăta energia pe care o avea înainte de pedeapsa primită, când fusese ținută sub dogoarea soarelui. Orchestra ei fusese tonicul perfect. Trecuseră câteva săptămâni de la ultimul lor concert, cel care decursese atât de rău pentru ea. Într-o seară, Ena și Audrey o luară pe sus la coliba olandeză, unde o așteptau coristele ei. După o repetiție care fusese mai curând distracție decât practică serioasă, Norah se întoarse la coliba ei revigorată. Găsind-o pe Margaret, Norah o anunță că era timpul pentru un alt concert. Fu însă surprinsă de reacția reținută a lui Margaret.

— Ce s-a întâmplat?

— Îmi pare rău, draga mea, Ah Fat a spus clar: de acum înainte, concertele trebuie să fie aprobate de căpitanul Seki. O voi ruga pe doamna Hinch să vorbească cu el mâine, dar nu știu ce va spune.

— Nu este corect, nu facem decât să cântăm, cum poate asta să facă rău

cuiva? De fapt, se întâmplă exact contrariul.

— Nu a obținut ceea ce și-a dorit și cred că acesta este modul lui de a ne pedepsi. Dar voi încerca să vorbesc cu el. Mă ocup eu de asta.

Două zile mai târziu, doamna Hinch se afla în bucătăria ei cu Norah când auzi bine-cunoscutul și enervantul strigăt al lui Ah Fat:

— Inchi, Inchi, unde ești?

— Doamne, ce-o mai fi acum? se întrebă Norah cu voce tare.

Singurul răspuns al doamnei Hinch fu un oftat puternic, pe care toate femeile din colibă îl putură auzi.

— Inchi, Inchi! o strigă din nou.

— Ar fi mai bine să te duci, o îndemnă Norah.

— Cred că nu am încotro.

Doamna Hinch trase aer în piept de câteva ori înainte de a intra, încet, în cameră.

— Ce este atât de urgent, Ah Fat?

— Inchi, vin să-ți spun că este bine să dați concert, căpitanul a spus da!

— Așa cum, de altfel, și trebuia.

— Dar este foarte supărat. Nu înțelege de ce voi, femeile, vreți să cântați atunci când este război, iar voi sunteți înfometate și bolnave.

— Tocmai de aceea cântăm. Te rog să-i transmiți căpitanului acest mesaj.

Dezarmat și învins, Ah Fat plecă, abătut întrucât crezuse cu siguranță că vestea bună îl va face un erou în ochii lui „Inchi".

— Aceasta este, în sfârșit, o veste bună, spuse Norah. O mică victorie, nu-i așa, doamnă Hinch?

— Așa se pare.

La următorul concert, femeile aplaudaseră neîntrerupt în timp ce Norah și orchestra ei mergeau spre locul lor din fața publicului. Lumea stătea în picioare, arzând de dorința de a-i arăta Norei cât era de iubită, de apreciată și cât de prețuit era curajul de a-i sfida pe opresorii lor.

Cu lacrimi curgându-i pe obraji, Norah se întoarse pentru a privi femeile. Era copleșită. Din nou cu faţa la orchestra ei, se temu că nu aveau să poată cânta, pentru că și membrele orchestrei plângeau, la rândul lor.

Margaret îi șopti Norei:

— Nu ai vrea să încep eu să dirijez, iar tu să preiei mai târziu?

Norah nu putu decât să dea din cap, șoptind la rândul ei:

— Da, te rog.

— Cu ce începi?

— Beethoven.

Margaret se uită la orchestră, care pricepu imediat aranjamentul.

— Beethoven, rosti ea.

Norah se dădu deoparte, lăsând-o pe Margaret să dirijeze, fiind pentru prima dată în rolul de spectator și urmărind magia creată de interpretele ei. Din locul unde se afla, putea totodată să observe publicul. Emoțiile acestuia aveau un efect puternic asupra sa, iar ea se lupta să-și domolească respirația. Când menuetul ajunse la sfârșit, Norah aplaudă alături de public. Margaret făcu o plecăciune adâncă înainte de a întinde mâna spre Norah, pentru a-i preda rolul. Când Norah păși în fața fetelor ei, aplauzele deveniră tunete. Redevenită calmă, Norah se întoarse, ținându-și degetul pe buze.

Odată cu reluarea concertului, Norah, cu spatele la public, uită de soldații care înconjurau șopronul. Interpretele din orchestră, singurele conștiente de prezența soldaților, îi ignorară ca niște adevărate profesioniste. Când concertul se termină, toate conveniră rapid să nu îi menționeze Norei prezența soldaților. Trebuia să i se permită să se bucure de această seară în care împărtășeau dragoste și recunoștință. Cum, în zilele următoare, nu existară repercusiuni din partea căpitanului, Norah se liniști puțin.

Cu toate acestea, toată lumea știa că acesta ar fi putut să fie ultimul concert. Chiar dacă nu se anunțase, cum ar fi putut să continue când abia se puteau ține pe picioare după corvezile zilnice? Atât corul, cât și orchestra făceau mari eforturi pentru a participa la repetiții. Norah știa că zilele de muncă lungi și grele le lăsau puțină energie pentru cântat, dar știa și cât de importante erau spectacolele lor pentru femei.

Această seară era una aparte pentru Norah; înțelegea că, deși femeile încercau să cânte cu toată puterea lor, nimic nu putea ascunde că erau epuizate și își pierdeau speranța.

Capitolul 19

Lagărul III,
octombrie 1943 – octombrie 1944

— Trebuie să vorbiți cu Seki despre violență, îi spuse Nesta doctoriței McDowell, în timp ce o ajuta să oprească sângerarea unei prizoniere – o nouă victimă.

Soldații japonezi arătau din ce în ce mai puțină toleranță pentru scăderea zilnică a numărului de deținute care se prezentau la muncă. Orice femeie prinsă că se plimbă prin lagăr în timpul zilei, cu excepția cazului în care era deja ocupată cu o corvoadă, era pălmuită cu o forță care o culca la pământ, adesea având nevoie de îngrijiri medicale.

— Va trebui să discutăm cu doamna Hinch.

Auzind zgomot de bocanci grei apropiindu-se, se opriră din ceea ce făceau. Trei soldați intrară în spital și se amestecară printre pacienți.

— Ce doriți? Ce căutați aici? întrebă doctorița McDowell, îndreptându-se spre ei.

— Prea multe femei aici! Trebuie să meargă la muncă! zbieră către ea un soldat.

— Sunt bolnave. Cum ar putea să muncească? Priviți-le doar! interveni Nesta.

Soldatul se uită la o femeie care se chinuia să se ridice, alarmată de apariția bruscă a soldaților.

— Aceasta ar trebui să lucreze!

Înainte ca doctorița McDowell sau Nesta să poată răspunde, gardianul o lovi pe pacientă cu putere peste față. Ceilalți începură imediat să le bruscheze pe paciente.

— Opriți-vă! Opriți-vă imediat! țipă doctorița McDowell, apropiindu-se de soldați. Nu intrați în acest spital ca să atacați pacienții! Ieșiți imediat!

— Plecați! urlă la ei Nesta, făcându-i să dea înapoi.

— Plecăm, dar mâine ne vom întoarce pentru inspecție. Femeile care ar trebui să muncească vor fi pedepsite de noi, spuse el, gesticulând către colegii săi, înainte de a ieși.

— Acest lucru trebuie să înceteze! spuse Nesta, în timp ce ea și doctorița McDowell se grăbeau să o găsească pe doamna Hinch.

Chiar în fața spitalului, Nesta văzu că și doamna Hinch le căuta pe ele.

— Am auzit! Am venit, spuneți-mi ce s-a întâmplat? spuse doamna Hinch, abia trăgându-și sufletul.

Când Nesta termină de povestit, doamna Hinch se întoarse pe călcâie.

— Mă ocup eu de asta! zise ea, plecând.

Când reveni, puțin mai târziu, obișnuita expresie de indignare i se ștersese de pe față.

— Mă credeți sau nu, căpitanul a fost de acord că pedepsele, așa cum le numește, au mers prea departe. De acum înainte, vor fi pedepsite doar femeile care au un comportament greșit. Eu am susținut că nimeni nu se comportă greșit, toate încercăm doar să supraviețuim. Tot ce putem face este să sperăm că le va spune gardienilor să stea deoparte; dacă nu o face, se poate aștepta la o altă vizită din partea mea. Îmi pare rău că nu am putut face mai mult.

— Doamnă Hinch, vă mulțumim. Știm cu toții cât de mult vă luptați pentru noi și apreciem acest lucru, spuse doctorița McDowell.

— Le voi spune asistentelor despre această discuție și le voi avertiza să fie atente, adăugă Nesta.

— Doamnelor! începu doamna Hinch, adresându-se femeilor adunate în locul din centrul lagărului. Având în vedere că fântânile au secat de tot, avem permisiunea de a părăsi lagărul și de a folosi pompa de afară.

— Mulțumesc lui Dumnezeu! spuse Norah. Voi merge chiar acum, dar nu pot căra decât o găleată.

— Vom merge împreună, se oferi Ena.

— Nu, Ena. Tu stai cu June, are nevoie de tine. Sunt atât de îngrijorată că se va îmbolnăvi; nu mai rezistă mult așa. Spune-i o poveste, cântă-i dacă ai energie. Trebuie să știe că suntem mereu aici pentru ea.

— Eu vin cu tine, zise Audrey.

Mergând spre fântână, le ajunseră din urmă pe Betty și pe Vivian, care se îndreptau în aceeași direcție. Femeile își continuară drumul, oprindu-se din când în când pentru a trage de vreun arbust sau a smulge vreo rădăcină.

— Nu prea există cine știe ce pe-aici, observă Audrey.

— Ei bine, spuse Betty, am fiert rădăcinile acestui tufiş acum câteva zile – nu aveau un gust prea rău și nu am suferit de pe urma lor, așa că eu cred că va fi bine și de data asta.

— Mai vezi și altceva? Suntem disperate să găsim ceva pentru June, spuse Norah.

Din găleata pe care o căra, Vivian scoase câteva rădăcini lungi, groase și murdare, pe care i le dădu.

— Ia-le pe astea și du-i-le lui June. Noi vom mai găsi și altele, nu-ți face griji.

Odată întoarse la colibă cu apa, Norah și Audrey curățară și rupseră în bucăți rădăcinile, aruncându-le în apă clocotită împreună cu câteva boabe de sare. Fu nevoie de ceva timp, dar în cele din urmă erau fierte. Cele două femei duseră la buze câte o linguriță de fiertură și declarară că „nu era rea".

Norah îi dădu, încet, lui June să mănânce.

— Aceasta este cea mai bună supă de rădăcini pe care am gustat-o vreodată! spuse June, plescăind. Mulțumesc, mătușică Norah și mătușică Audrey. Păstraţi puțin şi pentru voi.

— Vrem să o mănânci pe toată, fetiță dragă, spuse Audrey.

— O, nu, nu mai pot. Am burta plină! Vă rog, spuse ea, întinzând bolul.

— Intrați în case! Intrați în case! țipară soldații, năpustindu-se în lagăr, lovind orice femeie sau copil din calea lor, în timp ce încercau să mâne pe toată lumea înăuntru.

— Ce sunt, avioane? strigă Norah, uitându-se spre cer. Avioane ale Aliaților?!

— Le văd! strigă și Ena. Uite-le, deasupra copacilor!

Norah putu discerne siluetele avioanelor deasupra copacilor înalți ai junglei. Dar explozia care urmă provocă panică în lagăr.

— Unde este June? țipă Norah.

Când începuse huruitul pe cer, ea și Ena erau înăuntru și, la fel ca toate celelalte, se grăbiseră să iasă din casă.

— Nu știu! spuse Ena, cuprinsă de agitație. S-a dus să se joace într-una dintre colibele olandeze, dar nu știu în care…

Avionul continua să duduie sus pe cer. Pretutindeni domnea haosul; femeile își fluturau mâinile frenetic, scandând și aclamând pentru a atrage atenția, în timp ce opresorii lor alergau în toate direcțiile, țipând la ele să intre în colibe.

Norah și Ena alergară spre colibele olandeze de pe cealaltă parte a străzii.

Când ieșiră din prima colibă, doi soldați alergară spre ele, amenințându-le cu puștile, ordonându-le să intre din nou înăuntru.

— O vom găsi când se va termina asta! strigă Norah, ferindu-se de o baionetă.

În acel moment, în lagăr izbucni un sunet neobișnuit: o sirenă de raid aerian. Femeile și copiii așteptară înăuntru până când sirena se opri. Încetul cu încetul, îndrăzniră din nou să iasă, căutându-și copiii dispăruți, prietenele.

Norah și Ena o găsiră pe June emoționată, povestindu-le cu mândrie că a văzut avionul și descriind iar și iar sunetul exploziei pe care o auziseră cu toții.

În casa lor, Margaret și doamna Hinch făcură prezența și li se reaminti că cele trei care lipseau erau la spital.

Când sirena se opri, toate asistentele se întoarseră la spital pentru a-și verifica pacienții. Apoi se adunară pentru o discuție rapidă.

— E adevărat ce se întâmplă? Credeți că vom fi salvate? întrebă Betty emoționată.

— Nu știu ce înseamnă toate acestea, putem doar să sperăm, le spuse Nesta.

— Poate ar trebui să facem un semn pentru piloți? sugeră Vivian.

Doctorița McDowell interveni:

— Nu cred că este o idee bună, frunzișul copacilor este prea dens și pot garanta că, dacă un japonez îl vede, vom avea necazuri mari.

În timp ce stăteau de vorbă, veni doamna Hinch.

— Tocmai am vorbit cu căpitanul, le spuse ea.

— Și? întrebă Nesta.

— Când sirena sună, toată lumea trebuie să intre în cea mai apropiată colibă și să rămână acolo. Vrea să se astupe imediat orice fereastră și să pedepsească pe oricine este prins afară sau văzut la geam.
— Ar fi mai bine să dăm de știre, spuse doctorița McDowell.

A doua zi, asistentele Ray și Valerie făcură greșeala de a deschide ușa pentru a privi afară. Momentul nu putea fi mai rău. Unul dintre soldați le văzu și dădu buzna în colibă, unde femeile erau toate erau strânse la un loc.
— Pot să vă ajut? îl întrebă Nesta.
— Am văzut două afară. Făcând un semn cu mâna, adăugă: Voi trebuie să veniți.
Asistentele nu se mișcau.
— Nu știu despre ce vorbiți, domnule ofițer. Puteți identifica pe cine credeți că ați văzut?
— Am văzut două. Veniți sau voi toate pedepsite!
Soldatul își duse mâna pe pistol, respirând greu, cu o privire abrutizată întipărită pe față.
Cele două asistente făcură un pas înainte; Ray și Valerie nu își puteau lăsa prietenele să fie pedepsite din cauza greșelii lor.
Nesta se duse lângă ele, făcând o plecăciune adâncă.
— Ne pare rău că am încălcat regulile; nu se va mai întâmpla.
Nesta nu văzu palma ridicată, dar lovitura peste față o aruncă în brațele asistentelor medicale din spatele ei.
Ofițerul le luă pe cele două vinovate, îmbrâncindu-le pe ușă.
Câteva ore mai târziu, Ray și Valerie se întoarseră la colibă.
— Am fost duse la Seki, spuse Ray.
— V-a lovit? întrebă Nesta.
— Nu, dar mâine trebuie să stăm în soare. Ca Norah. Fără pălărie, le spuse Valerie.

În dimineața următoare, asistentele le dădură lui Ray și lui Valerie rațiile lor de apă, pe care ele încercară să le refuze.
— Aveți nevoie de cât de mult puteți bea; amândouă știți ce face deshidratarea, le spuse Jean.
— Dar vom face pipi pe noi dacă bem toată apa, spuse Ray cu un

chicotit.

— Aș prefera să faceți pipi pe voi decât să vă cedeze rinichii, spuse Jean.

Asistentele porniră, toate, spre spațiul central, unde nimic nu umbrea pământul uscat. Seki, însoțit de Ah Fat, se îndreptă spre cele două asistente care stăteau cu capetele plecate.

— Mă duc să vorbesc cu el, îi spuse Jean Nestei în șoaptă.

— Crezi că e o idee bună?

— Ray a fost cu mine de când am venit în Malaya pentru prima dată și știu despre ea ceva ce nimeni altcineva nu știe. Are o afecțiune cardiacă, am descoperit-o când a făcut malarie, nu la mult timp după ce am ajuns.

— Bine, vezi ce poți face, dar nu risca să te alături lor. Ray nu și-ar dori asta.

Cu capul plecat, Jean se îndreptă încet spre Seki și Ah Fat, care o urmăreau cu curiozitate în timp ce se apropia.

— Ce vrei? întrebă Ah Fat.

— Cu cel mai profund respect, aș vrea să-i cer căpitanului să nu o pedepsească pe asistenta Ray în acest fel. Are o problemă cu inima și să stea în căldură ar fi foarte periculos pentru ea.

Ah Fat traduse; ca de obicei, răspunsul lui Seki fu alambicat și pompos. Traducerea lui Ah Fat fu mult mai succintă.

— Nu.

Sora Ray auzi această discuție și strigă:

— Este în regulă, soră! Voi rezista.

Asistentele stăteau în picioare, la datorie, în orice petic de umbră pe care îl puteau găsi. Întreaga dimineață, Norah, Margaret și alte câteva femei le aduseseră apă atunci când soldații nu erau atenți. Când soarele ajunse la zenit, deveni clar că asistenta Ray are probleme.

Doamna Hinch și doctorița McDowell îi implorară pe gardieni să o lase să plece. Cererile lor fură refuzate.

Privind-o pe Ray în timp ce se clătina, ridicându-se în picioare doar pentru a cădea iar, femeile începură, toate, să strige:

— Lăsați-o să plece!

Nu mai dură mult până când se prăbuși din nou, fiind clar că nu se va mai ridica.

— Duceți-vă și luați-o! țipă doamna Hinch, în timp ce se năpustea spre asistenta inconștientă.

Toate asistentele alergară, împreună cu doctorița McDowell. Soldații japonezi care stăteau în apropiere, cu baionetele scoase și îndreptate spre ele, își dădură seama că sunt depășiți numeric și le permiseră femeilor să treacă. Doctorița McDowell o examină rapid pe Ray, apoi le spuse asistentelor să o ridice și să o ducă la coliba lor.

— Eu mă duc cu ele, îi spune Jean Nestei. Tu ai grijă de Val.

Valerie rămase în picioare, înconjurată de prietenele ei, întreaga după-amiază, până la apusul soarelui.

— Gata, e destul, haideți să o luăm! spuse Nesta, grăbindu-se să o prindă pe Val, care se prăbuși în brațele ei.

Când ajunseră cu ea la colibă, Val era inconștientă. Nesta și Vivian avură grijă de ea. Jean o dusese pe Ray la spital, căci trebuia să fie îngrijită de doctorița McDowell.

Margaret bătu la ușa deschisă, privind înăuntru.

— Știu că e o întrebare stupidă, dar e ceva ce aș putea face?

Nesta, aflată în picioare, o conduse pe Margaret la patul asistentei inconştiente, căreia i se vedea doar fața, întregul corp și capul fiindu-i acoperite de cârpe ude.

— Îți mulțumesc, Margaret. Dacă nu poți să ne eliberezi de-aici, spuse ea cu amărăciune, nu sunt prea multe de făcut. Vom avea grijă de Val. Pulsul îi revine încet și este stabil, însă, pe lângă arsurile solare, va avea nevoie de câteva zile pentru a se recupera după insolație.

Ochii lui Margaret se umplură de lacrimi.

— Și Ray?

— Jean a dus-o la spital. Va rămâne acolo peste noapte.

— Norah și fetele ei pregătesc masa de seară pentru voi toate, astfel încât să nu vă faceți griji cu focul și gătitul. În scurt timp vor veni aici.

— O, Margaret, nici măcar nu m-am gândit la mâncare pentru asistente!

Pe fața Nestei se citeau suferința și epuizarea.

— Ce se întâmplă cu mine? Se presupune că sunt șefa lor.

Margaret strânse brațul Nestei.

— Soră James, ești o șefă bună. Sunt sigură că nici una dintre prietenele

tale nu s-a gândit astăzi la ea. Cina va ajunge aici în curând.

— Am senzația că ceva s-a schimbat, îi spuse Norah lui Audrey în timp ce mergeau spre pompa de apă, la câteva săptămâni după prima apariție a avioanelor pe cer.

— Și eu am aceeași impresie, spuse Audrey. Soldații sunt speriați, ceea ce este și bine, și rău. Rău, pentru că e mai probabil să își descarce nervii asupra noastră. Iar bine – adăugă Audrey – este pentru că s-ar putea să se apropie salvarea noastră. Cel puțin raidurile aeriene au loc acum doar noaptea.

Femeile ajunseră la pompă.

— Ceea ce înseamnă că putem merge după apă în timpul zilei, remarcă Norah, umplându-și găleata.

*

Doamna Hinch fu informată că sosise corespondență pentru unele femei. Auzind vestea, asistentele medicale fură, toate, de acord că era foarte puțin probabil ca ele să fi primit ceva de acasă. În loc să meargă, toate, să se așeze la rând, pentru a vedea dacă există vreun plic pentru ele, Nesta se oferi să meargă în numele lor.

În căldura amiezii, așteptarea ca soldații să caute prin corespondență cu ajutorul doamnei Hinch dură mult sau păru să dureze mult.

— Am venit să văd dacă există vreun plic pentru asistente, spuse Nesta când, în cele din urmă, ajunse în față.

Doamna Hinch zâmbi călduros.

— Există corespondență pentru Betty, Wilma și Jean. Mă tem că, pentru tine, nu a venit nimic, draga mea.

— Mulțumesc, mă duc să li le duc, spuse Nesta, cu o privire luminoasă.

Ce n-ar fi dat să aibă vești de la mama ei!

Betty începu să plângă când își citi numele pe plicul boțit. Recunoscu scrisul mamei sale, iar scrisoarea era datată cu doi ani în urmă. Betty luă plicul și se duse cu el înapoi în colibă, ținând în mână mesajul nedesfăcut de acasă – îi venea greu să vadă fețele colegelor și prietenelor sale asistente, căci pe fiecare dintre ele se citea o dorință disperată de a avea vești de la

familie. Așa că se duse afară, în cel mai îndepărtat colț al curții, și se ascunse în spatele unui copac, pentru a-și citi scrisoarea mult dorită. Când se întoarse, după lăsarea întunericului, le spuse tuturor că nu are nici o veste despre război. În mod clar, mama ei primise indicații despre ceea ce avea voie și despre ceea ce nu avea voie să scrie.

În coliba Norei și a Enei, cele două surori le priveau pe câteva dintre colegele lor prizoniere, care citeau și reciteau întruna scrisorile primite de-acasă.

— Par atât de fericite, nu-i așa? o întrebă Ena în șoaptă pe Norah.

— Așa e, fu ea de acord, încercând să-și ascundă dezamăgirea de dragul surorii sale.

— Nu mă așteptam să primesc vești de la nimeni. Ken, mama și tata sunt probabil închiși ca și noi, spuse Ena, incapabilă să-și ia ochii de la femeile care își devorau scrisorile.

— Adevărat. Dar există Barbara, răsună vocea Norei.

Ar fi făcut orice să aibă vești despre Sally.

— Mă întreb dacă a încercat să ne scrie.

— Ah, Norah, Sally este în siguranță cu ea, doar că noi nu știm unde sunt ele și nu știm ce i s-a spus despre locul în care ne aflăm noi.

— Ai dreptate, sigur. Nu vreau să par nerecunoscătoare. De fapt, sunt foarte fericită să văd că unele vești ajung totuși aici.

Rațiile întârziau, iar femeile începură să se îngrijoreze, adunându-se în grupuri lângă gard. Se permisese din nou câtorva comercianți locali să viziteze lagărul, oferind alimente proaspete oricui era în măsură să plătească.

Norah se duse lângă Betty, care se plimba prin apropiere.

— Crezi că mai vine? întrebă ea.

— Nu am auzit că n-ar veni, spuse Betty, oftând.

— Dar, dacă stăm să ne gândim că am avut rații ieri, dar nu și cu o zi înainte, poate că ne vor hrăni doar o dată la două zile.

— E ca și cum ne-ar înfometa până la moarte, apoi ne-ar da suficient pentru a ne recupera o parte din putere, pentru ca apoi să ne priveze, din nou, de mâncare. Crezi că asta ar putea face parte dintr-un plan diabolic?

— Nu vreau să cred așa ceva, dar s-ar putea să ai dreptate. Cum se simte June? Primește destulă mâncare?

— Depinde ce înțelegi prin „destul“, răspunse Norah sumbru. Nu-i merge mai rău decât celorlalți copii și e mai bine decât majoritatea adulților. Măicuțele olandeze îi oferă o parte din mâncarea pe care o cumpără de la localnici.

— Ah, dacă ai bani, sau bijuterii, sau orice altceva de schimbat… A trebuit să avem ghinionul de a ajunge aici de pe o navă bombardată!

— Poate că am rămas fără tot ce aveam, dar ne-am salvat viețile, nu-i așa? Atâția alții și le-au pierdut, spuse Norah, reflectând pentru un moment la acea zi teribilă și la toată oroarea naufragiului, fară nici o speranță de ajutor. Îmi pare rău, Betty, adăugă ea în grabă. Nu am vrut să par insensibilă și să-ți reamintesc de colegele pierdute. Știu că sunt atât de multe cele care s-au îmbarcat odată cu tine și nu sunt astăzi aici.

— Ne gândim la ele în fiecare zi, spuse Betty încet, cu mintea la vechi prietene, pe care poate că nu avea să le mai vadă niciodată.

— Nu se știe niciodată, spuse Norah, punând o mână pe umărul tinerei asistente. Poate că au fost găsite și închise undeva – la fel ca noi.

— Posibil, răspunse Betty, deloc convinsă.

În timp ce gândurile lui Betty rătăceau încărcate de tristețe, Norah regreta întreaga discuție. Viața lor de zi cu zi era destul de grea și fără a li se aminti pe cine au pierdut.

Jean și Vivian se plimbară până la colțul îndepărtat al gardului, unde localnicii făceau comerț cu prizonierele. Ele nu aveau nimic de făcut troc, dar erau fascinate de schimburile care se încheiau. O olandeză le dădu doi cartofi dulci – o mică recompensă a faptului că se aflau prin apropiere.

— Maică Laurentia, aţi vrut să mă vedeţi? întrebă Nesta, luând-o de mână.

I se ceruse să se oprească la coliba maicilor, iar acum studia cu atenție înfățișarea maicii starețe, căutând eventuale semne de boală.

— Sunt foarte bine, soră James. Nu trebuie să te uiți așa la mine, spuse călugărița cu un zâmbet înainte de a scoate un plic dintr-un buzunar nevăzut al rasei ei. Aș vrea să îți dau asta, pentru tine și pentru asistentele tale.

Nesta se uită la plicul oferit.

— Ce este?

— Bani, draga mea. Nu ar trebui oare ca și voi, care faceți atât de mult bine acestei comunități disperate, să puteți cumpăra, din când în când, puțină mâncare?

— Nu pot să vă accept banii, maică. Aveți cu siguranță nevoie de ei, opuse rezistență Nesta, uitându-se visătoare la plic.

— Nu este al meu, dacă asta te face să-l accepți mai ușor. Căpitanul Seki mi l-a dat ieri; este de la Crucea Roșie Olandeză. Da, este pentru conaționalele mele, dar noi nu îndurăm lipsuri așa de mari ca voi.

Nesta era încă reticentă.

— Chiar nu cred că prietenele mele ar putea să accepte, știind că aparțin altora, care au nevoie. V-au fost daţi de guvernul olandez.

— Ce pot să spun ca să te conving?

Călugărița încă ținea întins plicul, la fel de încăpățânată ca și Nesta.

Nesta se gândi mult și se tot frământă. Nu voia să o jignească pe maica Laurentia. Se gândi la prietenele ei, la foamea lor, la faptul că își pierdeau forțele, la speranța lor de libertate, care se tot topea. Văzuse, de asemenea, alimentele care erau comercializate: ouă, fructe, pește uscat, biscuiți.

— Pot să îi iau cu o condiție? spuse ea în cele din urmă.

— Sigur, oricare ar fi aceea.

— Vom fi de acord doar dacă este un împrumut, pe care îl vom da înapoi în întregime atunci când vom ieși de aici.

— De acord.

Așa că Nesta luă, recunoscătoare, plicul și îl băgă în buzunar.

— Bună ziua, doamnelor! spuse Nesta bucuroasă când intră în colibă.

— Ce te face atât de fericită? întrebă Ena cu un aer deprimat. Sunt mai multe gărgărițe decât orez în săculețul acesta.

— Sunt fericită pentru că am ceva pentru voi! Maica Laurentia ne-a împrumutat niște bani pe care i-a primit de la Crucea Roșie Olandeză. Vrem să împărțim mâncarea noastră cu voi și cu celelalte de pe *Vyner Brooke*, care au sosit fără nimic.

— Dar ți-au fost daţi ție, pentru asistentele medicale, presupun, spuse Norah, ridicându-se în grabă – când mâncarea era atât de aproape de a deveni realitate, nu știa cât timp avea să mai poată refuza politicos.

— Voi nu aveți nimic, Norah. Bineînțeles că vom împărți ceea ce avem cu voi, insistă Jean.

Ena se alătură surorii ei, sărind la rândul ei în picioare.

— Mulțumim! Mi-aș dori să pot spune mai multe, dar chiar acum sunt atât de îngrijorată pentru June și pentru restul celor din casă, încât orice înghițitură de hrană va însemna extrem de mult, spuse ea dezarmată.

Un alt lot de corespondență ajunse în lagăr, iar Betty deschise cu nerăbdare a doua ei scrisoare. În câteva secunde plângea, fugind din colibă în grădină. Nesta și Jean se duseră după ea.

— Betty, ce s-a întâmplat? Sunt vești proaste? întrebă Nesta.

Plângând în hohote, Betty îi aruncă scrisoarea Nestei.

— Ești sigură că vrei să o citesc?

Betty încuviință din cap.

— De la cine este? o întreabă Jean pe Nesta, care începuse să citească.

— O, Doamne, Dumnezeule! E de la Phyllis, spuse Nesta, ale cărei mâini începuseră să tremure.

— Phyllis P? întrebă Jean, încercând să vadă scrisoarea.

— Au reușit! S-au întors acasă, spuse Betty, plângând.

Mai multe asistente veniseră afară pentru a vedea cum se simte prietena lor. Toate știau că o veste proastă era mai rea decât nici o veste.

— Fetelor! Betty a primit o scrisoare de la Phyllis P. Celelalte au ajuns acasă, nava lor a scăpat, le spuse Nesta.

În câteva secunde, toate asistentele din colibă erau în grădină, îmbrățișându-se și plângând. Fiecare simți ușurare la gândul că prietenele și colegele lor care părăsiseră Singapore cu o zi înainte de călătoria lor fatidică erau acasă, în siguranță.

— Mă duc la spital să le spun și celorlalte! spuse Nesta, dându-i scrisoarea înapoi lui Betty.

— Fă scrisoarea să circule – este exact lucrul de care avem nevoie.

Scrisoarea fu transmisă cu nerăbdare de la o asistentă la alta, fiecare dorindu-și cu disperare să citească cuvintele scrise pentru a se bucura pe deplin. Betty o privi pe Blanche strângând scrisoarea și plângând pe înfundate. Se duse să o caute pe Nesta.

— I-am promis lui Blanche că, dacă nu primește nici o scrisoare înainte

ca eu să primesc încă una, îi voi lua o prăjitură. Este greșit din partea mea să cer niște bani pentru a-i cumpăra o prăjitură a lunii[23]?

— O prăjitură a lunii? De unde ai de gând să iei așa ceva?

— Una dintre fetele olandeze mi-a spus că ea nu cumpără de la comercianți decât prăjitura lunii. În timp ce toată lumea cumpără legume, fructe sau orez, ea cumpără prăjituri.

Nesta se duse la sertarul din bucătărie unde păstra banii de la maica Laurentia și îi dădu lui Betty două bancnote.

— Este o zi de sărbătoare, așa că vezi ce poți obține.

Când se întoarse, Betty le prezentă cu emoție rezultatele afacerii ei: patru bucăți din prăjitura lunii, fiecare de dimensiunea unei mingi de golf, și doi biscuiți. Ea și Nesta luară dulciurile și un cuțit și ieșiră în curte pentru a se alătura celorlalte.

Exact în timp ce asistentele își puneau pe limbă ultimele firimituri delicioase, în grădină apăru doamna Hinch.

— O, Doamne, îmi pare atât de rău… începu ea.

— Ce se întâmplă? întrebă Nesta, înghițind ultima bucățică.

— Vești proaste, mă tem. Comercianții nu mai au din nou voie să vină.

Nesta oftă resemnată.

— Ei bine, doamnelor, le spuse ea asistentelor, cel puțin am mâncat prăjitura lunii.

— Și era fără gărgărițe! adăugă Jean.

---

23. O prăjitură chinezească rotundă, din aluat, având o umplutură groasă și dulce, consumată în mod tradițional în timpul Festivalului Chinezesc de la Mijlocul Toamnei.

Capitolul 20

Lagărul III,
octombrie 1944

— Jumătate dintre voi vor părăsi lagărul mâine! anunță Ah Fat.

Doar cu câteva minute mai devreme, Seki convocase pe toată lumea.

— Iar voi, asistentelor, jumătate dintre voi vor pleca mâine, să fiți pregătite!

Auzind vestea, Nesta se apropie de Seki și de Ah Fat, care erau pe punctul de a se retrage. Gardienii își ridicară imediat puștile. Neînfricată, Nesta se apropie de căpitan, uitându-se la el fix.

— Nu vom fi separate, îi spuse ea. Ori mergem toate, ori rămânem toate.

Seki îi întoarse spatele, dar, când Ah Fat voi să-l urmeze, Nesta îl prinse de braț.

— Te rog, spune-i să nu ne despartă, îl rugă ea.

— Căpitanul Seki a decis. Jumătate dintre asistente pleacă mâine, îi spuse Ah Fat. Și mai adăugă, plecându-și capul: Îmi pare rău.

În acea noapte, asistentele stătură de vorbă până spre orele dimineții. Se simțiseră aproape de salvare, iar acum se temeau că nu vor mai fi găsite niciodată.

Dar, pentru orice eventualitate, făcură un plan pentru cazul în care aveau să fie separate, hotărând cine în ce grup ar fi trebuit să meargă. Era limpede că Nesta și Jean trebuiau să meargă fiecare cu câte un grup.

În după-amiaza următoare, șaizeci de femei, între care jumătate dintre asistente, Norah, Ena, Audrey și June, fură urcate într-un camion, ducând puținele lucruri pe care le aveau.

Soarele era la apus când ajunseră la gurile râului. Fură urcate în barca ce aștepta pe mal. În timp ce își cautau locuri, soldații indicară șase femei care

să fie date jos, printre care și Betty. Un alt camion, mai mare, trase lângă debarcader și li se ordonă să-l golească și să ducă încărcătura la barca de pe râu. Aceasta consta în saci cu mâncare, cutii cu veselă de porțelan fin, cărți, argintărie, scaune; evident, frumoasele posesiuni ale unui proprietar bogat. Printre acestea erau și zeci de sicrie.

— Trebuie să găsim o cale de a le ajuta, îi șopti Norah lui Audrey. Nu este corect ca ele șase să facă singure toată munca.

— Și ce propui?

— Uite-o pe Betty, vine cu o cutie. O să mă duc lângă ea și, când urmează să o încarce pe barcă, o voi împinge deoparte și voi merge în locul ei.

— Dar dacă te văd? întrebă Audrey, speriată de acest plan al Norei.

— Trebuie măcar să încerc. Dacă funcționează, poți face același lucru pentru altcineva. Nu pentru sora Catherina, evident, dar, în afară de ea, în ochii lor toate arătăm la fel, cu siguranță.

Tocmai când Betty se apropia de zona de depozitare cu o cutie grea, Norah se grăbi să-i iasă în întâmpinare. Când Betty se aplecă pentru a coborî cutia, Norah îi prinse privirea și îi făcu un semn. Iar când Betty se lăsă pe vine ca să coboare cutia, Norah îi șopti:

— Rămâi jos.

Când Norah se ridică, îndreptându-se spre scară, nimeri față în față cu un soldat extrem de furios, care țipă la ea să rămână acolo. El se întoarse spre Betty, care era încă ghemuită printre cutii, și își îndreptă pușca spre ea, cerându-i să se ridice și să se întoarcă la muncă. Ea se supuse sub amenințarea puștii soldatului.

Rumoarea se auzise pe dig și, atunci când soldatul se întoarse să le spună celorlalți ceea ce tocmai se întâmplase, Norah profită de acest moment de distragere pentru a sări și a se întoarce în siguranță printre femeile de la bord, lângă Ena și June.

— Asta ce-a vrut să-nsemne? întrebă Ena.

— Nimic. Știi cum sunt ei, murmură Norah.

Femeile și copiii își petrecură noaptea pe ambarcațiunea ancorată la dig. Când soarele era deja înălțat la răsărit, barca porni încet pe râu. Aerul era încă nemișcat, umed, istovitor. Trecură ore întregi înainte să părăsească

gurile râului și să intre în Strâmtoarea Banka. Mirosul de apă sărată și o briză ușoară aduseră ceva ușurare femeilor epuizate.

Jean privea peste marginea bărcii, spre adâncul mării.

— Aici s-a scufundat *Vyner Brooke*, spuse ea cu glas secătuit.

Una câte una, asistentele căutară mâinile prietenelor lor.

— Iar acolo este insula Banka, spuse Jean.

— Masacrul… începu Betty, dar cuvintele îi rămaseră în gât.

Le era suficient să-și imagineze, nu trebuiau să și vorbească despre asta.

Asistentele se strânseră una-n alta, amintindu-și de prietenele căzute. Puteau vedea plajele insulei și se întrebau în care dintre golfuri fuseseră ucise prietenele lor.

Era întuneric atunci când barca ancoră lângă digul Muntok. O joncă urât mirositoare fu trasă lângă barcă, iar femeile se văzură obligate să se îmbarce. Japonezii le siliră să intre în cală, în cinci centimetri de kerosen, unde le aruncară apoi și bunurile.

Când, de deasupra, se auzi sunetul unei sirene de raid aerian, trapa calei fu închisă. În întuneric, fumul de kerosen deveni și mai intens, femeile începură să vomite, respirând cu mare greutate. Unele se prăbușiră în balta de lichid vâscos.

— Vă rog, încercați să vă păstrați calmul, strigă Jean.

— Ne sufocăm, gemu o voce din întuneric.

— O să murim, strigă altcineva.

— Trebuie să rămâneți calme. Încercați să respirați ușor, cât mai încet. Este singura modalitate prin care putem limita cantitatea de fum pe care o inhalăm. Vă rog măcar să încercați, le îndemnă Jean.

— Dar copiii… imploră o voce disperată.

— Mame, ajutați-vă copiii, faceți-i să respire împreună cu voi. Încetișor, încet de tot…

În curând, plânsul se opri.

— Ești bine, June? Nu pot să te văd, șopti Ena.

Răsuflând greu, June reuși să îngaime câteva cuvinte.

— Sunt bine, mătușică Ena, dar nu-mi place mirosul.

— Știu, spuse Ena, găsind mâna fetiței. Hai să respirăm împreună. Încet acum – unu, doi, trei. Nu va mai dura mult.

— Haideți să încercăm să nu vorbim, zise Jean. Cruțați-vă energia și respirați superficial pe nas.

Câteva ore mai târziu, jonca se izbi de dig, și trapa fu deschisă. Suferinde și mult prea slăbite pentru a se ține pe picioare, femeile trebuiră să fie ajutate de soldați pentru a ieși din cală. Aruncate pe chei ca niște saci de nisip, prizonierele făceau eforturi să se ridice. Se sprijiniră una pe alta. Pentru prima dată de când fuseseră luate în captivitate, erau recunoscătoare să vadă camioanele care le așteptau.

PARTEA 3
Ultimele zile de război

Capitolul 21

Lagărul IV,
noiembrie 1944 – martie 1945

— Nesta, Vivian, aici!

Nesta și Vivian le văzură pe Norah, Ena, Audrey și June alergând spre ele.

— În sfârșit, ați ajuns! spuse Norah, simțind câtă bucurie se putea în condițiile date. Lagărul era pe cale de a se reîntregi.

— Știți unde sunt Jean și celelalte asistente? întrebă Nesta.

— Sunt la spital și te așteaptă. Haideți, vă putem ajuta! June dragă, fugi la spital și spune-le că Jean, Nesta și celelalte au sosit, spuse Ena.

— Am și plecat, mătușică Ena!

June o luă la fugă pentru a-și transmite importantul mesaj.

— În sfârșit! strigă Jean, aruncându-se de gâtul Nestei și îmbrățișând-o.

— Așteaptă să vezi ce colibe avem!

— Acoperișuri găurite, nici un fel de pat, deja știu, spuse Nesta, zâmbind sarcastic.

— Nu, sunt clădiri noi! Uriașe! Pot dormi într-una în jur de o sută de persoane.

— Și cel mai bun lucru, spuse Betty, alăturându-li-se și punându-și un braț pe umărul Nestei – pe jos sunt puse rogojini pe care te poți întinde fără să lovești persoana de lângă tine. Îți vine să crezi?

Nesta fu condusă în centrul lagărului, unde i se arătă bucătăria mare, împreună cu alte două încăperi auxiliare, cu două vetre mici pentru gătit. Colibele în care urmau să doarmă erau din lemn, ușoare și aerisite în interior, o schimbare evidentă față de lagărul precedent.

— Aici e mai bine, spuse Nesta, relaxându-se în cele din urmă. Avem și toalete?

— Băi! spuse Betty. Băi adevărate! Și… fii atentă: nouă fântâni de beton.

— Apă curată? întrebă Nesta. Acest lucru ne poate salva tuturor viețile!

Câteva zile mai târziu, numărul prizonierelor crescu odată cu aducerea în lagăr a două sute de englezoaice. Printre ele, câteva tinere de origine indo-olandeză, îmbrăcate în haine frumoase; ele fură conduse de soldați la niște colibe mici de pe dealul aflat de cealaltă parte a lagărului. Tuturor le era evident că acestea erau noul „divertisment“ pentru ofițerii japonezi. În fiecare zi, femeile puteau observa platourile de carne, legume și orez duse la colibele lor.

În câteva zile, toate cele nouă fântâni rămaseră fără apă. Nesta se plânse doamnei Hinch că femeile bolnave nu se vor însănătoși dacă, în plus, mai sunt și deshidratate. Doamna Hinch ceru o întâlnire cu căpitanul Seki, Ah Fat escortându-le pe ea și pe Nesta la noul birou al comandantului.

Doamna Hinch intră în biroul lui Seki fără nici un preambul – trecuseră deja de etapa formalităților politicoase.

— Clădirile sunt mai bune și suntem recunoscătoare. Dar fântânile voastre sunt inutilizabile; nu a mai rămas în ele nici o picătură de apă!

— Femeile sunt bolnave și le e sete, adăugă Nesta. Chiar avem nevoie de apă.

Seki ascultă traducerea lui Ah Fat. După lunga sa tiradă, Ah Fat se înclină spre Seki, înainte de a se întoarce spre doamna Hinch.

— Căpitanul spune că mai multă apă va veni când plouă.

— Cc-când… plouă? se bâlbâi Nesta.

— Și când va fi asta? Știți sigur cum va fi vremea? întrebă doamna Hinch. Asta este absurd!

Ah Fat nu încercă să traducă. Seki rânji către doamna Hinch și către Nesta.

— De ce râde? Asta nu e amuzant, Ah Fat!

Ah Fat nu încercă să-și ascundă rânjetul prostesc.

— Inchi, Inchi, eu am făcut o glumă. Căpitanul Seki nu este monstru. El spune că puteți lua apă din râul din apropiere.

Doamna Hinch nu era amuzată. De altfel, nici Nesta. Străduindu-se să-și controleze furia, își mușcă buza de jos, îi salută cu o mișcare din cap pe cei

doi militari și părăsi vijelios încăperea.

Norah și Nesta se alăturară unui șir de femei care cărau toate recipientele pe care le putuseră găsi pentru a aduce apă, tăind o cărare prin jungla plină de culoare, unde vegetația tropicală era de un roșu luxuriant, violet și portocaliu, nuanțe atât de caracteristice acestui peisaj. Flori sălbatice în culori la fel de strălucitoare acopereau pământul pe care călcau.

— Atât de multă frumusețe… spuse Norah.

— Și tot ce vrem este apă, răspunse Nesta. Aș da toate aceste flori sălbatice în schimbul unui robinet!

Coborând într-o mică vâlcea, femeile găsiră un pârâiaș care șopotea. Norah și Nesta schimbară o privire, apoi făcură asemenea celorlalte femei, care își aruncaseră hainele și se cufundaseră în apa rece. După ce se simțiră răcorite, se așezară pe stâncile din apropiere, folosind nisipul adunat din albia râului pe post de săpun.

— E atât de bine să fii încă în viață! zise Nesta. Și să nu-ți fie sete!

În timp ce erau pe drumul de întoarcere în lagăr, curate și purtând vase pline cu apă, Nesta se opri pentru a culege un buchet de flori sălbatice.

— Doamnelor! Doamna Hinch a convocat o întâlnire a lagărului pentru a ne transmite ultimele ordine ale lui Seki. Mi s-a spus că trebuie să primim sarcini pentru a efectua lucrările necesare în lagăr.

— Avem de muncă! exclamă cineva. Curățarea toaletelor, a străzii, a colibelor.

— Ei, acum vom avea mai mult de muncă. Japonezii cer ca noi să construim un gard de sârmă ghimpată în jurul spitalului. De asemenea, trebuie adunate lemne și stivuite în apropierea bucătăriilor, iar orezul trebuie dus la magazii. Sunt voluntari?

Nimeni nu vorbi, până când, în cele din urmă, Norah ridică mâna.

— Eu o să ajut, spuse ea.

— Și eu, interveniră Audrey și Ena în același timp.

Norah se întreba care era rostul construirii gardului de sârmă ghimpată. Fără mănuși pentru a-și proteja mâinile, munca era lentă, deoarece femeile trebuiau să învețe cum să întindă sârma fără să se rănească.

— Cred că există o parte bună, spuse Ena, sugându-și sângele dintr-o tăietură.

— Primim mai multe rații.

— Adevărat, spuse Audrey.

— Am auzit că e rechin în meniu.

— Și Seki ne-a dat chiar mai mult ulei, adăugă Norah.

Rechinul bine prăjit, legumele și orezul consumat alături de căni copioase de ceai le aduseră pe femei împreună. Pentru prima dată în viața ei, Nesta își deschise gura pentru a da tonul unui cântec. După câteva versuri, toate femeile din lagăr cântau *Waltzing Matilda*, iar sunetul vocilor lor inundă, încetul cu încetul, întreg văzduhul.

*

Nesta avea de lucru la spital când, deodată, ușa din față se deschise. Ridicându-și privirea, le văzu pe Vivian și pe Jean dând năvală înăuntru, cărând un corp inert.

— E Betty! E inconștientă! exclamă Vivian.

— Aduceți-o aici, spuse Nesta, arătând spre un colț liniștit al încăperii. Întindeți-o pe podea și o vom pune pe un pat de îndată ce vom putea.

Doctorița McDowell se alătură asistentelor pentru a o examina pe Betty.

— Avem nevoie de apă și cârpe: trebuie să o răcorim repede.

Vivian și Jean fugiră să ia ceea ce era necesar, în timp ce Nesta și doctorița McDowell o dezbrăcară pe biata Betty.

— Nenorocita asta de apă e caldă, ea are nevoie de apă rece, se plânse Vivian, întorcându-se cu apă din fântână.

— Da, dar nu avem, spuse doctorița McDowell. Asta este tot ce avem și va trebui să ne descurcăm cu ea. Acum, înmuiați cârpele și dați-mi-le!

— Poți să faci asta, Nesta? întrebă Vivian, înainte de a se întoarce spre Jean: Tu ia o găleată și vino cu mine!

Înainte ca Nesta să poată obiecta, Vivian puse o găleată în mâinile lui Jean, luă și ea una și, împreună, ieșiră în grabă, îndreptându-se spre râu.

— Te rog să-i spui căpitanului Seki că, în lagăr, bântuie febra. Pentru a se întrema, femeile trebuie să mănânce mai bine. De ce ne-ați tăiat din nou

rațiile? întrebă doamna Hinch, găsindu-și cu greu cuvintele.

Nici nu primiseră bine rechin, că acesta și dispăruse, împreună cu legumele. Se întorseseră la orezul cu gărgărițe. Nesta se alăturase doamnei Hinch pentru această audiență la căpitanul Seki; stând lângă ea, nu se putu abține să nu intervină:

— Trebuie să acceptăm realitatea. Femeile vor începe să moară și trebuie să ne pregătim. Spuneți-ne doar cum să o facem.

— Tot ceea ce primiți este un dar de la japonezi. Fii recunoscătoare pentru mâncare, Inchi, spuse Ah Fat, înainte de a se întoarce la Seki pentru a transmite mesajele.

După un răspuns laconic, Ah Fat își drese glasul.

— Căpitanul Seki este conștient că multe femei sunt foarte bolnave și vor muri. A spus că vrea să le îngropați în zona din afara lagărului – există acolo un mic loc, avem sicrie în care să le punem, dar voi trebuie să o faceți.

— Bineînțeles că trebuie. Vă rog să ne dați uneltele necesare pentru a săpa mormintele, precum și lemn pentru a face cruci, insistă doamna Hinch.

— Căpitanul Seki vă va da o macetă cu care să săpați și va găsi niște lemn din care să faceți cruci.

— O macetă? Asta nu este de prea mare folos. Ar fi bună pentru a ne curăța drumul prin junglă, dar cum putem săpa în pământul tare și pietros cu un cuțit?

— Vă vom da două macete. Asta este tot, acum pleacă, Inchi!

Doamna Hinch și Nesta ieșiră în grabă din biroul lui Seki, fără a-l saluta pe căpitan schițând obișnuita plecăciune.

— Doamnă Hinch, ce se întâmplă? le întrebă Audrey, oprindu-le pe stradă pe cele două femei.

— Tocmai am avut cea mai grea discuție din viața mea. Biata Nesta a trebuit să spună cu voce tare că unele dintre noi vor muri, și asta curând, și că trebuie să ne pregătim.

— Trebuie să fi fost îngrozitor, spuse Norah cu empatie. Dar aveți dreptate. Tocmai am fost la spital, și Jean ne-a spus că sunt acolo mai multe femei pe care nu crede că le mai pot salva.

— Inchi, Inchi, așteaptă! strigă Ah Fat, venind spre ele grăbit.

— O, nu! Chiar nu am nevoie de el acum, spuse doamna Hinch. Întorcându-se spre Ah Fat, îi strigă: Dacă nu ai vești bune pentru mine, te rog să pleci!

— Inchi, am lucruri pentru tine, trânti el, dându-i două cuțite lungi, un fel de macete.

Doamna Hinch i le smulse din mână, întorcându-i spatele și plecând. Norah și Audrey porniră în grabă după ea.

— Nu pot spune ce sunt tentată să fac cu aceste două arme în mâinile mele, dar mă gândesc la asta, spuse doamna Hinch cu un zâmbet fugitiv.

— Am face-o noi pentru dumneavoastră, doamnă Hinch, trebuie doar să spuneți, o asigură Audrey.

— Ei bine, vă mulțumesc. Cu toate acestea, le-am primit pentru altceva.

— Pentru ce? întrebă Norah.

— Asta este ceea ce ni s-a dat pentru a săpa morminte, răspunse doamna Hinch. Știu, nu trebuie să-mi spuneți că sunt total nepractice, dar este tot ceea ce ne va da Seki. De asemenea, am cerut lemn pentru a face cruci.

Audrey și Norah schimbară o privire.

— Dați-ni-le nouă, ne vom ocupa noi de pregătirea cimitirului. Vom cere și ajutorul celorlalte, dar aceasta va fi responsabilitatea noastră. Sunteți de acord cu propunerea? întrebă Norah.

Doamna Hinch se opri din drum, privind de la una la alta.

— Sunteți sigure? Nu știu dacă va fi ceva de scurtă durată sau ceva de lungă durată. Este, pentru voi, o mare răspundere și ar însemna să vă cer mult.

— Lăsați-ne să vă luăm măcar o grijă de pe cap, spuse Audrey.

Pentru o clipă, siguranța legendară a doamnei Hinch păru să se clatine, iar vocea îi tremură în timp ce dădu fiecărei femei câte o macetă.

— Vă mulțumesc. Amândouă ați dăruit atât de mult femeilor din acest lagăr cu vocile voastre, iar acum… acum faceți asta!

Peste câteva zile, trei femei muriră, iar Audrey și Norah săpară morminte de mică adâncime într-o zonă din afara lagărului, cu multe flori sălbatice.

Seki se ținu de cuvânt și le dădu lemn, din care femeile ciopliră niște mici cruci.

Norah și Audrey erau așezate pe niște scăunele, în fața unui foc aprig. Îndurând căldura flăcărilor, țineau în foc câte o șurubelniță ruginită, cu care apoi scrijeleau numele femeilor decedate. Deși activitatea lua timp și era epuizantă, cele două țineau să facă totuși acest ultim gest pentru bietele femei răpuse de boală. La mormânt, maica Laurentia și sora Catherina țineau serviciul religios, iar florile erau așezate cu dragoste pe morminte.

Doamna Hinch le convocă la o întâlnire pe Margaret, pe maica Laurentia și pe Nesta.

— Mâine este Crăciunul. Mi s-a spus că vom avea carne de porc, pe lângă orezul nostru obișnuit. Înțeleg că ne vor fi dați doi purcei, pe care să-i gătim.

— Vă rog… vă rog să nu-mi spuneți că trebuie să-i omorâm mai întâi, se bâlbâi maica Laurentia.

— Nu cred, dar cine poate ști. Dar, dacă ni-i vor da vii, nu voi avea nici o problemă să mă ocup de ei. Prea multe dintre noi sunt prea bolnave și prea flămânde ca să mai putem avea capricii. Nu-i așa, soră James?

— Așa este și, dacă va fi nevoie, vă voi ajuta, răspunse Nesta.

— Este *nevoie* de cele mai puternice dintre noi ca să-și petreacă dimineața pregătind focul – vor trebui aduse multe lemne, căci mă aștept să dureze ceva timp gătirea unui animal întreg.

Toate cele trei camere ale bucătăriilor fură aprovizionate cu lemne, vetrele de gătit fură aprinse și, în scurt timp, focul se înteți. Era deja dimineață când sosiră trei soldați – doi dintre ei cărau purceii (din fericire, deja sacrificați), iar cel de-al treilea, un sac de orez.

Punând carcasele pe masă, își scoaseră baionetele și tăiară picioarele animalelor, pe care le luară cu ei.

— Ei bine, va trebui să ne mulțumim cu porci fără picioare, spuse doamna Hinch în timp ce își sufleca mânecile pentru a ajuta la pregătirea cărnii.

Soarele era deja la apus atunci când femeile și copiii își părăsiră colibele pentru a mânca. Starea de spirit era apăsătoare, căci tot mai multe prizoniere mureau, iar Crăciunul din acest an nu fu sărbătorit cu daruri

realizate manual. Femeile aduseră scaunele aflate în locuințele lor, iar acum stăteau în locul de adunare din centrul lagărului, așteptând cu nerăbdare sosirea mâncării. Mirosul cărnii de porc era singurul subiect de conversație.

Margaret chemă câteva membre din corul inițial, care se duseră cu ea în centrul adunării.

— Știu că toată lumea crede că nu avem pentru ce să cântăm, pentru ce să ne bucurăm în această zi. Cu siguranță nu voi ține o predică, timpul pentru asta a trecut de mult. Dar, dacă nimeni nu are nimic împotrivă, am putea cânta un colind sau două în timp ce așteptăm mâncarea…

Nimeni nu avu nimic împotrivă; în jurul mesei apărură chiar zâmbete firave, dar cei mai bucuroși păreau să fie copiii.

— Vom începe cu *Silent Night*, spuse Margaret femeilor din cor.

Primele note își luau zborul pe măsură ce ea își cobora încet brațul ridicat. Una câte una, femeile din public se alăturară corului într-o dulce interpretare a celui mai iubit colind. Vocile femeilor bătute, pe jumătate înfometate, bolnave și epuizate răsunară prin lagăr: încă nu fuseseră răpuse. Când ajunseră la *Oh Come, All Ye Faithful* , pacientele din spital veniră și ele poticnindu-se, susținute de Nesta și de asistente. Vocile lor slabe și stinse se uniră în muzică.

Cântară, încă o dată, refrenul emoționant din *Land of Hope and Glory*, apoi mâncarea fu, în cele din urmă, servită.

Căpitanul Seki apăru chiar când începură să cânte și stătu în picioare în fața adunării, un mic gest de respect pentru cântecul pe care căpitanul Miachi ceruse cândva să-l mai audă o dată.

În timp ce mâncau, Audrey văzu cum Ena punea bucățele din mâncarea ei pe farfuria lui June. Dând dovadă de o înțelepciune și de o ingeniozitate cu mult peste vârsta ei, June îi distrăgea atenția Enei arătând ceva sau pe cineva, iar în acest timp îi dădea mâncarea înapoi, pe furiș.

— Ce părere aveţi că Seki și-a făcut apariția în seara asta? le întrebă Audrey pe Ena și Norah.

— Nu am fost surprinsă, spuse Norah. La fel ca lui Miachi, pare să-i placă acest cântec, ceea ce este cel puțin ciudat.

— Vorbeam cu maica Laurentia, și ea m-a întrebat dacă orchestra vocală va mai cânta vreodată, spuse Ena.

— Și tu ce i-ai răspuns? întrebă Norah.

— Nu am știut ce să-i spun. Am bălmăjit ceva despre cât de greu ne-a fost să repetăm, despre cum nimeni nu are energie. Sper să putem, dar, realist vorbind, nu cred că vom mai fi în stare.

— Mi-ar plăcea să mai cântăm, dar cred că atât am putut. Totuși, să nu lăsăm acest gând să ne strice această seară și această zi atât de specială, le spuse Norah amândurora.

— Cred că, într-o bună zi, vom cânta din nou; trebuie să cred că nu am auzit încă cea mai bună interpretare a lui Ravel, spuse Audrey, zâmbind celor mai bune prietene ale ei.

Anul 1945 veni fără nici un fel de sărbătoare. De-acum, femeile își îngropau, în fiecare zi, din ce în ce mai multe prietene. Aproape toate asistentele medicale aveau malarie, și erau puține cele care le puteau îngriji. Ena se molipsi de febra Banka; Norah și Audrey o duseră la spital, cu June agățată strâns de mâna mătușii ei preferate.

— Vom avea grijă de ea, le asigură Nesta, care, din fericire, nu luase malarie.

— Ce putem să facem? întrebă insistent Norah. Voi face orice.

— Dacă ne poți aduce apă rece din râu, asta ne ajută să-i scădem febra și, desigur, o masă cu trei feluri nu strică la recuperare, spuse Nesta, încercând să descrețească puțin frunțile.

— Pot să-i dau rația mea, spuse Audrey.

— Și eu pe-a mea, răsună vocea subțirică a lui June.

— Știu că vrei să-i dai mâncarea ta, micuțo. Dar tu ești o fetiță în creștere și ai nevoie de toată hrana pe care o putem obține pentru tine, spuse Norah.

— Sunt mare acum, am opt ani!

Norah își întoarse privirea în altă parte, înăbușindu-și un suspin.

— Da, draga mea, ești mare acum, dar și fetele mari trebuie să mănânce, nu-i așa?

— June, cum o vei ajuta tu pe mătușica Ena dacă ea va trebui să aibă grijă de tine când se va face bine? o întrebă Nesta.

— Îi vom da cât de multă mâncare vom putea. Tu poți să rămâi și să-i schimbi cârpele umede, asta îi va face bine.

— Trebuie să mă duc undeva, puteți voi două să aveți grijă de ea? le

întrebă Norah pe Audrey și pe June.

— Unde trebuie să te duci? E mai important decât să fii aici? întrebă Audrey.

Dar Norah plecase deja, iar ușa spitalului se închidea în urma ei.

Grăbindu-se spre gardul de sârmă ghimpată, aruncă o privire rapidă în jur și, văzând că nu se afla nici un soldat prin apropiere, se strecură pe sub fire și alergă, mai mult aplecată, spre colibele de pe deal, unde locuiau femeile aduse pentru a-i distra pe ofițerii japonezi.

Bătu la ușa primei colibe care îi ieși în drum. După ce așteptă zadarnic un răspuns, Norah deschise ușa.

— Bună ziua! E cineva aici? întrebă Norah.

Când intră în casă, din bucătărie apăru o femeie.

— Pot să te ajut? întrebă ea.

Norah începu să se bâlbâie.

— E vorba despre sora mea, e foarte bolnavă… Are nevoie de mâncare, dar nu primim mai nimic, însă eu trebuie să o ajut. E sora mea, cea mai bună soră din lume… și…

Norah începu să-și piardă elanul, văzând expresia perplexă a femeii.

— Sora ta e bolnavă, înțeleg, dar cum pot eu să o ajut? Eu nu sunt doctor. Eu sunt…

— Nu, nu! Nu îți cer să o consulți.

— Atunci ce vrei de la mine?

— Mâncare! Voi toate primiți mâncare, atât de multă mâncare…am văzut când vă era adusă. Eu vreau doar puțină. Pentru sora mea. Te implor.

— Cum te cheamă? Eu sunt Tante Peuk.

Tante zâmbi, și în sufletul Norei încolți speranța.

— Eu sunt Norah, Norah Chambers, iar pe sora mea o cheamă Ena.

— Mă bucur să te cunosc, Norah.

— Îmi cer scuze încă o dată că am dat buzna, dar sunt disperată. Dacă aș putea face rost de mâncare pentru ea, poate ar avea o șansă.

— De când sunteți prizonierele japonezilor?

— Din februarie 1942.

— Oho! Îmi pare rău, e mult timp de-atunci. Da, am mâncare. Ai cu ce să plătești?

— Cum? Să plătesc? Eu… eu nu am bani. Nu aș fi venit aici dacă aveam bani. Am doar hainele de pe mine, asta e tot ce am. Nu îmi vei da niște mâncare care îi poate salva viața surorii mele pentru că nu am bani?

Tante Peuk se uită în jos, spre mâna stângă a Norei.

— Dar aceea ce este?

Norah ridică mâna și își privi verigheta. Apoi suspină – era singurul lucru pe care îl avea pentru a-și aminti de John. Îi juca pe degetul descărnat, riscând să-i cadă.

— Verigheta mea?

— Vrei, sau nu mâncare pentru sora ta?

Norah se jucă cu puțin cu verigheta înainte de a și-o scoate de pe deget. O sărută, și apoi i-o dădu lui Tante Peuk.

În săptămâna următoare, Norah o hrăni pe Ena cu mici cantități de legume și pește uscat, pe lângă porția ei de orez. În cele din urmă, febra cedă, și Ena își recăpătă, încetul cu încetul, puterile. Audrey întrebase de mai multe ori de unde avea mâncarea, dar Norah nu fusese în stare să-i mărturisească că își dăduse verigheta. Privind cum sora sa își recăpăta puterile, Norah nu regreta că renunțase la bijuterie. Știa că John o va înțelege și o va lăuda pentru că făcuse ceea ce trebuia – singurul lucru pe care îl putea face. Un inel putea fi înlocuit, o soră însă – nu.

În prima lună a anului 1945, muriră șaptezeci și șapte de femei. În cimitir trebui tăiată și mai multă vegetație, pentru a face loc numărului din ce în ce mai mare de morminte. Douăzeci dintre cele mai puternice femei formau un lanț uman care transporta cadavrele din lagăr la mormânt.

— Cât timp va mai dura oare? se întrebă Norah.

Aproape zilnic, ea și Audrey stăteau lângă foc, scrijelind numele și data decesului pe cruci mici, cioplite cu stângăcie, ce erau apoi înfipte în pământul tare.

— Te rog, Doamne, fă să nu mai dureze mult, zise Audrey. Știu că aceste cruci sunt un semn de respect pentru cei morți, dar este o muncă teribil de tristă și de grea.

— Asistentele au totuși munca cea mai grea, observă Norah. Acelea care nu sunt ele însele bolnave au grijă de toți ceilalți.

— Și tocmai au pierdut-o pe sora Ray. E prima asistentă care moare.

— E groaznic, nu-i așa? După ce a stat în picioare în soare în ziua aceea… sunt sigură că asta a că a făcut-o și mai vulnerabilă, și boala care a doborât-o în cele din urmă.

— Uniforma ei este gata.

Nesta pregătise ea însăși hainele lui Ray, aerisindu-le bine, înmuind petele cu puțină apă și frecându-le.

Neavând timp pentru a jeli, asistentele începură să o îmbrace pe Ray cu uniforma.

— E prima dată când ne purtăm propriile haine de când am ajuns în lagăr, spuse Betty.

Uniforma atârna largă pe trupurile lor scheletice.

— Mă bucur că am reușit să le păstrăm.

— Ray va fi onorată așa cum se cuvine, spuse Nesta. Sicriul nu-i cine știe ce, dar va primi onorul Armatei Regale Australiene.

Vocea Nestei se frânse când șase asistente făcură un pas în față pentru a o duce pe Ray la locul ei de odihnă.

— Un ultim lucru, le opri Nesta, punându-i un mic buchet de flori sălbatice pe piept.

Asistentele se încolonară în spatele purtătoarelor de sicriu și începură să mărșăluiască încet spre cimitir.

— Priviți, spuse Vivian, neputându-și stăpâni lacrimile.

Pe ambele părți ale străzii stăteau în picioare prizoniere, ca gărzi de onoare, în timp ce cortegiul se îndrepta spre poarta lagărului. Până și soldații japonezi își scoaseră caschetele atunci când femeile se apropiară. Maica Laurentia și Margaret așteptau, amândouă, cu Biblii în mâini. Zeci de femei li se alăturară la mormânt.

O asistentă păși înainte, cu o Biblie împrumutată în mână, din care începu să citească:

„Nu le va mai fi foame, nu le va mai fi sete; nu-i va mai dogori nici soarele, nici vreo altă arșiță.“[24]

Când serviciul religios, frumos și scurt, ajunse la sfârșit, Norah și Audrey începură să umple mormântul cu pământ, dar Nesta le opri.

— Mulțumim, dar vom face noi asta – e ultimul lucru pe care putem să-l facem pentru ea.

— Nesta, Nesta! Nu știu dacă mai pot continua, spuse Betty, dând năvală în grădina unde prietena ei își luase o scurtă pauză la umbră.

Betty se prăbuși la pământ, plângând în hohote.

— Ce s-a întâmplat? Spune-mi! Ești bolnavă?

— E vorba de Blanche! explică Betty printre lacrimi. Nu mai suport să simt că nu o pot ajuta. Ea este, practic, cea care ne-a salvat pe mine și pe atâtea altele când eram naufragiate pe mare. Nu este drept!

Nesta o îmbrățișă repede și chemă pe cineva să stea cu ea, apoi se duse în grabă la Blanche. Îngenunchind lângă bolnavă, Nesta îi luă mâna cu blândețe.

— Îmi pare așa de rău, spuse cu mare dificultate Blanche. Trebuia să fiu pe picioare și să ajut.

— E-n regulă, sunt aici. Sunt aici.

Blanche deschise ochii.

— Nesta, o, Nesta, le spui tu celorlalte că urăsc să fiu o povară?

— Draga mea Blanche, nu ești deloc povară. Nu trebuie decât să te odihnești și te vei face bine.

— Îmi ia prea mult.

— Te vei face bine când va fi timpul, iar până atunci noi vom avea grijă de tine.

— Nu am să mă mai fac bine, Nesta.

Nesta rămase fără suflare privind în ochii deschiși și plini de lacrimi ai prietenei sale, a cărei mână tremurândă încă o ținea într-a sa. Acum înțelese de ce era Betty atât de supărată. Întinzându-se pe pat, Nesta o luă în brațe pe Blanche, căci, încercând să-și înăbușe hohotele de plâns guturale, bietul ei trup slăbit era chinuit de convulsii.

— Șșșș, îi șopti Nesta. Sunt chiar aici și nu plec nicăieri.

Era întuneric când Betty o trezi pe Nesta, scuturând-o ușor.

— Nesta, trezește-te. Blanche s-a dus.

Blanche arăta ca și cum adormise și mai liniștită decât arătase vreodată în viață, în acel loc.

— E un sicriu pregătit, îi spuse Betty. O vom îngropa dimineață.

— Și flori, îi plac florile. Să le culegem proaspete la prima oră a dimineții.

Nesta își întinse mâinile și picioarele, o durea tot corpul. Toate asistentele erau de față, ținându-se una pe alta în brațe, plângând încet. Încă una dintre ele se stinsese în acest lagăr jalnic, fără a mai apuca eliberarea.

Betty și Nesta mergeau în fața sicriului, cu capul sus, îndreptându-se spre cimitir. Ultimele cuvinte ale lui Blanche apăsau greu pe umerii tuturor. În seara dinainte, asistentele își descărcaseră sufletele, repetând acele ultime vorbe îngrozitoare, iertarea pe care o ceruse Blanche pentru că murea prea încet, pentru că se simţea o povară. Dăduseră glas furiei pe care o simțeau față de opresorii lor, dar, în cele din urmă, epuizate de pierderea grea suferită, adormiseră una în brațele celeilalte.

Ena, Norah și Audrey le ajutară pe asistente să acopere mormântul lui Blanche cu pământul junglei. Multe se duseră să adune flori sălbatice și, curând, mormântul era plin de culoare.

— Tu du-te acasă, eu vreau să merg jos, la râu, să iau niște apă proaspătă. Audrey și cu mine avem multe cruci de făcut astăzi, îi șopti Norah Enei în timp ce se întorceau în lagăr.

— Vrei să mă duc eu? întrebă Ena.

— Dacă vrei să faci o plimbare…

— Mi-ar prinde bine o plimbare înainte să mă așez în fața focului pentru o zi întreagă. Și, oricum, trebuie să vezi ce e cu June; era foarte liniştită azi-dimineață, mă tem că ar putea avea temperatură.

Luând o găleată, Norah porni la vale spre apă. Câteva femei făceau baie în aval, altele umpleau găleți, cutii de kerosen, orice aveau la îndemână și putea fi folosit.

Pășind cu precauție în mijlocul râului pentru a-și umple găleata, Norah observă cu colțul ochiului o mișcare pe dealul de dincolo de pârâu. O femeie se căznea să urce panta. Apoi se împiedică și căzu. Târându-se spre colibă, reuși să se ridice în picioare și deschise ușa, prăbușindu-se pe prag. Norah o recunoscu pe Tante Peuk, femeia de la care îi adusese mâncare Enei.

Norah traversă pârâul și începu să urce dealul. Tante Peuk zăcea pe jos, în pragul ușii. Norah se lăsă pe vine lângă ea.

— Apă, apă… îngăimă Tante.

Norah luă apă rece în căușul palmei și o duse la buzele femei, apoi o ajută să se urce în pat. După aceea, verifică dacă avea provizii: avea mult mai multă mâncare decât primeau Norah, June și Ena într-o săptămână. Apoi turnă apă într-un vas, pe care îl așeză, împreună cu o ceașcă, lângă patul lui Tante.

— Voi veni din nou mâine să văd cum te simți, îi spuse Norah, înainte de a pleca.

Tante părea să fi adormit.

— Și o să mai aduc apă.

---

24. Biblia sau Sfânta Scriptură, traducere de Dumitru Cornilescu, 1921, ediție revizuită autorizată, Societatea Biblică Română, 2014, Apocalipsa, 7:16.

Capitolul 22

Lagărul IV,
aprilie 1945

— Nu putem să ne mai mutăm, așa că nu ne vom mai muta, m-ați înțeles? spuse răspicat doamna Hinch în fața căpitanului Seki.

Norah ținuse să o însoțească pentru a-i oferi sprijin moral. Cu siguranță, doamna Hinch obosise să-l tot înfrunte singură pe căpitan.

— Căpitanul zice că veți face așa cum vi se spune, îi comunică răspicat Ah Fat după un lung monolog al lui Seki.

— Haideți să o luăm de la început, replică doamna Hinch, care nu avea de gând să plece înainte de a spune tot ceea ce avea de spus. Am auzit zvonuri, de la soldați, că ar urma să ne mutăm încă o dată; vă rog să-mi spuneți că nu este adevărat. Vom pleca de aici când Aliații vor lua cu asalt acest loc pentru a ne elibera!

Ah Fat se uită la doamna Hinch și apoi la Norah, care îi zâmbea. Seki mârâi, îndemnându-l pe Ah Fat să spună *ceva, orice*, dar chiar și doamna Hinch știa că nu îi va spune căpitanului despre convingerea ei fermă că prizonierii aveau să fie eliberați.

— Căpitanul spune că îi pare rău, dar va trebui să părăsiți lagărul peste patru zile. Ar trebui să le spui femeilor să se pregătească.

— Să se pregătească? Doar nu vorbiți serios! izbucni Norah. Dar ce se va întâmpla cu cele bolnave? Sau cu cele înfometate? Suntem *pe moarte*. Cum vă așteptați să ne mutăm când atâtea nici nu se pot ține pe picioare? Și unde vreți să ne duceți?

— Căpitanul spune că le veți căra pe cele bolnave, dar veți pleca. Nu poate să vă spună unde. Asta este tot.

Punându-și mâinile în șolduri, doamna Hinch se apropie de biroul lui Seki, țintuindu-l cu privirea. Încet, acesta se ridică pentru a-i arunca, la

rândul său, o privire sfidătoare. Ea se întoarse și ieși valvârtej din birou, iar Norah alergă pentru a ține pasul cu ea.

Ah Fat reuși să prindă ușa, înainte ca aceasta să se trântească în urma lor.

În zilele următoare, Norah își făcu timp pentru a o vizita pe Tante Peuk, căreia îi ducea apă, îi tăia fructele, mulțumită s-o vadă că se reface. Norah nu spusese nimic celorlalte despre aceste drumuri – ar fi însemnat să le explice, mai întâi, de unde o cunoștea. Nu dorea să-i mărturisească Enei că-și vânduse verigheta pentru mâncare.

— Aceasta este ultima dată când te pot vizita, îi spuse Norah tinerei. Mâine ne mutăm în alt lagăr.

— Îmi pare rău să aud asta. Unde vă duceți?

— Nu știm. Dar nu mai pot veni, prea multe dintre noi sunt bolnave.

— Vino și stai lângă mine, Norah, spuse Tante Peuk, bătând cu palma pe pat, lângă ea.

Norah luă mâna lui Tante Peuk.

— Nu te voi uita niciodată. Tu ai salvat viața surorii mele.

— Iar tu mi-ai salvat mie viața. Cred că suntem chit. Te rog du-te și fii cu familia ta, spuse Tante, îmbrățișându-și prietena.

— Nesta, poți să vii un moment, te rog? o chemă sora Catherina.

Femeile erau gata la șase dimineața, cum li se ordonase. Sub dogoarea soarelui și ploile intermitente, așteptau sosirea camioanelor. Acestea fuseră trase în lagăr cinci ore mai târziu. Femeile încărcară mai întâi tărgile cu cele bolnave, apoi urcară și ele. Încă o dată, se pomeniră expediate spre pontonul Muntok, unde avea să înceapă următorul coșmar. De ponton era legată o șalupă, pregătită pentru a le duce la nava pregătită.

O barcă plecase deja, încărcată, spre navă, iar Nesta aștepta pe ponton, împreună cu celelalte asistente, întoarcerea acesteia. Sora Catherina stătea în genunchi lângă o pacientă aflată pe o targă.

— Cum te pot ajuta? întrebă Nesta.

— Cred că a murit. Poți să verifici, te rog?

Nesta examină rapid femeia și suspină.

— Ai dreptate. Îmi pare rău. O cunoșteai?

— Da. Nu știu ce să fac, spuse sora Catherina, ținând mâna femeii

decedate.

— Când se întoarce șalupa, o luăm la bord. Cred că singurul lucru pe care îl putem face este să îi dăm un mormânt în mare, când vom fi pe vas.

Când șalupa se întoarse, Nesta și sora Catherina urcară trupul femeii la bord, iar sora Caterina se așeză lângă acesta.

Când puntea vasului se umplu cu paciente pe tărgi, majoritatea femeilor ajunseră sub punte, unde trebuiau să îndure căldura sufocantă.

După ce porniră spre larg, Nesta le adună, pe punte, pe toate asistentele care nu erau bolnave.

— Cred că cele care sunt aici, sus, ar trebui să facă schimb de locuri, prin rotație, cu cele de jos, astfel încât toată lumea să poată lua puțin aer proaspăt.

— Absolut de acord, răspunse Jean. Singura problemă va fi să le convingem pe cele care și-au ocupat un loc aici, sus, să facă ceea ce este corect.

— Sunt sigură că toată lumea va înțelege că e chiar singurul lucru – și nu numai singurul lucru corect – pe care îl putem face, insistă Nesta. Mai întâi, îi vom evalua pe toți cei de deasupra punții și de sub punte, pentru a vedea cine are cea mai mare nevoie de atenție. Haideți să aducem sus cât mai mulți copii.

— Nesta? o chemă sora Catherina, apropiindu-se de asistente. Văd că spațiul e o problemă, așa că de ce să nu facem înmormântarea înainte de a părăsi strâmtoarea? Să facem ceva mai mult loc aici sus.

Nesta simți cum ochii i se umplu de lacrimi. Privind-o pe tânăra călugăriță, simți o tristețe profundă la gândul că această fată bună și angelică va trebui să ajute la coborârea unui trup peste bordul navei care brăzda oceanul pufăind.

— Mulțumesc, soră. Cred că suntem destule pentru a ne ocupa de înmormântare.

Asistentele se împărțiră în două grupuri: unul care urma să evalueze femeile și copiii de sub punte și un altul care urma să-i evalueze pe cei de deasupra. Nesta se alătură grupului care se ducea jos, iar după ea veniră imediat Norah și Audrey.

— Putem să ajutăm? întrebă Norah.

— Mulțumesc, doamnelor. Vrem să aducem copiii aici, sus, cât mai repede posibil, precum și femeile care au cu adevărat nevoie. Celelalte asistente ale mele îi conving pe cei aflați pe punte să se mute o perioadă sub punte.

Până la lăsarea serii, locurile ajunseseră să se schimbe cu regularitate. Cu toate acestea, mai surveniră și alte decese și alte înmormântări marinărești. Când nava ancoră la gura râului Moesi, toată lumea era deja prea arsă de soare și epuizată de căldură pentru a mai simți vreo ușurare. Dacă noaptea avea să aducă puțină răcoare, cu ea urmau să-și facă apariția și roiuri de țânțari.

— Se pare că ne întoarcem la Palembang, spuse Margaret.

Lângă ea, June adormise cu capul în poala Enei, care o mângâia ușor pe frunte. Tălpile și picioarele Enei erau umflate de beri-beri.

— Pot să fiu sinceră cu tine, Margaret? întrebă Ena, făcând o grimasă de durere, în timp ce încerca să-și găsească o poziție confortabilă fără să o deranjeze pe June.

— Sigur că da. Dar cred că pot ghici ce vrei să spui. Este ceea ce gândim toate.

— Îmi pierd speranța, spuse Ena fără să-și privească în ochi prietena, nevenindu-i nici ei să creadă că spune cu voce tare aceste cuvinte. Întoarcerea în junglă mi se pare a fi, pentru noi, sfârșitul. Cum vom mai putea fi găsite?

— Aș vrea să găsesc ceva bun de spus despre această mutare, dar nu pot, mă lupt cu mine însămi, răspunse Margaret. Tot ce putem face e să avem grijă unele de altele, să avem grijă de copii și…

— Te rog nu spune și să ne rugăm.

— Ai dreptate, draga mea. Pentru mine e firesc să spun așa. Dar sunt sigură că nu o să te superi dacă mă voi ruga eu pentru noi toate.

— Mă ro… sper că o vei face, spuse Ena și ambele femei reușiră să zâmbească.

Când se crăpă de ziuă, nava începu să se târască în amonte pe râul Moesi, apoi lăsă ancora în portul Palembang. La sosire, prizonierele erau așteptate

de soldați japonezi. În timp ce femeile coborau de pe vas, soldații stăteau deoparte, fără a le oferi vreun ajutor. Imaginea era deprimantă. Curând, cheiul se umplu de tărgi cu persoane bolnave sau pe moarte, de cadavre care așteptau să fie înmormântate și de femei epuizate și înfometate. În cele din urmă, fură duse spre o zonă cu iarbă de dincolo de niște șine de cale ferată, unde li se dăduse puțină apă.

Trecuseră mai multe ore, femeile ațipiseră și se treziseră, până când, în cele din urmă, în stație trase un tren. Bolnavele de pe tărgi și cadavrele fură urcate în vagoanele pentru vite; restul femeilor în vagoane separate. Și acolo aveau să rămână peste noapte, închise în compartimente fără aer, cu ferestrele blocate.

— În sfârșit! spuse Nesta epuizată.

Prizonierele se treziră când porni trenul. Cu un șuierat al locomotivei cu abur, vagoanele se puseră în mișcare.

Peste câteva ore, după ce străbătuseră zone rurale, populate de mici comunități, ajunseră, într-un final, în satul Loeboek Linggau.

Nesta stătea în picioare, la fel ca toate celelalte, și bătea în ușă.

— Stai acolo! Stai acolo! lătră la ea un soldat, îndreptându-și pușca spre fereastră.

— Cât timp? țipă Nesta.

Dar soldații le întoarseră spatele, lăsându-le în tren să îndure încă o noapte cumplită.

— Doamnelor!

Nesta își chemă asistentele, pentru a le spune că șapte paciente de pe tărgi muriseră în timpul nopții.

— Și mai multe vor muri dacă nu ne deschid ușile în scurt timp.

Iar atunci, chiar când Nesta termină de rostit aceste cuvinte, veni ordinul.

— Ieșiți acum! Ieșiți acum!

Și prizonierele coborâră, fiind numărate o dată, și încă o dată, și apoi din nou.

— Nu e numărul corect! țipă un soldat.

— Asta pentru că unele dintre noi au murit în timpul nopții, îi spuse Nesta cu cel mai crunt ton de care era în stare.

În cele din urmă, li se ordonă să urce în camioanele care așteptau și fură

duse în adâncul junglei, pe drumuri pe care vehiculele abia încăpeau.

Când, în cele din urmă, camioanele se opriră, Nesta se afla în partea din spate a unuia dintre aceste vehicule, spunând pacientelor de pe tărgi cuvinte liniștitoare. Simțind o mână pe braț, se întoarse și o văzu pe Norah, cu o privire plină de îngrijorare.

— Nesta, trebuie să vii repede. E Margaret…

Jean apăru lângă Norah de parcă ar fi fost chemată printr-o vrajă.

— Mă ocup eu de asta, Nesta. Du-te tu la Margaret! îi spuse Jean, luându-i locul în spatele camionului.

Jos, lângă un alt vehicul, numeroase femei se adunaseră în jurul lui Margaret Dryburgh, palidă și lipsită de vigoare. Acestea se dădură la o parte pentru a le face loc Norei și Nestei să se apropie. Ena era așezată pe jos, ținând în poală capul lui Margaret, în timp ce Audrey încerca să o ia de acolo pe June.

— De cât timp este în starea asta? întrebă Nesta.

— Nu a mai vorbit din prima noapte petrecută în tren, îi spuse Ena. I-am spus că vreau ca tu sau una dintre asistente să veniți să o vedeți, dar nu a vrut, zicea că e doar obosită și are nevoie de odihnă. Azi-dimineață când m-am trezit, abia putea să deschidă ochii.

Nesta verifică pulsul lui Margaret, luându-i mâna.

— Margaret, sunt eu, Nesta. Poți să deschizi ochii? Dacă te rog eu… doar puțin.

Nesta simți o strângere ușoară a mâinii. Încet, cu mare efort, Margaret deschise ochii și privi femeile strânse în jurul ei, iar un zâmbet șters îi apăru pe chip înainte de a închide ochii pentru ultima dată.

Urlete de „Nu!“ se răspândiră în jur.

Doamna Hinch coborî poticnindu-se din camionul în care se afla și se grăbi să vină lângă Margaret, făcându-și loc printre femeile care plângeau, pentru a îngenunchia lângă prietena ei iubită. Se uită la Nesta, care clătină din cap. Pentru prima dată de când fusese luată în captivitate, doamna Hinch își dădu voie să plângă.

Noul lagăr, Belalau, era o plantație de cauciuc dezafectată. Colibele erau

dărăpănate și umede, totuși mai multe femei se bucurară să vadă că lagărul era împărțit în două de cursul unui pârâu. Cele mai slăbite luară primele colibe disponibile. Restul, inclusiv cele de pe tărgi, trebuiră să treacă peste un deal mic, care ducea într-o vâlcea, și să traverseze un pod îngust de lemn, pentru a ajunge la colibele lor. Asistentele rămaseră pe partea din amonte a pârâului, unde duseră și trupul lui Margaret, care fu pus cu venerație într-una dintre colibe.

În timp ce Norah și Audrey se ocupau cu scrijelirea numelui și a datei decesului pe unsprezece cruci de lemn, în amintirea femeilor care muriseră de când părăsiseră nava, a douăsprezecea cruce era culcată pe pământ, așteptând să fie scris pe ea numele lui Margaret.

Norah și Audrey priveau pelerinajul femeilor venite să o vadă pentru ultima oară pe Margaret. În afara colibei, se formase o coadă, la care se așezaseră și ele pentru a-și lua rămas-bun de la femeia care adusese atât de multă bucurie și lumină în viața lor în lagăr.

— Nu pot să fac asta, spuse Norah, plângând și întinzându-i lui Audrey cea de-a douăsprezecea cruce.

— Cred că ar trebui s-o facem împreună, spuse Audrey cu blândețe. Ar trebui cel puțin să îi scrii numele, tu i-ai fost cea mai apropiată prietenă, iar eu voi face restul, se oferi ea, dându-i înapoi crucea.

Norah încuviință printr-un mic semn din cap. Își încinse șurubelnița în foc, fără a se da înapoi de la căldura intensă, sperând că durerea fizică îi va lua o parte din durerea pe care o simțea acut în piept.

Audrey trase mâna Norei din foc când șurubelnița deveni roșie. Norah își reveni din transă și privi crucea, pe care o ținea într-o mână, și șurubelnița, pe care o ținea în cealaltă.

Își puse cu grijă crucea în poală și începu să ardă, încet, în ea, literă cu literă: M. . . a. . . r. . . g. . . Lacrimile îi cădeau sfârâind pe literele gravate.

Audrey își puse o mână în jurul umerilor Norei, strângând-o cu putere, oferindu-i și oferindu-și, astfel, sprijin pentru sarcina care le revenea.

Nesta ieșise din colibă și le privea pe cele două femei. Mâinile îi tremurau, iar furia pe care o simțea în interior amenința să explodeze.

— Soră James! Soră James, aș vrea să-ți spun ceva.

Vocea doamnei Hinch întrerupse clocotul din mintea Nestei.

— Ce e? rosti ea, întorcând capul. Oh, doamnă Hinch, te rog să mă ierţi. Nu știu ce-i cu mine…

Ochii ei se întoarseră spre Norah, care încă grava crucea lui Margaret.

— Ești bine, soră? încercă să afle doamna Hinch.

— Nu chiar, dar asta nu este așa de important acum. Pot să te ajut cu ceva?

— Nu credeam că voi mai face asta, dar m-am dus să-l văd pe căpitan pentru a-l întreba unde să facem cimitirul. Mi-a arătat o mică poiană, chiar lângă gard, și a promis că ne va da niște unelte. Dar ceea ce voiam este să mă ajuți să alegem un loc perfect pentru… pentru…

Nesta înțelesese.

— Sigur că da. Să mergem!

Nesta și doamna Hinch studiară poiana. În apropiere, niște bananieri aruncau o umbră răcoroasă în mijlocul peticului de pământ uscat.

— Ce spui de locul acela? Cel de la umbra copacilor, sugeră Nesta.

— Este perfect, și va fi înconjurată de cele care o iubeau. Voi pune să fie săpate mormintele și…

Nesta se opri pentru a o privi pe doamna Hinch.

— Le îngropăm pe toate odată? Nu știu dacă nu ar trebui să ținem o ceremonie separată pentru… pentru… Ce vreau să spun e că multe dintre noi vor dori să participe și s-ar putea să nu aibă forța fizică de a rezista până când îngropăm pe toată lumea. Ce părere ai?

— Eu propun să o îngropăm pe ea prima, răspunse Nesta, iar apoi adăugă cu un oftat: Încă nu poți să-i rostești numele, nu-i așa?

— Încă nu, recunoscu prietena ei. E prea curând.

Capitolul 23

Lagărul V, Belalau,
aprilie 1945 – septembrie 1945

— Inchi, Inchi! strigă Ah Fat.

Nesta își încetini pasul, dar nu și doamna Hinch. Luând mâna Nestei, doamna Hinch șuieră:

— Nesta, jur că voi… nu astăzi. Astăzi, nu.

Dar Ah Fat le ajunse din urmă pe cele două femei și, într-un final, doamna Hinch se opri din mers și respiră adânc de câteva ori înainte de a se întoarce spre interpret.

— Pleacă! Acum! spuse ea cu hotărâre.

— Inchi, o, Inchi, pare rău. Am auzit de domnișoara Margaret, pare foarte rău, spuse Ah Fat, bâlbâindu-se și ștergându-și o lacrimă cu dosul mânecii.

Doamna Hinch îl țintui cu privirea, fără a putea spune vreun cuvânt. În cele din urmă, reuși să-i facă un mic semn cu capul și să încropească un zâmbet stins. Întorcându-se, plecă grăbită, iar Nesta o urmă.

— Îmi știi numele mic, îi spuse Nesta pentru a rupe tăcerea grea care se așternuse deodată asupra lor.

— Sigur că da.

— Dar eu nu îl știu pe al dumitale.

De data aceasta, doamna Hinch zâmbi mai cald, înainte de a se despărți de Nesta și a se îndrepta spre coliba maicii Laurentia.

Norah și Audrey se aflau în fruntea purtătoarelor de sicriu, urmând-o pe maica Laurentia. Ena, încă suferind de beri-beri, era ajutată de doctorița McDowell și de sora Catherina. În timp ce procesiunea se îndrepta spre cimitir, toate femeile și toți copiii din lagăr, care încă puteau se puteau ține

pe picioare, însoțeau cortegiul fie și de pe marginea drumului. Gardienii stăteau cu respect într-o parte, cu șepcile scoase. Ah Fat plângea fără să se ascundă.

Coborârea sicriului în mormântul prea puțin adânc fu dificilă, complicată, iar femeile trebuiră să-și adune pentru asta ultimele forțe. Dar, odată ce fu coborât sicriul, maica Laurentia începu serviciul cu citirea unui poem scris de Margaret Dryburgh: „Pământul de îngropăciune“.

Iar Nesta ținu un discurs în amintirea ei.

— Cum vom putea vreodată să îi mulțumim acestei femei care ne-a dat un scop și o rațiune pentru a trăi, fie și numai pentru a-i asculta incredibila muzică în fiecare seară de sâmbătă? Ea ne-a redat vocile pentru a cânta, cu pasiune și mândrie, imnurile noastre naționale. Margaret a scris piese, poeme și cântece și a rămas neclintită în credința că vom fi salvați toți, chiar și când piereau lângă noi ființe dragi. Ea a creat frumusețe într-un loc în care predomină boala și moartea. De vom avea vieți lungi sau scurte, noi nu o vom uita…

Nesta își drese vocea, dar nu mai fu în stare să continue. Norah făcu un pas în față și o luă de mână.

— Vom continua să privim cerul, chiar și atunci când în jurul nostru vor fi numai mizerie și boală. Acesta este cel mai mare dar al ei pentru noi toți, spuse ea cu strălucire-n ochi.

— Aș vrea să încheiem așa cum se cuvine această ceremonie, se adresă maica Laurentia mulțimii îndoliate. Lui Margaret îi plăcea să cânte *Land of Hope and Glory* și nu există un cântec mai potrivit pentru a ne aduce pe toți împreună și care să ne amintească de ea.

Din copacii enormi, păsări își luară zborul spre înaltul cerului, rotindu-se deasupra femeilor, în timp ce vocile lor intonau acordurile finale. Nu aveau cele mai puternice voci și, cu siguranță, își pierduseră forța avută cu un an în urmă, dar cântau totuși cu pasiune; astăzi, inimile lor erau pline de dragoste, iar asta era suficient.

Fiecare dori să arunce puțin pământ în mormânt. După ce Margaret fu, în cele din urmă, îngropată, îi acoperiră mormântul cu frunze de bananier. Apoi toată lumea făcu un pas înapoi, iar Norah și Audrey înfipseră, împreună, în pământ crucea micuță.

Margaret Dryburgh
21 aprilie 1945

Epuizată, Norah se duse lângă sora ei, care stătea pe jos chiar la intrarea în luminișul cimitirului. June reuși să se strecoare între ele. Căutând în buzunar o batistă care nu era acolo, degetele Norei dădură peste un mic obiect de metal. Îl scoase și, fără a-și putea crede ochilor, privi bijuteria de aur pe care o ținea în palmă: era verigheta ei! Își aminti momentul când stătuse pe patul lui Tante, iar aceasta o îmbrățișase de rămas-bun.

Norah se clătină, pe punctul de a leșina, dar apoi simți brațul ferm al Enei în jurul umerilor. Simțindu-se protejată de îmbrățișarea surorii ei, Norah își strecură din nou inelul pe deget.

— Inchi, Inchi!

Ah Fat alerga după doamna Hinch, care se întorcea împreună cu Norah de la pârâu, unde își umpluseră gălețile cu apă doar pe jumătate, căci nici una dintre ele nu avea puterea de a căra una plină. Trecuseră câteva săptămâni de când ajunseseră în lagăr și, pe lângă boala care se răspândea printre prizoniere, mai erau și ploile torențiale, care nu le lăsau pe femei nici să viseze la perioada când avea să fie din nou uscat.

— Ce e? făcu doamna Hinch.

— Căpitanul Seki vrea să te vadă.

— Ducem întâi apa, și apoi venim la birou.

— Nu, veniți acum. Lăsați apa. Căpitanul vrea să te vadă.

— Ne vedem acolo după ce ducem apa, Ah Fat, spuse doamna Hinch, îndepărtându-se demnă. Avem, și așa, prea puțină putere, îi explică ea Norei. Trebuie să ne asigurăm mici victorii acolo unde putem.

Femeile sosiră la coliba care trecea drept birou al căpitanului, unde îl găsiră pe Ah Fat așteptându-le. Când intrară, căpitanul Seki se ridică și i se adresă lui Ah Fat.

— Căpitanul spune că i-a părut rău să audă că domnișoara Margaret a murit. Îi plăcea de ea, îi plăcea muzica ei.

— Mulțumesc căpitanului pentru cuvintele sale, le voi transmite femeilor.

Ah Fat traduse. Seki dădu din cap, încuviințând, apoi se așeză.

— Asta e tot? întrebă doamna Hinch.

— Da, puteți pleca acum.

— Dar trebuie să vorbesc cu căpitanul despre ceea ce se întâmplă aici.

— Inchi, am spus…

— Nu! spuse Norah, făcând un pas în față. Trebuie să-i spunem căpitanului că avem probleme grave.

Începând să vorbească, Norah uitase, pe moment, de durerea din suflet și de slăbiciunea din ce în ce mai mare care îi măcina trupul.

— Ploile musonice au inundat lagărul. Șuvoiul de apă a luat cu el podul și nu mai putem ajunge la colibele de pe partea cealaltă.

Norah trase aer în piept, pregătindu-se să mai spună și alte lucruri, dar doamna Hinch îi luă vorba din gură.

— Suntem bolnave și atât de slăbite, încât nu putem rezista nici unei infecții. Știți că șobolanii ne rod degetele de la picioare în timp ce dormim? Vântul a smuls bucăți de acoperiș și ploaia pătrunde în colibe… și… și…

— Iar soldații își fac nevoile în amonte, iar acestea se scurg în lagăr când pârâul se umflă, își termină Norah pledoaria.

Cele două femei stăteau în picioare și le relatau, cu răsuflarea întretăiată, lui Ah Fat și căpitanului Seki toate aceste lucruri. Ah Fat nu încercă să traducă.

— Acum plecați.

Acesta fu singurul lucru pe care îl avu de spus.

— Concert! Concert! Afară acum! zbierau gardienii, care dăduseră năvală în tot lagărul.

— Ce se întâmplă? îl întrebă Norah pe Ah Fat, care se alăturase gardienilor, prinzându-l de braț.

— Căpitanul Seki vă invită la concert! spuse el. Așa cum făcea pentru voi domnișoara Margaret, așa vom face noi pentru voi. Afară acum!

Gardienii dădură ordin ca toată lumea să urce pe deal. Agitând bețe lungi, ei mânară femeile într-un ocol, obligându-le să meargă mai repede.

— Grăbiți-vă! Grăbiți-vă!

Cele care locuiau în capătul lagărului o luară repejor la vale, apoi se căzniră să urce dealul, ajutându-se una pe alta. Celor bolnave li se permise să rămână în urmă.

Arborii înalți de cauciuc făceau umbră și, privind în jur, femeile remarcară peisajul idilic, căci se vedea vegetația abundentă și exotică a junglei și, jos, pârâul care șopotea melodios peste prundiș. Nu trebuiră să aștepte prea mult până ce căpitanul Seki apăru în fruntea unui grup de treizeci de muzicieni care urcau dealul.

În următoarele două ore, aceștia le delectară pe femei cu valsuri și marșuri germane. De asemenea, li se oferi ocazia de a asculta o frumoasă voce masculină, despre care femeile erau sigure că aparține unui interpret format în Vest. Pentru o scurtă perioadă, femeile se lăsară furate de ritmurile, atmosfera și consolarea de a fi aproape de prietenele lor.

— Mă întreb ce părere ar fi avut Margaret despre toată chestia asta, se întrebă Ena.

— Ar fi apreciat talentul, în mod cert, spuse Norah imediat. Unii dintre ei sunt muzicieni excelenți.

— Și au instrumente adevărate. Cât a trecut de când nu am mai auzit instrumente? se întrebă, la rândul ei, Audrey.

— O, nu știu, ceea ce Norah a făcut cu orchestra ei vocală a fost destul de reușit, spuse Ena cu un zâmbet în colțul buzelor.

— A fost chiar mai mult decât reușit. Aș prefera-o oricând unei orchestre adevărate, le spuse Audrey.

— N-am fost chiar slabe, nu? fu de acord Norah.

Lunile iunie și iulie ale anului 1945 veniră și trecură, apoi doamna Hinch fu chemată, din nou, la biroul căpitanului.

— Mă întreb dacă s-a întâmplat ceva, se întrebă cu voce tare doamna Hinch în timp ce se îndrepta spre biroul acestuia, însoțită de Nesta.

— La ce te gândești? o întrebă ea.

— Soldații – se poartă altfel. Nu ați văzut că se adună în grupuri în afara lagărului și se ceartă?

Nesta reflectă un moment.

— Cred că da, dar, sinceră să fiu, am fost destul de ocupate cu îngrijirea tuturor și nu prea le-am acordat atenție.

— Căpitane Seki, cu ce vă pot ajuta? îl întrebă doamna Hinch pe căpitan, în timp ce Ah Fat le conducea înăuntru.

— Căpitanul vrea ca toate femeile, inclusiv cele bolnave, să vină pe deal

acum. Te rog să mergi și să le aduci.

Doamna Hinch deschise gura pentru a obiecta, dar o închise la loc.

— Cu siguranță se întâmplă ceva, fu de părere Nesta după ce părăsiră biroul.

— A evitat să mă privească în ochi, ai observat? spuse doamna Hinch.

— Mă îngrijorează mai mult cum vom putea aduna toate femeile, zise Nesta cu un oftat. Atâtea femei sunt bolnave sau prea slăbite pentru a-și părăsi colibele…

— Voi ajuta acolo unde pot, Nesta, se oferi doamna Hinch, și apoi adăugă: Te îngrijorează Norah, nu-i așa?

— Da. A făcut o infecție urâtă la picior după ce a fost ciupită de furnici. Dar nu numai pe cele bolnave va trebui să le ajutăm. Toată lumea este sătulă de ocările și batjocura lui Seki.

— Ei bine, vom face tot ce vom putea, hotărî doamna Hinch.

În cele din urmă, pentru a le convinge pe femei să se adune, Nesta trebui să recurgă la ajutorul doctoriței McDowell, al Enei, al lui Audrey și al tuturor asistentelor.

Nesta o ajută pe Norah să urce dealul, întrucât nu mai putea să meargă singură.

Căpitanul Seki, Ah Fat și câțiva soldați își făcură apariția în scurt timp. Căpitanul trase aer în piept înainte de a-și începe discursul. Femeile se așteptau la un discurs la fel de inutil ca toate celelalte, rugându-se să nu trebuiască să se mute iar. După ce a considerat că a spus destul, Seki îi făcu semn lui Ah Fat.

— Căpitanul Seki spune că războiul s-a terminat, englezii și americanii vor ajunge aici în curând. Acum suntem prieteni.

Dacă Seki se aștepta ca femeile să izbucnească în chiote de bucurie, se înșelase. Ele nu se mișcară, uitându-se fără să înțeleagă una la alta. Seki nu obținu efectul scontat. Plecă de pe deal valvârtej, iar soldații și Ah Fat îl urmară în grabă.

Încet, femeile se ridicară în picioare și se întoarseră la colibe. Starea lor de spirit era sumbră. De câte ori puteau fi puse la încercare astfel? Dacă războiul se terminase, unde erau salvatorii lor? Unde erau în siguranță? Nici una nu își putea imagina cum ar fi fost să părăsească acest loc.

— Se întâmplă cu adevărat? o întrebă Jean pe Nesta când se întoarseră la colibe.

Fără a avea vreo dovadă concretă că s-a schimbat ceva, știa la fel de bine că toate asistentele trebuie să continue să-și facă datoria. Înainte ca Nesta să-i poată răspunde, ușa colibei lor se deschise.

— Veniți repede! le îndemnă doamna Hinch. La poartă! Chiar acum!

Nesta și Jean o urmară pe doamna Hinch la intrarea în lagăr, unde trăseseră câteva camioane, din care soldații descărcau pachete mari de la Crucea Roșie.

Nestei i se dădu o cutie, pe care o desfăcu în grabă.

— Nu pot să cred! exclamă. Medicamente! Bandaje!

Jean căută în continuare și scoase o cutiuță, pe care, când o desfăcu, se transformă într-o plasă de țânțari. Numai ce frecă între degete materialul și îi dădură lacrimile.

— Câte vieți ar fi putut salva această bucată de material, Nesta? spuse ea.

— Și când te gândești că le-au avut în tot acest timp, spuse Nesta suspinând.

În zilele următoare, aveau să li se dea și mai multe pachete de la Crucea Roșie, și mai multe medicamente, iar femeilor li se permise să mănânce oricâte fructe din copaci doreau. Destul de des, se vedeau zburând pe deasupra avioane ale Aliaților, care dădeau ocoluri din ce în ce mai joase, ca semn de recunoaștere pentru femeile din junglă, care le făceau semne cu mâna.

Ușor-ușor, în grupuri mici, de două-trei persoane, Nesta, asistentele și cele care erau suficient de puternice pentru a merge își testară libertatea părăsind lagărul, evadând dincolo de gardul de sârmă, dar apoi se întorceau – nu aveau unde să se ducă.

— Îți vine să crezi, Nesta? Îți vine să crezi că războiul chiar s-a terminat? întrebă Norah, bâlbâindu-se, căci era prea slăbită pentru un ton entuziast.

Erau așezate în spitalul improvizat, iar Nesta desfăcea cu grijă bandajele de pe piciorul Norei. Pătat, ultimul strat se lipise de pielea Norei.

— Ei bine, dacă e adevărat, nu știu cum au de gând să ne scoată de aici – nu prea există drumuri și nici una dintre noi nu poate merge pe jos prea

mult.

— Voi pleca de-aici târându-mă, dacă e nevoie. Trebuie să-i găsesc pe John și pe Sally.

— Și eu voi pleca de-aici târându-mă cu tine, dacă trebuie!

— Cum arată? întrebă Norah, în timp ce Nesta se străduia să dezlipească bandajul.

— Nu este mai rău, poate puțin mai bine. Să sperăm că medicamentele de la Crucea Roșie își vor face efectul în curând.

— Spui așa ca să mă liniștești?

— Nu, Norah, nu aș face asta. Infecția nu pare să se fi extins de ieri. Acesta este un lucru bun.

— Mulțumesc, nici eu nu credeam că ai face asta.

Lumina soarelui intră pe ușă odată cu Betty. Aceasta se opri în prag – o siluetă neclară în coliba întunecată.

— Bărbați! spuse ea, abia trăgându-și răsuflarea. Vin niște bărbați! Sunt britanici, Norah!

Nesta sări în picioare.

— Vrei să spui, armata? Ca să ne scoată de-aici?

— Nu, nu. Sunt prizonieri, ca și noi. Au fost eliberați din lagărul din apropiere și se pare că vin încoace. Acum! Îți vine să crezi? Bărbați, bărbații noștri!

În sfârșit, pricepură.

— John! exclamă Norah. O, Doamne Dumnezeule! Ar putea fi John?

— Nu știu! Sper să fie, Norah. Chiar sper să fie așa, spuse Betty.

— Bandajează-mi repede piciorul, Nesta și ajută-mă să ies de-aici. Vine! Vine John! Știu că vine!

— Stai liniștită, te bandajez cât de repede pot și apoi te ajut.

Cu grijă, Nesta aplică o cantitate mică de ulei de palmier roșu pe zona infectată de pe piciorul Norei. Îndoind ușor genunchiul, punând piciorul pe pământ, ea înfășură bandajul curat, răsucind înăuntru capătul pentru a-l fixa. De îndată ce termină, o ajută pe Norah să se ridice, cuprinzând-o de mijloc, în timp ce ieșeau din colibă cu greutate. Norah răsufla precipitat de la efort, Nesta fiind mult mai scundă decât ea.

— O, Norah, spuse Nesta. Ești atât de slăbită. Te rog să te ții bine de

mine și vom găsi un loc unde să ne așezăm.

Ținându-se de micuța asistentă, Norah ieși în soare. Nesta o lăsă în jos, sprijinind-o de zid și apoi se așeză lângă ea.

— Voi aștepta cu tine, dacă nu te deranjează, spuse ea, iar Norah o luă de mână.

— Voi avea nevoie de tine, prietenă. Într-un fel sau în altul, spuse Norah.

Dacă John era aici, avea să sărbătorească cu Nesta, dar, dacă nu era, avea să aibă nevoie de încurajările și consolările ei.

— Vine, știu că va veni, repeta Norah întruna, căutând mâna Nestei. Dar dacă nu vine? Vreau să spun, era atât de bolnav și de-atunci au trecut trei ani și jumătate… și…

— Norah, ascultă.

Nesta îi strânse mâna și cele două femei își întoarseră capul spre poarta lagărului. Un sunet aparte le făcu să tacă.

— Vorbesc engleză!

Vocile bărbaților se auzeau din ce în ce mai bine pe măsură ce se apropiau.

— Au venit, șopti Norah, și apoi, mai tare: John! John!

Nesta și Norah văzură cum bărbați numai piele şi os, îmbrăcați în haine jerpelite, intrară poticnindu-se în lagăr, unde fură înconjurați de englezoaicele supraviețuitoare, de călugărițe și de toate celelalte femei, care priveau de la oarecare distanță. Când bărbații își regăseau soțiile, izbucneau în hohote de ușurare și epuizare, iar când aflau că soțiile și, adesea, copiii lor nu supraviețuiseră, din piepturile lor ieșeau urlete de disperare.

Copii speriați se ascundeau în spatele mamelor, temându-se de bărbații neîngrijiți care pretindeau a fi tații lor.

Ena fugi la colibă, unde o găsi pe Norah șezând afară, împreună cu Nesta. Surorile așteptară în liniște, cu mâinile strânse.

Intrau din ce în ce mai puțini bărbați în lagăr. Nesta o trase pe Norah lângă ea. Ena se lupta lacrimile. Nu era pregătită pentru asta, nu era pregătită să găsească cuvinte de consolare în cazul în care avea să li se spună că John murise. Copleșită, Nesta își închise ochii, dorind să împiedice lacrimile care amenințau să o podidească. Iar apoi, mai mult o simți decât o auzi pe Norah zicând în șoaptă:

— E John …

Nesta deschise ochii și îl privi pe străinul care mergea clătinându-se spre ele.

— Ești sigură? întrebă Ena. E atât de slab și pare mult mai bătrân decât John.

Norah își întinse brațele, făcând eforturi pentru a-și găsi vocea.

— John… John, rosti ea.

În acea clipă, în acel loc și în acel timp, situația lor mizeră părea să fi dispărut. Doar pentru o clipă, arșița junglei, bâzâitul țânțarilor, slăbiciunea și boala dispăruseră, toate, în momentul în care o femeie întâlnise privirea bărbatului pe care îl iubea. Zâmbetul lui strâmb, de care ea se îndrăgostise cu atâția ani în urmă, i se așternu pe chip, în timp ce mâinile i se întindeau spre ea.

— O, Doamne, este el, este chiar John, spuse Ena în șoaptă.

Nesta se ridicase în picioare și făcuse câțiva pași într-o parte. Aceasta era o reuniune de familie, dar nu a familiei ei. Ea privea cum ochii lui John se luminară văzând-o pe Norah. Își îndreptase spatele, iar suferinţa care îi săpase pe față atâtea riduri parcă se topea.

John încercă să alerge, dar trupul său, ca și al Norei, nu-i putea susține bucuria. Se clătină, se împiedică și căzu la câțiva metri de cele două surori. Apoi se strădui să se ridice, cu toată forța de care era în stare.

— O, Doamne, John! spuse Norah plângând. Ce ți-au făcut?

Nesta se gândi că arăta exact ca soția lui, aveau trupurile la fel de emaciate.

— Nu te grăbi, dragul meu, îi șopti ea. Eu nu plec nicăieri.

Cu un ultim efort, John se prăbuși pe pământ în fața Norei. Se îmbrățișară și rămaseră așa, nedorind să se mai despartă. Despărțiți, erau imperfecţi și incompleți, dar împreună formau un întreg sau aproape un întreg: din familia lor lipsea cineva.

John o văzu pe Ena, care stătea lângă soția lui, și, acum, o îmbrățișă și pe ea. Plângeau în hohote cu toții.

Strivit între cele două femei, John le înconjură cu brațele pe soția și pe cumnata sa, care își odihneau fețele înlăcrimate pe umerii lui. Nesta plângea, la rândul ei și, chiar dacă John nu știa cine este, avea sentimentul

că este o prietenă a celor două femei.
— Mătușică Ena! Mătușică Ena! strigă June.
Șocul îl lovi pe John ca un tunet.
— Sally! Este Sally? întrebă el, plângând.
— O, nu, nu, dragul meu. Aceasta este June, spuse Norah.
— Dar unde este Sally? John privi de jur împrejur, încercând să vadă prin mulțimea de bărbați și de femei care se îmbrățișau, consolându-se.
Norah își întoarse încet capul pentru a-l privi.
— Nu e Sally, ea e cu Barbara și cu băieții, ți-aduci aminte? îi șopti ea. June este o fetiță pe care – aș putea spune – a adoptat-o Ena. Îți amintești, John, când eram împreună la Muntok, înainte să te despartă de noi? Era o fetiță care se ținea agățată de fusta Enei. Era June. Noi credem că mama ei a murit după ce nava a fost atacată, iar Ena și cu mine am devenit mătușicile ei.
June se aruncă în poala Enei, uitându-se la bărbatul străin care era așezat între mătușicile ei. Privind fetița, John făcea eforturi să-și controleze respirația. Avea cam înălțimea fiicei lui atunci când o văzuse ultima dată. Îi zâmbea și inima lui se topi. Cu grijă, John întinse mâna și îi atinse părul.
— Bună, June, îți amintești de mine?
— Nu.
— El este John, este soțul mătușicii Norah, îi spuse Ena.
— De ce mi-a spus Sally?
— Mătușica Norah și unchiul John au o fetiță pe nume Sally; a crezut că ești tu.
— Ahaaa! Nu sunt, îmi pare rău. Dar o vei găsi, nu-ți face griji. Așa cum și eu îl voi găsi pe tati.
— Da, îl vei găsi, draga mea, îi șopti Ena, strângând-o tare în brațe.

Nesta privea transfigurată această familie. Nu era în stare să se miște, să vorbească, atât de mari erau durerea și bucuria care se derulau în fața ochilor ei. Brusc, se simți foarte amețită și se prăbuși lângă zid.
Spre ea se întinse o mână.
— Nesta? Te simți bine?
Vivian se aplecă protector deasupra ei, având ea însăși ochii umezi.
— Mergem să bem niște ceai? Acum chiar avem ceai adevărat.

Nesta îi luă mâna și se ridică în picioare.

— E timpul să faci o pauză, soră James, ți-ai făcut datoria; tura ta s-a terminat.

Lăsându-se condusă de Vivian, Nesta își privi colega și prietena, singura dintre ele care fusese martoră la o experiență teribilă și suferise ca nimeni alta.

— Să știi că da, Bully, a fost o tură a naibii de lungă.

— Una de trei ani și șapte luni, dar cine mai stă să numere, spuse Vivian râzând.

În săptămâna următoare, bucuria inundă lagărul odată cu parașutarea a doi tineri soldați olandezi și a unui ofițer chinez. Doamna Hinch, doctorița McDowell și Nesta stăteau alături de vizitatori.

— Noi suntem un echipaj preliminar, le spuse ofițerul chinez. Aliații vor ajunge aici curând. Trebuie să mai aveți doar încă puțină răbdare și vă vom duce acasă.

— Când va fi asta? întrebă Nesta.

— Ei bine, ne-ar plăcea să rămânem aici și să vă ascultăm poveștile, dar cel mai bun mod de a vă ajuta este să ne întoarcem la baza noastră și să le spunem celor din cartierul general că v-am găsit.

— Sunt întru totul de acord, spuse doamna Hinch.

— Cât de departe este baza voastră?

— Este la Loeboek Linggau.

— O, cunosc acest loc! Acolo a oprit trenul în care eram noi înainte să fim aduse aici.

— Da, acolo se termină linia de cale ferată, dar nu vă putem muta înainte de a stabili cum să vă scoatem pe toate de pe această insulă. Îmi pare rău, dar s-ar putea să dureze câteva zile. Dar acum știm unde sunteți și veți primi provizii din avion.

— Aș putea să vă rog să faceți ceva pentru noi? întrebă Nesta.

— Bineînțeles, vom face tot ce ne stă în putință.

— Puteți transmite un mesaj armatei australiene că le-ați găsit asistentele medicale?

Ofițerul se uită lung și intens la Nesta.

— Sunteți asistentă medicală?

— În armata australiană.
— Îi vom contacta imediat pe australieni.

Peste două zile, în lagăr intrară trei bărbați în uniformă militară. Erau înalți, svelți și tineri, iar doi dintre ei purtau berete cu insigna armatei australiene.

Vivian dădu năvală în coliba asistentelor.

— Au venit australienii! O, Dumnezeule, au venit australienii!

Înainte să poată reacționa cineva, pe ușă intrară doi parașutiști tineri. Timpul încremeni în loc în timp ce bărbații măsurau din priviri trupurile slăbite și distruse ale femeilor.

— Voi sunteți asistentele? întrebă unul din ei, fără a-și putea ascunde șocul.

Nesta îi ieși înainte.

— Da, domnule. Noi suntem asistentele armatei australiene. Eu sunt sora James.

— Doamnelor, eu sunt Bates, iar el este Gillam. Sunteți… sunteți bine?

— Suntem bine acum, pentru că ați ajuns aici. Sunteți într-adevăr australieni?

— Da, iar prioritatea noastră este să vă scoatem de-aici. Sunt mulți cei de-acasă care vor să știe că sunteți în viață.

— Suntem în viață, dar nu foarte bine, le spuse Jean, iar multe dintre noi au pierit. Doi sunteți?

— De fapt, suntem trei; suntem aici cu maiorul Jacobs, de la parașutiștii sud-africani, dar el s-a dus să caute biroul administrației japoneze.

Toți ochii erau îndreptați asupra ofițerului care vorbea, Bates, și, la început, nimeni nu observase că Gillam respira greu, strângându-și pumnul, cu mâna dreaptă pe revolverul de la șold.

— Sergent! Uită-te la aceste femei! izbucni el brusc.

— E în regulă, Gillam. Acum suntem aici, sunt cu noi.

Înainte să poată răspunde cineva, Gillam se năpusti afară din colibă.

— Îi omor! țipă el.

Asistentele, cu Bates în frunte, îl urmară afară. Gillam își scosese revolverul și alerga spre un soldat japonez. Gillam făcu un salt spre el și îl doborî la pământ, apoi îl ridică în picioare și îl duse spre alți doi soldați pe

care îi zărise.

Bates o întrebă pe Nesta unde este biroul administrației japoneze, apoi se repezi afară din colibă. Se năpusti peste căpitanul Seki care, cu ajutorul lui Ah Fat, discuta cu maiorul Jacobs.

— Domnule, asistentele medicale australiene! anunță Bates. Le-am găsit, dar sunt într-o stare jalnică. Iar Gillam nu s-a mai putut stăpâni, domnule. Amenință că va împușca toți japonezii. Ar fi bine să veniți repede; mă tem că o va face.

Jacobs ieși în grabă din colibă împreună cu Bates. Se îndreptară spre o mulțime numeroasă care privea în tăcere cum Gillam mâna din urmă un șir de soldați japonezi pe care tocmai îi adunase. Aceștia stăteau în picioare, cu spatele la gardul de sârmă ghimpată, în timp ce Gillam țipa și înjura. Figurile japonezilor erau ca pietrificate. Gilllam încă își flutura revolverul, când maiorul Jacobs se apropie încet.

— Gillam, Gillam, ascultă-mă, fiule, spuse el cu calm. Nu face asta. Acum nu e momentul. Ei vor fi pedepsiți, dar nu de tine. Pune-ți arma la loc, fii băiat bun.

Gillam privi spre superiorul său, iar apoi din nou spre japonezi.

— Sergent, îți spun să lași jos arma!

Încet, Gillam își puse la loc arma în toc.

— Pur și simplu urăsc ce au îndrăznit să facă, le spuse el.

Bates se întoarse spre Nesta.

— Îl aduc în coliba voastră; ar putea asistentele tale să aibă grijă de el? Am nevoie să vorbesc un minut cu maiorul.

— Bineînțeles.

— Spune-mi, soră, câte sunteți la număr – vreau să spun, aici și acum?

— Douăzeci și patru.

— Dar efectivul vostru a fost de șaizeci și cinci, nu-i așa?

— Nu mai este.

Urmă o tăcere lungă.

— Mulțumesc, soră.

Mulțimea se risipi în timp ce Gillam și asistentele se întoarseră la colibă. Bates se întoarse la biroul administrației împreună cu Nesta.

— Domnule maior, vă rog să trimiteți o cerere de urgență la cartierul

general al armatei australiene.

— Desigur, Bates. Scrie mesajul și îl voi trimite din camera lor de operațiuni.

— Știi câte femei sunt în lagăr? întrebă Bates.

— Suntem în jur de două sute cincizeci, spuse Nesta. Eram mai multe, dar…

Bates făcu semn din cap că a înțeles, apoi luă carnetul și creionul care îi fuseseră oferite de Ah Fat. Apoi scrise următoarele:

AM ÎNTÂLNIT PRINTRE CELE 250 REPET 250 PRIZONIERE BRITANICE DIN LAGĂRUL LOEBOEK LINGGAU STOP PE SORA NESTA JAMES ȘI ALTE 23 MEMBRE SUPRAVIEȚUITOARE ALE SERVICIULUI DE ASISTENȚĂ MEDICALĂ AL ARMATEI AUSTRALIENE RĂMASE DINTR-UN CONTINGENT S.A.M.A.A. EVACUAT DIN MALAYA CU VYNER BROOKE STOP DATĂ FIIND SĂNĂTATEA LOR PRECARĂ VĂ SUGEREZ SĂ LUAȚI TOATE MĂSURILE PENTRU ORGANIZAREA CÂT MAI RAPIDĂ A UNUI TRANSPORT AERIAN DIRECT DE AICI CĂTRE AUSTRALIA STOP COLECTEZ DATE DESPRE MASACRUL S.A.M.A.A. DE PE INSULA BANKA PE CARE LE VOI TRANSMITE ULTERIOR

Recitind telegrama, maiorul Jacobs scutură din cap de uluire și de furie.

— Asta întrece orice imaginație, spuse.

— Și totuși s-a întâmplat, spuse Nesta.

— Vă mulțumesc, domnule, soră. Ne întoarcem la coliba asistentelor, unde asistentele sorei James au grijă de Gillam. Și noi, care credeam că venim aici pentru a avea grijă de ele, spuse Bates, cu un zâmbet sobru.

— Îți înțeleg ironia, sergent, spuse maiorul. Vin să vă iau când va fi timpul să plecăm, căci avem multe de planificat.

— Soră James, începu Bates pe când se reîntorceau la colibă, s-au întâmplat multe de când ați fost încarcerate în junglă.

— Îmi închipui, spuse Nesta. Dar am învins, și ăsta e cel mai important lucru, nu-i așa?

— Da. Dar costul pentru toate astea a fost prea mare. Bates inspiră adânc. Două bombe atomice au fost lansate de americani asupra japonezilor – ele

au pus capăt efectiv războiului.

— Bombe atomice? întrebă Nesta cu un ton șovăielnic. Dar asta înseamnă… asta înseamnă…

— Înseamnă catastrofă pentru cei care au avut nenorocul să trăiască la Hiroshima și la Nagasaki.

Nesta simți cum un fior rece îi străbate șira spinării. Bates îi puse o mână pe umăr.

— Războiul e o afacere murdară, soră James.

Dar Nesta nu putu decât să încuviințeze din cap.

În ziua următoare, Gillam, Bates și maiorul Jacobs plecară, dar deasupra copacilor se ivi un avion zburând la joasă înălțime, care parașută în lagăr lăzi cu provizii.

— Acesta e un medicament! Duceți-l repede la spital, strigă cineva.

— Și e atât de multă mâncare… Un adevărat festin! declară altcineva. Aici este scris un mesaj!

O ladă mare, ranforsată cu bare de lemn suplimentare, căzuse mai departe de celelalte.

Betty se grăbi să ia în primire cutia și începu să citească.

— „Pregătite cu dragoste în această dimineață de bucătarii Marinei Rega…“, citi Betty, apoi căzu în genunchi, îmbrățișă lada și o podidi plânsul.

Mesajul fu terminat de o altă asistentă:

— „Pregătite cu dragoste în această dimineață de bucătarii Marinei Regale Australiene.“

Lada fu ridicată și dusă deoparte.

— Mai este un mesaj înăuntru. Dați-mi voie să vi-l citesc, spuse Jean. Când privirea îi căzu asupra cuvintelor, își mușcă buzele – nu avea să-i fie deloc ușor să îl citească.

„În dimineața aceasta, bucătarii de pe HMAS[25] *Warrego* și de pe HMAS *Manoora* abia au putut să îi oprească pe toți membrii echipajului care au încercat să intre în bucătărie și să participe la pregătirea acestui mic simbol al recunoștinței, respectului și dragostei noastre pentru femeile și copiii care au supraviețuit cu atât de mult curaj în jungla din Sumatra. Vă rugăm să

primiți și să mâncaţi cu plăcere aceste plăcinte cu gem de căpșuni și smântână. Vă vom aduce acasă, doamnelor, pe fiecare dintre voi.

Comandor-locotenent Leslie Brooks.“

Mâncarea, constând în fructe, legume, carne și ouă, era studiată, întoarsă pe toate fețele și dată de femei din mână în mână. Erau acolo toate lucrurile de care aveau nevoie pentru a se hrăni și a începe să se vindece.

Cu precizie militară, în lagăr fură întinse mesele; plăcintele, gemul și smântâna fură distribuite prizonierelor. Bărbații și femeile tăcură, bucurându-se de această masă abundentă. Plăcintele fură declarate cele mai bune pe care le mâncaseră vreodată.

— Ce este aceasta? Vege…Vegemite[26]? întrebă una dintre englezoaice, ținând în mână un borcănel de pastă vâscoasă, de culoare maro închis.

Asistentele scoaseră un chiot și se duseră în grabă să cerceteze borcanul.

— Chestia asta miroase îngrozitor, adăugă englezoaica, care reușise să desfacă capacul și să-l ducă la nas.

Se grăbiră să-și înmoaie degetele în borcan, lingând apoi pasta de pe ele, spre satisfacția tuturor.

— Așa se mănâncă?

Printre exclamații, una dintre asistente spuse:

— Da! Vreau să spun, nu! De obicei o întindem pe o felie de pâine prăjită sau pe o felie de pâine normală.

— Avem aici și pâine! strigă cineva.

— Haideți să o încercăm cu toții!

Norah le găsi pe Nesta și pe celelalte asistente muncind din greu în coliba lor la repararea uniformelor, în care urmau să se îmbrace la plecare.

— Veți fi toate atât de elegante! le spuse Norah.

— Le-am spălat și am cârpit găurile atât cât am putut, spuse Nesta. Dar nu ne stau cum trebuie.

— Pentru că am slăbit foarte mult, explică Jean.

— Eu nu îmi voi coase gaura de glonț dintr-a mea, le spuse Vivian. Nu vreau să uit niciodată ce s-a întâmplat.

Pentru un moment, în cameră se așternu tăcerea, apoi Nesta se ridică pentru a-și îmbrățișa prietena și, una câte una, asistentele îi oferiră lui

Vivian un zâmbet, o mângâiere pe braț și câteva vorbe de încurajare.
— Vrei să mă uit la piciorul tău?
— Te rog, spuse Norah. Cred că, mai bine, dar încă îmi este foarte greu să-l mișc.
— Hai să mergem în grădină, propuse Nesta, ajutând-o pe Norah să facă cei câțiva pași până la ușa din spate.
Nesta aduse un scaun, iar Norah se lăsă pe el, prăbușindu-se.
— Aș vrea să-ți pun un bandaj nou.
Nesta scoase din buzunar un pachet de bandaje de un alb imaculat și ridică cu grijă piciorul Norei în poala sa. Durerea o făcu pe Norah să tresalte.
— Ce mai face John? întrebă Nesta, desfăcând tifonul de pe piciorul Norei.
Infecția se vindeca, ceea ce o făcu pe Nesta să răsufle ușurată.
— E mult mai bine. Doar că îi e dor să ajungă acasă, la fetița noastră.
— Mă bucur pentru voi, dar îmi va fi dor de tine, și de Ena, și de June.
— O, Nesta, nici nu îți imaginezi cât de mult ne vom gândi la voi toate. La tot ce ați făcut pentru aceste femei, spuse Norah.
— Mi-aș dori să nu trebuiască să ne despărțim, spuse Nesta, fixând noul bandaj.
Apoi bătu ușor piciorul Norei.
— Ești gata.
Norah o luă de mână.
— Am fost sinceră, Nesta. Voi ați transformat locul acesta într-unul cât de cât suportabil. Iar Margaret…
Femeile rămaseră tăcute, amintindu-și de colega lor iubită.
— O vom păstra întotdeauna în inimile noastre, spuse Nesta, ajutând-o pe Norah să se ridice în picioare.
Cele două femei se îmbrățișară ca pentru o lungă despărțire, apoi Nesta o ajută să se întoarcă în coliba ei.

Ena și John o așezară pe Norah lângă movila purtând crucea de lemn a lui Margaret, pe care Norah și Audrey îi inscripționaseră numele cu atât de multă dragoste.
— Nu ar vrea să plângem pentru ea, spuse Ena.

— Nu-mi pasă ce ar vrea. Cum să-mi iau adio de la cea mai frumoasă femeie pe care am cunoscut-o vreodată și să nu plâng moartea ei? răspunse Norah, abia reușind să-și controleze lacrimile.

Ena plângea la rândul său. Nici una din surori nu încerca să-i șteargă celeilalte lacrimile, lăsându-le să cadă pe pământ, pe Margaret. John era supărat să le vadă atât de triste. El nu avea ce căuta în acest loc, și totuși, se afla aici. Pentru a o cunoaște pe Margaret, chiar și într-o mică măsură, trebuia să înțeleagă profunzimea sentimentelor pe care le aveau pentru ea.

— A venit Nesta, șopti John.

Norah și Ena își ridicară privirile și o văzură pe Nesta, care rămăsese în picioare la câțiva metri distanță, nedorind să le tulbure clipa de aducere-aminte. Norah îi întinse mâna și Nesta li se alătură. Cele trei femei se îmbrățișară.

După un timp, Norah se întoarse spre Nesta.

— Pot să te rog să-ți iei rămas-bun și din partea mea de la colegele tale care au murit? Îmi pare rău, dar nu mă pot deplasa la mormintele lor.

— Sigur că da. Și sigur vor înțelege. La apusul soarelui, vom ține aici o mică slujbă pentru ele. Nu știm când vom pleca, dar s-ar putea să fie în curând și trebuie să ne luăm rămas-bun cât mai putem.

— Aș putea veni și eu? întrebă Ena.

— Ne-am bucura să vii. Îți mulțumim, Ena.

Odată cu apusul soarelui, asistentele medicale supraviețuitoare, Ena, doamna Hinch, doctorița McDowell, maica Laurentia și sora Catherina se adunară la cimitir, fiecare având în mână un buchețel de flori. Mergând încet de la un mormânt la altul, în timp ce Nesta rostea fiecare nume, maica Laurentia rostea rugăciuni pentru viețile trăite și luate prea repede.

În acea noapte, după ce asistentele se duseseră la culcare, auziră o bătaie ușoară la ușă.

— Soră, pot să te văd pentru un minut? o întrebă doamna Hinch pe Nesta, care îi deschisese.

Nesta ieși din colibă, apoi doamna Hinch o luă de braț și îi spuse:

— Grăbește-te. Ai un apel telefonic în coliba administrației.

— Lipsesc o secundă, spuse Nesta, băgându-şi capul în colibă. Mă întorc

imediat. Am un apel telefonic.

Închise ușa, dar nu înainte de a auzi chiote de bucurie și de nerăbdare.

Doamna Hinch o însoți pe Nesta la birou și rămase alături de ea după ce ridică receptorul.

— Bună seara, sora James la telefon.

— Bună seara, soră James. Mă bucur să vă aud. Sunt ofițerul de aviație Ken Brown din cadrul Australian Air Force[27]. Urmează să ne întâlnim mâine la Lahat și să zburăm împreună în Singapore. Am fost însărcinat să vă rog să le spuneți asistentelor medicale să fie gata la 4 a.m. Maiorul Jacobs va veni să vă ia cu un camion, cu care veți merge la Loeboek Linggau, de unde veți lua un tren care vă va duce la pistă. Soră James, mai sunteți acolo, m-ați auzit?

— Da! O da! Mulțumesc, vă mulțumesc foarte mult! Vom fi gata.

— Soră James, nu trebuie să-mi mulțumiți, eu vă mulțumesc. Vocea ofițerului era sugrumată de lacrimi. Vă mulțumesc dumneavoastră și tuturor asistentelor curajoase pe care le voi întâlni mâine pentru ceea ce, prin lupta dusă pentru supraviețuire, ați făcut pentru poporul australian. Sunteți eroinele noastre.

După ce închise telefonul, Nesta fu îmbrățișată de doamna Hinch.

— Dă-mi voie să te conduc înapoi la colibă.

— Te rog, vom putea astfel să ne luăm rămas-bun. Deși nu știu cum aș putea să-mi iau rămas-bun de la dumneata, doamnă Hinch, ai făcut atât de multe pentru noi toate, nu numai pentru asistente.

— Nesta, spune-mi Gertrude. Prenumele meu este Gertrude.

Cele două femei se întoarseră la coliba asistentelor ținându-se de braț. Doamna Hinch păși înăuntru, unde găsi o mare de fețe nerăbdătoare.

— Doamnelor, a fost un privilegiu și o onoare să vă cunosc. Drum bun și numai bine!

Nesta îi dădu o ultimă îmbrățișare.

— Domnul să te binecuvânteze, Gertrude, ești o persoană extraordinară. Nu te voi uita niciodată.

— Nici eu pe tine, soră Nesta James.

Nimeni nu puse geană pe geană. Erau câteva – puține – bunuri care

trebuiau împachetate, câteva uniforme care trebuiau inspectate și îmbrăcate și, bineînțeles, emoția de a merge, în sfârșit, acasă.

Când femeile se adunară în sfârșit, lumini slabe abia lăsau să se întrezărească colibele în întunericul din lagăr. La ieșirea din colibă, în aceste ultime momente petrecute în „casa" lor umedă din junglă, noaptea fu inundată de sunetul unor aplauze furtunoase. Aerul fu sfâșiat de aclamații și fluierături. Femei și bărbați formau un culoar spre locul în care două camioane așteptau cu motoarele pornite.

— Cum de ați aflat? întrebă una dintre asistente.

Înainte ca cineva să poată răspunde, Nesta exclamă:

— Doamna Hinch!

— Mi-ai rostit numele, soră James? întrebă doamna Hinch, pășind surâzătoare în față. Oricât v-ar fi plăcut, probabil, să dispăreți în noapte, nu aș fi putut permite ca așa ceva să se întâmple. Poate că eu am menționat că plecați astăzi, dar ei au făcut restul.

Doamna Hinch își deschise larg brațele ca pentru a-i îmbrățișa pe toți cei din lagăr.

Maica Laurentia, sora Catherina și doctorița McDowell veniră să îmbrățișeze pe fiecare dintre asistente.

— Încă am Biblia de la tine, îi spuse Betty surorii Catherina.

— Păstrează-o!

— Nu vă voi uita niciodată, le spuse doctorița asistentelor.

— Am suferit și am pierdut multe vieți, dar am fi pierdut mult mai multe fără devotamentul de care ați dat dovadă făcându-vă meseria.

Când asistentele ajunseră la camioanele care le așteptau, după ce le îmbrățișaseră nenumărate femei, luându-și rămas-bun de la ele, soarele urcase deja deasupra copacilor.

Ena și John, care o sprijineau pe Norah, erau ultimii la rând.

Când asistentele se apropiară, John îi întinse mâna Nestei.

— Mai sunt încă atâtea lucruri pe care nu le-am auzit despre dumneavoastră și despre ceea ce ați făcut pentru soția mea și pentru toate femeile de aici. Vreau să știți că vă voi rămâne veșnic dator. Mulțumirile mele nu sunt suficiente, dar e tot ce vă pot oferi în acest moment. Vă asigur că vin din adâncul sufletului.

Nesta dădu din cap, fără a putea rosti vreun cuvânt. O privi pe Norah, care dădea din cap la rândul ei, fără a putea, nici ea, să rostească vreun cuvânt. Nesta întinse mâna și îi mângâie ușor fața, ștergându-i lacrimile.

— Eu voi spune ceva, simt că trebuie, spuse Ena. Soră James, Nesta, dragă prietenă, îmi voi petrece restul vieții povestind tuturor celor pe care îi voi întâlni despre incredibilele asistente australiene pe care am avut privilegiul și bucuria de a le cunoaște cândva, într-un timp și într-o țară îndepărtată, și despre șefa lor dinamică, nu mai mare decât un popândău. Mi-ați salvat viața; ați salvat atât de multe vieți și ați plătit cel mai mare preț când v-ați pierdut colegele asistente. Ne vom reîntâlni!

— Nu mai sunt singură la părinţi; cu voi, am două surori, reuși să spună Nesta. Voi două ați dat atât de mult atât de multor… vă rog să mă scuzați. Mi-e greu să vorbesc. Vă iubesc pe amândouă. Rămas-bun!

Reținându-și cu greu lacrimile, Nesta îngădui să fie ajutată pentru a urca în camion. Părăsiră lagărul în mijlocul aclamațiilor și strigătelor de rămas-bun. Apoi camioanele se îndepărtară pe un drumeag îngust care intra în junglă.

La două zile după plecarea asistentelor din lagăr, Norah, Ena, June și John fură înștiințați de Ah Fat că urmau să plece și ei.

— În sfârșit, Ah Fat, e pentru prima dată când nu ești piază rea, îi spuse doamna Hinch.

— Piaza rea?

— Piază rea, da. Nu știai? Și ești un traducător atât de priceput… Așa este numit cineva care aduce mereu vești proaste.

— Dar veștile sunt bune, insistă Ah Fat. Veți merge acasă.

— O, nu contează, spuse doamna Hinch zâmbind. Astăzi nu poți nici măcar să-mi strici buna dispoziție.

— Mulțumesc, Inchi.

După ce își adunară lucrurile, femeile se prezentară, alături de zeci de alţi bolnavi și răniți, pentru a fi, cu toții, urcaţi în camioane în vederea călătoriei spre Lahat. Cei rămași, printre care se numărau și călugărițele olandeze, veniră să-și ia rămas-bun.

— Nu vreau să plec fără voi, îi spuse Norah surorii Catherina.

— E în regulă, va veni și rândul nostru în scurt timp. În final, toți vom părăsi acest loc, o liniști sora Catherina.

— Ceea ce ați făcut pentru a salva sufletele multora dintre noi nu va fi uitat, voi avea grijă de asta. Tu și domnișoara Dryburgh ne-ați dat speranță atunci când nu exista nici una, voi două ați vindecat suflete chinuite și ați dat trupurilor noastre hrana spirituală de care aveam nevoie pentru a ne putea trezi în dimineața următoare.

— Cum ai spus? Ați vindecat suflete chinuite? o întrebă John pe Norah, nedumerit de prezența călugăriței, îmbrăcată în rasa ei grea.

— Cred că sunteți John; am auzit multe despre dumneavoastră. Nu vă pot spune cât de fericită sunt că vă întâlnesc, chiar și în acest loc.

— Vreți să spuneți, în acest loc uitat de Dumnezeu, nu-i așa, soră?

— Nu aș folosi aceste cuvinte; de fapt, aș spune că prezența lui Dumnezeu a luat aici forma soției dumneavoastră.

— Te rog, soră, fiecare dintre noi a făcut câte ceva, spuse Norah. Cum aș putea uita noaptea petrecută ținând de acoperișul colibei noastre, în timp ce o furtună amenința să ne măture? Când te-am văzut acolo sus, cu rasa fluturând în vânt, am crezut că ești o vrăjitoare.

— Și totuși, te-ai cățărat cu mine. Țin minte doar că râdeai nebunește de absurditatea acțiunilor noastre.

— Iar eu țin minte limbajul pe care l-ai folosit… cuvinte pe care nu credeam să le aud de la o călugăriță.

— Ei bine, Norah, când nu ai încotro, cum nu aveam noi în acea noapte, un limbaj mai colorat pare să fie, într-un fel, potrivit.

— Îmi veți spune ce făcea soția mea, în afară de a-și risca viața cățărându-se pe un acoperiș în timpul furtunii? insistă să afle John.

Sora Catherina râse.

— Ea ne-a oferit tuturor darul muzicii, în cele mai negre momente ale noastre, iar acest lucru nu va fi uitat de nici una dintre noi. Nu am cuvinte, colorate sau nu, pentru a vă spune ce minune a făcut soția dumneavoastră.

— E adevărat, John, spuse Ena. Ceea ce Norah și Margaret au făcut, creând un cor și o orchestră, a depășit tot ceea ce ne-am fi putut imagina. Nu voi mai asculta niciodată muzică fără să mă gândesc la locul acesta și la oamenii de aici, inclusiv la tine, dragă soră. Nimeni nu te va uita!

— Camioanele au sosit, e timpul, spuse călugărița cu blândețe.

Norah, Ena și Catherina se îmbrățișară. John își adună puterile și o luă cu grijă în brațe pe soția sa. Nici nu era prea greu – practic nu cântărea mai nimic. Ena o ridică pe June, care își încolăci brațele de gâtul său, lipindu-se de ea și, astfel, se urcară împreună în camion.

Doamna Hinch mergea pe lângă șirul de femei, unele îmbrățișându-se, altele povestindu-și mici amintiri din perioada petrecută împreună. Când ajunse la Norah și Ena, părea să-și fi pierdut cuvintele, poate pentru prima oară.

— De ce nu veniți cu noi? întrebă Ena.

— Eu plec odată cu ultimii, nu înainte, îi răspunse prietena ei.

— Nici nu știu ce să vă spun, zise Norah.

— Ei bine, am eu multe să vă spun amândurora, dar nimic care să reflecte cu adevărat ceea ce simt. Am râs și am plâns, am iubit și am pierdut persoane dragi, dar vom continua să ducem cu noi amintirea celor pentru care drumul s-a sfârșit aici. Nu vă voi uita cât timp voi trăi și, fiindcă am reușit să supraviețuiesc acestui lagăr, am de gând să trăiesc mult.

— Sunteți cu adevărat nemaipomenită, doamnă Hinch, îi spuse Norah.

— La fel ca tine și ca sora ta. Nu cred că v-am mai spus, dar numele meu este Gertrude. Am fost fericită că mi se spune doamna Hinch, deși sună pretențios, pentru că nu mi-a plăcut niciodată numele meu, și nici Gertie nu mi se potrivește.

Doamna Hinch o îmbrățișă pe Norah în brațele lui John, atât cât era posibil, iar apoi pe Ena, care o ducea pe June.

— Drum bun și numai bine! spuse ea.

Veni apoi vremea să-și ia rămas-bun de la Audrey, pe care surorile aveau să o reîntâlnească în Anglia. Norah și Audrey se îmbrățișară în tăcere, învăluite în amintirea orelor petrecute lângă foc, gravând pe crucile de lemn numele femeilor care muriseră.

Un vehicul aștepta în apropiere cu ușile deschise, iar oamenii se ajutară reciproc să se urce în camion. Femeile se întorceau, toate, să arunce o ultimă privire lagărului, încercând să înțeleagă cum supraviețuiseră, cum aveau să-și amintească acest timp. Sau poate că voiau doar să uite? De un lucru erau sigure: că lagărul le schimbase pentru totdeauna. Trecuseră peste

trei ani și jumătate. Fuseseră puse la încercare, eșuaseră, reușiseră.

Încetul cu încetul, camionul se puse în mișcare.

Abia începuseră călătoria, când auziră muzica.

— Ajută-mă să mă ridic, John, ajută-mă, se rugă Norah.

— O, Doamne, Norah, privește! spuse Ena plângând.

Șoferul camionului frână, căci cântecul se auzea din ce în ce mai tare. Era muzica Norei.

John și Ena o așezară cu grijă pe Norah, astfel încât să poată privi. Pentru a fi mai sus, John o ridică pe genunchii lui și, împreună, priviră șirul de călugărițe rămase în urmă.

— Ce fac? întrebă John.

Vocile călugărițelor olandeze care petreceau camionul, care o conducea pe Norah, aducând un omagiu rolului pe care îl jucase ea în supraviețuirea lor, se înălțau în sunetul familiar al *Bolero*-ului, în interpretarea vocală a capodoperei lui Ravel, atât de iubită, dar și atât de detestată, din cauza complexității sale. Norah își dădu frâu liber lacrimilor, fără să se rușineze.

— Asta le-ai învățat tu, Norah? întrebă John, cu voce tremurândă, căci realiza dimensiunea a ceea ce îi era dat să audă, precum și faptul că acest omagiu incredibil era destinat femeii pe care o ținea în brațe. E Ravel… *Bolero*-ul lui Ravel, spuse el bâlbâindu-se.

Încet, camionul se puse din nou în mișcare, iar notele finale ale muzicii aveau să le însoțească pe drumul din captivitate spre libertate.

— O, draga mea, nu te-am iubit niciodată mai mult decât în această clipă, îi spuse John în șoaptă.

---

25. His Majesty's Australian Ship – nava australiană a Majestății Sale; acronimul precedă denumirea navelor din Marina Regală Australiană.

26. O pastă moale, de culoare maro închis, cu gust sărat, care se întinde pe pâine, preparată din drojdie, foarte populară în Australia și în Noua Zeelandă.

27. Forțele Aeriene Australiene.

Epilog

Spectacolul final

Timp de două zile, asistentele navigaseră de-a lungul coastei australiene, revăzând pentru prima dată în aproape patru ani țara pe care o lăsaseră în urmă. Se aflau pe punte la intrarea în portul Fremantle, Perth. Călătoriseră mult pentru a ajunge aici. Din Lahat, zburaseră spre Singapore, sosind acolo când soarele apunea parcă atins de flacări roșii. Nesta privise pe fereastră în timp ce zburau la mică înălțime peste strâmtoarea Banka. Recunoscuse plaje, palmieri și vegetația abundentă care, la început, îi primise cu prietenie, dar apoi le devenise închisoare.

La vederea portului, acum plin de nave de război aliate, toate asistentele se opriră din sporovăitul lor vesel. Ajunse la Singapore, fuseseră duse repede la spital pentru un control medical complet, iar de acolo fuseseră îmbarcate pe acest vas, care avea să le ducă acasă.

Nesta se plimba printre ele.

— Ești bine? le întreba, pe rând, pe fiecare dintre colegele ei asistente.

— Nu, i se răspundea adesea.

— Sunt aici dacă ai nevoie de mine.

Găsind un loc liniștit pe cealaltă parte a navei, Nesta observa suburbiile orașului Perth, care i se perindau în fața ochilor.

Privind valurile, își aminti când intrase ultima dată pe o navă în acest port, împreună cu Olive Paschke, cea care avea să devină asistenta-șefă Paschke. Erau amândouă bucuroase, nerăbdătoare să facă această oprire în Perth.

— Ar trebui să fii aici cu mine, Olive, aici, alături de mine, să mergem spre casă, le spuse ea vântului și pescărușilor care planau deasupra navei. Și nu ești, iar eu nu cred că pot să mă duc acasă fără tine.

Pierduse atât de mulți oameni. Dar nu pe toți, nu pe dragile ei prietene

care făcuseră această lungă călătorie împreună cu ea. Nesta își imagină chipul doctorului Rick, zâmbindu-i în acele schimburi de noapte lungi. Se întrebă dacă avea să-l mai vadă vreodată.

— Nesta! Nesta, acostăm! Am ajuns! strigă Jean.

— Acum vin! îi răspunse Nesta, trezindu-se din reverie.

Îi luă un moment pentru a-și şterge ochii, a se aduna și a-și așterne pe față un zâmbet. În timp ce nava ancora, îi ajunseră la urechi chiotele din port.

Alăturându-se colegelor ei, Nesta văzu mii de oameni fluturând steaguri și flori, așteptând cu nerăbdare să fie coborâtă puntea de debarcare. Pentru a doua oară în ultimele săptămâni, prima persoană care le salută fu asistenta-șefă cu grad de colonel Sage.

— Bine ați venit acasă, doamnelor asistente! Ați plecat din Australia pentru a vă face datoria și iată că vă întoarceți cu o realizare mult mai mare decât orice am fi putut aștepta, vă întoarceți ca eroine. Vreau să vă spun ce s-a întâmplat astăzi aici. La primele ore ale dimineții, stația de radio locală ABC a anunțat că vă veți întoarce acasă și a întrebat dacă există localnici care au flori în grădină pe care să le lase la spitalul unde veți fi duse. Asistenta-colonel Sage făcu o pauză, pregătindu-se pentru ce urma să spună: Ei bine, nu mai există flori în grădinile din orașul Perth. Șirul de bărbați și femei care doresc să lase flori la spital se întinde pe o distanță de câțiva kilometri, toate saloanele sunt pline. Mi se spune că au fost atârnate flori și de tavane. Este un gest mic, pe care mulți oameni vor să-l facă, pentru a vă mulțumi pentru serviciile aduse. Vă mulțumim că v-ați făcut datoria față de prietenele și colegele voastre care nu s-au întors acasă cu voi. Nu le vom uita niciodată.

Se auziră strigăte de „Bravo, bravo!“.

Asistentele se întoarseră și îl văzură pe premierul statului Western Australia ținând în mâini un buchet imens de flori.

— Domnule premier, permiteți-mi să vi-o prezint pe sora Nesta James.

Premierul îi întinse florile Nestei.

— Bine ați venit acasă! îi spuse el, radiind de bucurie.

Reîntorși în Singapore, Norah, John, Ena și June erau de nedespărțit. Într-o după-amiază, în timp ce surorile picoteau în șezlonguri în grădina hotelului lor, John văzu un bărbat care se apropia de grupul lor. Acesta

sprijinea o femeie mai în vârstă, care mergea în baston.

— O, Doamne Dumnezeule! Norah, Ena, treziți-vă!

— Ce se întâmplă? întrebă Norah, deschizând încet ochii.

June, care adormise în brațele Enei, se trezi când mătușica ei se îndreptă de spate.

— Nu! strigă Ena.

Bărbatul care se apropia încet de ei era Ken, soțul Enei, iar femeia pe care o sprijinea era Margaret, mama celor două surori.

— Mamă! strigă Norah, în timp ce Ena sări să o ajute pe Norah să se ridice de pe șezlong.

Ken o ținea strâns pe Margaret, care mergea poticnindu-se spre fiicele sale. Ar fi vrut să fugă spre Ena, dar nu putea să îi dea drumul. Cei patru se îmbrățișară precipitat, apoi Norah o așeză cu grijă pe mama ei în iarbă, ca să se poată strânge în brațe în voie. Fiecare dintre ei privea în ochii plini de lacrimi ai celorlalți. Ken și Ena se sărutau, plângeau în hohote, râdeau.

John o luă în brațe pe June, care rămăsese încremenită, și veni să li se alăture. Fetița îi fu prezentată lui Ken, iar apoi fu prinsă la mijloc într-o îmbrățișare de familie. Încetul cu încetul, se ajutară unii pe alții să se ridice în picioare, pentru a merge, împreună, la scaunele de sub copac.

Numai după ce toată lumea era așezată, Ena puse o întrebare.

— Și tati?

— Îmi pare rău, dragile mele, le spuse Margaret, începând să lăcrimeze din nou. A murit la câteva zile după ce am fost mutați la Changi. Era atât de bolnav, nu ar fi putut supraviețui. Mă bucur că s-a dus repede.

Ena și Norah se țineau acum în brațe și plângeau; fiicele își plângeau tatăl de la care nu avuseseră posibilitatea să-și ia rămas-bun.

— Voi ați fost toți în lagărul de prizonieri de război din Changi?

— Da, am fost mutați acolo la o săptămână sau două după ce ați plecat voi. Eram cu miile. Încă nu știu cum am reușit să supraviețuim, răspunse Ken.

— Știu cum am reușit *eu* să supraviețuiesc, spuse Margaret.

— Ești o femeie puternică, o încurajă John.

— Se poate, dar singurul motiv pentru care nu am murit încă este că nu m-a lăsat Ken. Și-a sacrificat rațiile, și-a riscat viața pentru a cumpăra de la

localnici, a încasat bătăi când l-au prins și mi-a spus, în fiecare zi, că trebuie să trăiesc ca să îmi revăd fetele. Ena, soțul tău a făcut ca eu să fiu acum aici.

— Iar tu m-ai salvat pe mine când am fost bolnav, îi zise Ken. Mi-ai făcut rost de mâncare, de apă; ne-am salvat reciproc.

— Să nu-l ascultați, fetelor. Faptul că am avut grijă de el timp de o săptămână nu se compară cu ce a făcut el pentru mine timp de trei ani și jumătate.

Norah și Ena schimbară o privire, fețele fiindu-le luminate de un zâmbet larg.

— Ce e atât de amuzant? le întrebă Ken.

— Cred că ne va plăcea să ne împărtășim poveștile. Totuși, unele ar fi mai bine să rămână nespuse. Dar cred că e una pe care o vom îndrăgi cu toții, și aceea este despre iubirea unei familii, spuse Ena.

O zi sau două mai târziu, pe când stăteau în grădină, se apropie de ei un ofițer britanic, însoțit de un bărbat uscățiv, îmbrăcat în haine civile.

— Îmi cer scuze, sunteți cumva Ena Murray?

— Da, eu sunt. Cu ce vă pot ajuta?

— Acesta este domnul Bourhill. Trebuie să vă spun, cu părere de rău, că a fost la Changi, dar cred că ați avut grijă de fiica lui, June.

Auzindu-și numele, June se opri din mâncat și își ridică privirea spre cei doi bărbați, nepărând să-l recunoască pe vreunul. Atât Norah, cât și Ena se ridicară în picioare. June sări și se ascunse în spatele Enei.

— Sunt tatăl lui June, spuse străinul. Le-am îmbarcat pe ea și pe mama ei pe *Vyner Brooke* și am fost contactat de guvernul australian, care mi-a spus că fiica mea a supraviețuit și că este cu voi. Ea este cea care se ascunde în spatele tău?

Ena o trase cu blândețe pe June în față. Bărbatul se apropie de fetiță, apoi îngenunche în fața ei. Făcea eforturi să își rețină lacrimile.

— June, draga mea June, sunt tati.

June nu dădea drumul mâinii Enei.

— Semeni atât de mult cu mama ta! Nu-ți amintești de mine, draga mea?

— Unde este mami? întrebă fetița.

— Mami…mami… începu el, dar nu fu în stare să continue.

— Fetița a trecut printr-o perioadă teribilă, domnule Bourhill, îi spuse

Ena. Este foarte traumatizată.

— Știu, înțeleg. June, îți amintești jucăria ta preferată? Era un cățeluș drăgălaș, îi spuneai Domnul Codiță și îl făceai să dea din coadă.

— Domnul Codiță? Unde este Domnul Codiță? întrebă June cu o privire care exprima în mod egal confuzie, suferință și spaimă.

— Nu puteai să mergi la culcare fără el. Dacă nu-l puteai găsi, noi trebuia să-l căutăm în toată casa până când era în pat, lângă tine, în siguranță.

— Domnul Codiță era pe vapor, l-am pierdut.

— Nu-i nimic, draga mea. Îți vom cumpăra un alt Domn Codiță când ajungem acasă.

— Haideți să facem o plimbare, sugeră Ena. Doar noi trei.

— Ena a fost inspirată să-i ia pe amândoi de aici, spuse Margaret, după ce ei plecaseră. Ken, probabil că ți-ai dat seama cât de apropiată este Ena de June. I se va rupe inima dacă pleacă, dar, dacă acesta este tatăl ei, va trebui să plece cu el, spuse Norah.

— Știu, am încercat să nu mă gândesc la asta în timp ce le priveam împreună. Și mie mi-a devenit foarte dragă și începusem să mă gândesc că va fi parte din familia noastră.

Puțin mai târziu, June se întoarse la ei în fugă.

— Mi-am găsit tăticul; vrea să mă ia acasă cu el. Ar trebui să mă duc, mătușică Norah?

— Da, draga mea. Ar trebui să te duci cu tăticul tău, te iubește foarte mult, îi spuse Norah, mușcându-și buzele – acesta era un moment fericit pentru copil, iar ea nu trebuia să-i sădească confuzie în suflet prin lacrimile ei.

— Dar ție și mătușicii Ena nu vă va fi dor de mine?

— O, draga mea fetiță, nici nu știi cât de mult ne vei lipsi. În fiecare zi și în fiecare minut.

— Puteți să veniți să locuiți cu mine și cu tati?

— Nu, dar ne vom vedea. Vom veni în vizită la tine, iar tu vei veni în vizită la noi. Cum ți se pare?

— Îmi promiți?

— Îți promit.

Norah și John făcuseră o călătorie lungă până Anglia, iar apoi de acolo la Belfast, unde se afla Sally: era în siguranță cu familia lui John. Sora lui John îi întâmpinase la aeroport, apoi se duseseră împreună la ea acasă, unde aveau să aștepte întoarcerea de la școală a lui Sally.

Sally fusese anunțată că părinții, despre care i se spusese inițial că muriseră, supraviețuiseră și urmau să vină o vadă.

Acum, părinții fetei se aflau în în camera de zi din casa surorii lui John, așteptând cu nerăbdare ca fiica lor să se întoarcă de la școală. Norei îi venea greu să-și stăpânească emoțiile. Se plimba înainte și înapoi prin încăpere, se așeza, apoi se ridica iar și începea să se plimbe.

— Crezi că ne va recunoaște, John? Crezi că se va bucura să ne vadă? întrebă Norah pentru a mia oară.

— Draga mea, noi suntem părinții ei. Bineînțeles că ne va recunoaște, o asigură John. Poate va fi puțin confuză, puțin nesigură, dar vei vedea. Totul va fi bine. Nu vrei să stai lângă mine?

Norah se așeză, dar amândoi se ridicară repede în picioare când auziră că ușa din față se deschide.

— Bună, mami, am ajuns acasă, răzbătu o voce de adolescent. Se auzi apoi un ghiozdan trântindu-se de podea.

— Aici sunt! strigă sora lui John.

Un tânăr deșirat, cu mișcări stângace, intră în cameră, în timp ce Norah și John își așteptau în liniște fiica, ai cărei pași îi auzeau. Băiatul îi privi pe acești străini uscățivi și îi salută bâiguind un „bună ziua“ politicos.

Sally intră, oprindu-se un moment pentru a-i cuprinde cu privirea pe Norah și pe John. Apoi se duse la mătușa ei și îi căută mâna. La doisprezece ani, era mai înaltă, mai plină la față, dar inima Norei bătu nebunește – era încă fetița ei.

— Bună, Sally, îi spuseră într-un glas John și Norah.

— Bună, răspunse Sally, fără a face vreo mișcare.

— Sally, ei sunt mama și tatăl tău, acum sunt în siguranță. Au ajuns acasă, draga mea, îi zise mătușa.

— E în regulă, Sally, știu că părem niște străini, spuse John. A trecut mult timp și sunt sigur că ne-am schimbat; așa cum și tu te-ai schimbat. Ce fată frumoasă te-ai făcut!

— Sally! o chemă Norah. Sunt eu, mami!

Sally se duse în spatele mătușii ei, iscodindu-i cu privirea pe străinii care amenințau să-i dea peste cap viața. Ultima dată îi văzuse pe când era o fetiță; în scurtă vreme, avea să fie adolescentă.

Norah făcu un pas înspre Sally și se lăsă în genunchi în fața ei.

— *Go to sleep, go to sleep, go to sleep, pretty baby, go to sleep, go to sleep, go to sleep, baby girl* [28], cântă Norah.

Încet, Sally se duse spre ea, dând drumul mâinii mătușii. Mai făcu un pas. Privind lumina din ochii fiicei ei, Norah își dădu seama că o recunoaște. Îi întinse brațele, iar Sally mai făcu un pas. Când, în cele din urmă, se îmbrățișară, Norah simți că Sally tremura. Își ținu fiica astfel încât să-i poată privi frumosul chip; și atunci, buzele lui Sally rostiră un singur cuvânt:

— Mami!

---

28. „Du-te la culcare, du-te la culcare, du-te la culcare, copilaș frumos, du-te la culcare, du-te la culcare, du-te la culcare, micuţo.“

Nota autoarei

Nesta – pe numele său complet Nesta Gwyneth Lewis James – s-a născut pe 5 decembrie 1903 în Carmarthen, Țara Galilor, fiind singurul copil soților David și Eveline James. Când avea nouă ani, Nesta și părinții ei au emigrat în Australia, stabilindu-se în localitatea Shepparton din statul Victoria. Stagiul profesional l-a făcut la spitalul Shepparton Base, mutându-se ulterior la Royal Melbourne Hospital în Melbourne. Dornică de aventură, Nesta a lucrat ca asistentă medicală într-o mină de lângă Johannesburg, în Africa de Sud. Pe 7 ianuarie 1941, s-a înrolat în Serviciul de Asistență Medicală al Armatei Australiene[29]. În luna februarie a anului 1941, când a fost trimisă în Malaya în cadrul 2/10th Australian General Hospital[30], Nesta îndeplinea rolul de adjunctă a asistentei-șefe Olive Paschke.

Luată în captivitate pe 12 februarie 1942, ea a fost eliberată pe 11 septembrie 1945. Ori de câte ori era întrebată despre perioada petrecută în detenție, Nesta ținea să precizeze că nu a fost închisă timp de trei ani și jumătate, ci timp de trei ani și șapte luni.

După întoarcerea acasă, a petrecut douăsprezece luni în spital din pricina a tot felul de probleme legate de bolile tropicale pe care le-a luat în Indonezia și care au chinuit-o tot restul vieții.

În 1946, Nesta a mers la Tokyo pentru a depune mărturie în cadrul proceselor ținute în acest oraș, în care au fost judecate crimele de război. A demisionat din armată în 1946, întorcându-se în orașul ei, Shepparton, pentru a-și îngriji mama.

Acolo l-a întâlnit pe Alexander Thomas Noy, cu care s-a căsătorit. Nesta a murit în 1984, la vârsta de optzeci de ani, la Melbourne. I-au supraviețuit verișori de gradele doi și trei.

Vivian Bullwinkel s-a născut pe 18 decembrie 1915, la Kapunda, Australia de Sud, în familia soților George și Eva Bullwinkel. A avut un

frate pe nume John. După ce a absolvit cursurile de pregătire ca asistentă medicală la Broken Hill, New South Wales, a început să lucreze la Hamilton Base Hospital, Hamilton, Victoria, ulterior mutându-se la Jessie McPherson Hospital, în Melbourne.

În anul 1941, Vivian a încercat să se înroleze în Royal Australian Air Force, dar a fost respinsă pe motiv că are platfus. Angajându-se în Serviciul de Asistență Medicală al Armatei Australiene, Vivian a fost detașată la 2/13th Australian General Hospital și trimisă în Malaya în septembrie 1941. A demisionat din armată în 1947, după ce a depus mărturie despre masacrul de pe plaja Radji într-un proces în care au fost judecate crime de război. Mai târziu avea să fie numită directoare a Serviciului de Asistență Medicală al Fairfield Infectious Diseases Hospital din Melbourne. În 1977, s-a căsătorit cu colonelul Francis West Stratham. Întreaga viață și-a dedicat-o profesiei sale, ceea ce a inclus și strângerea de fonduri pentru ridicarea unui monument de comemorare a asistentelor care să fie amplasat la Muntok, pe insula Banka și care a fost dezvelit în 1992. Vivian a murit în luna iulie a anului 2000, la vârsta de optzeci și patru de ani.

Betty – pe numele complet, Agnes Betty Jeffrey – s-a născut pe 14 mai 1908. A fost asistentă medicală la 2/10th Australian General Hospital, alături de Nesta. Unindu-și forțele, Betty și Vivian au deschis Australian Nurses Memorial Centre în Melbourne în 1949. Păstrând, în secret, un jurnal în perioada detenției, Betty și-a scris povestea și a publicat-o, cartea numindu-se *White Coolies*. Mai târziu, aceasta a inspirat filmul *Paradise Road.*

Norah – pe numele complet, Margaret Constance Norah Hope – s-a născut în anul 1905, în Singapore, unde tatăl ei lucra ca inginer, fiind fiica lui James și a lui Margaret Hope. Educată la internatul din Aylesbury, Anglia, ea a frecventat apoi Royal Academy of Music din Londra, unde a studiat pianul, vioara și muzica de cameră, activând în cadrul Royal Academy of Music Orchestra sub bagheta lui Sir Henry Wood.

În 1930, s-a căsătorit cu John Lawrence Chambers, în Malaya. Singurul lor copil, Sally, s-a născut în 1933. Când japonezii au invadat Malaya, soții Chambers au plecat la Singapore, unde au îmbarcat-o pe Sally, în vârstă de

opt ani, pe o navă, alături de Barbara, mătușa maternă a fetiței, și de verișorii Jimmy și Tony. Aceștia au trăit o perioadă la Perth, în Australia, apoi soțul Barbarei, Harry Sawyer, care fugise în Sri Lanka, a aranjat plecarea lor în Africa de Sud. Bunicii paterni irlandezi ai lui Sally au aflat că fetița a fost salvată și au trimis pe cineva să le-o aducă. În 1944, Sally a fost însoțită la Fintona, comitatul Tyrone din Irlanda de Nord, pentru a locui cu familia lui John. După eliberare și reîntâlnirea cu Sally în Irlanda, Norah și John s-au mutat, în cele din urmă, în insula Jersey, unde Sally li s-a alăturat după ce și-a terminat studiile în Irlanda, iar Norah a trăit aici până la moartea sa, în anul 1989. Cu adâncă tristețe trebuie să scriu că Sally, această femeie minunată pe care am avut onoarea să o întâlnesc, cu care am vorbit și am râs, a murit pe 4 mai 2023. Fiul ei, Seán, păstrează vie memoria mamei sale și a tatălui său, precum și pe cea a bunicii sale, Norah, și a bunicului său, John.

Ena, sora mai mică a Norei, născută în 1909, a fost căsătorită cu Kenneth Scott Murray. Rolul ei de mamă pentru micuța June, pe care a ocrotit-o fără preget, este menționat de mai multe ori în mărturii și relatări, ca de altfel și obiceiul ei de a fi, adesea, prima care se oferea să curețe și să golească latrinele, una dintre persoanele minunate care au îndeplinit această sarcină murdară și respingătoare. Ea și Ken au fost repatriați din Singapore pe nava *Cilicia* și au sosit la Liverpool pe 27 noiembrie 1945. Mutându-se, în cele din urmă, la Jersey, unde a trăit treizeci și șapte de ani, Ena a murit în 1995.

Margaret Dryburgh s-a născut în Anglia, fiind primul copil din familia pastorului William Dryburgh și a soției sale, Elizabeth. Având formație didactică, a absolvit de asemenea școala de asistente medicale, iar ulterior, în anul 1919, a fost trimisă ca misionar în China. Câțiva ani mai târziu avea să se mute la Singapore, pe care l-a părăsit la 12 februarie la bordul navei *Mata Hari*. Nava fiind sechestrată de Marina Japoneză, căpitanul i-a reținut pe cei de la bord, majoritatea femei și copii. Margaret a ținut speranța vie în lagăr prin piesele și poeziile ei, dar, din păcate, a murit înainte de eliberare, la vârsta de cincizeci şi cinci de ani.

Audrey Owen a fost o neozeelandeză care, în 1942, lucra la YWCA, în Singapore. Repatriată din Singapore în Australia pe calea aerului la 14 octombrie 1945, Audrey s-a întors imediat acasă, în Noua Zeelandă. Mai

târziu s-a mutat în Anglia și a rămas prietenă cu Norah și cu Ena pentru tot restul vieții sale. Întrebată despre perioada petrecută în captivitate, Audrey răspundea: „Acolo m-am găsit pe mine însămi.“

Sora Catherina, una dintre cele numai unsprezece supraviețuitoare din totalul de douăzeci și patru de călugărițe-profesoare luate împreună cu maica stareță Laurentia în captivitate, s-a frământat în legătură cu vocația sa după eliberare; totuși, după ce s-a împăcat cu noua sa formă de libertate, s-a întors la mănăstire, pe insula Java.

Doamna Hinch (Gertrude) s-a născut în Statele Unite (posibil în Milwaukee) în 1890 sau în 1891 și a fost prima directoare expatriată non-misionară a Școlii anglo-chineze din Singapore (1929–1946). Luată în captivitate împreună cu soțul ei pe când încercau să fugă din Singapore pe vasul *Giang Bee*, a fost internată în lagăr începând cu luna februarie 1942 și până la eliberarea sa, în septembrie 1945. În acest timp, soțul său a fost prizonier în lagărul de la Changi, în Singapore. Fiica lor, Kathleen, care fusese repatriată la rudele din Milwaukee, a fost trimisă, ulterior, la un internat din Toronto, Canada. Doamna Hinch și soțul ei s-au întors în Singapore, unde au redeschis Școala anglo-chineză. Au murit în 1970, la câteva luni unul de celălalt.

Carrie „Jean“ Ashton s-a născut în 1904 în Nairne, South Australia. După absolvirea școlii de asistente medicale din Hobart, Tasmania, s-a înrolat în Serviciul de Asistență Medicală al Royal Australian Army, iar în 1941 a plecat în Malaya cu 13th Australian General Hospital. Ea s-a întors în Australia după ce au fost eliberate lagărele și a murit în anul 2002, la vârsta de nouăzeci și șapte de ani.

June a fost singurul copil al lui AG și Dorothy Bourhill. Mama ei a fost declarată „dispărută pe mare“ în urma scufundării navei *Vyner Brooke*. Tatăl ei a fost luat prizonier de japonezi în Singapore. După reîntâlnire, June și tatăl ei s-au întors în Australia la bordul pachebotului *Tamoroa* al companiei Shaw, Savill and Albion, sosind la Perth la 11 octombrie 1945. June a fost dusă de tatăl ei în Anglia de câteva ori, pentru a-i vizita pe Ena și pe Ken. Adultă, June a decis să trăiască în Irlanda. Ea a rămas parte din familia Enei și a lui Ken pentru tot restul vieții lor și – după cum își amintește fiul lui Sally – a participat la înmormântarea Enei.

Doctorița Jean McDowell a fost medic militar în Selangor, Malaya. Ea a fost repatriată din Singapore pe nava *Cilicia* împreună cu Norah, Ena și familiile lor.

Căpitanul Seki, comandantul lagărului, a fost condamnat la cincisprezece ani de închisoare pentru rele tratamente aplicate deținuților. Condamnarea sa s-a datorat, în parte, probelor aduse în cadrul procesului de Nesta și de Vivian.

Căpitanul Orita Masaru al Regimentului 229 al Diviziei 38 a Armatei Imperiale Japoneze, care a ordonat masacrul de pe insula Banka, a devenit prizonier de război al Uniunii Sovietice în urma capitulării Japoniei. După ce a fost deținut timp de trei ani, a fost predat Japoniei, care l-a acuzat de crime de război. În ajunul procesului, s-a sinucis.

Foarte în vârstă și cu o stare precară de sănătate, una dintre asistentele prezente când cele patru brave voluntare s-au oferit să meargă la clubul ofițerilor a făcut cunoscut acest incredibil act de curaj. Confirmând că toate cele prezente juraseră pe Biblie să nu dezvăluie niciodată numele celor patru, ea nu a încălcat acel jurământ. Cu ocazia depozițiilor și mărturiilor – în cazul Nestei și al lui Vivian a fost vorba de mărturie sub jurământ în Japonia, la procesul înalților ofițeri japonezi –, toate asistentele au susținut același lucru: nici o asistentă nu a fost abuzată sexual. Toate au onorat jurământul pe care îl făcuseră, luând cu ele în mormânt acele nume. Fie ca Dumnezeu să le dea odihnă veșnică!

Cuvântul japonez pentru asistentă medicală este *kangofu*.

Un număr de șaptezeci și șase de femei de naționalitate olandeză, britanică și australiană au murit la Muntok și au fost îngropate de prietenele lor în morminte puțin adânci, săpate de deținute sub poalele copacilor, la marginea lagărului.

În Australia nu au ajuns scrisori de la asistentele medicale. Nesta a cerut autorităților australiene să restituie Crucii Roșii Olandeze împrumutul primit de la maica Laurentia.

Domnișoara locotenent Jean Ashton, împreună cu domnișoara căpitan Nesta James și cu domnișoara căpitan Vivian Bullwinkel au fost „menționate în depeșe oficiale". Această onoare presupune ca unui membru al forțelor armate să-i apară numele într-un raport oficial, scris de un ofițer

superior și trimis înaltului comandament, în care să fie menționate acțiunile sale curajoase și meritorii în fața dușmanului.

Maiorul Jacobs a notat următoarele: „Moralul femeilor, la momentul eliberării lor, era mult mai bun decât acela al bărbaților care fuseseră deținuți în lagăre. Poate că femeile au fost mai adaptabile și au avut resurse interioare mai mari decât bărbații, căci păreau să fi rezistat cu mai mult stoicism rigorilor detenției."

Primirea călduroasă de care au avut parte la sosirea în Perth a fost copleșitoare pentru asistente. În câteva zile, aveau să fie duse acasă, în statele lor natale, unde – așa li s-a spus – să-și vadă mai departe de viață. Psihologii armatei le-au spus familiilor și prietenilor acestora să nu le întrebe pe fostele deținute despre experiențele lor, ci să se poarte ca și cum detenția acestora nu ar fi avut loc.

Pentru multe asistente, întoarcerea acasă a însemnat tristețe și o senzație de singurătate. Faptul că se puteau odihni într-o cameră doar a lor nu le-a adus senzația de confort la care visaseră când dormeau unele lângă altele pe o podea rece de ciment. Multe dintre ele erau urmărite de coșmaruri și amintiri, precum și de anii de boli și lipsuri care li se cuibăriseră în trup.

Englezoaicele supraviețuitoare s-au întors în Marea Britanie pe aceeași navă, destinată transportului de trupe, ca și militarii. Spre deosebire de recepția dată în onoarea bărbaților reîntorși, pentru ele nu au existat ceremonii de bun-venit; rudelor și prietenilor li s-a spus să nu aștepte nava la acostare. Nu au existat relatări în presă care să recunoască curajul și rezistența unui grup de femei cu adevărat minunate.

Veți vedea că am scris, în paginile următoare, numele tuturor asistentelor medicale australiene, nu pentru că suferința lor ar fi fost mai mare decât cea a altor femei din multe alte țări, ci pentru că este necesar ca numele lor să fie cunoscute. Iată o scurtă listă a celorlalte femei care au constituit o parte importantă a istoriei, dar ale căror experiențe le-am atribuit altora, în vederea creării unei povești închegate.

Doamna Brown și fiica ei, Alette, Antoinette și Helen
Shelagh Colijn
Mamie Colle Cara Hall
Molly și Peggy Ismail Doris și Phyllis Liddelow

Mary Jenkin Dorothy MacCleod
Dorothy Moreton Ruth Russell-Roberts
Elizabeth Simons Margot Turner

Nu am povestit toate aceste lucruri pentru ca femeile care au fost deținute în lagărele de război japoneze din Indonezia să nu fie uitate. Am povestit toate aceste lucruri pentru ca ele să fie cunoscute. Cum ai putea să nu fii uitat, dacă nimeni nu a auzit de tine?

Povestea lor ar trebui să fie pusă alături de cea a tuturor bărbaților care au fost prizonieri de război, suferința lor, nu mai puțin; curajul cu care și-au îngrijit, ca pe niște adevărate surori, colegele care s-au stins și propria lor luptă pentru supraviețuire ar trebui să fie recunoscute și onorate.

Aflați acum despre ele. Aduceți-vă aminte de ele.

Atunci când scrii o carte pornind de la fapte și persoane cunoscute, cea mai mare provocare este să decizi ce să păstrezi și ce să lași deoparte – și pentru mine, aceasta a fost o provocare uriașă. Cei peste cinci sute de femei și copii cu care au fost în lagăr Nesta și Norah au plâns, au râs, au cântat, și-au luat rămas-bun, și fiecare are un loc în această poveste. În cele din urmă, atenția mea s-a concentrat asupra a două familii – verișorii Nestei din Cardiff, Țara Galilor și fiica Norei, Sally, și nepotul Norei, Seán – care și-au pus la dispoziție cu generozitate timpul, amintirile, obiectele păstrate ca amintire. Pe cei care nu au fost menționați și pe familiile lor îi rog să accepte că a spune povestea Nestei și a Norei înseamnă a spune povestea tuturor celorlalți.

Datorez recunoștință pentru eforturile, trecute și prezente, celor de la Australian War Memorial, care au arhivat manuscrisele și mărturiile asistentelor medicale australiene. Ei mi-au furnizat nenumărate informații referitoare la prizonierii, atât femei, cât și bărbați, Forțelor Imperiale Japoneze din sud-estul Asiei.

---

29. Australian Army Nursing Service – A.A.N.S.

30. 2/10th Australian General Hospital a fost format la Sydney în ianuarie 1941 și trimis imediat în Malaya. În februarie, avea baza la Malacca, unde și-a desfășurat activitatea până în decembrie, când efectivele sale s-au retras în Singapore, ca urmare a invaziei japoneze.

Bibliografie

Jeffrey, Betty, *White Coolies*, Angus & Robertson, 1954

Manners, Norman, *Bullwinke,* Hesperian Press, Victoria Park, 1999

Shaw, Ian, *On Radji Beach*, Pan Macmillan Australia, 2010

Warner, Lavinia & Sandilands John, *Women Beyond the Wire,* Arrow Books, 1982

Membre ale Australian Army Nursing Service care s-au îmbarcat pe *Vyner Brooke* la 12 februarie 1942

Nu au mai ajuns pe uscat, deoarece au pierit pe mare:

Sora Louvima Bates   Sora Gladys McDonald
Sora Ellenor Calnan   Asistenta-șefă Olive Paschke
Sora Mary Clarke   Sora Jean Russell
Sora Millicent Dorsch   Sora Marjorie Schuman
Sora Caroline Ennis   Sora Annie Trenerry
Sora Kit Kineslla   Sora Mona Wilton

Ucise pe insula Banka:

Sora Lainie Balfour-Ogilv   Sora Minnie Hodgson
Alma Beard   Sora Nell Keats
Sora Ada Bridge   Sora Jenny Kerr
Sora Flo Casson   Sora Ellie McGlade
Sora Mary Cuthbertson   Sora Kath Neuss
Asistenta-șefă Irene Drummond   Sora Florence Salmon
Sora Dorothy Elmes   Sora Jean Stewart
Sora Lorna Fairweather   Sora Mona Tait
Sora Peggy Farmaner   Sora Rosetta Wight
Sora Clare Halligan   Sora Bessie Wilmott
Sora Nancy Harris

Au murit în captivitate:

Sora Winnie Davis   Sora Gladys Hughes
Sora Dot Freeman   Sora Pearl Mittelheuser
Sora Shirley Gardam   Sora Mina Raymont
Sora Blanche Hempsted   Sora Rene Singleton

Au reușit să ajungă acasă:

Sora Jean Ashton   Sora Pat Blake
Sora Jessie Blanch   Sora Violet McElnea
Sora Vivian Bullwinkel   Sora Sylvia Muir
Sora Veronica Clanc   YSora Wilma Oram
Sora Cecilia Delforce   Sora Chris Oxley
Sora Jess Doyle   Sora Eileen Short
Sora Jean Greer   Sora Jessie Simons
Sora Pat Gunther   Sora Val Smith
Sora Mavis Hannah   Sora Ada Syer
Sora Iole Harper   Sora Florence Trotter
Sora Nesta James   Sora Joyce Tweddell
Sora Betty Jeffre   YSora Beryl Woodbridge

Vă mulțumim pentru sacrificiul vostru, doamnelor. Datorită vouă, lumea a devenit un loc mai bun.

Postfață scrisă de Kathleen Davies și Brenda Pegrum, rudele Nestei

Nesta Gwyneth James a fost verișoara tatălui nostru pe linie maternă. Tatăl Nestei, David James, s-a mutat din Aberdare în South Wales, părăsind tradiția familială a mineritului pentru profesia de contabil. S-a căsătorit cu Eveline de Vere Lewis din Llansteffan, un sat situat pe estuarul râului Tywi din Carmarthenshire, unde, în 1903, avea să se nască Nesta – singurul lor copil. Familia a emigrat în Australia când Nesta era mică, iar tatăl nostru i-a condus la gară, și apoi a corespondat cu Nesta timp de cincizeci de ani.

Faptul că se trăgea dintr-o familie galeză era important pentru Nesta. În 1963, ea și soțul ei au vizitat Țara Galilor. Au locuit în Aberdare, cu familia paternă, și au petrecut două zile cu tatăl nostru în Cardiff. Kathleen a întâlnit-o cu această ocazie și își amintește cât neobișnuit de micuță era Nesta, în timp ce soțul ei avea peste 1.83 m! Tatăl nostru și Nesta au vorbit în galeză.

Nesta a lucrat ca asistentă medicală la Royal Melbourne Hospital timp de unsprezece ani. În 1941, s-a înrolat în Australian Army Nursing Service.

Tatăl nostru și doi dintre frații săi au mers ca voluntari în Primul Război Mondial, așa încât el a susținut înrolarea Nestei și a urmărit cu îngrijorare luarea ei în captivitate de către japonezi. Tatăl Nestei a murit în 1942, dar scrisoarea mamei ei, prin care Nesta era anunțată de moartea lui, a fost reținută de japonezi, astfel încât ea nu a putut afla de moartea părintelui său până în 1945. În 1955, la vârsta de cincizeci și unu de ani, Nesta s-a căsătorit cu Alexander Noy. Au locuit la o exploatație de pomi fructiferi în Shepparton, la fel cum făcuse familia Nestei după emigrarea în Australia.

Căsătoria Nestei cu Alex a durat doar unsprezece ani pentru că Alex a murit, iar apoi Nesta s-a mutat la Melbourne, unde locuia nepoata noastră, Debra, care emigrase cu părinții ei când era mică. Debra își amintește că

Nesta participa la fiecare masă de Crăciun, împreună cu îndrăgitul ei terrier Yorkshire, pe nume Nikki. Conversațiile nu aveau niciodată ca subiect experiențele Nestei de pe vremea când fusese prizonieră de război. Deb spune că Nesta nu le-a pomenit niciodată, dar nici ea, ca adolescentă, nu a știut ce întrebări să-i pună. Debra obișnuia să cânte adesea cu Nesta în timp ce mama ei pregătea prânzul, iar fratele și tatăl ei erau plecați.

Nesta a decedat în 1984, la vârsta de optzeci de ani. Debra își amintește că mama ei spunea că Nesta a murit în urma unor complicații ale unor boli dobândite în perioada în care fusese prizonieră de război. Brenda nu a întâlnit-o niciodată, dar, recent, ea și fiica ei, Amanda, au ascultat înregistrarea audio a interviului luat Nestei de Australian War Memorial. Au fost impresionate de capacitatea Nestei de a-și aminti cu atâta precizie cele trăite în perioada războiului.

Kathleen Davies și Brenda Pegrum
Cardiff, Țara Galilor, septembrie 2023

Postfață de Seán Conway,
nepotul Norei

Bunica mea, Norah – pe numele ei complet, Margaret Constance Norah Hope –, s-a născut în anul 1905 în Singapore. Părinții ei au fost James și Margaret Hope, iar în Singapore tatăl ei lucra ca inginer. Norah s-a căsătorit cu John Lawrence Chambers în 1930, în Malaya. Singurul lor copil, Sally, s-a născut în 1933.

Familia Chambers a locuit în Malaya până în 1941, când armata japoneză a invadat regiune după regiune în Pacific. Au fugit în Singapore și, întrucât soțul ei, John, era internat în spital, fiind foarte bolnav, iar ea dorea să rămână cu el, neavând de ales, au îmbarcat-o pe Sally, în vârstă de opt ani, alături de una din surorile Norei, Barbara, și de fiii acesteia, Jimmy și Tony (verișorii lui Sally), pe un vas care pleca spre Australia.

John și Norah au fost și ei nevoiți să plece la scurt timp după aceea, deoarece Singapore a fost cucerit de japonezi. La fel ca mulți alți oameni disperați s-au îmbarcat pe nava comercială *Vyner Brooke*, care a fost bombardată și s-a scufundat în largul coastelor Indoneziei.

Norah și John au supraviețuit și au reușit să ajungă pe uscat, pe țărmul unei insule indoneziene, dar au fost capturați de soldați japonezi. Despărțiți unul de altul, au rămas, până la sfârșitul războiului, în lagăre de prizonieri din Indonezia – în *Surori sub dogoarea Soarelui Răsare* este reinventată povestea Norei.

Mama mea, Sally, a petrecut perioada războiului cu familia tatălui ei, în Irlanda, făcând singură călătoria pe vas, după ce mătușa Barbara și verișorii Jimmy și Tony s-au reîntâlnit cu Harry, soțul Barbarei și tatăl celor doi băieți.

Sally a crezut că este orfană până după Ziua Victoriei din Pacific[31], întrucât părinții ei, deținuți în lagăre de prizonieri de război, nu putuseră

comunica în nici un fel cu ea. După reîntâlnirea cu Norah și cu John, la sfârșitul războiului, s-au mutat întâi la Glasgow, iar apoi, în 1948, la Londra, pentru a se stabili, în cele din urmă, la Jersey, unde locuiau Ena și Ken – sora și cumnatul Norei.

În perioada în care lucra ca funcționar pe aeroport pentru BOAC[32], Sally l-a întâlnit pe tatăl meu, Patrick, care era inginer de zbor, în timpul unei escale făcute de el pe aeroportul Heathrow și, după o scurtă perioadă în care a lucrat la Sunningdale, în Berkshire, s-au mutat din nou la Sydney, unde era detașat tatăl meu, care lucra pentru Qantas. Ulterior, tatăl meu a acceptat un post la Middle East Airlines, în Liban, unde m-am născut eu. După o perioadă petrecută în Irlanda, ne-am mutat, în cele din urmă, la Jersey, unde locuiau bunicii mei.

Norah era o muziciană deosebit de talentată, care absolvise Royal Academy of Music. Așa cum descrie Heather în romanul ei, pentru a menține moralul prizonierelor încarcerate de japonezi în lagăr, ea și Margaret Dryburgh au creat o „orchestră vocală" pentru femei. Pe bucăți de hârtie adunate de ici și colo, Norah a scris partituri muzicale, pe baza cărora femeile cântau, și a aranjat din memorie compozițiile pentru voce. Norah a păstrat întreaga viață partiturile muzicale scrise pentru „orchestra vocală", acestea fiind date mamei mele, Sally, după moartea Norei, în 1989. Mi-o amintesc pe Norah ca pe o bunică minunată, care a încercat să mă învețe să cânt la pian (înainte să apară chitara) și am petrecut mult timp cu ea și cu bunicul meu, John, care era mai puțin extrovert decât bunica, dar avea un excelent simț al umorului.

Mama mea, Sally, a murit, din păcate, în luna mai a acestui an. Până la sfârșitul vieții sale, și-a păstrat inteligența, simțul umorului, generozitatea și căldura – nu mi-aș fi dorit o mamă mai bună – și, de altfel, nici un tată mai bun.

Seán Conway

Jersey, septembrie 2023

---

31. Ziua capitulării Japoniei în fața armatelor aliate, 15 august 1945, cunoscută și sub numele „V-J Day" – Victory over Japan Day.

32. British Overseas Airways Corporation, companie precursoare a British Airways.

Coliţă imagini

Surorile Hope. De la dreapta la stânga: Ena, Barbara şi Norah în Malaya, în jurul anului 1935.

Norah Chambers (născută Hope), Malaya, în jurul anului 1940.

De la dreapta la stânga: John Chambers (soțul Norei), James Hope (tatăl surorilor Hope) și Kenneth Murray (soțul Enei) în Malaya, în jurul anului 1936.

Norah și Sally în Malaya, înainte ca războiul să schimbe tot, în jurul anului 1939, când Sally avea șase sau șapte ani.

Sally mică în Malaya, în jurul anului 1934, jucându-se cu *amah* (dădaca) sa, în timp ce tatăl ei, John, le supraveghea.

Sally împreună cu tatăl ei, John, în siguranță și fericiți la Jersey, războiul fiind un capitol încheiat –

începutul anilor 1950.

Cele 24 de asistente medicale supraviețuitoare în momentul sosirii lor la Singapore, după eliberare.
Nesta este prima din stânga, în rândul din față.
Fotografia este reprodusă cu permisiunea Australian War Memorial, nr. ref. 044480.
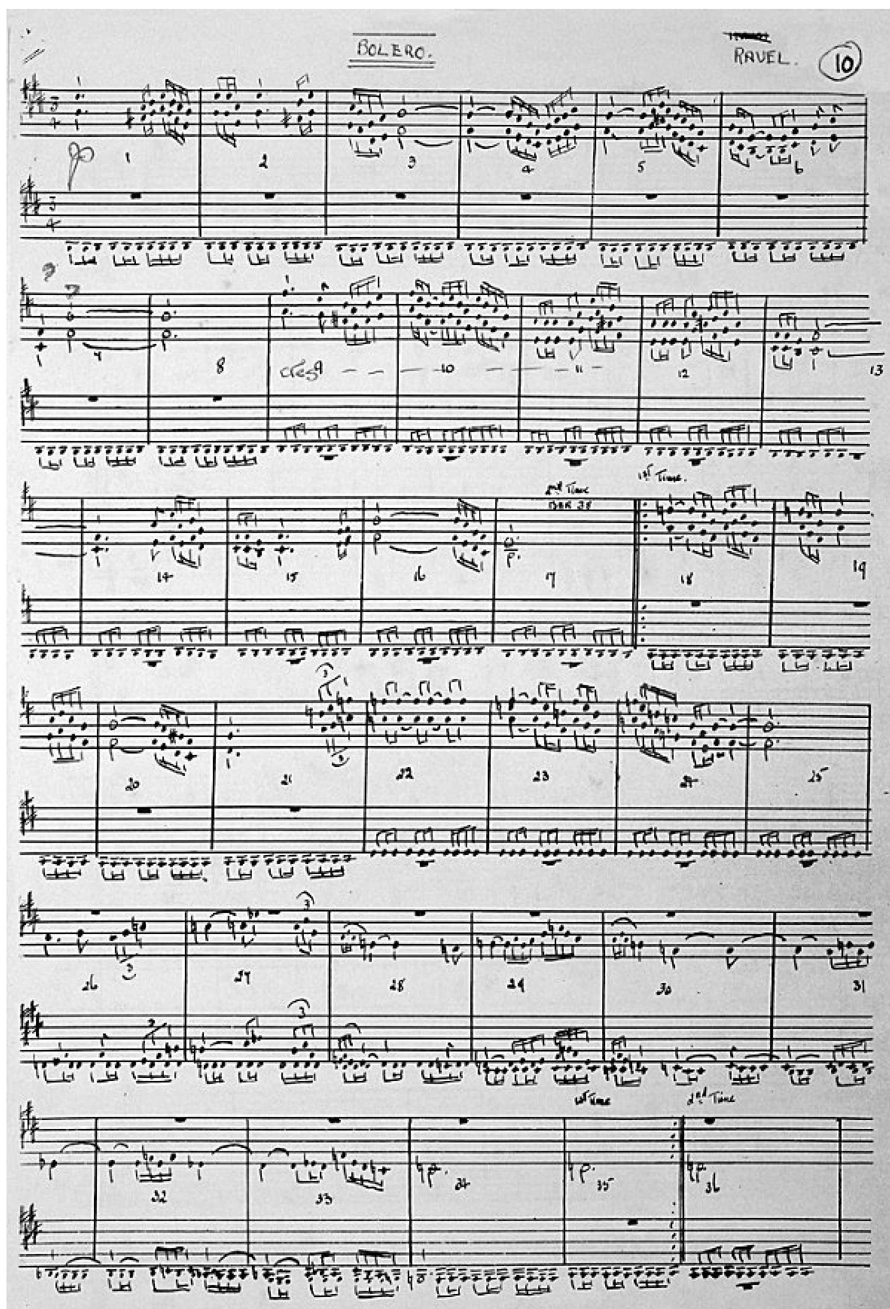

Cele 24 de asistente medicale la sosirea în Australia. Nesta este acoperită de un buchet de flori imens, a cincea din dreapta, pe rândul al doilea. Vivian este a doua din dreapta, pe rândul al doilea. *Fotografia este reprodusă cu permisiunea Australian War Memorial, nr. ref. P01701.003.*

Nu am putut găsi decât foarte puține fotografii cu Nesta; în uniformă, în jurul anului 1945.
Fotografie reprodusă cu permisiunea Australian Manuscripts Collection, State Library Victoria, cota YMS 16139.

Nesta și soțul ei, Alexander Noy, în jurul anului 1963.

O partitură scrisă de mână a a *Boléro*-ului lui Ravel, aranjată și transcrisă din memorie de Norah Chambers, pentru a fi cântată de femeile din orchestra vocală.

O partitură scrisă de mână a largoului din simfonia *Din lumea nouă*, aranjată și transcrisă din memorie de Norah Chambers, pentru a fi cântată de orchestra vocală creată de ea în lagăr.

Sumatra și lagărele de femei

Mulțumiri

— Ai auzit povestea asistentelor medicale australiene care au fost luate prizoniere de război de japonezi în cel de-Al Doilea Război Mondial? m-a întrebat, cu câțiva ani în urmă, buna mea prietenă și editoare, Kate Parkin.

Când am recunoscut că educația mea din Noua Zeelandă nu mă ajutase în această privință, mi-a sugerat să arunc o privire. Ca să reiau cuvintele ei, era vorba de „o poveste care trebuie să fie spusă unui public nou". Ca întotdeauna, Kate avea dreptate. Cu sprijinul și încurajarea ei, m-am apucat „să arunc o privire". Kate, nu am cuvinte să exprim recunoștința și dragostea pe care ți le port, nu numai pentru că m-ai pus pe făgașul acestei povestiri, ci și pentru că prietenia ta, împreună cu cea a minunatului tău soț, Bill Hamilton, înseamnă enorm pentru mine. Tu mă susții ca scriitoare; tu ai avut grijă de mine când, fiind departe de familia mea, a trebuit să mă recuperez după Covid.

În primele zile ale cercetărilor mele, am menționat unei foste colege de-ale mele povestea pe care voiam să o spun. Ea mi-a răspuns că verișoara ei a fost una dintre acele asistente medicale; numele ei a fost Nesta James. Mai întâi, mulțumirile mele se îndreaptă către prietena noastră comună, Jan McGregor, care ne-a invitat pe amândouă la masa de prânz, pentru oportunitatea de a lua legătura cu tine, Deb Davies, și a de a obține de la tine documente de familie, etc., pentru a putea scrie povestea Nestei. Timpul petrecut ulterior cu tine și cu verișoarele tale, Kathleen Davies și Brenda Pegrum, în Cardiff, Țara Galilor, a fost copleșitor. Să ascult povestea familiei și, în special, pe cea a vieții Nestei a constituit, pentru mine, o extraordinară sursă de inspirație.

Vouă vă mulțumesc în modul cel mai sincer.

Inițial, când încă reflectam la oportunitatea de a relata povestea asistentelor medicale australiene, am ajuns să fiu intrigată de femeia de

origine engleză aflată de asemenea pe *Vyner Brooke*, Norah Chambers. Tot ceea ce aflam despre Nesta o includea și pe această incredibilă, talentată și perseverentă Norah. A spune povestea asistentelor și a nu le readuce la viață pe Norah, pe sora ei Ena și pe prietenele ei cele mai bune, Margaret Dryburgh și Audrey Owens, ar fi însemnat să relatez povestea doar pe jumătate. Grație talentului asistentei mele de cercetare, Katherine Back, am găsit-o pe fiica Norei, Sally Conway, și pe nepotul ei, Seán Conway, care locuiau pe insula Jersey. O amintire care îmi este deosebit de dragă este cea a timpului petrecut cu Sally ascultându-i poveștile despre părinți și amintirile din perioada când era doar o copilă refugiată din zonele ocupate de japonezi și care fusese despărțită de mama și de tatăl ei. Îți mulțumesc din inimă, Sally, pentru că ai fost atât de caldă și de primitoare. Stând alături de mama sa, fiul ei minunat, Seán, a sprijinit-o și a ajutat-o pe Sally atunci când se îndoia de memoria ei și, în cele din urmă, ne-a oferit prețioasele documente și fotografii incluse în acest volum. Îți rămân veșnic îndatorată, Seán, mulțumesc.

Margaret Stead este redactoarea mea, editoarea mea, *hoa* (prietena) mea dragă, tovarășa mea de călătorie, protectoarea mea, managerul meu, îngerul meu păzitor, spiritul liber care mă inspiră: Te rog să mă ierți pentru că te-am obligat să bei șliboviță când am vizitat Slovacia, dar ceea ce poți face adăugând acea licoare negreselor tale de ciocolată a meritat efortul, nu-i așa? Îți mulțumesc că ai venit la Jersey cu mine de fiecare dată când i-am vizitat pe Sally și pe Seán și la Cardiff, pentru a ne întâlni cu Deb și familia Nestei; îți mulțumesc pentru că mi-ai luat cuvintele și ai făcut ca această scriere să sune bine; dar cel mai mult îți mulțumesc pentru prietenia ta. Ne așteaptă încă multe aventuri. Ruth Logan este o persoană de care oricine are nevoie în viață și pe care atât de puțini o au. O femeie extraordinară, care a venit la Paris pentru a mă îngriji, în timp ce sufeream de Covid într-un hotel, mi-a adus mâncare în fiecare zi, a venit să mă vadă în fiecare seară, riscându-și propria sănătate, pentru a se asigura că sunt bine, iar apoi, după ce nu am mai avut teste pozitive, m-a readus la Londra. Acesta este doar un exemplu al modului în care Ruth își îndeplinește cu vârf și îndesat rolul ei de director pentru drepturi de autor la Bonnier Books. Mai e și un mic detaliu: este totodată persoana care ajută cărțile mele să ajungă în atât de

multe țări, în afară de Marea Britanie, astfel încât cititori în peste patruzeci și cinci de limbi să îi poată cunoaște pe Lale, Gita, Cilka, Cibi, Magda, Livi, și acum, pe Nesta și pe Norah. Nu degeaba este poreclită Halou. Îți mulțumesc, dragă prietenă.

Conduce cea mai grozavă editură din Marea Britanie; este oricând gata să îmi răspundă la telefon, susține tot ceea ce scriu și tot ceea ce doresc să scriu: numele ei este Perminder Mann, este director executiv al Bonnier Books UK și îi sunt atât de recunoscătoare că, în viața ei atât de imprevizibilă și aglomerată, încă își mai găsește timp pentru mine, încurajând și susținând în același timp un număr enorm de autori.

Ruth, pe care știu că și ea o apreciază enorm, este ajutată de echipa ei de drepturi de autor: Ilaria Tarasconi, Stella Giatrakou, Nick Ash, Holly Powell și Amy Smith, sunteți minunate. Apreciez mai mult decât pot exprima în cuvinte eforturile voastre de a-mi face cărțile să călătorească în lumea întreagă.

Francesca Russell, director de publicitate; Clare Kelly, manager de publicitate; Elinor Fewster, manager de publicitate Zaffre – voi mă aduceți în lumea și în prezența cititorilor și editurilor, lucru pentru care vă mulțumesc cu toată sinceritatea. Este bine să știți cât de mult apreciez experiențele incredibile pe care le creați pentru mine.

Blake Brooks, șef departament de brand – Zaffre, ești neistovit în munca ta, prin care ai grijă de „brandul“ meu, păstrându-mi site-ul internet actualizat și cu o imagine excelentă. Fără tine, eu nu aș exista în social media. Vă mulțumesc din suflet, atât ție, cât și minunatei Holly Milnes pentru că sunteți întotdeauna gata să o ajutați pe această biată ignorantă într-ale tehnologiei de pe meleagurile australiene.

La Zaffre, există o echipă responsabilă pentru a vă oferi, vouă, cititorilor, *Surori sub dogoarea Soarelui Răsare*, iar talentul lor trebuie să fie recunoscut – mă voi limita să-i menționez pe câțiva dintre ei: excelenții redactori coordonatori Justine Taylor, Arzu Tahsin și Mia Farkasovska; directorul artistic Nick Stearn; responsabili de vânzări Stuart Finglass, Mark Williams, Stacey Hamilton și Vincent Kelleher; managerul de producție Alex May.

Sally Richardson și Jennifer Enderlin de la St Martin’s Press din Statele

Unite – ați acceptat această carte doar pe baza unor însemnări grăbite de o pagină și jumătate. Vă rog să primiți toată aprecierea mea pentru încrederea voastră în capacitatea mea de a scrie povestea sperată și pentru sprijinul pe care mi l-ați oferit. Încurajarea constantă pe care mi-o oferiți pentru a scrie înseamnă totul pentru mine.

Pe ceilalți membri ai echipei de la St Martin's Press îi rog să primească sincerele mele mulțumiri; vă voi menționa individual în ediția americană.

Nu în ultimul rând aș vrea să mulțumesc unei mici echipe de prieteni extraordinari din Sydney, care sunt întotdeauna disponibili să vorbim la telefon, care râd și plâng cu mine, conduși de minunata Juliet Rogers, director executiv al Echo Publishing, mâna ei dreaptă și responsabilă pentru publicitate, Emily Banyard, precum și minunatei Cherie Baird. Talentul și cunoștințele voastre oferă cititorilor din Australia și din Noua Zeelandă acces la lumea mea și la cărțile mele – vă asigur de cea mai profundă dragoste și vă mulțumesc. Celor de la Allen and Unwin Australia le mulțumesc pentru rolul incredibil pe care îl au în distribuția cărților mele în întreaga Australie și Nouă Zeelandă.

Ea mi-a oferit sprijin și a lucrat cu mine la primele mele patru cărți; va rămâne mereu o prietenă dragă, un mentor, cea care mă face să râd: numele ei este Benny Agius. Benny, ești cu adevărat unică; îți mulțumesc că faci parte din viața mea și că o faci cu mult mai bună cu simțul umorului, aforismele și sfaturile tale înțelepte.

Voi știți ce însemnați pentru mine. Știți că nimic din ceea ce scriu nu înseamnă nimic fără voi, fără susținerea și iubirea voastră necondiționată: mă refer acum la familia mea. Ahren și Bronwyn, Jared și Bec, Dea și Evan și voi, cele cinci motive adorabile pentru care mă dau jos din pat în fiecare zi: Henry, Nathan, Jack, Rachel și Ashton.

În colecţia **Raftul Denisei** au apărut

Boualem Sansal, *Satul neamţului sau Jurnalul fraţilor Schiller*
Ludmila Uliţkaia, *Scara lui Iakov*
Robert Musil, *Omul fără însuşiri*
Heather Morris, *Tatuatorul de la Auschwitz*
Nikos Kazantzakis, *Grădina de piatră*
Dario Fo, *Ca din întâmplare, femeie. Regina Cristina a Suediei*
Ismail Kadare, *Palatul Viselor*
Ludmila Uliţkaia, *Soniecika. Înmormântare veselă. Minciunile femeilor*
Hanif Kureishi, *Nimicul*
Kurt Vonnegut, *Bun venit printre maimuţe*
Ann Patchett, *Comuniune*
Kate Morton, *Fiica ceasornicarului*
Paula McLain, *Hemingway și cu mine*
Rose Tremain, *Sonata Gustav*
Maja Lunde, *Istoria albinelor*
Nikolai Leskov, *Pelerinul vrăjit*
Didier Decoin, *Biroul pentru Grădini şi Iazuri*
J.M. Coetzee, *Ţinuturi în crepuscul*
Mo Yan, *Un lup atârna în cais, cu capul în jos*
Ludmila Uliţkaia, *Al dumneavoastră sincer, Şurik*
Vesna Goldsworthy, *Monsieur Karenin*
Jo Nesbø, *Macbeth*
António Lobo Antunes, *Până ce pietrele vor deveni mai uşoare ca apa*
Yi In-Hwa, *Imperiul fără de sfârşit*
Arundhati Roy, *Ministerul fericirii supreme*
Michel Houellebecq, *Serotonină*
Romain Gary, *Dincolo de limita aceasta biletul îşi pierde valabilitatea*
Ismail Kadare, *Mesagerii ploii*
Ryūnosuke Akutagawa, *Paravanul-Iad și alte povestiri*
R.J. Gadney, *Alo? Albert Einstein la telefon*
Matteo Strukul, *Giacomo Casanova. Sonata inimilor frânte*
Lionel Duroy, *Eugenia*
Susana Fortes, *Septembrie poate aştepta*

Care Santos, *Tot binele şi tot răul*
Evgheni Vodolazkin, *Brisbane*
Eshkol Nevo, *Simetria dorințelor*
Yukio Mishima, *O dimineață de iubire pură*
Pauline Delabroy-Allard, *Povestea asta este despre Sarah*
Władysław Szpilman, *Pianistul. Amintiri din Varşovia 1939–1945*
James Salter, *Tot ce este*
Colson Whitehead, *Intuiţionista*
Melanie Benjamin, *Soţia aviatorului*
Diane Setterfield, *A fost odată un râu*
Romain Gary, *Zmeie de hârtie*
Liu Zhenyun, *Nu mi-am omorât bărbatul*
Ismail Kadare, *Călăreţul cu şoim*
Kurt Vonnegut, *Tabachera din Bagombo*
Zeruya Shalev, *Viața amoroasă*
David Foenkinos, *Către frumuseţe*
Karen Viggers, *Soţia paznicului de far*
Lorenzo Marone, *Mâine poate am să rămân*
Holly Ringland, *Florile pierdute ale lui Alice Hart*
Anuradha Roy, *Toate vieţile pe care nu le-am trăit*
Melanie Benjamin, *Femei de Oscar*
Guzel Iahina, *Copiii de pe Volga*
Hiro Arikawa, *Memoriile unui motan călător*
Romain Gary, *Educaţie europeană*
Heather Morris, *Călătoria Cilkăi*
Ismail Kadare, *Generalul armatei moarte*
Yu Hua, *Ziua a şaptea*
Yōko Ogawa, *Înotând cu elefantul, în braţe cu pisica*
Roddy Doyle, *Zâmbeşte*
Sara Gruen, *Apă pentru elefanţi*
Francesc Mirrales, *Biblioteca de pe Lună*
Alan Hlad, *Lungul zbor spre casă*
George Saunders, *Pastoralia*
Paula McLain, *Soţia din Paris*

Lisa Strømme, *Doamna Nobel*
Colson Whitehead, *Trișorii din Harlem*
Matteo Strukul, *Dante. Enigma*
Michel Houellebecq, *Anihilare*
Andrea Bajani, *Cartea caselor*
Vesna Goldsworthy, *Cortina de Fier*
Anthony Doerr, *Cetatea cucului din nori*
Arthur Koestler, *Întuneric la amiază*
Thomas Mann, *Mario și vrăjitorul. Povestiri 1919–1953*
François-Henri Désérable, *Stăpânul și cuceritorul meu*
Colm Tóibín, *Magicianul*
Naoise Dolan, V*remuri interesante*
Susan Choi, *Studentul străin*
Clarice Lispector, *Fericire clandestină. Proză scurtă 1971–1977*
Genki Kawamura, *Dacă pisicile ar dispărea din lume*
Yukio Mishima, *Starul*
Anton Pavlovici Cehov, *Dragostea. 12 povestiri*
Gwen Strauss, *Cele nouă femei de la Ravensbrück: o poveste adevărată despre supravieţuire în Germania nazistă*
Nikola Scott, *Fetele din livada cu meri*
Giuliano da Empoli, *Magul de la Kremlin*
Fiona Davis, *Adresa*
Nina Lykke, *Din cauze naturale*
Zeruya Shalev, *Destin*
Jessie Burton, *Miniaturista*
F. Scott Fitzgerald, *Blândeţea nopţii*
Narine Abgarian, *Simon*
Polly Samson, *Bunătatea*
Colm Tóibín, *Casa numelor*
Jay Parini, *Călătoria lui Walter Benjamin*
Anuradha Roy, *Calul de lut*
Ludmila Ulițkaia, *Oamenii ţarului nostru*
Hiro Arikawa, *Motanul care şi-a luat rămas-bun*
Giulia Caminito, *Apa lacului nu e niciodată dulce*

Matteo Strukul, *Cimitirul din Veneția*
Lorenzo Marone, *Totul va fi perfect*
Sorj Chalandon, *Fiu de ticălos*
Romain Gary, *Păsările se duc să moară în Peru*
Stéphane Carlier, *Clara citeşte Proust*
António Lobo Antunes, *Lunga scurtime a vieții*
Kerri Maher, *Librăreasa din Paris*
Jessie Burton, *Casa destinului*
Kate Morton, *Întoarcerea acasă*
Kyung-sook Shin, *Vorbește-mi despre tata*
Fiona Davis, *Palatul Magnolia*
Laura Imai Messina, *Viețile secrete ale culorilor*
Cormac McCarthy, *Pasagerul*
Cormac McCarthy, *Stella Maris*
Zülfü Livaneli, *Neliniște*
Jay Parini, *Borges și eu: O întâlnire*
Yaniv Iczkovits, *Nimeni nu părăseşte Palo Alto*
Natsuko Imamura, *Fata care s-a transformat în beţişoare*
David Foenkinos, *Numărul 2*
Ismail Kadare, *Concert la sfârșit de iarnă*
James D. Shipman, *Dincolo de sârma ghimpată*
Akira Mizubayashi, *Regina inimii*
Osamu Dazai, *Decădere umană*
Anna Mazzola, *Fata mecanică*
Alex Schulman, *Gara Malma*
Daniela Krien, *Focul*
Georgia Kaufmann, *Croitoreasa din Paris*
Nikola Scott, *Umbra mamei*
Maja Lunde, *Visând la un copac*
Thomas Leoncini, *Bărbatul care voia sa fie iubit şi motanul care s-a îndrăgostit de el*
Yiyun Li, *Cartea gâștei*
J.M. Coetzee, *Polonezul*
Niccolò Ammaniti, *Viața intimă*

Colm Tóibín, *Brooklyn*
Thomas Schlesser, *Ochii Monei*
Scholastique Mukasonga*, Notre-Dame du Nil*
Sawako Ariyoshi, *Râul destinelor*
Taichi Yamada, *Străini*
Matteo Strukul, *Podul crimelor din Veneția*
Care Santos, *Nebunul păsărilor*
Heather Morris, *Surori sub dogoarea Soarelui Răsare*